Foto: Mats Pettersson

Marknadsöversikt

– färska frukter och grönsaker

JORDBRUKS VERKET

Rapport 2007:1

Marknadsöversikt
– färska frukter och grönsaker

Referens
Kristina Mattsson
Anna Lindgren
Helena Lööv
Anna Clarin
Rasmus Stenbäcken

Innehåll

Sammanfattning **5**
Summary **6**
1 Inledning **9**
1.1 Särdrag hos marknaden för trädgårdsprodukter 9
1.2 Trädgårdspolitiken i Sverige fram till 1995 11
1.3 Vad omfattar marknadsöversikten? 11
2 Trädgårdsprodukternas egenskaper **13**
2.1 Vad är en trädgårdsprodukt, en frukt och en grönsak? 13
2.2 Trädgårdsprodukternas liv 14
2.2.1 Livet före skörd 14
2.2.2 Livet efter skörd 17
3 Hälsoaspekter **25**
4 Den svenska marknaden **29**
4.1 Produktion 29
4.1.1 Fruktodling 31
4.1.2 Bärodling 34
4.1.3 Köksväxtodling på friland 37
4.1.4 Köksväxtodling i växthus 40
4.2 Utveckling av utbudet 42
4.3 Konsumtion i Sverige 48
4.4 Sveriges handel 52
4.4.1 Färsk frukt 54
4.4.2 Färska grönsaker 61
4.5 Prisutvecklingen i Sverige 74
4.5.1 Producentledet 74
4.5.2 Konsumentledet 78
4.5.3 EU-medlemskapet 78
4.5.4 Månadsvis utveckling 1995-2006 80
4.6 Priselasticitet 86
5 Produktion **89**
5.1 Produktion i världen 89
5.2 Produktion i EU 90
6 Konsumtion **95**
6.1 Konsumtion av frukt och grönsaker i världen 95
6.2 EU:s konsumtion av frukt och grönsaker 97

7 Handel 103
7.1 EU :s handel 106
7.2 EU:s externhandel 107
7.2.1 Handelsmönster 113
7.3 EU:s internhandel 116
8 Priser 119
9 Internationella avtal 121
9.1 WTO-avtalet 121
9.2 GSP-länder 122
9.3 AVS-länder 123
9.4 Medelhavsavtalen 123
9.5 Norge, Island och Schweiz 123
9.6 Balkanländerna 123
9.7 Sydafrika, Mexiko och Chile 124
10 EU:s jordbrukspolitik 125
10.1 Jordbrukspolitikens syften m.m. 125
10.2 Arbetets organisation 126
10.2.1 Behovet av förändringar 127
10.3 Marknadsordningen för trädgårdsprodukter 128
11 EU:s marknadsreglering av färska frukter och grönsaker 133
11.1 Klassificering av produkter - handelsnormer 133
11.1.1 Omfattning 135
11.1.2 Krav 136
11.1.3 Toleranser 137
11.1.4 Märkningens innehåll 137
11.1.5 Märkning av förpackningar 138
11.1.6 Märkning i butik 139
11.1.7 Ansvar 139
11.1.8 Kontroll 140
11.1.9 Påföljder 140
11.1.10 Avgifter och anmälan 140
11.2 Stöd till producentorganisationer. 140
11.2.1 Definition av en producentorganisation (PO) samt godkännande. 141
11.2.2 Omsättning och kategorier. 142
11.2.3 Verksamhetsprogram och dess innehåll 143
11.2.4 Driftsfonder 145
11.2.5 Producentorganisationer och PO-stöd i Sverige 145

11.2.6 PO-stödet i EU ... 147
11.3 Återtag/intervention ... 151
11.3.1 Regelverket för kompensationsbetalningar vid återtag ... 152
11.4 Handel med tredje land ... 173
11.4.1 Tullar ... 174
11.4.2 Ingångsprissystemet ... 174
11.4.3 Säkerhetsklausul (SSG) ... 175
11.4.4 Exportbidragssystemet ... 175
11.4.5 Importkvoter ... 180
12 Andra stöd till sektorn ... 183
12.1 Marknadsföringsstöd till färska frukter och grönsaker ... 183
12.2 Gårdsstöd ... 183
12.3 LBU ... 186
12.3.1 Miljöersättning för ekologiska produktionsformer ... 186
12.3.2 Start- och investeringsstöd ... 187
12.3.3 Förädlingsstöd ... 188
12.3.4 Projektstöd ... 189
12.3.5 Miljövänlig odling av bruna bönor på Öland ... 189
12.4 Nationella stöd ... 190
12.4.1 FoU ... 190
12.4.2 Trädgårdsfonden ... 190
12.4.3 Övriga nationella medel ... 191
12.4.4 Marknadsstödjande medel för ekologisk produktion ... 191
12.4.5 Nationellt stöd för bär- och grönsaksproduktion ... 192
12.4.6 Kompetensutveckling inom ekologisk produktion ... 193
13 Kandidatländerna ... 195
13.1 Kroatien ... 195
13.1.1 Produktion ... 195
13.1.2 Handel ... 197
13.2 Makedonien ... 199
13.2.1 Handel ... 201
13.3 Turkiet ... 203
13.3.1 Produktion ... 203
13.3.2 Handel ... 205

Sammanfattning

Det produceras 1,3 miljarder ton frukt och grönsaker i världen. Av denna kvantitet är cirka 37 % frukt och 63 % grönsaker. Asien är den världsdel där de största kvantiteterna produceras, både av frukt och av grönsaker. Kina bidrar starkt till detta eftersom landet har en mycket stor produktion av såväl frukt som grönsaker. Produktionen i Kina har dessutom ökat mycket kraftigt under det senaste decenniet.

Produktionen inom EU-27 utgör cirka 10 % av världens totala produktion av frukt och grönsaker och omfattar cirka 17 % av värdet av EU:s jordbruksproduktion. Italien och Spanien svarar tillsammans för nästan hälften av EU:s produktion. Italien har den största produktionen totalt sett tack vare en något större produktion av grönsaker än Spanien medan ländernas fruktproduktion kvantitetsmässigt är ungefär lika stor. Spaniens produktionsvärde för frukt och grönsaker är dock något högre än Italiens. Det bör vidare noteras att ansökarlandet Turkiet har en större produktion av frukt och grönsaker än såväl Spanien som Italien och att ett turkiskt medlemskap med dagens produktion skulle innebära att Turkiet svarade för 20 % av EU:s produktion av frukt och grönsaker.

I den svenska produktionen är sektorn grönsaker på friland den som har högst produktion med 200 000 ton per år och den största värdevolymen (värdet av de producerade produkterna) med drygt 800 miljoner kronor (2005). Produktionen av köksväxter i växthus är visserligen kvantitativt betydligt mindre men värdevolymen ligger bara 15 % under värdevolymen för frilandsgrönsaker (687 miljoner kronor 2005). Produktionen av frukt och bär är den minsta av sektorerna med en produktion på 33 000 ton och en värdevolym 2003 på 440 miljoner kronor. Den svenska produktionen av frukt och grönsaker omfattade 325 000 ton under 2005 vilket inom EU 27 utgör ungefär 0,2 % av produktionen. De viktigaste produkterna med avseende på producerat värde är morötter, jordgubbar, gurka och tomater.

I handeln med frukt och grönsaker världen över kan man se att handeln med grönsaker sker i ett mer begränsat geografiskt område än handeln med frukt. Medan frukt gärna skickas till andra sidan jordklotet sker handeln med grönsaker företrädesvis inom den egna regionen. Detta har naturliga förklaringar i dels att de mest konsumerade grönsakerna generellt kan odlas inom ett större område på grund av större tolerans för ett kallare klimat. Frukt har ett något större värmebehov under utvecklingen vilket gör att odlingens tyngdpunkt orienteras mot varmare klimat i större utsträckning än odlingen av grönsaker. Flera av de viktigaste frukterna kan dessutom lagras under relativt långa perioder.

Ovanstående mönster avspeglas i EU:s försörjningsbalans. EU tar nämligen cirka 13 % av den konsumerade frukten från länder utanför unionen, så kallade tredje länder, medan motsvarande siffra för grönsaker bara ligger på 2 %. Det ses även på exportsidan där fruktexporten uppgår till 2,4 miljoner ton medan exporten av grönsaker uppgår till 1,4 miljoner ton.

Ur ett folkhälsoperspektiv är en hög konsumtion av frukt och grönsaker att eftersträva. En hög konsumtion av frukt och grönsaker anses som ett viktigt medel att komma tillrätta med den fetmaepidemi som sveper över världen. Frukt och grönsaker har låg energitäthet, ett högt fiberinnehåll och är en viktig källa för många vitaminer, inte minst Vitamin C och Vitamin A. En korrekt behandling av produkterna efter skörd är dock viktig för att näringsinnehållet skall bevaras. Exempelvis kan innehållet av Vitamin C (egentligen askorbinsyra) reduceras kraftigt vid förvaring i för höga temperaturer.

Folkhälsoaspekten får allt större fokus i debatten och WHO rekommenderar ett dagligt intag på minst 400 gram frukt och grönsaker per dag för att motverka fetma men också för att minska risken för hjärt-kärlsjukdomar och vissa former av cancer. Sverige tillhör en grupp länder i norra Europa som inte når upp till denna nivå medan man enligt statistiken konsumerar över ett kilo frukt och grönsaker per person och dag i Grekland och på Cypern.

EU:s stöd till sektorn för frukt och grönsaker utgör 3,1 % av EU:s totala jordbruksstöd. För tio år sedan utgjorde stöd för återtag av produkter från marknaden under perioder med överskott (låga priser) den största budgetposten för EU:s utgifter inom sektorn för frukt och grönsaker med en kostnad 1996 på 193 miljoner €. Den största delen av dessa produkter destruerades vilket gjorde att stödformen kritiserades kraftigt. 1996 förändrades regelverket och de stöd som betalas ut till sektorn för frukt och grönsaker. Möjligheten att återta produkter minskade och ett nytt stöd som betalas ut till producentorganisationer infördes. Kostnaden för återtag har under de senaste tio åren minskat till cirka en tiondel av den tidigare nivån samtidigt som stödet till producentorganisationer kommit att utvecklas till den största stödformen.

Denna marknadsöversikt beskriver marknaden för frukt och grönsaker, produkternas egenskaper och det regelverk och de stöd som finns för sektorn inom EU. Rapporten är en beskrivning och har inte ambitionen att värdera de genomförda åtgärderna.

Summary

World production of fruit and vegetables amount to 1.3 billion tonnes per year, 37 % of which is fruit and 63 % vegetables. The greatest production volumes of both fruits and vegetables are found in Asia. This can to a large extent be contributed to the large Chinese production of both fruit and vegetables. It should also be noted that the production of fruit and vegetables in China has had a strong increase during the last decade.

Production in EC-27 accounts for around 10 % of total world production of fruit and vegetables and account for 17 % of the value of agricultural production in the European union. Almost half of the production in EC-27 is found in Italy and Spain. Italy has the highest total production due to a somewhat higher production of vegetables than Spain while the quantities of fruit produced are roughly equal. Spain on the other hand has a slightly higher total value of production. It is also worth noting that the applicant country Turkey has a higher production of fruit and vegetables than both Italy and Spain and that Turkey as a member in the EC, with current production figures, would account for 20 % of the EC's production of fruit and vegetables.

In Swedish production of fruit and vegetables, field vegetables have the highest production with 200 000 tonnes produced and the greatest value of production with around 800 million SEK in 2005. The quantity of greenhouse vegetables produced is considerably smaller but the total value of this production is only 15 % lower (687 million SEK in 2005) than that of field production. Production of fruit and berries is the smallest of the sectors with a production of 33 000 tonnes and a total value of 440 million tonnes in 2005. In 2005 total Swedish production of fruit and vegetables amounted to 325 000 tonnes. This quantity constitutes 0,2 % of production in EC-27. In terms of total value, the most important products are carrots, strawberries, cucumbers and tomatoes.

In world trade of fruit and vegetables, vegetables are traded within smaller geographical regions than fruit. While fruit is transported to the other side of the world, trade with vegetables is often only to countries or regions nearby. One explanation is the greater geographical areas in which the most consumed vegetables can be produced, since they are more tolerant to colder climates. Fruit have generally a higher temperature requirement during growth and development and production areas are therefore more oriented towards warmer climates than those of vegetable production.

The pattern described above is reflected in the EC trade balance for fruit and vegetables. 13 % of EC fruit consumption comes from outside the Union compared to 2 % of vegetable consumption. The export pattern is similar with 2,4 million tonnes of fruit exported compared to 1,4 million tonnes of vegetables.

A high consumption of fruit and vegetables is desirable from a general health perspective. It is regarded as an important means for coming to terms with the ”epidemic of obesity” going around the world. Fruit and vegetables have a low energy content, a high content of fibres and are an important source for many vitamins, especially Vitamin C and Vitamin A. Products must however be correctly handled for nutrients to be preserved. The content of Vitamin C (eg. ascorbic acid) can for example be severely reduced if products are kept at too high temperatures.

Health aspects have also received increasing attention in public debate and WHO recommends a daily intake of at least 400 grams of fruit and vegetables per day, not only in order to prevent obesity but also to reduce the risk of cardiac diseases and some forms of cancer. Sweden is one in a group of countries in northern Europe where consumption does not reach the recommended level while, according to statistics, people in Greece and on Cyprus consume more than a kilo of fruit and vegetables per day.

EC support to the sector of fruit and vegetables account for 3.1 % of EC agricultural support. Ten years ago payments for withdrawals of fruit and vegetables from the market during periods of surplus (low prices) had the highest expenditure within the fruit and vegetable budget. In 1996 they amounted to 193 million €. A majority of these withdrawn products were destroyed and hence this aid scheme received strong criticism. In 1996 the legal framework and the aid schemes for the sector were changed. The possibilities for withdrawals were reduced and a new aid scheme, which directed payments to producer organisations, was created. During the last 10 years, budget costs for withdrawals have been reduced to 10 % of the previous level while the aid paid to producer organisations has grown to become the most important aid scheme for fruit and vegetables.

1 Inledning

Syftet med denna marknadsöversikt är att samla information om sektorn för färska frukter och grönsaker. EU:s jordbruksregleringar omfattar sektorn för färska frukter och grönsaker. Regelverket inkluderar bl.a. stöd till sektorn, regler om produkternas kvalitet och handel med tredje land. Avsikten med denna sammanställning är att underlätta det informationssökande som är nödvändigt när sektorn för färska frukter och grönsaker skall diskuteras. Under 2007 kommer EU:s regler för färska frukter och grönsaker att diskuteras i Rådet. Avsikten är att omforma regelverket i en riktning som överensstämmer med de ändringar som övriga sektorer inom jordbruket genmgått under senare år. I diskussionerna möts kommersiella, politiska och sociala intressen. Marknadsöversikten är ett faktaunderlag och värderar därför inte de insatser som gjorts.

Frukt och grönsaker är en viktig del av människans kost. Världshälsoorganisationen rekommenderar ett dagligt intag på minst 400 gram per person. Sverige och ett flertal andra länder i norra Europa når dock inte upp till denna nivå och diskussioner förs om hur konsumtionen skall kunna stimuleras. Ett tillräckligt intag av frukt och grönsaker anses vara viktigt för att komma tillrätta med den fetmaepidemi som sveper över världen men produkterna har även en positiv inverkan på förekomsten av hjärt-kärlsjukdomar och troligen även på vissa former av cancer.

Inom EU svarar produktionen av frukt och grönsaker för 17 % av värdet av den totala jordbruksproduktionen. Italien och Spanien har den största produktionen medan och är också de främsta exportländerna.

EU:s regelverk inkluderar stöd till erkända producentorganisationer med syfte att uppmuntra odlarna att samarbeta och att samordna sitt utbud. Stödformen kom till i reformen 1996 i detta syfte men också för att ett bättre samarbete mellan odlarna skulle kunna förbättra odlarnas planering. För tio år sedan utgjorde stöd till odlarna för att destruera återtag av överskottsproduktion av frukt och grönsaker den största utgiftsposten inom sektorn. Reformen syftade till att få ned dessa. Under de gångna tio åren har denna förändring också skett. Återtagens omfattning ligger idag på cirka en tiondel av omfattningen för tio år sedan.

Under 2007 kommer som sagts ovan regelverket åter att omformas. När denna marknadsöversikt skrivs har något förslag ännu inte presenterats.

1.1 Särdrag hos marknaden för trädgårdsprodukter

Det är naturligt att produkternas egenskaper påverkar marknaden. Så är också fallet hos marknaden för trädgårdsprodukter.

Marknaden för trädgårdsprodukter består av en mångfald produkter. Vissa säljs under hela året, andra är mycket säsongsbetonade. Ökad växthusodling (t.ex. jordgubbar) och ökad handel med södra halvklotet minskar säsongspräglingen, men den har inte på något sätt försvunnit, i alla fall inte ännu.

Många av sektorns produkter har kort hållbarhet. Det innebär att det krävs en välutvecklad logistik för att produkterna ska kunna nå konsumenterna innan de förlorat alltför mycket fräschör och kvalitet. Det allra bästa exemplet här är kanske bananer. Bananer ska transporteras över nästan halva jordklotet, mognas fram i speciella mogningsanläggningar vid ankomsten till destinationen och slutligen hinna ut i butik och inte minst säljas, innan de blivit alltför bruna och mjuka. All detta ska, från skörd till konsumtion, ta maximalt cirka 30 dagar i anspråk.

För annuella[1] grödor finns det en tämligen stor flexibilitet i valet av produkt, eller åtminstone i hur stor areal av respektive produkt man odlar. Här är växthusodlade grönsaker i Sverige ett bra exempel. Vissa år ger odlingen av växthusgurka bra priser. Det är då vanligt att arealen växthusgurka stiger påföljande år, varvid priserna, inte helt förvånande blir betydligt lägre. Men eftersom växthusarealen är tämligen konstant sjunker tomatarealen när gurkarealen stiger varför tomatpriserna i gengäld blir bättre. Nästa år stiger därför tomatodlingens andel av odlingen. Liknande mönster kan även ses i frilandsodlingen om än inte lika tydligt.

När det gäller perenna[2] grödor som fruktträd är flexibiliteten liten men skördarna kan ändå variera starkt. Hos många fruktträd initieras nästa års blommor medan årets skörd fortfarande sitter på trädet. En stor skörd leder hos vissa fruktslag till att blomsättningen påföljande år blir betydligt lägre, trädet ”orkar” inte producera så många blommor samtidigt som det sitter mycket frukt på trädet. Det finns även andra orsaker till varierande skördar. Frost i blomningen kan förorsaka starkt minskad skörd men det kan också räcka med att det varit kallt under blomningen så att bina och därmed pollineringen uteblivit. Hagel kan också orsaka stora skador.

Dessa svängningar i utbudskvantitet påverkar naturligtvis priset. Effekten är dock idag betydligt mindre än den var för cirka 20 år sedan eftersom transportmöjligheter och handel har gjort oss betydligt mindre beroende den svenska produktionen. I gengäld kan höga priser orsakade av t.ex. dåligt väder nere i Europa påverka oss uppe i Norden.

För produkter med lång hållbarhet finns det möjlighet att modifiera utbudskvantiteterna genom att lagra produkterna och sälja dem successivt under hela året. Det kan man tillämpa på vissa trädgårdsprodukter med lång hållbarhet, t.ex. äpplen. Ingen trädgårdsprodukt har dock en hållbarhet som överstiger ett år. För de flesta trädgårdsprodukter är hållbarheten betydligt kortare och stora utbudsvolymer ger därför ofta snabbt utslag i priset.

EU-kommissionen har tagit fram olika verktyg för att motverka låga priser vid stora utbudsvolymer. Det mest kontroversiella verktyget är intervention, som innebär att produkterna återköps från marknaden, helt eller delvis finansierat med EU-medel. Inte mindre än 70 % av dessa återköpta produkter destrueras, i syfte att hålla priserna uppe. Ett annat verktyg är exportbidrag som innebär att man subventionerar export av frukt och grönsaker till länder utanför EU vilket naturligtvis även det bidrar till att höja priset på EU:s marknad. Ett tredje verktyg innebär att under perioder när EU har egen produktion av en viss produkt, motverkas lågprisimport av denna produkt genom att man tar ut en tilläggsavgift vid import om importpriset understiger ett visst värde.

Ur ett konsumentperspektiv finns också en viss flexibilitet som innebär att många av marknadens produkter är utbytbara med varandra. En konsument som går till affären för att handla frukt kan välja mellan ett flertal frukter som därför konkurrerar sinsemellan.

Slutligen får man inte heller glömma att trädgårdsprodukterna är ett av de livsmedel där produktens utseende har stor betydelse, dvs. den kosmetiska kvaliteten är viktig även om tårtor och andra bageriprodukter kanske ligger steget före. Trots att konsumenter gärna ivrigt kan förneka utseendets betydelse vid köp av frukt och grönsaker så har det stor betydelse. Det är inte heller fel att bedöma produkternas utseende eftersom t.ex. färgen indikerar hur mogen en frukt är och fräschören avslöjar om det gått lång tid sedan produkten skördades. Man bör dock beakta att om mycket stora krav ställs på att produkterna skall ha ett perfekt utseende, så blir det också svårare för odlarna att åstadkomma dessa produkter utan hjälp av kemiska bekämp-

[1] Årliga
[2] Permanenta

ningsmedel. Om dessa krav inte är förknippade med ätkvaliteten, t.ex. bruna prickar på ett apelsinskal, är kanske inte heller kraven befogade ur ett kvalitetsperspektiv.

Sammanfattningsvis kan man säga att marknaden av trädgårdsprodukter präglas av

- En mångfald av produkter
- Viss utbytbarhet mellan olika produkter
- Säsongsbetonat utbud
- Varierande skördekvantiteter
- Prisvariationer

1.2 Trädgårdspolitiken i Sverige fram till 1995

Fram till Sveriges EU-inträde 1995 omfattades trädgårdssektorn inte av jordbruksprisregleringen. Sektorn var därmed inte föremål för regleringar av det slag som EU:s marknadsreglerande åtgärder utgör. De trädgårdspolitiska medlen bestod av ett gränsskydd som varierade med den svenska säsongen, samt stöd för rationalisering, rådgivning, forskning och försöksverksamhet samt insatser på utbildningsområdet.

I början av mars 1994 avslutades förhandlingarna om svenskt medlemskap i EU. Resultatet blev att Sverige sedan den 1 januari 1995 deltar fullt ut i EU:s gemensamma politik vilket inkluderar jordbrukspolitiken.

Det svenska EU-medlemskapet ändrade förutsättningarna för trädgårdsnäringen eftersom även denna sektor nu kom att omfattas av regleringsåtgärder.

I 1997/98-års svenska jordbruks- och livsmedelspolitiska beslut (proposition 1997/98:142) fastslås riktlinjerna för Sveriges arbete med jordbruks- och livsmedelspolitiken inom EU. De viktigaste målen med Sveriges arbete är bland annat:

- reformerad gemensam jordbrukspolitik
- produktion av säkra livsmedel med hög kvalitet och förstärkning av konsumentperspektivet
- gott hälsotillstånd bland husdjuren
- värnande av jordbrukets natur- och kulturmiljö
- ekologiskt hållbar livsmedelsproduktion för ökad sysselsättning, regional balans och uthållig tillväxt

1.3 Vad omfattar marknadsöversikten?

Marknadsöversikternas omfattning och indelning är baserad på de sektorsindelningar som gjorts av EU-kommissionen och som utgör grunden för vilka administrativa regler som gäller för respektive produkt. Varje produktområde omfattas av en egen marknadsreglering i vilken det ingår regler för stöd, handel med tredje land, kvalitet m.m.

Bananerna har sedan 1993 en egen marknadsordning. För denna produkt har en egen marknadsöversikt (SJV:s rapport 2006:12) publicerats.

Blommor och plantor, dvs. prydnadsväxter har likaledes en egen marknadsordning. Avsnittet har tidigare ingått i marknadsöversikten för trädgårdsprodukter. I denna upplaga har avsnittet tagits bort och kommer att omfattas av en egen marknadsöversikt.

Bearbetade frukter och grönsaker omfattas av en egen marknadsordning. För detta segment har en egen marknadsöversikt (SJV:s rapport 2003:10) publicerats.

Denna marknadsöversikt behandlar sålunda endast färska frukter och grönsaker.

2 Trädgårdsprodukternas egenskaper

2.1 Vad är en trädgårdsprodukt, en frukt och en grönsak?

Den beskrivning som finns av vad som är en trädgårdsprodukt är alltför godtycklig för att kunna klassas som en egentlig definition. En trädgårdsprodukt är nämligen en gröda som odlas på förhållandevis små arealer och vars odling kan anses vara intensiv.

Man behöver inte tänka länge för att hitta exempel som motsäger definitionen. Ett sallatfält i Kalifornien är många gånger större än de flesta spannmålsfält i Norge och till och med ett kålfält i Skåne kan vara betydligt större än spannmålstegar i Alperna. Eftersom definitionen är ett sätt att beskriva en verklighet som existerade innan definitionen fanns och en verklighet som uppvisar stora variationer kan definitionen inte bli exakt utan snarare indikativ, dvs. inte en definition i egentlig mening.

Man kan urskilja tre grupper av trädgårdsprodukter: prydnadsväxter, frukter och grönsaker. Prydnadsväxterna är den grupp som är lättast att särskilja eftersom de inte äts upp utan används för sitt estetiska värde. Fördelningen av övriga produkter på frukter respektive grönsaker är mer problematisk.

Den rent botaniska definitionen av en frukt är att det är ett moget fruktämne. Denna definition är dock mycket strikt och innebär att t.ex. jordgubbsplantans frukter är de små nötterna (eg. akene) som sitter på utsidan av den uppsvällda blombotten och att äppleträdets frukter är kärnorna.

I en mer praktiskt tillämpad definition är en frukt det mogna fruktämnet med tillhörande vävnader, då får man med de delar som egentligen avses när man talar om en jordgubbe och ett äpple.

Den botaniska definitionen av en frukt kommer då emellertid även att inkludera vissa produkter som vi i allmänhet betraktar som grönsaker, t.ex. gurka, tomat, squash och aubergine. Dessa produkter är botaniskt sett frukter men en annan definition placerar dem uppenbarligen i en annan kategori. Hur ser då denna definition ut?

Först kan vi dock konstatera att någon botanisk definition av grönsaker inte finns. Det är helt enkelt alla andra delar av en planta än frukten. Tittar man på de grönsaker som finns så inkluderar de faktiskt exempel från en plantas alla olika delar (se tabell 1).

Då återstår bara bären. Vad är då bär? Ett bär är helt enkelt en viss typ av frukt. Detta innebär att man egentligen inte bör säga frukt och bär utan frukt inklusive bär.

Åter till definitionen av frukt och grönsaker. Den praktiska eller vardagliga definitionen av en frukt respektive grönsak är lika godtycklig som definitionen av trädgårdsprodukter. Den försöker bara förklara en existerande situation – nämligen i huvudsak våra matvanor. Grönsaker äter vi i allmänhet till huvudrätten och om vi använder någon krydda till dem är det vanligtvis salt. Frukter äter vi istället främst till efterrätt och har vi någon krydda till dessa så är det socker. Återigen är detta en godtycklig definition och därmed inte speciellt exakt, den som letar kan finna många exempel på att definitionen inte alltid stämmer. När det gäller grönsaker som tomat, gurka, paprika och aubergine vilka egentligen är frukter, används ibland benämningen grönsaksfrukter[3].

[3] På engelska ”fruit vegetables”.

Tabell 1. Fördelning av grönsaker på basis av vilken del av plantan de utgör
Distribution of vegetables according to what part of the plant they constitute

Del av plantan	Produkt
Rot	Morot, Palsternacka
Stamknöl	Potatis
Adventivrot (falsk rot)	Söt potatis
Hypokotyl och rot (sammanvuxna)	Rödbeta, rädisa
Blad	Spenat, sallat, huvudkål, endiviasallat
Uppsvälld bladbas	Lök, vitlök
Bladbas	Purjolök
Bladskaft	Selleri
Sidoknoppar	Brysselkål
Stam	Sparris
Blombildningar	Blomkål, broccoli
Frukter	Tomat, gurka, avokado, squash, aubergine

Källa/source: Kays and Paull, Postharvest Biology, 2004

2.2 Trädgårdsprodukternas liv

2.2.1 Livet före skörd

Till skillnad mot livsmedel som frysts, konserverats eller bearbetats på annat sätt så är färska frukter och grönsaker levande produkter även efter det att de skördats, dvs. skilts från moderplantan eller från sina rötter. Att de är levande innebär att många av de processer, den metabolism, som sker inuti produkten fortsätter.

Det är många processer som pågår inuti en levande växt. Några av de viktigaste är fotosyntes (hos växter som inte är skördade), andning (respiration) och vattenavgivning (transpiration).

2.2.1.1 Fotosyntesen

I fotosyntesen tar växten upp koldioxid från luften, vatten framför allt från marken, och energi från solen (eller någon form av belysning) (figur 1). Energin binds in i kolhydrater, socker som kan transporteras från den del av växten där det producerades (ofta bladen) till en del av växten där det behövs eller där det kan lagras. Fotosyntesen pågår när det finns tillgång till ljus och eftersom de flesta växter växer utomhus sker fotosyntesen framför allt under dagen. När en produkt har skördats upphör fotosyntesen, dels därför att den vanligen förvaras mörkt efter skörd men också därför att vattenförluster gör att klyvöppningarna stängs varvid tillgången på koldioxid stryps.

2.2.1.2 Andningen

Samtidigt med fotosyntesen pågår andningen som också kallas respiration (figur 2). Växternas andning är samma process som människans egen andning. Den är i stora drag som fotosyntesen fast baklänges. I andningen åtgår nämligen kolhydrater och syre och av det produceras koldioxid, vatten och energi.

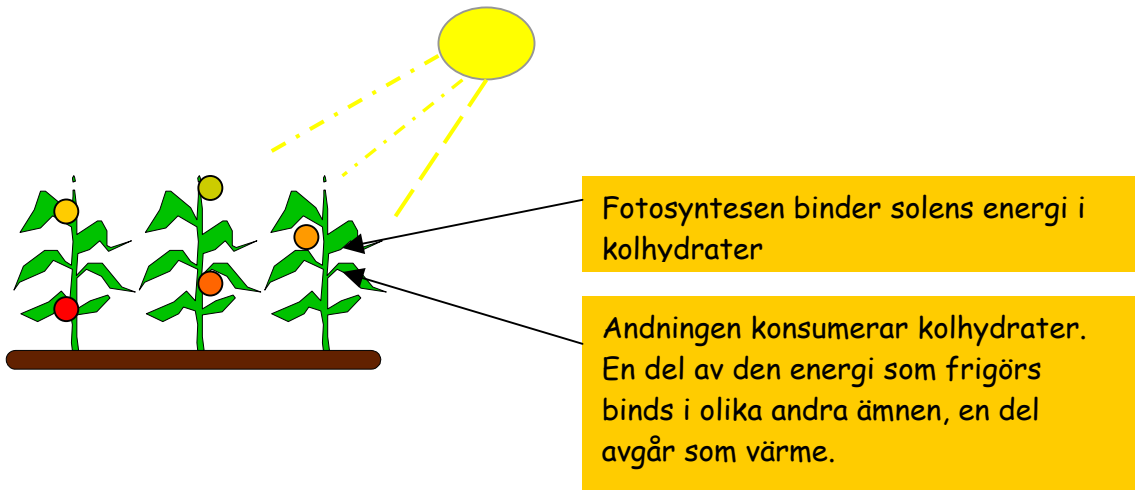

Figur 1. Växternas fotosyntes och andning i närvaro av ljus
In light, photosynthesis and respiration

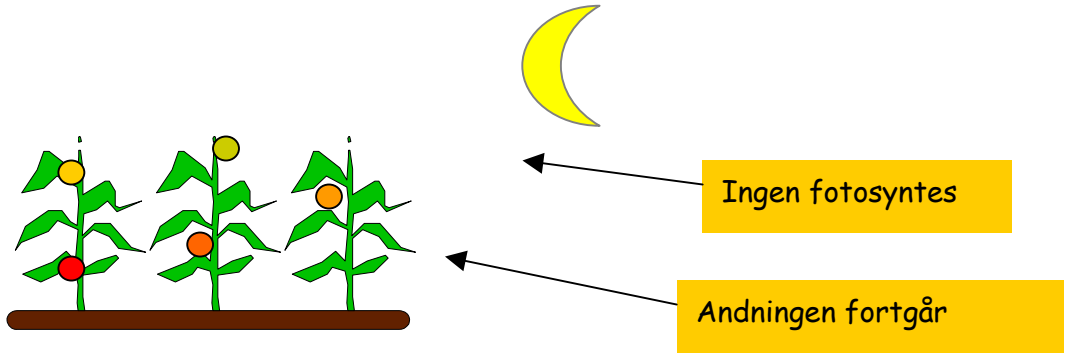

Figur 2. Växternas fotosyntes och andning i frånvaro av ljus
In darkness, only respiration

Den energi som produceras i andningen kan bindas in i andra typer av energirika ämnen som växten behöver tillverka. Det kan vara andra kolhydrater, proteiner, fetter, vitaminer, och mycket annat. Energin behövs även för olika typer av transporter inom växten, t.ex. vattentransport.

Det är dock bara ungefär hälften av den energi som tillverkas i andningen som växten kan ta tillvara i någon form. Resten avges i form av värme. Om växtmaterial ligger tätt packat kan man känna att det blir varmt, t.ex. i en kompost. Det är överskottsenergin från andningen som avges i form av värme.

Medan fotosyntesen bara är igång när det finns tillgång till ljus så är andningen igång hela tiden. När det är ljust är därför både andningen och fotosyntesen igång medan bara andningen är igång när det är mörkt (figur 3 och 4).

2.2.1.3 Utveckling

Varje del av en växt, oavsett om det är ett blad, en stam eller en frukt, genomgår en utveckling. Först är delen mycket liten och nya celler, byggstenar, bildas hela tiden. Under denna tid behöver växten en stor mängd olika ämnen för att kunna skapa de nya cellernas olika delar. För att kunna tillverka dessa ämnen krävs energi – från andningen. I unga växtdelar, blad eller frukter, som är mitt i tillväxten är andningen därför alltid hög. När anläggningen av nya celler slutar, minskar också behovet av energi och andningen avtar. I alla växtdelar utom frukter förblir sedan andningen på en lägre nivå. Frukterna däremot, är ett kapitel för sig.

2.2.1.4 Fruktmognad

När frukter mognar förändras de så att de blir attraktiva för människor eller djur att äta, och därmed sprida fruktens frön till nya områden. Frukten blir då mjukare, och den får en tilltalande lukt och smak. Smakförändringen består dels av att speciella aromämnen bildas, dels hos många frukter av att t.ex. stärkelse omvandlas till socker så att frukten blir sötare. Att frukten är redo att ätas signalerar den dessutom ofta genom att byta färg från grönt till gult, rött eller orange.

Frukterna fördelar sig i två grupper med helt olika beteende under mognaden. Den ena gruppen, de så kallade icke-klimakteriska frukterna, beter sig ungefär som vilken övrig del av plantan som helst. Dessa frukter har inte någon speciellt utvecklad mognadsfas med snabba förändringar av t.ex. sockerinnehåll. Däremot ändrar de ofta färg, t.ex. jordgubbar, apelsiner och körsbär. Färgförändringen behöver dock inte vara knuten till mognaden. Hos apelsiner t.ex., framkallas färgförändringen av låga temperaturer och en apelsin som vuxit i ett varmt klimat kan vara mogen och ändå helt grön.

Det är viktigt att notera att sockerinnehållet i en icke-klimakterisk frukt inte kan stiga efter skörd, däremot medför andningen att det långsamt sjunker.

Frukter som tillhör den andra gruppen, så kallade klimakteriska frukter, har ett utpräglat mognadsförlopp. Till denna grupp hör t.ex. bananer, äpplen, päron och tomater. Under mognadsförloppet kan frukten mycket snabbt mjukna, ändra färg och smak. De stora och snabba förändringarna under mognaden hos dessa frukter kräver energi som fås genom andningen. Hos denna grupp av frukter ökar andningen därför under mognaden. Frukterna visar emellertid upp stora variationer i hur stor andningen blir i samband med mognaden. Tropiska frukter som passionsfrukt, cherimoya och bananer får en mycket hög andningsintensitet när de mognar och de har då också mycket kort hållbarhet.

Det är viktigt att notera att i klimakteriska frukter ökar ofta sockerinnehållet i samband med mognaden.

2.2.2 Livet efter skörd

2.2.2.1 Efter skörd förändras villkoren för produkten

I en planta som växer och i frukter som utvecklas pågår fotosyntes (på dagarna) och andning (hela tiden) med ett visst överskott från fotosyntesen som gör att frukter eller nya växtdelar kan utvecklas. Vatten avges men ersätts hela tiden med nytt vatten från marken. Blir det ont om vatten, avtar både fotosyntes och andning och därmed också tillväxten.

När plantan, eller en del av den, t.ex. en frukt, har skördats, förändras livsvillkoren radikalt (figur 4). Det är fortfarande en levande produkt, för den fortsätter att andas och därmed att konsumera kolhydrater, men fotosyntesen upphör vilket gör att nya kolhydrater inte skapas. Produkten avger också vatten efter skörd men det vatten som avges kan inte längre ersättas. I och med att de kolhydrater som konsumeras och det vatten som avges inte kan ersättas, är produkternas andning och vattenavgivning de viktigaste orsakerna till att produkterna förlorar kvalitet och åldras efter skörd. Nedbrytningshastigheten är proportionell mot andningshastigheten och ett grovt mått på en produkts totala åldrande eller nedbrytning kan man därför få genom att multiplicera en uppskattning av andningsintensiteten med tiden efter skörd.

I andningen konsumerar växten inte bara inlagrade kolhydrater. Andra ämnen som fetter och syror åtgår också genom att de först omvandlas till kolhydrater och sedan förbränns i andningen. Genom att olika ämnen konsumeras, samtidigt som de inte kan ersättas, kommer produkten så småningom att förlora en del av de ämnen som ger den dess karaktäristiska smak, arom, textur och färg.

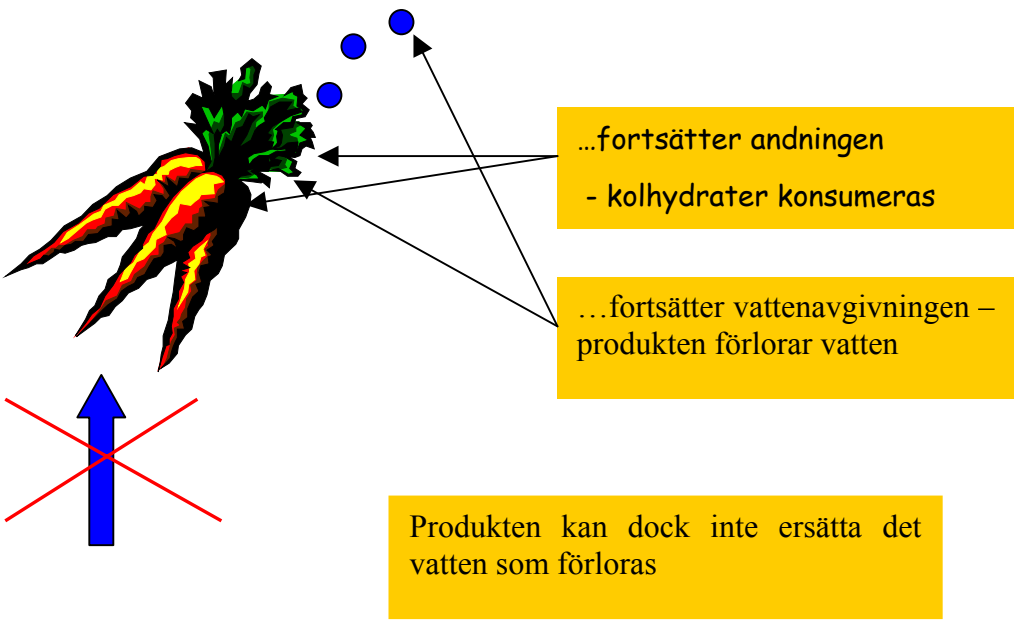

Figur 3. I en skördad produkt ändras villkoren
Conditions change when a product is harvested

2.2.2.2 Produktkvalitet vid skörd

En av de viktigaste faktorerna som påverkar hållbarhet och kvalitet efter skörd är naturligtvis utgångsläget, dvs. kvaliteten på den produkt som skördas. Ju bättre utgångskvalitet desto

mindre blir de efterföljande kvalitetsförlusterna. Det är många faktorer som påverkar skördekvaliteten t.ex.:

- Jord
- Temperatur
- Instrålning
- Vattentillgång
- Angrepp av svampar, bakterier, insekter, virus och andra skadliga organismer
- Näringsbalans, inte minst
    - Kalciuminnehåll, eftersom kalcium stärker cellernas väggar och därmed fördröjer mognad och åldrande
    - Kväveinnehåll, eftersom en alltför hög kvävehalt ger produkter med ett lågt torrsubstansinnehåll (mycket vatten) och därmed kortare hållbarhet
    - Kalium, eftersom kalium behövs i fotosyntesen och för växternas vattenbalans, även efter skörd

2.2.2.3 Utvecklingsstadium

Som framkom av avsnittet om utveckling, har plantdelar som fortfarande är i tillväxt en hög andning. Det innebär att om man skördar sådana delar av en växt kommer de att ha kort hållbarhet. Ett exempel på detta är de så kallade sommargrönsaker som skördas, t.ex. morötter, lök och rödbetor. De skördas när de är små och fortfarande har hög andning, till skillnad från ”avmognade” morötter, rödbetor och lök, som har slutat växa, har låg andning och lång hållbarhet. Sommargrönsakerna är därför en helt annan produkt än vinterprodukterna och måste också hanteras på ett helt annat sätt. Ytterligare en faktor som bidrar till sommargrönsakernas korta hållbarhet är att de ofta säljs med blasten kvar vilken avger mycket vatten.

Frukt har också en hög andning när frukterna är små och i tillväxt. I allmänhet äter vi dock inte frukterna då. Hos klimakteriska frukter är andningen emellertid hög även under mognaden och då är hållbarheten därför betydligt kortare än den varit lite tidigare under utvecklingen (figur 6). Exempelvis har en tomat som skördas när den är helt röd en mycket kortare hållbarhet än om den skördats lite tidigare.

Frukter får dock inte skördas för tidigt. Under tiden före mognaden tillverkas nämligen en mängd ämnen, enzymer, som, när fruktmognaden startar, sedan i sin tur bildar de ämnen som ger frukten dess karaktäristiska smak och arom. Skördar man frukten för tidigt har dessa enzymer inte bildats och då kan frukten aldrig utvecklas och mogna till en fullgod kvalitet.

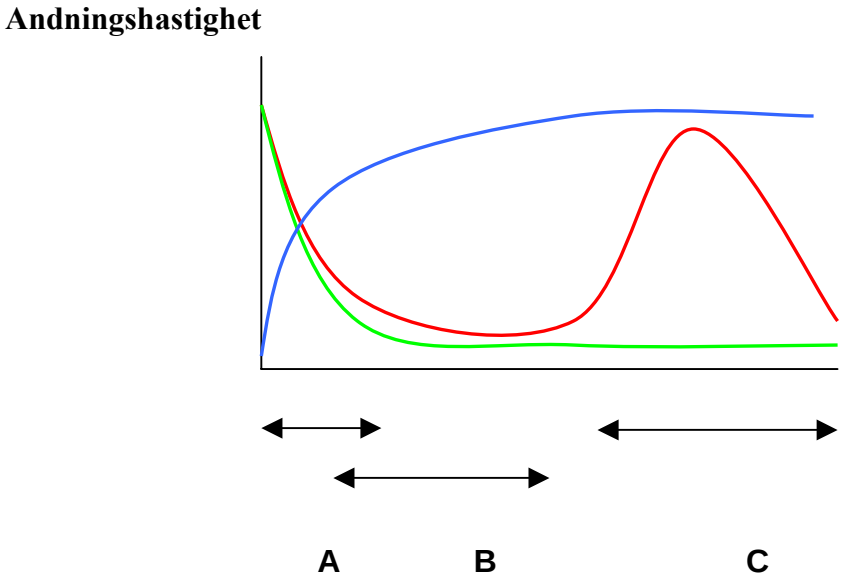

Figur 4. Schematiska kurvor som visar andningshastigheten hos klimakteriska frukter (röd linje) ickeklimakteriska frukter (grön linje) samt fruktstorleken under frukternas tillväxt (blå linje)
Metabolic patterns in climacteric and non-climacteric fruit

A= Celldelningsfas B=Cellexpansion C=Mognadsfas

2.2.2.4 Temperatur

Temperaturen är den i särklass vikigaste faktor som påverkar hållbarheten av frukt och grönsaker efter skörd (tabell 1). Ju högre temperatur desto snabbare går alla kemiska och biokemiska processer i produkten (upp till lite över 30 grader, sedan fungerar enzymerna sämre) vilket inkluderar andningen. Temperaturen inverkar därför starkt på andningshastigheten. Ju högre temperatur desto snabbare andning och desto snabbare åldrande. Temperaturen påverkar även vattenavgivningen genom att den omgivande luften kan innehålla mer vattenånga när den har en högre temperatur och därigenom ”drar” fukt ur produkterna. Temperaturen påverkar också produktionen av ämnet etylen som behandlas lite senare i detta avsnitt.

För att få så små kvalitetsförluster som möjligt bör produkterna kylas så snabbt som möjligt efter skörd. Denna typ av kylning kallas skördekylning. Vid skördekylning är syftet att så snabbt som möjligt få ner produkttemperaturen.

Om produkterna kyls i luft krävs en effektiv luftcirkulation genom lådorna med produkter, vilket åstadkoms med en så kallad ”forcerad luftström”. Mellan pallar med produkter lämnas en tom spalt som täcks med en gummiduk. En fläkt drar sedan ut luften ur luftspalten där undertryck bildas varvid luft kommer att dras genom lådorna med produkter. Den luft som dras genom lådorna ska vara kall, helst noll grader om produkterna tål detta. Luften bör också ha hög luftfuktighet eftersom den höga luftcirkulationen har en uttorkande effekt på produkterna.

Produkterna kan också effektivt kylas med is eller i kallt vatten. Kylning med hjälp av is som läggs i lådorna har nackdelen att isen smälter under transporten vilket gör att det blir ”slaskigt”. Det kräver också att emballaget tål vatten utan att förlora sin bärighet. Vid kylning i kallt vatten riskerar man att sprida svampsporer och därigenom smitta. Varken kylning med is eller i kallt vatten är idag vanligt i Sverige.

Ytterligare en metod som är mycket effektiv, speciellt för produkter med stor yta, t.ex. bladgrönsaker, är vakuumkylning. Produkterna förs då in i en vakuumtät behållare varefter trycket sänks. Vatten från produkterna förångas då vid låg temperatur och energin som krävs för att omvandla vatten till vattenånga tas i form av värme från produkterna som snabbt kyls. Sallat som innehåller mycket luft och därför är svårkyld i vanliga kylar kan med denna metod kylas från 20ºC till 0 - 2ºC på en timme. En nackdel är att produkterna förlorar vatten men detta brukar man förebygga genom att duscha produkterna med vatten innan kylningsmomentet. Vatten kommer då att tas från produkternas yta i stället för från produkterna. Ytterligare en nackdel med metoden är att utrustningen är mycket dyr.

Det är sålunda mycket viktigt att produkterna kyls snabbt och effektivt efter skörd eftersom de annars snabbt förlorar kvalitet. Råder sommartemperaturer och man arbetar med en känslig produkt som t.ex. sallat bör den kylas inom en halvtimme efter skörd. Det är också viktigt att notera att det är de sista graderna ner mot noll (för de produkter som klarar denna låga temperatur) som ger de största vinsterna. För sallat är t.ex. hållbarheten cirka 6 dagar vid 4ºC men upp till 12 dagar vid 0ºC och för blomkål är hållbarheten cirka 20 dagar vid 4ºC och upp till 40 dagar vid 0ºC.

Alla produkter tål emellertid inte temperaturer ner till 0ºC. Ett antal produkter som har sitt ursprung i ett varmare klimat utvecklar olika former av skador om de förvaras i låga temperaturer som ligger över noll grader. De frilandsgrönsaker som odlas i Sverige är dock anpassade till vårt klimat och klarar därför oftast temperaturer ner till 0ºC. De växthusodlade grönsakerna tomat och gurka klarar det däremot inte utan utvecklar då skador. Gurkan kan få insjunkna partier i skalet medan tomatens färgutveckling blir ojämn. En mogen tomat klarar däremot låga temperaturer bättre än en omogen tomat.

2.2.2.5 Luftfuktighet och luftcirkulation

En frukt eller grönsak som är skördad har som sagts ovan inte längre möjlighet att ersätta det vatten som förloras genom andning och vattenavgivning (transpiration). Den kommer därför att förlora sin spänst, krispighet och kan om det är en bladgrönsak bli mer eller mindre vissen.

Olika produkter är naturligtvis olika känsliga för vattenförluster. Hur många procent av sin vikt en grönsak kan förlora innan den inte längre är säljbar varierar. Medan vitkål, lök och selleri kan förlora upp till 10 % så blir bladgrönsaker som spenat och huvudsallat osäljbara redan när de förlorat cirka 3 %.

Vattenförlusterna kan minskas genom ett flertal åtgärder. Temperaturen har redan nämnts. En hög relativ fuktighet minskar också vattenförlusterna. Tyvärr gynnar hög luftfuktighet mögelsvampars och bakteriers tillväxt. Många svampar växer inte i en relativ fuktighet under 90 % och endast ett fåtal klarar av mindre än 85 % Rh. Vid förvaring av frukt anses ofta 90 % vara en bra kompromiss medan blad- och rotgrönsaker kräver 98-100 %. Hög luftfuktighet bör därför alltid kombineras med låg temperatur för att motverka detta. Gråmöglets tillväxt är t.ex. mycket starkt reducerad vid temperaturer under 4ºC. Genom att sänka temperaturen så mycket som möjligt utan att produkterna tar skada minskar man alltså både vattenavgivningen och mögelsvampars tillväxt.

Så länge produkterna inte överförts till kyla och hög luftfuktighet är det också viktigt att minska luftrörelserna runt produkterna så mycket som möjligt. I och med att produkterna står utomhus utsätts de ofta för vind. Istället för att låta lådorna stå kvar en och en i raderna efter skörd bör de så snabbt som möjligt staplas på pallar. Har man inte möjlighet att direkt ställa in produkterna i en kyl, vilket är det bästa, kan man minska luftcirkulationen kring produkterna genom att ställa pallarna på en vagn täckt av en presenning. I väntan på transporter och i samband med omlastningar står produkterna ofta ute. Kan de istället placeras i ett lagerrum är

detta till stor fördel för kvaliteten och hållbarheten. Under själva nedkylningsfasen, när man använder kall luft för att kyla produkterna, är en luftström kring produkterna emellertid nödvändig för en så snabb och effektiv nedkylning som möjligt.

2.2.2.6 Skydd mot uttorkning

Alla produkter har i skalet eller på den yttersta ytan ett skikt som minskar förluster av vatten från produkten (figur 5). Innanför detta skikt, inuti de luftrum som finns i produkten, är luftfuktigheten 100 %. Om det yttersta skiktet förstörs genom olika typer av skador blir effekten ungefär densamma som när dörren till en bastu öppnas. All den fuktiga luften väller ut. Ny fuktig luft bildas genom att vatten dras från produkten som snabbt torkar ut. Alla mekaniska skador på produkterna bidrar därför till att produkten snabbt förlorar vatten.

Figur 5. Produkternas yta är konstruerad för att motverka vattenavgivning. Skadas ytan ökar vattenförlusterna
Product surfaces prevent water loss. Surface damage increases water losses

Vissa produkter åstadkommer själva en barriär mot uttorkning när de lagras eller förvaras efter skörd. Hos röd- och vitkål liksom isbergssallat avger det yttre bladskiktet vatten och fungerar därefter som en barriär mot vattenavgivning från de inre delarna. När det yttre bladskiktet tas bort vid putsningar stiger vattenavgivningen markant och det underliggande bladskiktet som exponeras vissnar och eventuellt torkar. Putsning bör därför göras med omdöme eftersom man då kan avlägsna ett skikt som skyddar produkten mot ytterligare vattenförluster.

Produkterna kan också inneslutas i en konstgjord fuktbarriär, för det mesta någon form av plast. Det kan vara en öppen eller en sluten plastpåse, i plastfilm som viras runt produkten eller någon form av tråg. En viss försiktighet måste emellertid iakttas, eftersom sammansättningen av syre och koldioxid kan förändras inuti förpackningen vilket kan ge vissa produkter en bismak. Plasten får inte heller vara så tät att det bildas kondens på dess insida eftersom mögelsvampar då lätt börjar växa.

Redan de gamla kineserna visste att om man vaxade citrusfrukt kunde de förvaras längre. Det beror på att vax, t.ex. vanligt bivax eller paraffin, minskar vattenförlusterna från produkten.

Metoden används idag i stor skala för framför allt äpplen och citrusfrukter men det är andra, moderna vaxer som används.

2.2.2.7 Etylén

Etylén är ett gasformigt ämne som produceras av nästan allt växtmaterial. Det förekommer inte bara vid mognaden utan har många funktioner i växterna under tillväxt, utveckling och åldrande.

Etylén påskyndar emellertid åldrandet hos alla frukter och grönsaker genom att påverka en mängd olika processer i produkterna. Det påskyndar nedbrytningen av klorofyllet samtidigt som det påskyndar bildningen av gula färgämnen vilket gör att produkterna gulnar. En annan effekt är att produkterna tappar blad, vilket kan vara förödande vid lagring av t.ex. kål. Det främjer också aktiviteten hos en stor mängd enzym som bidrar till att frukter mjuknar och att upplagrad stärkelse omvandlas till socker. Slutligen så medför etylén att produkternas andning ökar vilket bidrar till att åldrandet påskyndas.

De flesta frukter och grönsaker producerar små mängder etylén. Klimakteriska frukter däremot, får en stor ökning av etylénproduktionen under mognadsfasen. En kurva som visar produktionen av etylén hos klimakteriska frukter är i stort sett identisk med andningskurvan för dessa produkter (se den röda linjen i figur 1). Det betyder i klartext att produkter som äpplen, päron, bananer och tomater, vilka avger en hel del etylen, kan skada känsliga produkter och minska deras hållbarhet. Det är inte alltid säkert att effekten av en felaktig samförvaring syns hos den som syndat. Istället kan effekten i form av kort hållbarhet och stort svinn komma att märkas längre fram i distributionskedjan.

Produkterna producerar också etylén när de på något sätt skadats, t.ex. av stötskador eller svampangrepp. Etylénet startar nämligen växtens försvars och läkningsprocesser. Samtidigt stiger emellertid andningen och produkten tappar vatten. Skador minskar därför hållbarheten radikalt, det gäller även svampangrepp.

Vad kan man då göra för att undvika skador av etylén? För det första bör man hålla en så låg temperatur som möjligt eftersom både produktionen av etylén och dess effekter minskar ju lägre temperaturen är. För det andra bör man sörja för god luftcirkulation så att det etylén som finns vädras bort. För det tredje bör inte produkter som avger mycket etylén förvaras tillsammans med produkter som är känsliga. För det fjärde bör man undvika att ha containrar med organiskt avfall inne i lagerbyggnader eftersom allt organiskt material som bryts ner avger etylén. För det femte måste man se till att avgaser eller rök inte kommer in i lagerbyggnaden eftersom röken från förbränning av allt organiskt material, inklusive bensin, innehåller etylén.

2.2.2.8 Luftens sammansättning

Om många människor sitter i ett stängt rum med dålig ventilation blir de efter en stund trötta och börjar gäspa. Det har blivit syrebrist och varmt. Precis samma sak händer om man stänger in frukter eller grönsaker i ett rum. De andas, precis som människan, konsumerar kolhydrater och syre samt producerar koldioxid – och värme. När syrehalten minskar går andningen långsammare.

Men medan människan inte kan gå på lågvarv, går det alldeles utmärkt att sätta frukters och grönsakers andning på sparlåga genom att sänka syrehalten. Därigenom kan man förlänga hållbarheten radikalt. Gör man som i fallet med det stängda rummet och låter produkternas egen andning sänka syrehalten, kallas metoden för ”modifierad atmosfär”. Det använder man sig ofta av när man förpackar produkter i plastpåsar, plastövertäckta tråg eller brickor eller slår in en hel pall med plast. Det är dock mycket viktigt att komma ihåg att produkterna måste

kunna fortsätta att andas, om än på en lägre nivå, blir det helt lufttätt startar processer i produkterna som gör att produkterna kommer att smaka illa. Den plast som används måste därför vara utprovad för ändamålet så att den har en viss, men lagom, genomsläpplighet för syre och koldioxid.

Använder man sig i stället av reglerteknik för att åstadkomma en förutbestämd luftsammansättning i ett lagerrum och sedan bibehålla denna sammansättning, kallas metoden för ”kontrollerad atmosfär”. Den är vanlig vid lagring av frukt, speciellt äpplen.

Vilken luftsammansättning som är bäst varierar starkt beroende på vad som skall lagras. För äpplen är det till och med skillnader i krav mellan olika äpplesorter. Rätt luftsammansättning måste helt enkelt provas ut för varje sort. En kombination av 3 % syre och 3 % koldioxid har varit vanlig vid lagring av äpplen. Allteftersom tekniken förbättras och kunskaperna ökar om vad som är optimal sammansättning för olika produkter är det möjligt att gå ner till lägre syrehalter. Lagring vid 1 % syre, eller under, går under benämningen ULO-lagring (Ultra Low Oxygen) och är alltså en form av kontrollerad atmosfär.

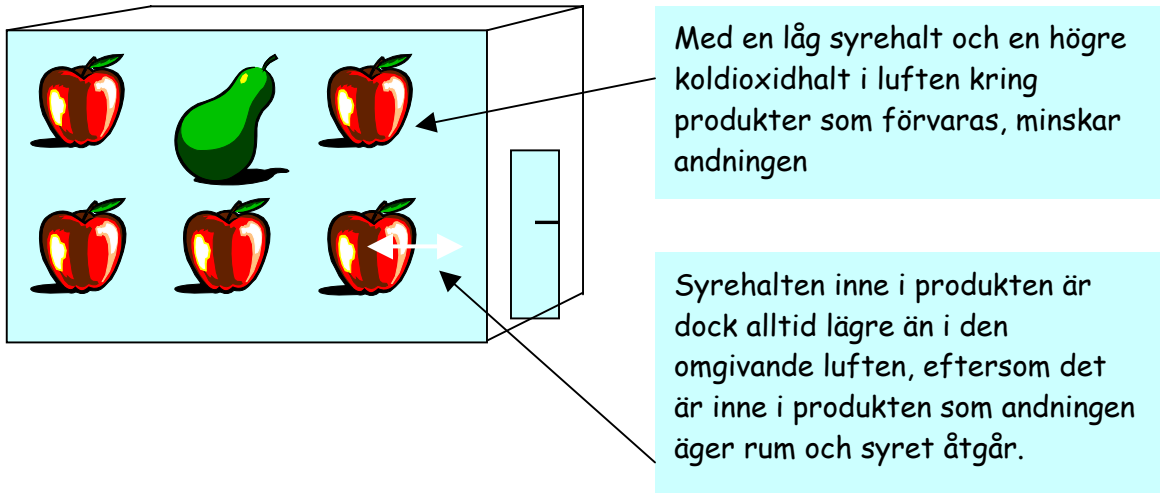

Figur 6. Principen för kontrollerad atmosfär (CA) och modifierad atmosfär (MA)
Principle for Modified Atmorphere (MA) and Controlled Atmosphere (CA)

När produkter förvaras i en luftsammansättning som innehåller låga syrehalter måste detta ske under noggrann kontroll. Eftersom konsumtionen av syre sker inne i produkten kommer syrehalten inne i produkten att vara lägre där än i den omgivande luften. Med en syrehalt i den omgivande luften på 0,5 – 1 % kan man ändå få syrebrist inne i produkterna, t.ex. om temperaturen är för hög.

Eftersom kontrollerad atmosfär medför att andningen minskar, kommer också produkternas värmeproduktion att minska. Det leder till att det åtgår mindre energi för att kyla produkterna.

Kontrollerad och modifierad atmosfär skall alltid kombineras med kyla. De kan aldrig ersätta den effekt som en låg temperatur har. Det finns dessutom risk för att skadliga organismer växer till om temperaturen är för hög.

3 Hälsoaspekter

Frukt och grönsakers betydelse för hälsan har visats i många studier där man kunnat se att ett högre intag av frukt och grönsaker har en positiv effekt på ett flertal faktorer förknippade med hälsa.. Forskarna är dock inte helt eniga om hur stort intaget bör vara. Det är inte heller fastlagt om det finns ett tröskelvärde över vilket ytterligare intag inte ger ökad positiv effekt eller om den positiva effekten fortsätter att öka med ett allt högre intag.

Utmärkande för frukt och grönsaker som livsmedel är:

- Högt vatteninnehåll (ofta över 80 %)
- Låg energitäthet
- Hög bulkeffekt
- Högt fiberinnehåll
- Högt innehåll av antioxidanter

Världshälsoorganisationen WHO rekommenderar ett dagligt intag på minst 400 g för att förebygga kroniska sjukdomar som hjärt- kärlsjukdomar, cancer, diabetes och fetma.

Svenska Livsmedelsverket rekommenderar 500 g färska frukter och grönsaker per dag för kvinnor och 700 g för män. Enligt rekommendationen bör cirka hälften av intaget utgöras av frukt och juice och resterande andel av grönsaker.

De studier som ligger till grund för rekommendationerna är s.k. epidemiologiska studier där man studerar människors kostvanor och relaterar dessa till hälsa och förekomst av olika sjukdomar. Forskarna har däremot inte lyckats fastställa vad exakt det är i frukt och grönsaker som åstadkommer de positiva effekterna. Antioxidanterna, dit t.ex. vitaminerna hör, de ämnen som fångar upp och neutraliserar de aktiva syreradikalerna i kroppen har länge pekats ut som undergörare. Senare års studier har dock tonat ner antioxidanternas betydelse. Studier har också visat att om man ger antioxidanter i form av tillskott och studerar dem ett och ett är resultaten inte alltid uppmuntrande, några har till och med gett negativa effekter. Studierna indikerar sålunda att man inte kan ersätta färska frukter och grönsaker i kosten med vitamintillskott. Andra studier har indikerat att mineralsammansättningen i frukt och grönt har stor betydelse. De positiva effekterna av kalium som finns i höga halter i bladgrönsaker men också i avokado och banan är kända.

Det vitamin som främst förknippas med frukt och grönsaker är Vitamin C eller askorbinsyra som är den form i vilket det förekommer i växterna. Kroppen omvandlar sedan ämnet till Vitamin C. Vitamin C har betydelse för bildandet av bindvävsproteinet kollagen som håller samman kroppens celler. Brist leder till att kollagenet inte kan bildas normalt vilket leder till symptom med trötthet, blödningar i hud och tandkött och försämringar av sårläkning. Svår brist, som inte var ovanligt vid långa sjöresor på 1400- och 1500-talet, kan leda till skörbjugg. Vitamin C medverkar också i upptaget av mineraler som järn, calcium och koppar samt vid upptag av folsyra och brist på Vitamin C kan därför orsaka brist på dessa ämnen. Livsmedelsverket rekommenderar ett dagligt intag på 75 mg, något högre för gravida. Askorbinsyrainnehållet i några frukter och grönsaker framgår av tabellen nedan.

Tabell 2. Askorbinsyrainnehållet i några frukter och grönsaker
Content of ascorbic acid in some fruit and vegetables

Produkt	Askorbinsyra mg/100g
Nypon	1000
Havtorn	300
Svarta vinbär	210
Guava	184
Kiwifrukt	63
Citron, apelsin	53
Äpple	12
Gul paprika	205
Grönkål	120
Brysselkål	85
Broccoli	83

Källa/source: Livsmedelsverket/National Food Administration

Frukt och grönsaker är även en viktig källa för vitamin A. I växterna förekommer karotenoider som i kroppen omvandlas till Vitamin A som har betydelse för slemhinnor, synen och huden. Brist kan ge nattblindhet och minska motståndskraften mot infektioner och svår brist kan ge blindhet. Livsmedelsverket rekommenderar ett dagligt intag på 700µg för kvinnor och 900µg per för män. Den vanligaste karotenoiden i frukt och grönsaker är ß-karoten, andra former är lykopen som bland annat finns i tomat och lutein som finns i spenat och broccoli. Innehållet av ß-karoten i några frukter och grönsaker framgår av tabellen nedan.

Tabell 3. Innehållet av ß-karoten i några frukter och grönsaker
Content of β-carotene in some fruit and vegetables

Produkt	ß-karoten µg/100 g
Morot	9 800
Grönkål	5 350
Spenat	3 300
Mango	2 350
Mangold	1 980
Röd paprika	660
Huvudsallat	180
Aprikos	1 570
Kantarell	1 300
Sharonfrukt	1 290
Papaya	1 200

Källa/source: Livsmedelsverket/National Food Administration

Folat eller folsyra är ett vattenlösligt B-vitamin som har betydelse för nybildning av celler och nybildning av röda blodkroppar samt cellernas ämnesomsättning. Ämnets betydelse är speciellt uppmärksammat i samband med graviditet men är av betydelse även för icke gravida personer. Brist på folat kan orsaka blodbrist. Livsmedelsverket rekommenderar ett dagligt intag av folat på 400 µg/100 g. Broccoli, bladgrönsaker och vissa frukter är bra källor för folat men också torkade ärter och bönor. Folatinnehåll i några produkter framgår av tabellen nedan.

Tabell 4. Folatinnehåll i några produkter
Content of folic acid in some fruits and vegetables

Produkt	Folat µg/100 g	Produkt	Folat µg/100 g
Bondbönor	292	Brysselkål	61
Spenat, Nässlor	194	Mango	36
Persilja	183	Kiwifrukt	42
Broccoli	175	Björnbär	34
Salladskål	150	Apelsin	30
Frisésallat	142	Hjortron	30
Sparris	119	Hallon	26
Jordgubbar	99	Svarta Vinbär	23
Avokado	62		

Källa/source: Livsmedelsverket/National Food Administration

Tokoferoler är E-vitaminer med α-tokoferol som den mest aktiva formen. Ämnet skyddar fleromättade fetter i kroppen från att brytas ner och det påverkar de röda blodkropparnas stabilitet. De vikigaste källorna för vitaminet är olika vegetabiliska oljor. Bland frukt och grönsaker är ämnet rikligast förekommende i spenat och grönkål samti en del frukter som aprikoser, persikor och paprika.

Flavonoider är ytterligare en grupp antioxidanter som tillskrivits positiva effekter på hälsan. Produkter som är rika på flavonoider är lök, broccoli, äpplen, citrusfrukter, grönt te, rött vin, blåbär och vinbär.

Frukt och grönsaker innehåller mycket vatten vilket innebär att näringstätheten inte är så hög, bl.a. är energiinnehållet lågt i de flesta frukter och grönsaker. Det gör frukt och grönsaker till en viktig produktgrupp för att motarbeta den epidemi av fetma som nu går över världen.

En annan grupp ämnen man finner i färska frukter och grönsaker är kostfiber. De kan delas in i vattenlösliga kostfiber dit t.ex. pektinämnen hör och vattenolösliga kostfiber dit bl.a. cellulosa och lignin hör. Två teorier om kostfibernas effekt finns, den ena framhåller betydelsen av att födoämnenas transporttid genom tarmarna förkortas vilket minskar påverkan av giftiga ämnen, den andra gör gällande betydelsen av att fiberna binder ämnen och därmed minskar deras negativa påverkan under färden genom tarmarna.

De nyttiga effekterna av en kost rik på färska frukter och grönsaker har främst kunnat beläggas när det gäller hjärt-kärlsjukdomar. När det gäller cancer så ser man att ett ökat intag av frukt och grönsaker minskar förekomsten av cancer men resultaten är inte lika entydiga som för hjärt-kärlsjukdomar. Det är också viktigt betona att det rör sig om en förebyggande effekt, frukt och grönsaker har inte visats kunna bota cancer. Slutligen har frukt och grönsaker en mycket viktig effekt i kampen mot fetma som i dag räknas som en folksjukdom.

Frukt och grönsaker innehåller även ämnen som kan ha en negativ inverkan på hälsan. Nitrat är ett ämne med låg toxicitet som i kroppen, främst i munhålan och magen, kan omvandlas till

nitrit. Det sker i högre grad hos barn under 3 månaders ålder eftersom de har ett högre pH-värde i magsäcken vilket gynnar omvandlingen. Nitrit är betydligt mer toxiskt än nitrat[4]. Nitritens toxiska verkan ligger i att det blockerar hemoglobinets syretransporterande förmåga genom att binda till hemoglobinet varvid s.k. methemoglobin bildas. Normalt hålls detta ämne på en låg nivå av ett enzym (methemoglobinreduktas) men små barn har låga halter av detta enzym varför de även i detta avseende är en riskgrupp. Höga nitrathalter kan förekomma i bladgrönsaker och betor t.ex. rödbetor. Det är framför allt i äldre blad och i plantor som växt i dåliga ljusförhållanden som riskerar att innehålla höga halter.

Oxalsyra är ett annat ämne med negativa effekter eftersom det kan göra att olösliga oxalsalter bildas. Ämnet finns bl.a. i rabarber och spenat. Amygdalin som finns i stenfrukternas kärnor[5] kan omvandlas till vätecyanid och psoralen som finns i selleri och palsternacka kan ge hudbesvär om man efter ett stort intag utsätts för stark UV-strålning. Bensoesyra som finns i lingon, tranbär och hjortron kan ge nässelutslag och glukosinolater i kålväxter kan blockera upptagningen av jod.

Betydelsen av ämnen som kan ha en negativ effekt på hälsan bör dock inte överskugga produkternas positiva egenskaper. De negativa effekterna kräver i allmänhet extrema intag för att uppträda. Ett undantag är dock oxalsyra som kan vara ett problem för personer som har en benägenhet att utveckla njursten. Man bör också till små barn vara försiktig med produkter som kan innehålla höga nitrathalter.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att i norra Europa, bl.a. i Sverige, kommer befolkningen inte upp i den rekommenderade konsumtionen av frukt och grönsaker. Inte minst i familjer med låga inkomster är konsumtionen av frukt och grönsaker alltför låg. Mycket tyder också på att konsumtionen per capita har stagnerat eller till och med minskar vilket är en oroande trend ur folkhälsosynpunkt.

[4] Letal dos för nitrat är 3,5 g/kg kroppsvikt medan letal dos för nitrit ligger på 50 mg/kg kroppsvikt.
[5] Stenfrukterna omfattar olika Prunusarter som plommon, körsbär, persika och mandel.

4 Den svenska marknaden

4.1 Produktion

Uppgifterna i detta avsnitt bygger till största delen på Jordbruksverkets trädgårdsstatistik. Fram till och med 1999 ansvarade SCB för en del av trädgårdsstatistiken och har genomfört trädgårdsräkningar sedan 1972. I början utkom dessa vart femte år men från mitten av 1980-talet utkom omväxlande vart tredje år trädgårdsräkningar (mer omfattande) och trädgårdsinventeringar (något mindre omfattande). Ur statistisk synvinkel är uppgifter i trädgårdsräkningen jämförbara med uppgifter i trädgårdsinventeringen. Skillnad föreligger i insamling av uppgifterna då trädgårdsräkningen delvis bygger på personliga intervjuer medan insamlingen av uppgifter till trädgårdsinventeringen sker genom postenkäter. Trädgårdsinventeringar har gjorts 1984, 1990 och 1996 och trädgårdsräkningar 1987, 1993 och 1999. Mellanliggande år har insamling av trädgårdsuppgifter till lantbruksregistret skett i juni. Då samlades översiktliga uppgifter in om växthusytor och arealer på friland för olika slag av odling. Statistiken i lantbruksregistret är urvalsbaserad och omfattar endast en mindre del av antalet trädgårdsföretag. Dessutom speglar den förhållandet en viss dag i juni månad medan t.ex. trädgårdsundersökningarnas uppgifter avser hela året. Uppgifterna från lantbruksregistret är därför inte direkt jämförbara med uppgifter i trädgårdsräkningarna och trädgårdsinventeringarna. Det antal uppgifter som samlas in genom lantbruksregistret är mer begränsade idag än de var på 1990-talet. För växthus samlas grova uppgifter in genom en enkät, men för frilandsarealer används uppgifter från ARARAT (d.v.s. uppgifter från stödansökan som brukaren gjort via SAM-blanketten). Jordbruksverket skickar inte ut någon blankett till lantbruksregistret varje år.

Jordbruksverket ansvarar nu för all trädgårdsstatistik och har producerat ”Trädgårdsinventeringen 2003” (Uppgifter avseende 2002) och Trädgårdsproduktion 2005. Dessa motsvarar SCB:s tidigare trädgårdsundersökningar, de genomförs vart tredje år och insamlingen av uppgifter sker genom postenkäter. Jordbruksverkets statistikenhet samlar också in uppgifter om skördens storlek och produktionsvärde, som presenteras i en trädgårdsundersökning varje år. Dessutom har Jordbruksverket producerat “Skörd av trädgårdsväxter 2004” där produktion och odlade arealer för de viktigaste trädgårdsprodukterna i Sverige redovisas. ”Skörd av trädgårdsväxter” publiceras de år då ingen ”Trädgårdsproduktion” publiceras.

I den svenska produktionen av frukt och grönsaker har frilandsodling av frukt och grönsaker störst betydelse, oavsett om man baserar detta på den producerade kvantiteten eller det producerade värdet. Sektorn innehåller ett flertal produkter som produceras i relativs stora kvantiteter men som betingar ett reltivt lågt kilopris. Lök betingade 2005 ett genomsnittspris på 1,70 kr/kg, morötter 2,80 kr/kg och vitkål 2 kr/kg. Detta gör att trots att kvantiteten är fem gånger så stor som den växthusproducerade kvantiteten ligger värdet bara 18 % högre.

Priset på växthusodlade grönsaker ligger som sagts betydligt högre än för huvuddelen av de frilandsodlare produkterna. Tomat betingade 2005 ett medelpris på 10,80 kr/kg och gurka 7,90 kr/kg.

Bärproduktionen är den minsta av sektorerna med en produktion på 13 000 ton 2005. Huvuddelen av produktionen utgörs av jordgubbar som 2005 betingade ett kilopris på 25 kr/kg. Det ekonomiska värdet av bärproduktionen är därför tämligen högt.

Fruktsektorn domineras av produktionen av äpplen som 2005 betingade ett kilopris på i genomsnitt 6,20 kr. Detta gör fruktproduktionen till den värdemässigt minsta av sektorerna, även om bärproduktionen är kvantitativt mindre.

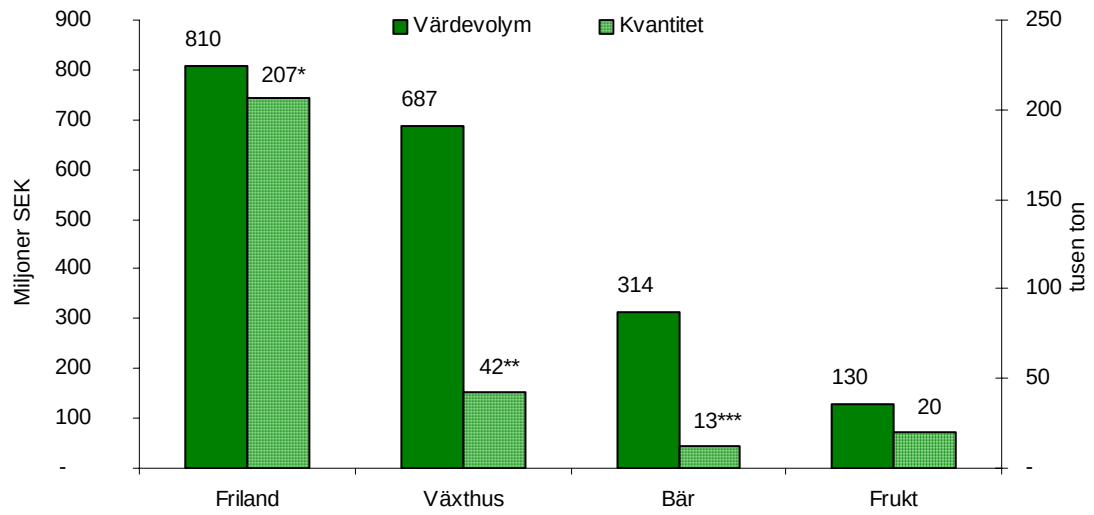

Figur 7. Värde och kvantitet i produktion av frukt och grönsaker i Sverige, 2005
Value and quantity in production of fruit and vegetables in Sweden 2005

Källa/source: Jordbruksverket, Swedish Board of Agriculture[6]

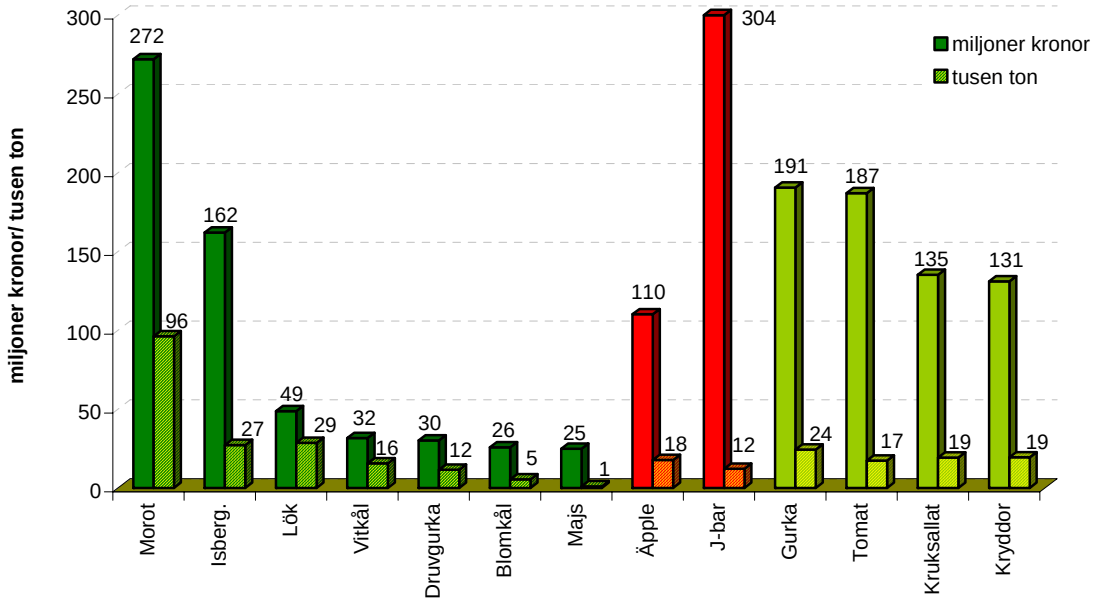

Figur 8. Värde och kvantitet i produktion för några frukt- och grönsaksprodukter i Sverige, 2005
Value and quantity in production of some fruit- and vegetableproducts in Sweden, 2005

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

[6] *=Exklusive salladskål, annan sallat samt "övriga köksväxter"; **= Endast Gurka, tomat, melopn och jordgubbar; ***=Exklusive "övriga bär"

4.1.1 Fruktodling

Den svenska produktionen av äpplen uppgick 2005 till 17 683 ton vilket utgjorde 89 % av Sveriges totala fruktproduktion. Produktionen av äpple har minskat något sedan i slutet på 1990-talet och jämfört med 2002 minskade produktionen 2005 med 1,8 %. Antal företag involverade i äppleodling ökade dock i antal 2005, till 259 stycken. År 2005 utgjorde produktionen av päron 8 % av den totala fruktproduktionen och har sedan 1980-talet minskat i omfattning. Produktionen uppgick 2005 till 1 687 ton vilket är en minskning med 17 % jämfört med 2002. Plommonproduktionen uppgick 2005 till 311 ton och utgjorde 2 % av Sveriges fruktproduktion. Produktionen av körsbär har ökat sedan i början av 1990-talet och uppgick 2002 till hela 621 ton. 2005 minskade dock produktionen av körsbär till 140 ton vilket är en minskning med 344 % jämfört med 2002. Totalt var 309 företag involverade i svensk fruktodling 2005 vilket är en halvering av antalet på 20 år. Fruktproduktionen har under samma period minskat med drygt 30 %.

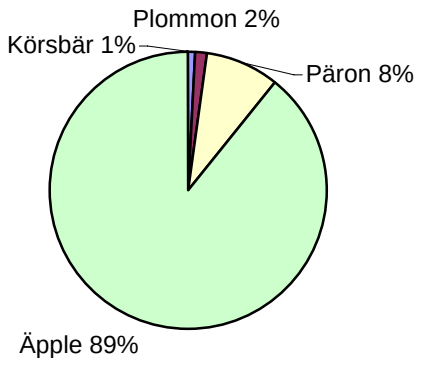

Figur 9. Procentuell fördelning av fruktproduktionen, 2005
Distribution of fruit production, 2005

Källa/source: Jordbruksverket (JO 33SM 0601, Trädgårdsproduktion 2005)/Swedish Board of Agriculture

2005 omfattade den svenska fruktodlingsarealen 1 871 hektar, vilket är en ökning från 2002 med 9 hektar, det vill säga 0,5 %. Äppleodlingen är störst med 1 440 hektar. Denna var som störst 1987, men arealen har sedan dess minskat med ca 44 %. 2005 omfattade päronodlingen 197 hektar och plommonodlingen 94 hektar. En stadig minskning av päron- och plommonodlingsarealen har skett under perioden 1984 - 2005 med 49 respektive 55 %. En produkt som gått i motsatt riktning är körsbär. Körsbärsodlingen har närapå femdubblats mellan 1984–2005, från 31 hektar till 139 hektar.

Fruktodlingen är främst lokaliserad till Skåne län och då speciellt Kiviksområdet, med avseende på äpple-, päron- och plommonodling. Däremot är två tredjedelar av körsbärsodlingen lokaliserad till Blekinge län (se tabell 5).

Tabell 5. Fruktodlingens omfattning på friland i de 10 främsta fruktodlingslänen, 2005, ha
Outdoor cultivation of fruit in the 10 most important fruit cultivation counties, 2005, ha

Län	Äpple	Päron	Plommon	Körsbär
Skåne	1 222,5	176,6	57,5	25,6
Blekinge	26,8	10,8	2,7	94,7
Kronobergs	5,8	1,0	7,7	0,2
Jönköpings	70,3	0,9	4,9	2,2
Västra Götaland	14,5	1,1	1,5	1,4
Stockholms	27,7	0,9	2,3	0,7
Hallands	5,5	0,7	3,1	0,6
Uppsala	12,6	-	-	-
Gotlands	5,6	1,1	7,3	1,4
Västmanlands	16,2	1,7	5,0	1,5
Hela riket	**1 440,5**	**196,8**	**94,4**	**139,1**

Avser företag med minst 0,25 ha frilandsodling.

Källa/source: Jordbruksverket (JO 33SM 0601, Trädgårdsproduktion 2005)/Swedish Board of Agriculture

Dessa tio län är markerade på kartan i figur 10 nedan.

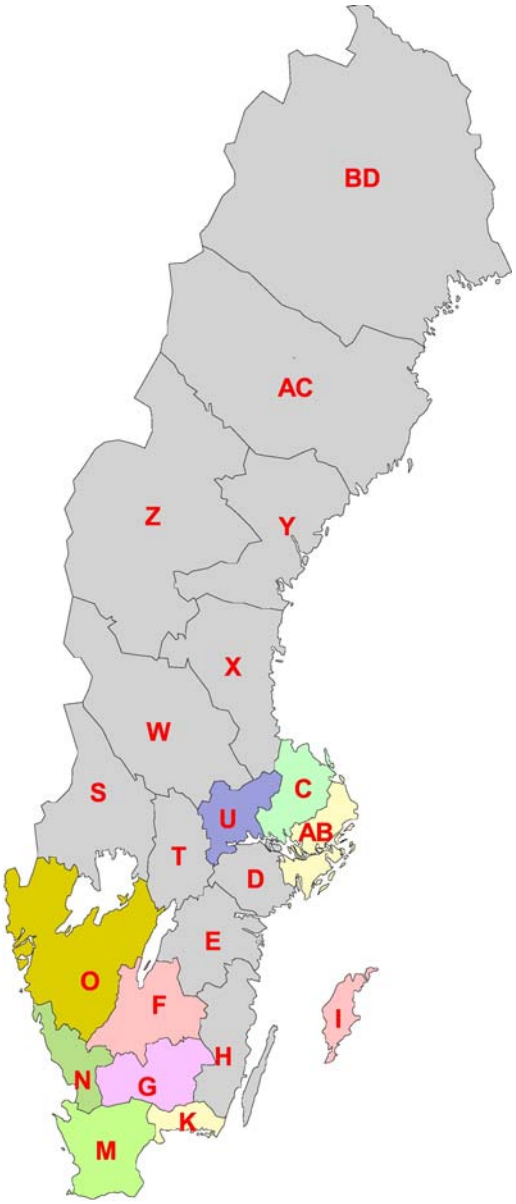

Län	Beteckning
Skåne	M
Blekinge	K
Kronobergs	G
Jönköpings	F
Västra Götaland	O
Stockholms	AB
Hallands	N
Uppsala	C
Gotlands	I
Västmanlands	U

Figur 10. De tio främsta fruktodlingslänen
The ten most important fruit cultivation counties

Som framgår av nedanstående figur varierar fruktskörden mellan olika år, beroende bl.a. på väderförhållanden. I början av 1990-talet orsakade frost i blomningen dåliga skördar under flera år. Den kraftiga ökningen i produktion av körsbär kan tillskrivas nyplantering av surkörsbär i Blekinge.

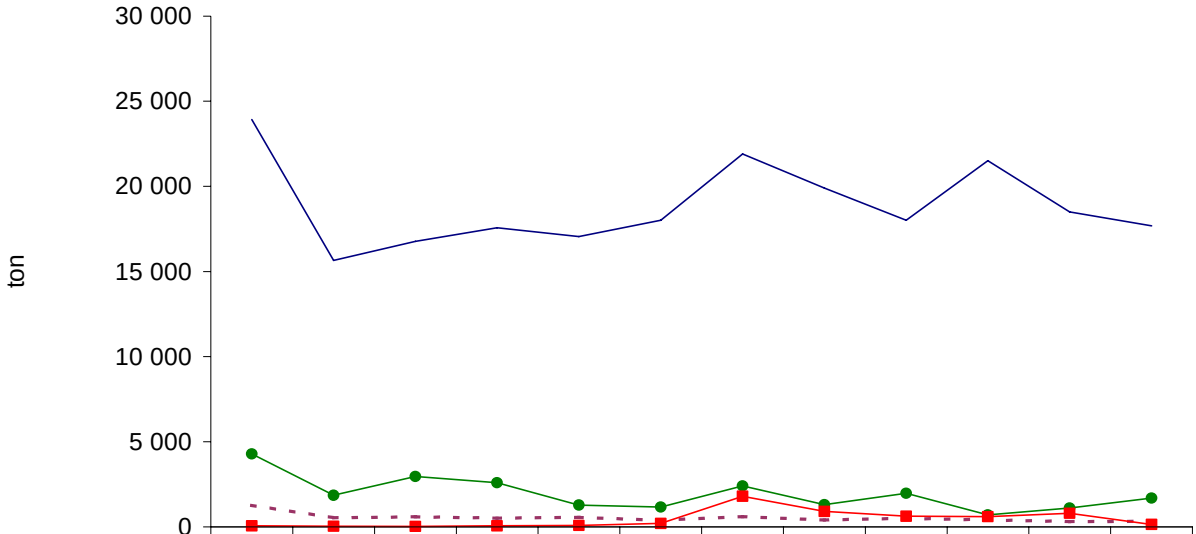

	1984	1987	1990	1993	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Äpple	23 917	15 647	16 768	17 562	17 053	18 006	21 900	19 900	18 005	21 500	18 500	17 683
Päron	4 279	1 853	2 956	2 593	1 281	1 159	2 400	1 300	1 972	700	1 100	1 687
Plommon	1 271	530	584	503	557	388	600	400	495	400	300	311
Körsbär	56	34	20	54	77	196	1 794	900	621	600	800	140

Figur 11. Skördeutvecklingen för frukt, 1984–2005, ton
Development of the production of fruit, 1984-2005, metric tons

Avser företag med minst 0,3 ha frilandsodling.

Källa/source: Jordbruksverket (Trädgårdsproduktion 2005)/Swedish Board of Agriculture

4.1.2 Bärodling

Bärodlingen i Sveriges domineras av jordgubbar som 2005 utgjorde 93 % av den totala bärodlingen. Detta år producerades 12 137 ton jordgubbar vilket utgör en ökning med 23 % jämfört med 2002. Antal jordgubbsodlare har minskat sedan slutet av 1980-talet, 2005 var de 525 stycken. 493 ton svarta vinbär producerades 2005 och utgör därmed 4 % av Sveriges bärproduktion. Hallon intar en tredje plats i svensk bärodling, 2 %, och produktionen har ökat sedan i mitten på 1980-talet.

Jordgubbsodlingen upptar den största arealen inom svensk bärodling och ökade arealmässigt med 61 % mellan 1984 och 1996. Från 1996 till 2005 minskade emellertid jordgubbsarealen med 19 %. Svarta vinbär intar en andra plats bland de odlade bären och arealen uppgick 2005 till 511 hektar vilken dock minskat med 46 % sedan 1984. Vad gäller hallon så har den odlade arealen ökat stadigt sedan 1993 och uppgick 2005 till 156 hektar vilket är en ökning med 81 %. Totalt har bärodlingen minskat de senaste tio åren.

Jordgubbsodlingen är tämligen jämnt spridd över hela landet. Den största delen återfinns dock i Skåne, Blekinge och Småland.

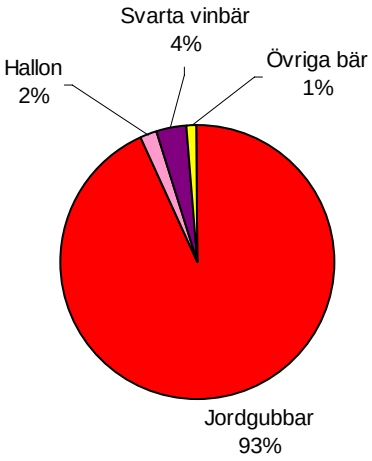

Figur 12. Procentuell fördelning av bärproduktionen, 2005[1)]
Distribution of the production of berries, 2005

[1)] För gruppen övriga bär är uppgift om skördekvantitet från 2002. I denna grupp ingår: allåkerbär, amerikanska blåbär, blåbär, fläder, havtorn, krusbär, nypon, vindruvor och andra bär.

Källa/source: Jordbruksverket (Trädgårdsinventeringen 2003, Trädgårdsproduktionen 2005)/Swedish Board of Agriculture

Tabell 6. Jordgubbsodlingens omfattning efter indelning av länen i 5 distrikt, 2005, ha och m^2
Cultivation of strawberries after grouping of the counties into 5 districts, 2005, ha and m^2

Distrikt	ha frilandsodling	m^2 växthusyta
Distrikt 1	977	27 640
Skåne, Blekinge		
Distrikt 2	617	34 470
Kronobergs, Kalmar, Jönköpings, Östergötlands		
Distrikt 3	447	1 600
Hallands, Västra Götalands, Värmlands		
Distrikt 4	276	3 200
Örebro, Södermanlands, Gotlands, Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Gävleborgs, Dalarnas		
Distrikt 5	84	6 400
Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens, Norrbottens		
Hela riket	**2 401**	**73 310**

Avser företag med minst 0,25 ha frilandsareal eller minst 200 m^2 växthusyta.

Källa/source: Jordbruksverket(JO 33 SM 0601 Trädgårdsproduktion 2005)/Swedish Board of Agriculture

Dessa odlingssdistrikt är markerade på kartan i figur 13.

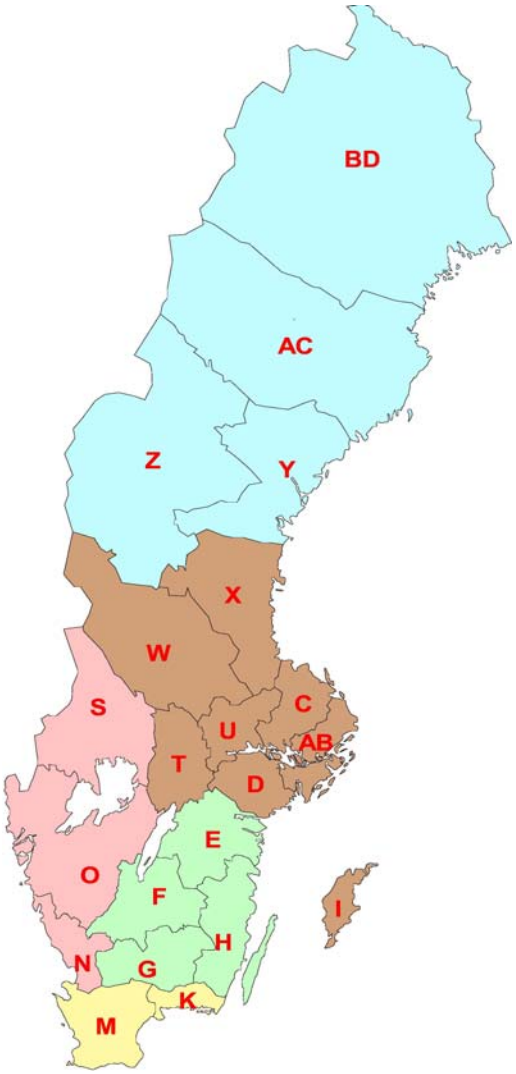

Gult = *Distrikt 1* – Skåne (M) och Blekinge (K) län

Grönt = *Distrikt 2* – Kronobergs (G), Kalmar (H), Jönköpings (F) och Östergötlands (E) län

Rosa = *Distrikt 3* – Hallands (N), Västra Götalands (O) och Värmlands (S) län

Brunt = *Distrikt 4* – Örebro (T), Södermanlands (D), Gotlands (I), Stockholms (AB), Uppsala (C), Västmanlands (U), Gävleborgs (X) och Dalarnas (W) län

Blått = *Distrikt 5* – Västernorrlands (Y), Jämtlands (Z), Västerbottens (AC) och Norrbottens (BD) län

Figur 13. Indelning av Sveriges län i fem odlingsdistrikt
Grouping of the Swedish counties into five cultivation districts

Produktionen av jordgubbar varierar inte bara med odlad areal utan även med väderleken. Under perioden har produktionen uppvisat en hel del variationer men låg 2005 på ungefär samma nivå som för tio år sedan. Produktionen av jordgubbar i växthus har ökat sedan slutet av 1990-talet och hade 2005 en toppnotering på 363 ton. Hallonskörden har ökat sedan mitten av 1980-talet, men år 2003 och 2004 minskade skörden i storlek. 2005 steg dock skörden rejält och nådde 205 ton. Produktionen av svarta vinbär var betydligt större på 1980-talet och skörden har fortsatt att minska. De senaste åren har dock skörden av svarta vinbär varit någorlunda jämn. Från och med 1999 redovisas jordgubbar i växthus separat, från att tidigare ha ingått i gruppen övriga växter i växthus. I den senaste totalundersökningen, Trädgårds-inventeringen 2003, redovisas även hallon i växthus separat.

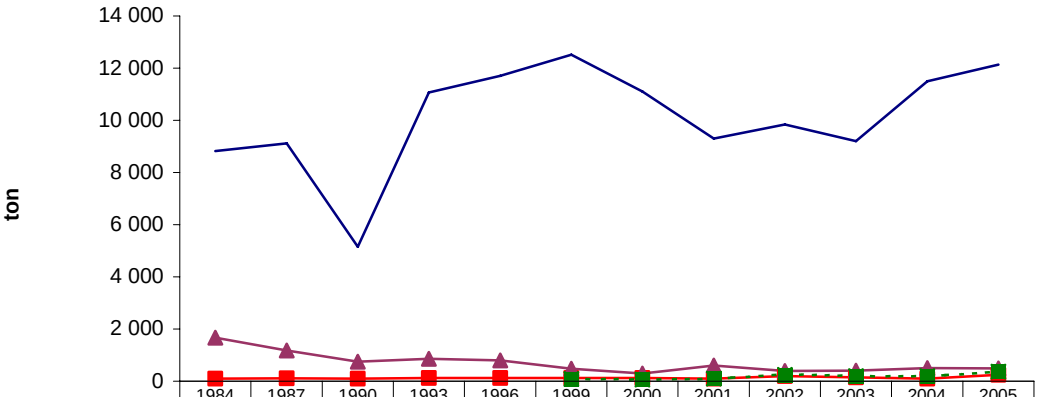

	1984	1987	1990	1993	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Jordgubbar	8 824	9 114	5 156	11 071	11 700	12 520	11 100	9 300	9 845	9 200	11 500	12 137
Hallon	99	110	99	123	121	118	118	100	191	150	100	250
Svarta vinbär	1 671	1 179	753	854	798	478	300	600	395	400	500	493
Jordgubbar, växthus						82	60	100	248	200	200	363

Figur 14. Skördeutvecklingen för bär, 1984-2005, ton
Development of the production of berries, 1984-2005, metric tons

Avser företag med minst 0,25 ha frilandsareal eller minst 200 m^2 växthusyta.

Källa/source: SLU INFO, Trädgårdsinventeringen 2003, Trädgårdsundersökningen 2000, 2001, 2003 och 2004, Trädgårdsproduktion 2005/Various sources

4.1.3 Köksväxtodling på friland

Produktionen av grönsaker på friland är i Sverige den största sektorn inom sektorn för frukt och grönsaker, såväl med avseende på kvantitet som med avseende på produktionens värde. En produkt, morötter, svarar dock för 44 % av produktionen inom sektorn.

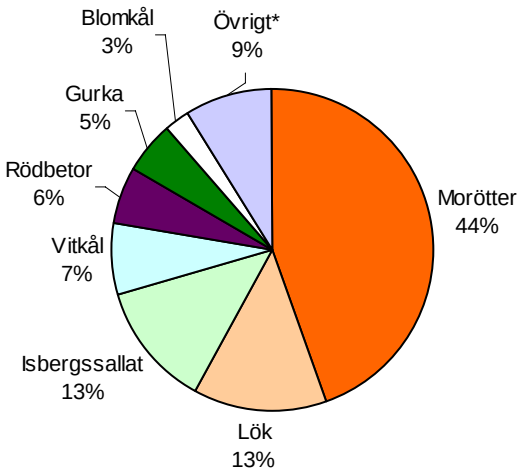

Figur 15. Procentuell fördelning av grönsaksproduktionen på friland, 2005
Distribution of production of outdoor cultivated vegetables, 2005

*) I fallande storleksordning: kålrötter, palsternacka, purjolök, spenat, broccoli, majs och dill.

Källa/source: Trädgårdsproduktion 2005, Swedish Board of Agriculture

Av den totala grönsaksproduktionen på friland 2005 svarade morötter, som nämnts ovan, för 44 % av kvantiteten, med en produktion på 96 228 ton. Sedan i slutet 1980-talet har produktionen av morötter ökat år efter år. Lök och isbergssallat utgör vardera 13 % av den totala produktionen och dessa två grönsaker har liksom morötter ökat konstant sedan 1980-talet. Produktionen av morötter minskade dock mellan 2004 och 2005 med 14 % och lök med 10 %. Däremot ökade produktionen av frilandsgurka mellan 2004 och 2005 med 6,5 %, isbergssallat med 17 % och rödbetor med 40 %.

Köksväxtodlingen på friland omfattar cirka 7 000 hektar, se tabell 7. Det har inte skett någon större förändring med avseende på den totala odlade arealen under de gångna 20 åren. Under 20-årsperioden har antalet företag dock minskat från 2 448 till 987 och den odlade arealen per företag har ökat från 2,62 hektar till 7,14 hektar. En strukturomvandling har sålunda skett mot färre och större brukningsenheter.

Morotsodlingen, den viktigaste frilandsgrödan, upptog 2005 cirka 25 % av den totala arealen. Andra arealmässigt stora kulturer var lök, isbergssallat och vitkål.

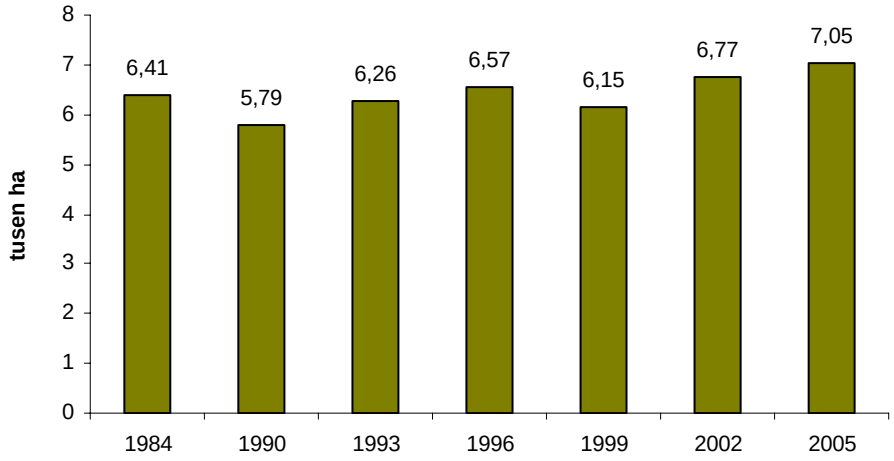

Figur 16. Köksväxtodlingens utveckling på friland, 1984–2005, tusen ha
Development of outdoor cultivation of vegetables, 1984-2005, thousand hectares

Källa/source: Jordbruksverket (Trädgårdsräkningen 2000, Trädgårdsinventeringen 2003, Trädgårdsproduktion 2005)/Swedish Board of Agriculture

Mer än hälften av grönsaksarealen på friland återfinns i södra Sverige (se tabell 7). Resterande areal är tämligen jämnt fördelad på mellersta, västra och östra delarna av landet. I norra Sverige (distrikt 5) återfinns endast 2 % av grönsaksarealen. Södra Sverige är dominerar odlingen av bl.a. purjolök, rödbetor, blomkål och isbergssallat. Morötter odlas i stort sett över hela landet, dock med undantag av Norrland.

Tabell 7. Grönsaksodlingens omfattning efter indelning av länen i 5 distrikt, 2005, ha
Cultivation of vegetables after grouping the counties into 5 districts, 2005, hectares

Distrikt	ha 2002	ha 2005	andel 2005, %
Distrikt 1	2 880	4 381	62 %
Skåne, Blekinge			
Distrikt 2	807	784	11 %
Kronobergs, Kalmar, Jönköpings, Östergötlands			
Distrikt 3	907	840	12 %
Hallands, Västra Götalands, Värmlands			
Distrikt 4	1 082	892	13 %
Örebro, Södermanlands, Gotlands, Stockholms, Uppsala, Västmanlands Dalarnas, Gävleborgs			
Distrikt 5	91	150	2 %
Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens, Norrbottens			
Hela riket	**6 767**	**7 047**	**100 %**

Avser företag med minst 0,3 ha frilandsodling.

Källa/source: Jordbruksverket (JO 33 SM 0601 Trädgårdsproduktion 2005)/Swedish Board of Agriculture

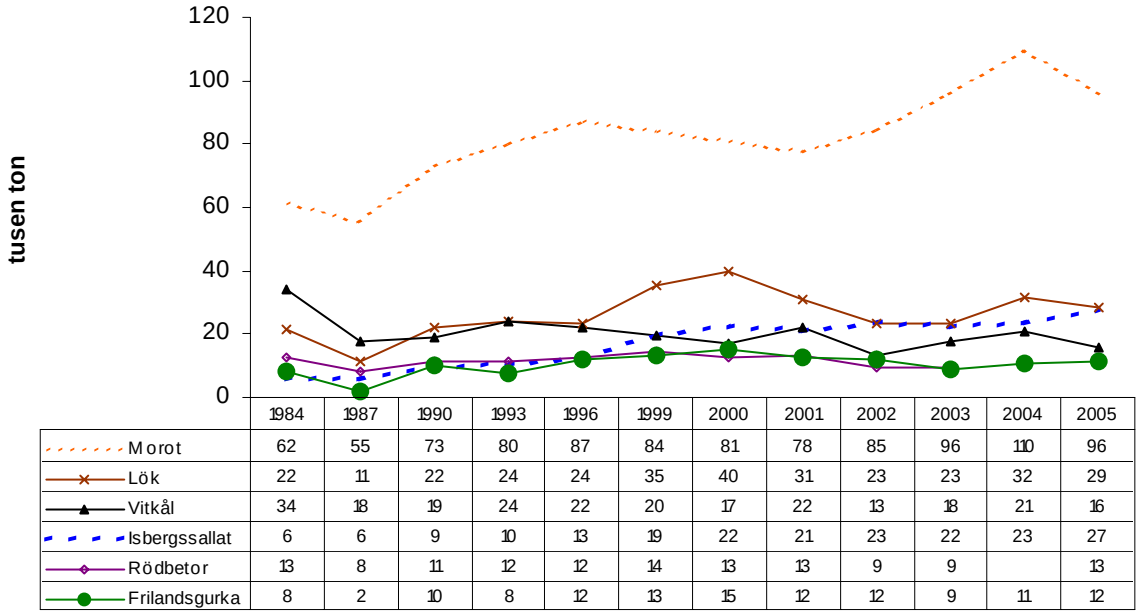

	1984	1987	1990	1993	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Morot	62	55	73	80	87	84	81	78	85	96	110	96
Lök	22	11	22	24	24	35	40	31	23	23	32	29
Vitkål	34	18	19	24	22	20	17	22	13	18	21	16
Isbergssallat	6	6	9	10	13	19	22	21	23	22	23	27
Rödbetor	13	8	11	12	12	14	13	13	9	9		13
Frilandsgurka	8	2	10	8	12	13	15	12	12	9	11	12

Figur 17. Skördeutvecklingen för de sex största köksväxterna, 1984 - 2005, tusen ton
Development of production of the six largest outdoor vegetables, 1984 – 2005, thousand metric tons

Avser företag med minst 0,25 ha frilandsodling.

Källa/source: SLU INFO, Jordbruksverket (Trädgårdsundersökningen 2000, Trädgårdsinventeringen 2003, Trädgårdsundersökningen 2001, 2003 och 2004. Trädgårdsproduktion 2005)/Various sources

Figuren ovan visar skördeutvecklingen för de skördemässigt sex största köksväxterna. Av figuren framgår att produktionen av morötter ökat sedan 1984 med 55 %. Produktionen av lök och gurka har ökat med 32 % respektive 44 % under samma period, medan produktionen av isbergssallat har ökat med hela 361 %. Produktionen av vitkål däremot har minskat med cirka 54 % och produktionen av rödbetor ligger på samma nivå 2005 som 1984.

4.1.4 Köksväxtodling i växthus

Odling av tomat och gurka har traditionellt dominerat den svenska köksväxtodlingen under glas. Sallat, och inte minst kruksallat, samt krydväxter har dock under senare år kommit att bli allt viktigare produkter. Medan produktionen av både tomat och gurka stagnerat kvantitetsmässigt har kruksallat en mycket stark utvecklingskurva.

Melon har alltid varit en nischprodukt i svensk växthusodling. Utvecklingen har under senare år visat på en minskning av den redan lilla produktionen.

Odlingen av tomat och gurka är i första hand lokaliserad till södra Sverige och framför allt till Skåne och Blekinge. Det statistiska underlaget indikerar att södra Sveriges dominans i produktionen har förstärkts.

Gurk- och tomatodlingarna omfattar ofta större arealer än andra växthuskulturer och mer än 60 % av arealen återfinns i odlingar med mer än 5 000 m^2 växthusyta.

Utveckling av nya odlingsmetoder och nya högavkastande sorter gör att skördarna per ytenhet av gurka och tomat blir allt högre. Det är framför allt avkastningen vid odling av tomat som ökar. För 20 år sedan gav odling av gurka 50- 60 % högre avkastning än odling av tomat. Idag ligger skillnaden bara på cirka 8 %. Medan avkastningen vid odling av tomat nästan fördubblats på 20 år (+94 %) har avkastningsökningen för gurka stannat på 30 %.

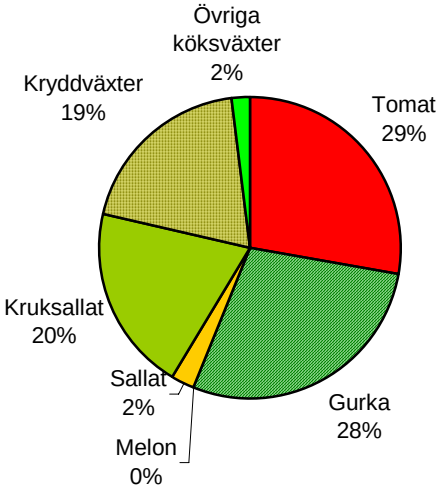

Figur 18. Procentuell fördelning av värdevolymen för grönsaksproduktion i växthus, 2005
Distribution of value of production of greenhouse vegetables, 2005

Diagrammet är baserat på värdevolymen för grönsaksproduktionen i växthus. Anledningen till detta är att produktion av kryddväxter, sallat och kruksallat i tillgänglig statistik anges som antal producerade plantor. En jämförelse med tomat och gurka vars produktion anges i ton, blir därigenom omöjlig.

Källa/source: Jordbruksverket (Trädgårdsundersökningen 2005)/Swedish Board of Agriculture

Tabell 8. Tomat- och gurkodlingen 1999, 2002 och 2005 efter indelning av länen i 5 distrikt, m^2
Cultivation of tomatoes and cucumbers 1999, 2002 and 2005 after grouping the counties into 5 districts, m^2

Distrikt	1999, m^2 Tomat	2002, m^2 Tomat	2005, m^2 Tomat	1999, m^2 Gurka	2002, m^2 Gurka	2005, m^2 Gurka	2005, % Tomat	2005, % Gurka
Distrikt 1:Skåne, Blekinge	340 761	477 061	323 870	496 710	466 144	527 000	71	89
Distrikt 2: Kronobergs, Kalmar, Jönköpings, Östergötlands	58 718	36 878	37 432	27 655	33 169	118 620	8	20
Distrikt 3: Hallands, Västra Götalands, Värmlands	62 063	40 048	32 551	42 888	47 996	24 762	7	4
Distrikt 4: Örebro, Södermanlands, Gotlands, Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Dalarnas, Gävleborgs	53 572	45 878	39 218	31 058	46 618	9 549	9	2
Distrikt 5: Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens, Norrbottens	42 140	42 268	22 894	22 942	12 008	14 822	5	2
Hela riket	**557 254**	**642 133**	**455 965**	**621 253**	**605 935**	**594 754**	**100**	**100**

Avser företag med minst 200 m^2 växthusyta.

Källa/source: Jordbruksverket (Trädgårdsräkningen 2000, Trädgårdsinventeringen 2003, Trädgårdsproduktion 2005)/Swedish Board of Agriculture

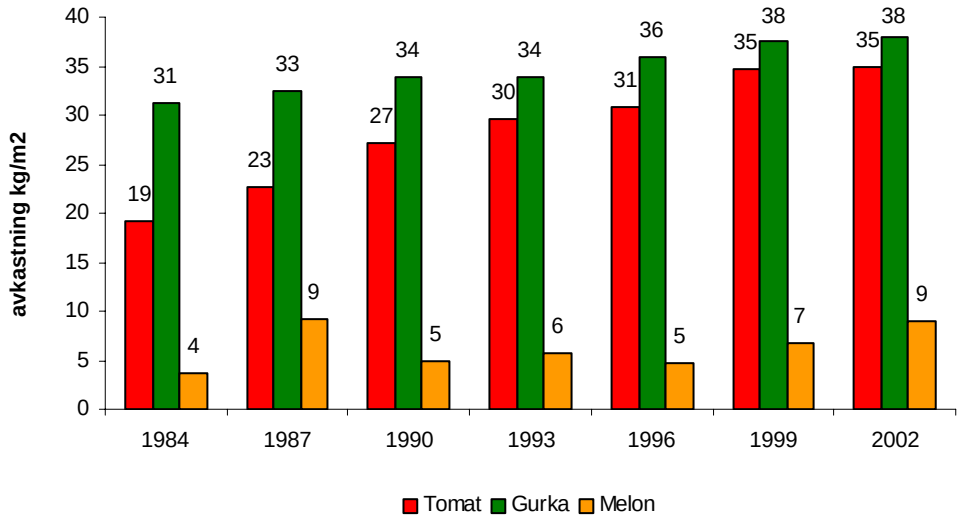

Figur 19. Avkastning på tomat, gurka och melon, 1984-2005, kg/m^2
Yield of tomato, cucumber and melon, 1984-2005, kilos per square meter

Källa/source: Jordbruksverket (Trädgårdsräkningen 2000, Trädgårdsinventeringen 2003, Trädgårdsprodutkion 2005)/Swedish Board of Agriculture

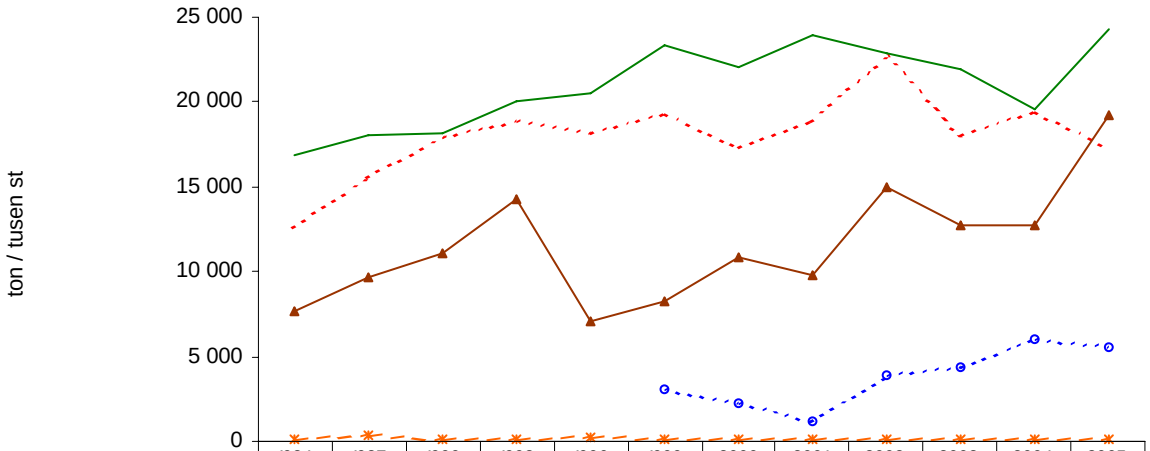

	1984	1987	1990	1993	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Tomat 2)	12 559	15 542	17 877	18 889	18 209	19 307	17 300	18 835	22 800	18 100	19 400	17 283
Gurka 2)	16 859	18 001	18 129	20 045	20 537	23 339	22 100	23 900	22 900	21900	19 600	24 294
Melon 2)	159	305	118	114	180	155	79	100	175	100	100	77
Kruksallat 3)	7 657	9 614	11026	14 243	7 125	8 196	10 800	9 800	14 980	12 700	12 700	19 184
Annan sallat 3)						3 106	2 200	1200	3 836	4 400	6 000	5 520

Figur 20. Skördeutveckling för köksväxter[1)] i växthus, 1984-2005, ton
Development of the production of vegetables in greenhouses, 1984-2005, metric tons

Avser företag med minst 200 m^2 växthusyta.

[1)] Uppgifter om annan sallat samlades ej in separat för 1996 och tidigare år. Växtslaget ingick då i övriga köksväxter.

[2)] Tomat, gurka och melon anges i ton.

[3)] Kruksallat och annan sallat anges i tusen stycken.

Källa/source: Jordbruksverket (Trädgårdsinventeringen 2003, Trädgårdsundersökningen 2000, 2001, 2003 och 2004, Trädgårdsproduktion 2005)/Swedish Board of Agriculture

4.2 Utveckling av utbudet

Tabellerna nedan visar utvecklingen av utbudet mellan 1995 och 2005 för i nämnd ordning äpple, jordgubbar, tomat, gurka, morötter, kål, lök, blomkål, isbergssallat och purjolök. Utbudet har räknats fram genom att addera produktion och import samt subtrahera export. Självförsörjningsgraden motsvarar den inhemska produktionen i procent av det totala utbudet. Produktion, import och export av gurka omfattar både växthusgurka och frilandsgurka. Import och export av morötter omfattar både morötter och rovor. Produktionen av kål omfattar vitkål, medan utrikeshandelsstatistiken omfattar röd- och vitkål. Import och export av isbergssallat omfattar även annan huvudsallat än isbergssallat.

Utbudet av äpple i Sverige har under perioden 1995–2005 varierat mellan som lägst 97 600 ton 2002 och som högst 129 500 ton 2005. Produktionen ligger idag på ungefär samma nivå som för tio år sedan. Däremot har importen ökat med cirka 30 %. Trots en oförändrad produktion har därför självförsörjningsgraden sjunkit.

Tabell 9. Utveckling av utbudet för äpple, 1995–2005, ton
Development of the supply of apples, 1995-2005, metric tons

Äpple	1995	1997	1999	2001	2002	2003	2004	2005
Produktion (ton)	17 600	19 000	18 000	19 900	18 000	21 500	18 500	17 700
Import inklusive införsel (ton)	84 300	92 200	86 900	79 300	80 500	92 800	103 900	113 500
Export inklusive utförsel (ton)	1 400	1 500	4 500	1 300	920	1 400	2 200	1 700
Utbud (ton)	100 500	109 700	100 400	97 900	97 600	112 900	120 200	129 500
Förändring av utbud sedan 1995	-	+9,2 %	-0,1 %	-2,6 %	-2,9 %	+12,3 %	+19,6 %	+28,9 %
Självförsörjningsgrad	18 %	17 %	18 %	20 %	18 %	19 %	15 %	14 %

Källa/source: Produktionsstatistik SCB och Jordbruksverket, Utrikeshandelsstatistik SCB, Trädgårdsproduktion 2005/Statistics Sweden and Swedish Board of Agriculture

Utbudet av päron i Sverige ökade mellan 1995 till 2005 med sammanlagt 12 280 ton. Ökningen har under perioden inte varit stabil utan utbudet har uppvisat kraftiga svängningar. Det har varierat mellan 26 300 ton som lägst 2002 och 42 300 ton som högst 2005. En ökad import har gjort att utbudet ökat med 40 % de senaste tio åren. Den svenska produktionen är liten och utgör bara 4 % av utbudet.

Tabell 10. Utveckling av utbudet för päron, 1995-2005, ton
Development of the supply of pears, 1995-2005, metric tons

Päron	1995	1997	1999	2001	2002	2003	2004	2005
Produktion (ton)	1 900	1 400	1 200	1 300	2 000	700	1 100	1 700
Import inklusive införsel (ton)	28 300	35 200	31 800	28 300	25 800	33 100	40 400	41 700
Export inklusive utförsel (ton)	180	115	130	405	700	1 100	1 500	1 100
Utbud (ton)	30 020	36 485	32 870	29 195	26 300	32 700	40 000	42 300
Förändring av utbud sedan 1995	-	+21,5 %	+9,5 %	-2,7 %	-12,4 %	+8,9 %	+33,2 %	+40,9 %
Självförsörjningsgrad	6,3 %	3,8 %	3,6 %	4,5 %	4,6 %	2,1 %	2,8 %	4,0 %

Källa/source: Produktionsstatistik SCB och Jordbruksverket, Utrikeshandelsstatistik SCB, Trädgårdsproduktion 2005/Statistics Sweden and Swedish Board of Agriculture

Den frukt för vilken Sverige har högst självförsörjningsgrad, runt 70 %, är jordgubbar. Utbudet av jordgubbar har under perioden 1995–2005 varierat mellan som lägst 13 650 ton (2001) och som högst 17 880 ton (2005), vilket är en variation på 30 %. Man skulle kunna tro att år med en låg svensk produktion skulle importen vara något högre än normalt. Så är dock inte fallet. Statistiken visar att år med en låg svensk produktion har även importen varit låg. Det är möjligt att år med en varm försommar blir såväl den svenska produktionen som konsumtionen hög. Kalla år däremot, blir både produktion och efterfrågan lägre.

Tabell 11. Utveckling av utbudet för jordgubbar, 1995–2005, ton

Development of the supply of strawberries, 1995-2005, metric tons

Jordgubbar	1995	1997	1999	2001	2002	2003	2004	2005
Produktion (ton)	11 100[1)]	11 200[1)]	12 600	9 300	9 800	9 400	11 700	12 100
Import inklusive införsel (ton)	4 000	5 900	5 600	4 900	4 200	5 300	5 800	6 550
Export inklusive utförsel (ton)	250	270	490	270	350	540	520	770
Utbud (ton)	14 850	16 830	17 710	13 930	13 650	14 160	16 980	17 880
Förändring av utbud sedan 1995	-	+13,3 %	+19,3 %	-6,2 %	-8,1 %	-4,6 %	+14,3 %	+ 20,4 %
Självförsörjningsgrad	75 %	69 %	71 %	67 %	72 %	66 %	69 %	68 %

1) Uppgiften inkluderar ej växthusodlade jordgubbar.

Källa/source: Produktionsstatistik SCB och Jordbruksverket, Utrikeshandelsstatistik SCB, Trädgårdsproduktion 2005/Statistics Sweden and Swedish Board of Agriculture

Utbudet av tomat har stadigt ökat sedan 1995 fram till 1999 för att sedan ligga på en relativt jämn nivå de tre följande åren. 2004 och 2005 var utbudet högt jämfört med tidigare år. Totalt under perioden 1995–2005 har utbudet ökat med 36 %. Importen har bidragit mest till ökningen trots en minskning 2002, som då kompenserades av en hög produktion. Sveriges självförsörjningsgrad för tomat under perioden 1995-2005 var som högst 2002 med 28 % och som lägst 2005 med 18 %.

Tabell 12. Utveckling av utbudet för tomat, 1995–2005, ton

Development of the supply of tomatoes, 1995-2005, metric tons

Tomater	1995	1997	1999	2001	2002	2003	2004	2005
Produktion (ton)	18 900	19 900	19 300	18 800	22 800	18 100	19 400	17 300
Import inklusive införsel (ton)	52 600	58 300	65 100	63 400	60 400	65 800	78 800	80 800
Export inklusive utförsel (ton)	160	660	850	420	600	1 950	1 150	1 100
Utbud (ton)	71 340	77 540	83 550	81 780	82 600	81 950	97 050	97 000
Förändring av utbud sedan 1995	-	+8,7 %	+17,1 %	+14,6 %	+15,8 %	+14,9 %	+36,0 %	+36,0 %
Självförsörjningsgrad	26 %	26 %	23 %	23 %	28 %	22 %	20 %	18 %

Källa/source: Produktionsstatistik SCB och Jordbruksverket, Utrikeshandelsstatistik SCB, Trädgårdsproduktion 2005/Statistics Sweden and Swedish Board of Agriculture

Sveriges självförsörjningsgrad för gurka är ungefär dubbelt så hög som för tomat. Produktionen låg 2005 på samma nivå som för tio år sedan, en återhämtning efter att under de två föregående åren ha legat 10 % lägre. Importen har under perioden ökat med cirka 10 % vilket medfört en ökning av utbudskvantiteten med cirka 5 %. Självförsörjningsgraden ligger på 60 %. Detta är dock en totalsiffra för hela året och gömmer därför stora skillnader mellan sommar och vinter. Under sommaren är Sverige i stort sett självförsörjande på gurka medan produktionen i Sverige under de mörkaste månaderna är mycket liten och självförsörjningsgraden sålunda låg.

Tabell 13. Utveckling av utbudet för gurka, 1995–2005, ton
Development of the supply of cucumber, 1995-2005, metric tons

Gurka	1995	1997	1999	2001	2002	2003	2004	2005
Produktion (ton)	36 400	34 800	36 600	36 200	35 200	31 000	30 400	35 800
-växthusodlad	23 600	22 500	23 300	23 900	22 900	21 900	19 600	24 300
-frilandsodlad	12 800	12 300	13 300	12 300	12 300	9 100	10 800	11 500
Import inklusive införsel (ton)	21 000	22 600	22 900	24 900	24 800	23 300	26 200	23 900
Export inklusive utförsel (ton)	1 400	830	690	640	340	610	1 050	1 000
Utbud (ton)	56 000	56 570	58 810	60 460	59 660	53 690	55 550	58 700
Förändring av utbud sedan 1995	-	+1,0 %	+5,0 %	+8,0 %	+6,5 %	-4,1 %	-0,8 %	+4,8 %
Självförsörjningsgrad	65 %	62 %	62 %	60 %	59 %	58 %	55 %	61 %

Källa/source: Produktionsstatistik SCB och Jordbruksverket, Utrikeshandelsstatistik SCB, Trädgårdsproduktion 2005/Statistics Sweden and Swedish Board of Agriculture

Morot är den trädgårdsprodukt för vilken Sverige har högst självförsörjningsgrad, över 90 %. Det svenska klimatet passar för produktion av morötter som ger goda skördar och bra kvalitet. Morötter kan dessutom lagras ända fram till påföljande sommar vilket gör att en komplettering med import bara behövs under en kort period i slutet av våren och början av sommaren. Såväl den svenska produktionen som utbudskvantiteten sjönk något i slutet av 1990-talet men har nu åter ökat. Importen har dock ökat något mer än produktionen vilket gjort att självförsörjningsgraden minskat något de senaste tio åren.

Tabell 14. Utveckling av utbudet för morötter[1)], 1995–2005, ton
Development of the supply of carrots, 1995-2005, metric tons

Morötter	1995	1997	1999	2001	2002	2003	2004	2005
Produktion (ton)	94 000	88 100	84 300	77 600	84 800	95 700	109 900	96 200
Import inklusive införsel (ton)	5 500	5 700	6 700	6 100	7 600	6 700	8 300	10 600
Export inklusive utförsel (ton)	480	130	110	630	530	320	290	100
Utbud (ton)	99 020	93 670	90 890	83 070	91 870	102 080	117 910	106 700
Förändring av utbud sedan 1995	-	-5,4 %	-8,2 %	-16,1 %	-7,2 %	+3,1 %	+19,1 %	+7,8 %
Självförsörjningsgrad	95 %	94 %	93 %	93 %	92 %	94 %	93 %	90 %

1) Handelsstatistiken omfattar både morötter och rovor.

Källa/source: Produktionsstatistik SCB och Jordbruksverket, Utrikeshandelsstatistik SCB, Trädgårdsproduktion 2005/Statistics Sweden and Swedish Board of Agriculture

Ungefär hälften av den vitkål och rödkål som konsumeras i Sverige är producerad i landet. Den svenska produktionen har under de senaste tio åren varierat med hela 60 %. Till skillnad mot jordgubbar stiger importen av vitkål när den inhemska produktionen är låg. På grund av de stora variationerna i produktionen är det svårt att urskilja någon trend.

Tabell 15. Utveckling av utbudet för kål[1)], 1995–2005, ton
Development of the supply of cabbage, 1995-2005, metric tons

Kål	1995	1997	1999	2001	2002	2003	2004	2005
Produktion (ton)	18 600	21 600	19 800	21 900	13 400	17 700	20 800	15 600
Import inklusive införsel (ton)	18 500	16 000	17 600	17 700	21 400	17 900	19 800	20 700
Export inklusive utförsel (ton)	150	40	150	130	130	330	210	160
Utbud (ton)	36 950	37 560	37 250	39 470	34 670	35 270	40 390	36 140
Förändring av utbud sedan 1995	-	-6,0 %	-6,8 %	-1,2 %	-13,2 %	-11,7 %	+1,1 %	-2,2 %
Självförsörjningsgrad	50 %	58 %	53 %	55 %	39 %	50 %	51 %	43 %

1) Produktionen omfattar vitkål, handelsstatistiken omfattar både vitkål och rödkål.

Källa/source: Produktionsstatistik SCB och Jordbruksverket, Utrikeshandelsstatistik SCB, Trädgårdsproduktion 2005/Statistics Sweden and Swedish Board of Agriculture

Den svenska produktionen av lök har liksom produktionen av kål varierat kraftigt under de senaste tio åren, med hela 60 %. De två senaste år för vilka produktionssiffror finns tillgängliga, 2004 och 2005, var produktionen av lök hög vilket även gav en hög utbudskvantitet. Om detta är en trend som håller i sig är dock för tidigt att säga.

Tabell 16. Utveckling av utbudet för lök, 1995–2005, ton
Development of the supply of leek, 1995-2005, metric tons

Lök	1995	1997	1999	2001	2002	2003	2004	2005
Produktion (ton)	22 100	24 200	35 300	30 800	23 200	23 400	31 500	28 600
Import inklusive införsel (ton)	21 800	19 700	20 700	21 700	25 300	24 000	28 100	30 800
Export inklusive utförsel (ton)	490	110	220	150	210	840	430	570
Utbud (ton)	43 410	43 790	55 780	52 350	48 290	46 560	59 170	58 830
Förändring av utbud sedan 1995	-	0,9 %	28,4 %	20,6 %	11,2 %	7,3 %	36,3 %	35,5 %
Självförsörjningsgrad	51 %	55 %	63 %	59 %	48 %	50 %	53 %	49 %

Källa/source: Produktionsstatistik SCB och Jordbruksverket, Utrikeshandelsstatistik SCB, Trädgårdsproduktion 2005/Statistics Sweden and Swedish Board of Agriculture

Av den blomkål som konsumeras i Sverige kommer cirka hälften från inhemsk produktion, en siffra i paritet med den för vit- och rödkål. I likhet med flera andra produkter är säsongsvariationen dock stor. Under sommaren och förhösten är självförsörjningsgraden hög medan någon svensk produktion inte finns alls under den kalla årstiden. Underlaget visar på stora skillnader i utbudskvantitet mellan olika år. Från andra EU-länder rapporteras att konsumtionen av blomkål under sommaren är starkt beroende av vädret. Varma somrar minskar konsumtionen till förmån för sallat, gurka och tomat. Om den ökning av den totala utbudskvantiteten som kan ses för 2004 och 2005 är en trend är ännu förtidigt att säga.

Tabell 17. Utveckling av utbudet för blomkål, 1995–2005, ton
Development of cauliflower supply, 1995-2005, metric tons

Blomkål	1995	1997	1999	2001	2002	2003	2004	2005
Produktion (ton)	4 300	8 000	6 000	7 000	4 900	5 200	5 600	5 500
Import inklusive införsel (ton)	4 900	4 400	4 600	4 100	4 600	4 800	6 100	5 700
Export inklusive utförsel (ton)	150	360	400	870	510	620	880	540
Utbud (ton)	9 050	12 040	10 200	10 230	8 990	9 380	10 820	10 660
Förändring av utbud sedan 1995	-	33,0 %	12,7 %	13,0 %	-0,7 %	3,6 %	19,6 %	17,8 %
Självförsörjningsgrad	48 %	66 %	59 %	68 %	55 %	55 %	52 %	52 %

Källa/source: Produktionsstatistik SCB och Jordbruksverket, Utrikeshandelsstatistik SCB, Trädgårdsproduktion 2005, Statistics Sweden and Swedish Board of Agriculture

Under perioden mellan 1995 och 2005 har den svenska produktionen av isbergssallat mer än fördubblats. Importen (inklusive annan huvudsallat) har under samma period varierat men inte ökat lika mycket som den inhemska produktionen. Detta har bidragit till att självförsörjningsgraden ökat från runt 30 % 1995–1997 och runt 40 % 1998–1999 till 54 % 2005. Liksom för flera andra frilandsgrönsaker är självförsörjningsgaden hög under sommaren och noll under vintern.

För isbergssallat bör noteras att det är den svenska trädgårdsprodukt som rönt störst exportframgångar. Exporten har de senaste åren legat på 2-4 000 ton.

Tabell 18. Utveckling av utbudet för isbergssallat, 1995–2005, ton
Development of the supply of iceberg lettuce, 1995-2005, metric tons

Isbergssallat	1995	1997	1999	2001	2002	2003	2004	2005
Produktion (ton)	10 400	13 400	19 300	21 100	23 400	22 100	23 300	27 200
Import inklusive införsel (ton)	25 200	29 900	30 300	31 100	31 300	29 300	27 200	26 900
Export inklusive utförsel (ton)	110	510	520	2 500	2 100	3 350	3 700	3 800
Utbud (ton)	35 490	42 790	49 080	49 700	52 600	48 050	46 800	50 300
Förändring av utbud sedan 1995	-	20,6 %	38,3 %	40,0 %	48,2 %	35,4 %	31,9 %	41,7 %
Självförsörjningsgrad	29 %	31 %	39 %	42 %	44 %	46 %	50 %	54 %

Källa/source: Produktionsstatistik SCB och Jordbruksverket, Utrikeshandelsstatistik SCB, Trädgårdsproduktion 2005/Statistics Sweden and Swedish Board of Agriculture

Den svenska produktionen av purjolök uppvisar stora årliga variationer vilket gör det svårt att utläsa eventuella trender. Materialet indikerar dock att utbudet ökat med 25-30 % under den senaste 10-årsperioden. Förutom två svaga produktionsår 1995 och 1997 har den svenska produktionen legat på en tämligen konstant nivå. Det ökande utbudet kan istället tillskrivas en något ökande import.

Tabell 19. Utveckling av utbudet för purjolök, 1995–2005, ton
Development of the supply of leek, 1995-2005, metric tons

Purjolök	1995	1997	1999	2001	2002	2003	2004	2005
Produktion (ton)	1 600	1 800	3 200	4 500	2 600	3 300	2 400	3 400
Import inklusive införsel (ton)	8 500	8 700	9 300	10 800	10 100	9 300	10 600	9 900
Export inklusive utförsel (ton)	20	170	0	160	40	160	100	140
Utbud (ton)	10 080	10 330	12 500	15 140	12 660	11 440	12 900	13 160
Förändring av utbud sedan 1995	-	2,5 %	24,0 %	50,2 %	25,6 %	23,4 %	28,0 %	30,6 %
Självförsörjningsgrad	16 %	17 %	26 %	30 %	21 %	27 %	19 %	26 %

Källa/source: Produktionsstatistik SCB och Jordbruksverket, Utrikeshandelsstatistik SCB, Trädgårdsproduktion 2005/Statistics Sweden and Swedish Board of Agriculture

4.3 Konsumtion i Sverige

Jordbruksverket svarar för beräkningarna av livsmedelskonsumtionen i Sverige. Dessa siffror ingår förutom i Jordbruksverkets egna rapporter i Jordbruksstatistik årsbok som ges ut av SCB. Jordbruksverkets konsumtionssiffror bygger på uppgifter om produktion från Jordbruksverket samt SCB:s utrikeshandelsstatistik. I beräkningnarna görs sedan avdrag för produkter som går till bearbetningsindustrin samt ett visst svinn.

Siffrorna över utbudet i tabellerna 9 -19 ovan bygger på en egen uppskattning endast utifrån statistik över produktion, import och export, vilket gör att det blir svårt att direkt jämföra siffrorna med nedanstående konsumtionssiffror. Teoretiskt sett borde ju annars utbudet vara lika med konsumtionen.

Tabellen nedan visar den svenska totalkonsumtionen av frukt respektive grönsaker, uppdelad på färska, torkade och frysta samt bearbetade produkter. Totalkonsumtion omfattar alla råvaror och halvfabrikat som konsumeras direkt, samt de råvaror och halvfabrikat som livsmedelsindustrin använder för att tillverka produkter av högre förädlingsgrad.

Det kan konstateras att för alla grupper har totalkonsumtionen ökat mellan 1990 och 2004.

Konsumtionen av färska köksväxter har ökat med 46 % under perioden, medan färska frukter och bär har ökat med 19 %. I absoluta tal har konsumtionen av färska grönsaker ökat från 324,2 miljoner kg till 474,3 miljoner kg, och färsk frukt inklusive bär från 468,3 miljoner kg till 558,9 miljoner kg. Tabellen visar även hur stor konsumtionen är av torkade, frysta och bearbetade produkter, vilka inte behandlas i denna marknadsöversikt.

Tabell 20. Konsumtion av frukt och grönsaker i Sverige uppdelat på färska, torkade och djupfrysta samt bearbetade produkter, miljoner kg, 1990-2004
Consumption of fruit and vegetables in Sweden, divided into fresh, dried and deep frozen and prepared products, mill. kilos, 1990-2004

År	Färska grön-saker	Torkade och frysta grönsaker	Beredda grönsaker	Färska fruk-ter och bär	Frysta frukter och bär	Beredda frukter inkl. bär
1990	324,2	40,8	105,8	468,3	2,9	301,1
1991	316,3	40,4	106,9	497,1	3,4	307,5
1992	328,9	40,4	102,0	502	3,5	306,8
1993	347,8	40,8	101,5	488	2,6	309,4
1994	358,4	41,0	103,4	499,3	2,3	332,5
1995	367,0	42,3	97,0	471,6	2,5	315,2
1996	386,0	41,5	101,3	478,7	2,4	322,1
1997	397,7	40,2	100,5	500,1	2,6	317,7
1998	414,8	41,3	103,8	493,9	2,6	325,2
1999	427,5	42,4	115,5	505,5	2,8	320,8
2000	427,6	45,0	111,3	532,2	3,0	307,6
2001	434,3	47,2	118,2	494,2	3,2	337,6
2002	414,9	50,1	118,3	498,7	3,3	361,9
2003	419,6	51,0	132,3	539,2	3,4	383,0
2004	474,3	52,0	134,5	558,9	4,7	362,4
90-04						

1) Fr .o.m. 2000 redovisas saft och juice av köttväxter tillsammans med beredda frukter och bär

2) Fr.o.m.1990 ingår köttsoppor

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

Tabell 21 visar direktkonsumtionen av färska frukter och grönsaker i Sverige mellan 1990 och 2004. Med direktkonsumtion menas de totala leveranserna från producenter av livsmedel till enskilda hushåll och storhushåll samt producenternas hemmaförbrukning.

För bär finns tillgänglig statistik på detaljerad nivå från och med 1996 och för grönsaker fattas detaljerad nivå för 1990. Gruppen mandel och nötter, färska eller beredda, ingår i gruppen beredda frukter och bär i Jordbruksverkets beräkningar av totalkonsumtionen.

Tabell 21. Konsumtion av färska frukter och grönsaker i Sverige, miljoner kg, 1990-2004
Consumption of fresh fruit and vegetables in Sweden, mill. kilos, 1990-2004

Produkt	1990	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Apelsiner, mandariner, klementiner	106,9	120,8	118,8	116,2	113,4	109,3	98,8	110,7	113,7	119,4	120,1	124,2
Övriga citrusfrukter (bl.a. citroner, grape, lime)	17,8	16,6	16,0	16,0	18,0	18,4	16,6	17,3	15,7	14,8	15,6	20,6
Vindruvor	19,9	22,6	17,2	25,2	21,7	20,4	22,2	22,8	19,9	16,6	18,8	21,1
Mandel och nötter, färska eller beredda	13,0	16,5	12,6	12,4	12,5	12,6	13,2	10,3	11,9	12	11,7	14,1
Äpplen	97,4	102,1	91,7	91	103,3	94,6	94,2	96,4	85,3	84,2	100,4	105,4
Päron	30,7	28,8	27,7	32,0	33,2	32,3	30,8	27,5	26,6	24,6	30,1	36,8
Körsbär, persikor, plommon och liknande stenfrukter	18,0	17,9	13,8	20,4	20,6	18,3	24,2	27,4	21,4	22,9	19,7	23,3
Bananer	137,0	147,4	140,6	127,3	135,7	149,8	164,7	168,4	159,6	161,1	173,3	156,9
Meloner, kiwi, avokado m.m.	29,3	31,6	33,7	37,4	41,4	39,1	40,5	49,0	41,0	43,9	50,4	56,8
Jordgubbar				10,2	9,7	7,8	10,7	9,6	8,1	8,4	7,7	9,7
Hallon, svart vinbär, blåbär, lingon och andra bär, färska				3,0	3,0	3,8	2,9	3,1	2,9	2,8	3,2	3,5
Morötter		74,1	72,0	78,4	82,8	86,0	78,0	71,0	67,2	66,2	76,0	89,6
Övriga rotfrukter		13,4	13,0	15,3	15,1	13,9	14,1	12,8	14,1	10,1	10,0	9,3
Gurkor		34,3	28,8	28,9	31,0	32,4	32,7	37,8	40,0	39,8	36,1	38,5
Lök		52,3	46,2	49,3	44,1	50,3	57,3	64,6	53,2	49,6	48,4	62,1
Purjolök		8,1	9,5	9,7	9,6	10,2	11,8	12,6	14,2	11,9	10,7	12,1
Blomkål		6,9	8,6	10	11,4	13	9,7	9,1	9,8	8,5	8,9	10,3
Vit- röd- bryssel- grön- salladskål och broccoli		38,2	50,8	53,7	51	44,6	50,8	46,7	54	40,7	41,9	47,7
Sallad*		41,9	35,6	37,6	41,9	44,6	49,3	49,2	51,0	55,0	51,0	51,0
Tomater		61,9	71,8	67,2	72,1	77,1	77,7	76,0	76,0	76,8	76,2	90,3
Övriga köksväxter, färska		27,3	30,7	35,9	38,7	38,5	46,1	47,8	54,8	56,3	60,4	63,4

*T.o.m. 1994 ingår salladskål

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

Enligt tabellen har konsumtionen av alla grönsaker ökat mellan 1994 och 2004, med undantag för övriga rotfrukter. Den största ökningen står tomater och övriga köksväxter för.

När det gäller konsumtion av färsk frukt är det främst grupperna apelsiner, mandariner och klemetiner, meloner, kiwi, och avokado, samt bananer som ökat kraftigt mellan 1990 och 2004. Konsumtionen av jordgubbar har minskat mellan 1996 och 2004.

Även konsumtionen per capita visar ökningar för de flesta produkterna mellan 1990 och 2004. Här är det särskilt färska grönsaker och rotfrukter som ökat mycket i konsumtion, från 37,9 kg till 52,7 kg per person och år. En stor del av ökningen ligger hos tomater, morötter och lök, samt framförallt gruppen övriga köksväxter, som har ökat från 2,3 kg per person år 1990 till 7,0 kg per person 2004. Övriga köksväxter består av produkter som spenat, dill, persilja, pumpa, squash, bladselleri, aubergine, sockermajs, zucchini, paprika, ärter, bönor, rabarber och svamp. Produkter som istället har minskat är övriga rotfrukter.

När det gäller frukt inklusive bär har alla grupper med färska produkter ökat mellan 1990 och 2004, utom vindruvor som ligger kvar på samma nivå. Minskningar har istället skett på den bearbetade sidan, för grupper som russin, fikon, dadlar och andra torkade frukter samt frukter och bär, hela i stycken eller mosade, konserver och andra förpackningar.

Siffrorna inkluderar dock inte produkter från privata trädgårdar och skog (t.ex. äpplen, päron, jordgubbar och vilda bär). För äpplen och päron kan det röra sig om cirka 10 kg per person och år.

Tabell 22. Konsumtion av frukter och grönsaker i Sverige, kg/person, 1990-2004
Consumption of fruit and vegetables in Sweden, kilos/capita, 1990-2004

	1990	1994	1995	2000	2001	2002	2003	2004 prel.
Morötter	7,4	8,4	8,2	8,0	7,6	7,4	8,5	10,0
Övriga rotfrukter	1,5	1,5	1,5	1,4	1,6	1,1	1,1	1,0
Gurkor	3,8	3,9	3,3	4,3	4,5	4,5	4,0	4,3
Lök	4,5	6,0	5,2	7,3	6,0	5,6	5,4	6,9
Purjolök	1,1	0,9	1,1	1,4	1,6	1,3	1,2	1,3
Blomkål	1,1	0,8	1,0	1,0	1,1	1,0	1,0	1,1
Vitkål, rödkål, brysselkål, grönkål, broccoli, och salladskål 1)	4,9	4,4	5,8	5,3	6,1	4,6	4,7	5,3
Sallad, salladskål 1)	5,0	4,8	4,0	5,5	5,7	6,2	5,7	5,7
Tomater	6,3	7,0	8,1	8,6	8,6	8,6	8,5	10,0
Övriga köksväxter, färska	2,3	3,1	3,5	5,4	6,2	6,3	6,7	7,0
Summa köksväxter och rotfrukter, färska	**37,9**	**40,9**	**41,5**	**48,3**	**49,1**	**46,4**	**46,8**	**52,7**
Rotfrukter och övriga köksväxter, frysta eller torkade	4,8	4,7	4,8	5,1	5,3	5,6	5,7	5,8
Köksväxter, inlagda i ättika	3,4	3,3	3,1	3,3	3,4	3,2	3,7	3,5
Köksväxter, beredda eller konserverade på annat sätt än genom inläggning i ättika	8,8	8,3	7,7	9,3	9,9	10,1	11,1	11,4
Apelsiner, citroner och övriga citrusfrukter, färska	14,6	15,6	15,3	14,4	14,5	15,0	15,1	16,1
Vindruvor	2,3	2,6	1,9	2,6	2,2	1,9	2,1	2,3
Äpplen och päron, färska 2), 3)	15,0	14,9	13,5	14,0	12,6	12,2	14,6	15,8
Körsbär, persikor, plommon och liknande stenfrukter, färska 2), 3)	2,1	2,0	1,6	3,1	2,4	2,6	2,2	2,6

	1990	1994	1995	2000	2001	2002	2003	2004 prel.
Bananer, meloner och övriga frukter, färska	19,4	20,4	19,7	24,5	22,5	23,0	25,0	23,8
Jordgubbar, hallon, svarta vinbär, blåbär, lingon och andra bär, färska 2), 3)	1,3	1,3	1,4	1,4	1,2	1,3	1,2	1,5
Summa färska frukter och bär	**54,7**	**56,8**	**53,4**	**60,0**	**55,4**	**56,0**	**60,2**	**62,1**
Mandel och nötter, färska eller beredda	1,5	1,9	1,4	1,2	1,3	1,3	1,3	1,6
Jordgubbar, hallon, svarta vinbär, blåbär, lingon och andra bär, frysta	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5
Russin, fikon, dadlar och andra torkade frukter	1,4	1,2	1,0	0,9	1,0	1,0	1,0	1,1
Frukter och bär, hela i stycken eller mosade, konserver och andra förpackningar	4,7	5,0	3,3	4,0	4,4	4,2	4,7	4,3
Sylter, marmelader, fruktmos och geléer, beredda genom kokning	5,5	5,0	6,3	6,4	6,6	7,3	7,5	6,7
Soppor och buljonger innehållande köksväxter, bär, frukter, fisk och kött 4)	3,4	3,7	4,2	3,8	4,0	3,7	4,2	4,2
Saft och juice av köksväxter, frukter och bär, naturlig, även koncentrerad 5)	18,9	20,7	19,7	18,5	20,7	23,0	24,1	22,4

1) Från och med 1995 ingår salladskål i gruppen med kål

2) Naturakonsumtion ingår inte fr.o.m. 1988.

3) Uppgifterna baseras på ett bristfälligt statistiskt material och är därför osäkra.

4) Uppgifterna avser såväl torkade som färdiga soppor, varför de bör tolkas med försiktighet.

5) Uppgifterna avser liter.

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

4.4 Sveriges handel

Eftersom det svenska klimatet inte tillåter odling av vissa frukter och grönsaker och eftersom andra produkter som kan odlas under sommaren, inte kan lagras blir en import[7] och införsel[8] viktiga försörjningskanaler. Framför allt gäller detta frukt, som dominerar importen och införseln till Sverige. 2005 importerade Sverige färska och kylda grönsaker (KN-nummer 0702-0709 i tulltaxan) till ett värde av 3 181 miljoner SEK och färska och torkade frukter (KN-nummer 0802-0810 i tulltaxan) till ett värde av 5 407 miljoner SEK.

[7] Med impoprt avses leveranser från länder utanför EU.
[8] Med införsel avses leveranser från länder inom EU.

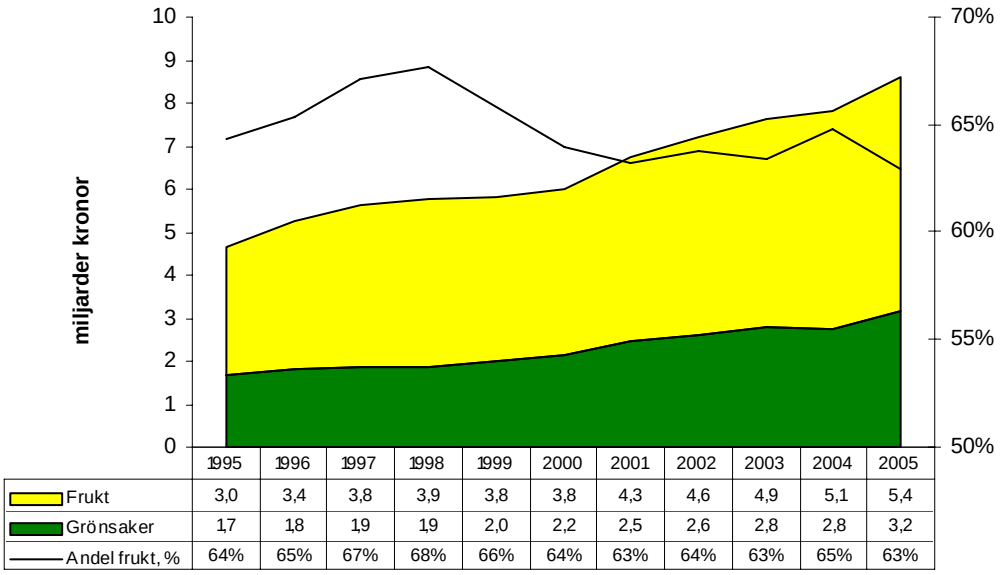

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Frukt	3,0	3,4	3,8	3,9	3,8	3,8	4,3	4,6	4,9	5,1	5,4
Grönsaker	1,7	1,8	1,9	1,9	2,0	2,2	2,5	2,6	2,8	2,8	3,2
Andel frukt, %	64%	65%	67%	68%	66%	64%	63%	64%	63%	65%	63%

Figur 21. Import och införsel av färska grönsaker och färska frukter, 1995–2005, miljarder kronor
Import of fresh vegetables and fruits, 1995-2005, billion Swedish crowns

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

Exporten av frukt och grönsaker från Sverige är liten, och en stor del av fruktexporten tenderar att bestå av reexport. 2005 exporterade Sverige färska och kylda grönsaker (KN-nummer 0702-0709 i tulltaxan) till ett värde av 189 miljoner SEK och färska och torkade frukter (KN-nummer 0802-0810 i tulltaxan) till ett värde av 552 miljoner SEK. Exporten av frukt minskade under 1998-2000, för att sedan öka från 2001, medan exporten av grönsaker har ökat under samtliga år.

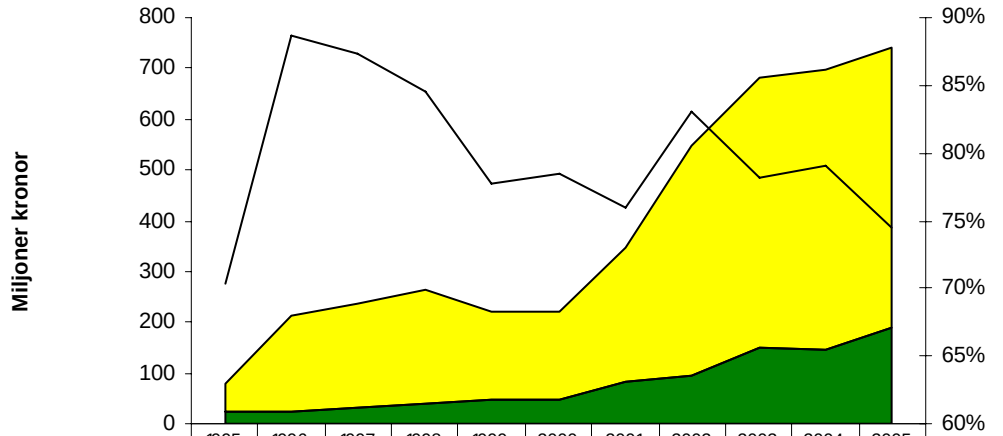

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Frukt	55,8	187,4	207,8	221,8	171,7	172,7	262,6	456,4	532,2	552,9	552,3
Grönsaker	23,5	24,0	30,0	40,5	49,2	47,3	82,9	93,2	149,1	146,0	189,2
Andel frukt, %	70%	89%	87%	85%	78%	79%	76%	83%	78%	79%	74%

Figur 22. Export och utförsel av färska grönsaker och färska frukter, 1995–2005, miljoner kronor
Export of fresh vegetables and fruits, 1995-2005, million Swedish crowns

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

4.4.1 Färsk frukt[9]

Äpplen är den produkt som importeras till Sverige i störst omfattning och svarar för nästan en fjärdedel av den frukt som tas in i landet. Ytterligare en fjärdedel står apelsiner och småcitrus för, men denna konsumtion är framför allt koncentrerad till vintermånaderna. Tre produkter svarar sålunda för nästan hälften av fruktimporten.

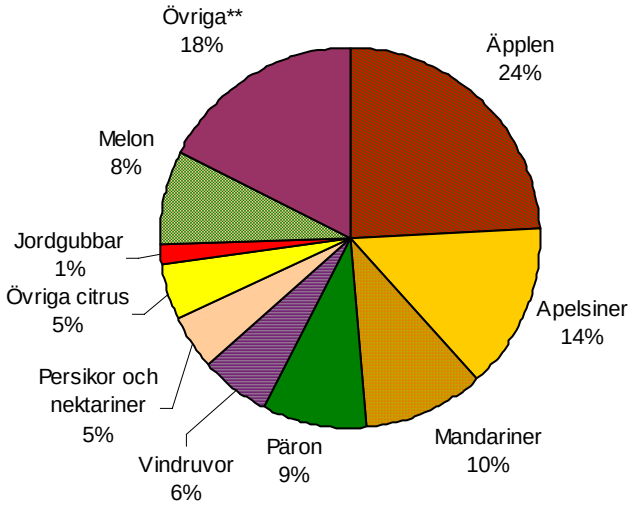

Figur 23. Fördelning av Sveriges import och införsel av färska frukter exklusive bananer, 2005
Distribution of Swedish import for fresh fruits, bananas excluded, 2005

Källa/source: SCB/Sweden Statistics

En förändring som skett efter Sveriges inträde i EU är att en större andel av frukten kommer från EU-länder. 1995 kom cirka 46 % av frukten från EU medan siffran idag ligger över 70 %. När det gäller citrusfrukter är Sveriges viktigaste handelspartner Spanien. Import/införsel av äpplen och päron kommer till övervägande del från Nederländerna, Frankrike och Italien. I tabell 24 redovisas den totala importen till Sverige mellan 1995 och 2005 av ett antal färska frukter.

Importmönstret för respektive produkt redovisas i nedanstående figurer. För de viktigaste produkterna presenteras även importens fördelning över året.

[9] Handeln med EU fram till april 2004 avser EU-15. Från maj 2004 avses EU-25.

Tabell 23. Svensk import och införsel av vissa färska frukter under åren 1995–2005, tusen ton
Swedish import of some fresh fruits, 1995-2005, thousand ton

Produkt	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Apelsiner	62,5	65,1	70,2	71,0	61,2	68,7	76,0	75,8	79,0	84,5	65,7
Mandariner	29,9	41,7	47,9	42,2	41,9	47,0	44,2	50,7	48,1	47,8	48,1
Övriga citrus	16,5	16,6	19,2	19,6	17,6	18,0	16,9	15,7	16,4	21,5	22,2
Vindruvor	18,8	27,5	23,6	22,5	24,3	25,1	22,1	18,3	21,1	23,7	27,3
Äpplen	84,3	83,4	92,2	87,8	86,9	87,2	79,3	80,5	92,8	103,9	113,5
Päron	28,3	33,7	35,2	33,5	31,8	28,0	28,3	25,8	33,1	40,4	41,7
Jordgubbar*	4,0	5,3	5,9	5,7	5,6	4,5	4,9	4,2	5,3	5,8	6,6
Persikor och nektariner	10,0	20,2	12,8	14,3	20,7	22,4	18,1	18,9	16,5	18,9	23,1
Övriga**	23,4	49,6	54,2	53,8	54,2	64,4	55,5	58,9	66,3	74,9	82,6
Totalt**	277,7	343,1	361,2	350,4	344,2	365,3	345,3	348,8	378,6	421,4	430,8

*Inkl. smultron

** Inkl. torkade och frysta frukter

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

4.4.1.1 Sveriges import av äpplen

Frankrike och Italien är främsta leverantörer av äpplen till Sverige men antalet levererande länder är tämligen stort. Bakom Tyskland och Holland döljer sig dessutom import från tredje länder som t.ex. Nya Zeeland.

Äpplen importeras under hela året men med en topp under perioden mars till maj när svensk-odlade äpplen inte längre finns i lager och utbudet av andra frukter är mer begränsat än under sommaren och hösten. Den stora införseln från Frankrike i augusti och september är lite svår-förklarlig eftersom den franska skörden då ännu inte kommit igång. Det är istället en tid när man i Frankrike normalt tömmer förra årets lager.

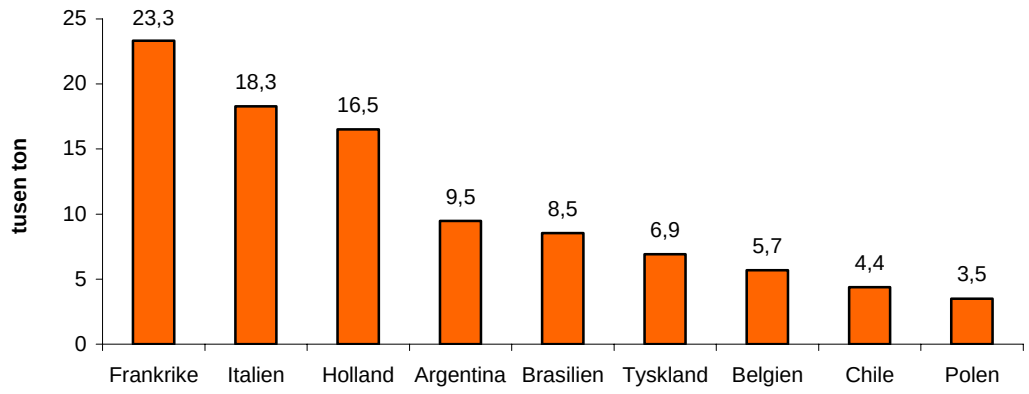

Figur 24. Import av äpplen, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of apples, average 2003-2005, thousand metric ton

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

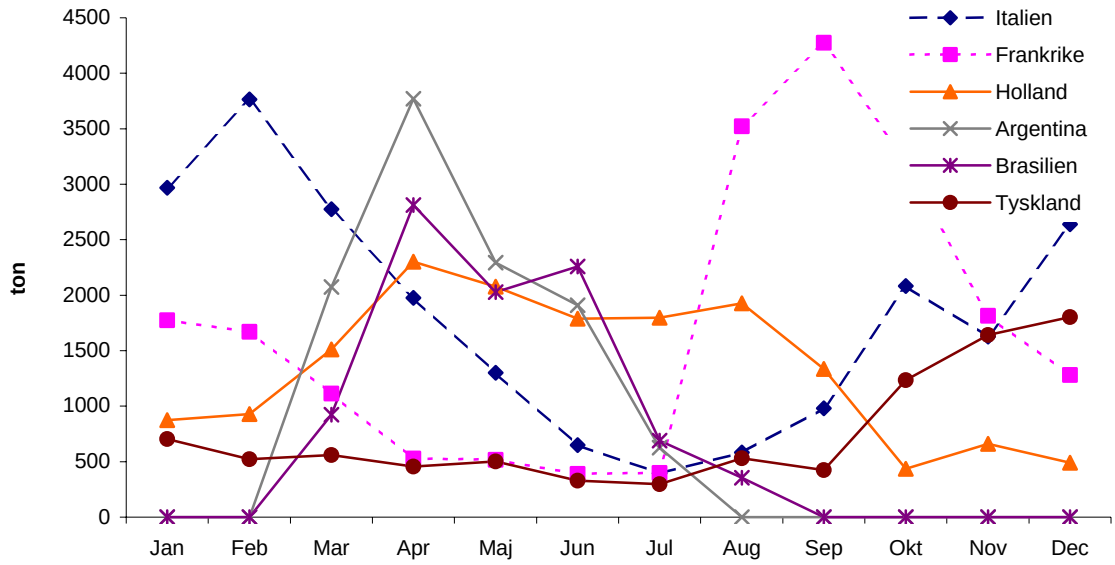

Figur 25. Importfördelning av äpplen per månad under 2005
Import distribution of apples per month, 2005

Källa/Source: SCB/Statistics Sweden

4.4.1.2 Sveriges import av apelsiner

Spanien är Sveriges viktigaste källa för apelsiner vilket inte är förvånande eftersom Spanien är världens största exportör av färska apelsiner. De kvantiteter som kommer från Holland har till stor del sitt ursprung i tredje land.

Frukten konsumeras främst under vintern, vilket sammanfaller med den tid europeiska apelsiner finns tillgängliga. Under perioden november till mars ökar införseln, främst från Spanien, men också om än i mindre skala, från Italien och Grekland. Nederländerna och Belgien har ingen egen produktion av apelsiner utan vidarebefordrar frukt från andra länder, under sommaren bl.a. från Sydafrika.

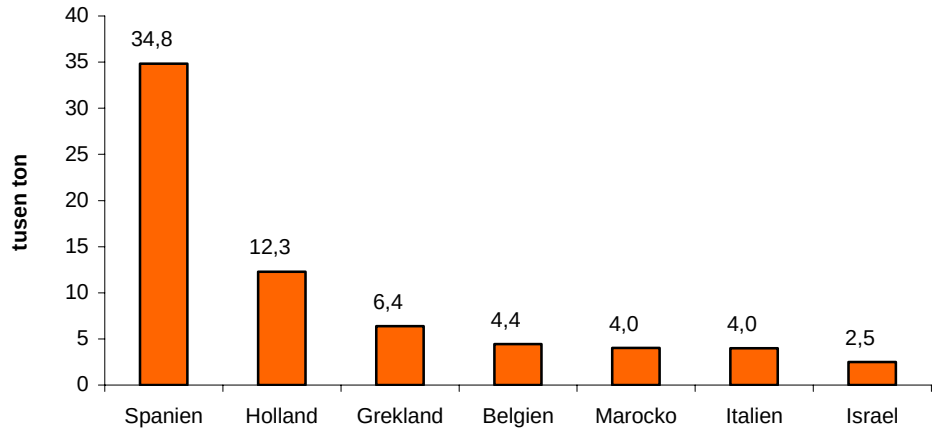

Figur 26. Import av apelsiner, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of oranges, average 2003-2005, thousand metric ton

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

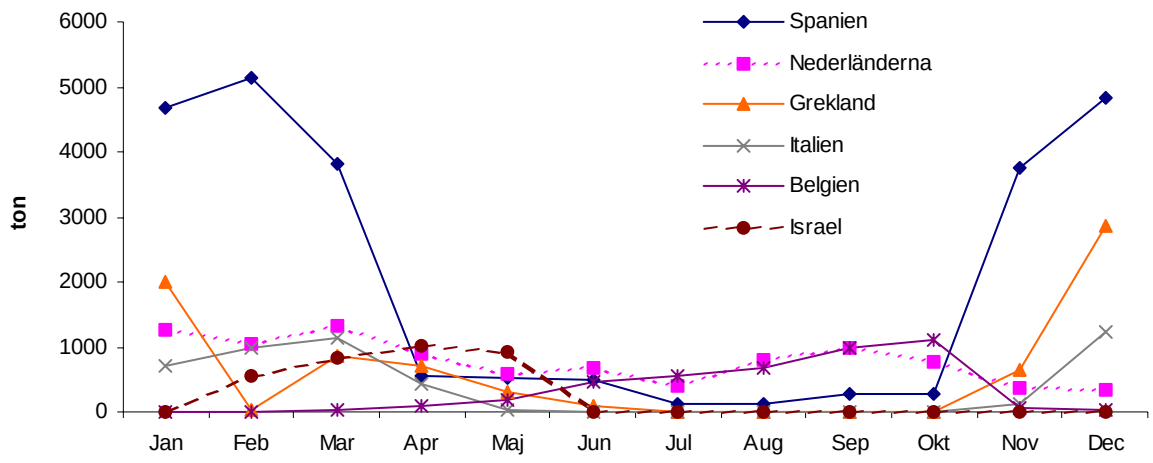

Figur 27. Importfördelning av apelsin per månad under 2005
Import distribution of oranges per month, 2005

Källa/Source: SCB/Statistics Sweden

4.4.1.3 Sveriges import av småcitrus

Handelsmönstret för småcitrus liknar starkt det för apelsiner med Spanien som främsta leverantör och en hel del sändningar som kommer via Holland och även Tyskland. Spanien är världens främsta exportland också för småcitrus. I november och december importeras också en hel del småcitrus från Marocko.

Småcitrus, är liksom apelsin en typisk vinterfrukt med en ännu tydligare markerad skillnad mellan sommar och vinter än för apelsiner. Importen i december, som är toppmånaden, ligger 10 gånger så högt som under sommarmånaderna. Då kommer mycket lite småcitrus in till Sverige.

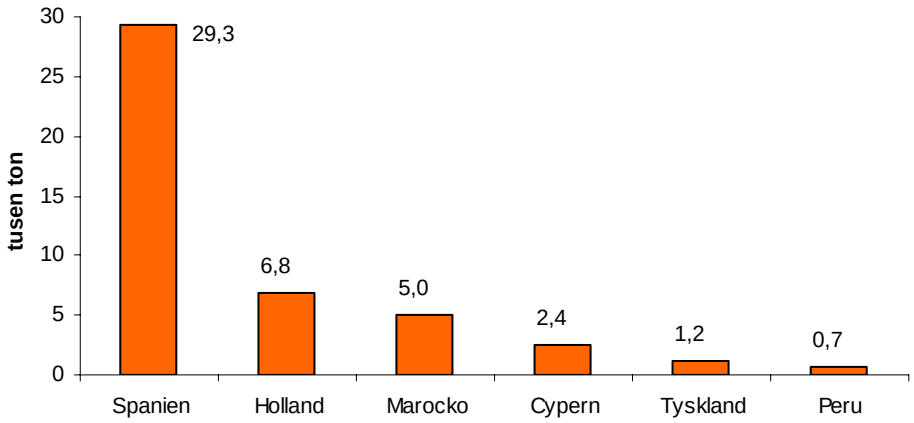

Figur 28. Import av småcitrus, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of small citrus, average 2003-2005, thousand metric tons

Källa: SCB/Statistics Sweden

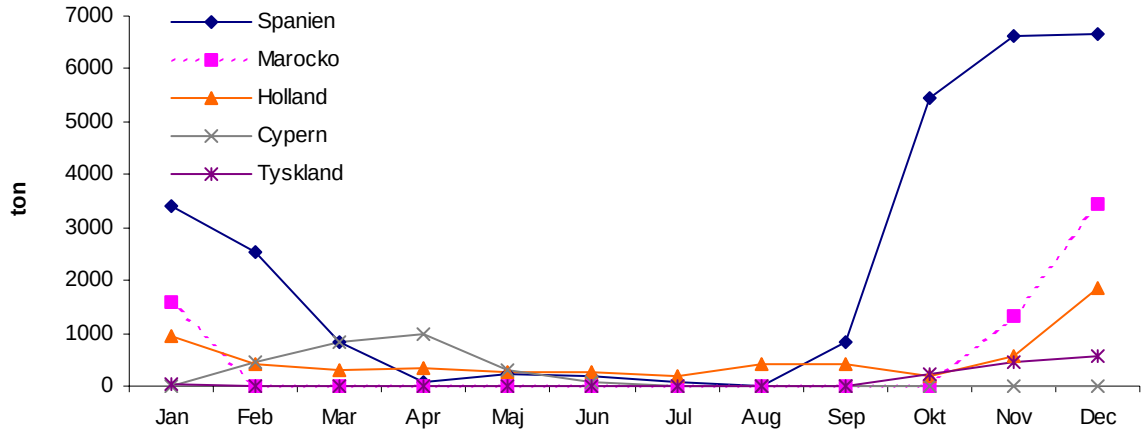

Figur 29. Importfördelning av småcitrus per månad under 2005
Import distribution of small citrus per month, 2005

Källa/Source: SCB/Statistics Sweden

4.4.1.4 Sveriges import av några övriga frukter

Citrussläktet är stort och genom olika korsningar blir antalet produkter på marknaden allt större. De två främsta citrusfrukterna efter apelsiner och småcitrus är citron, lime och grapefrukt. Spanien är en stor källa för dessa produkter men också andra ursprung som kommer in via Holland, Belgien och Tyskland.

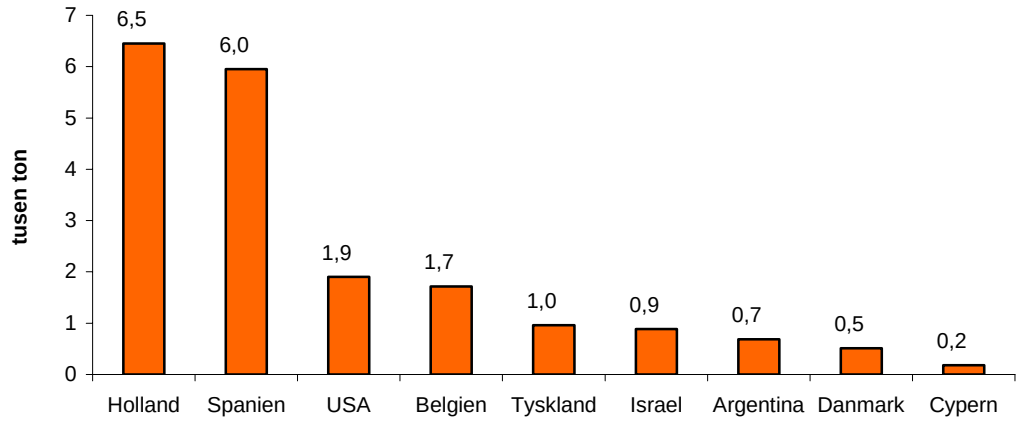

Figur 30. Import av övriga citrusfrukter, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of other citric fruits, average 2003-2005, thousand metric ton

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

Bordsdruvor tas in från ett flertal länder men med Italien som främsta leverantör. Holland som är Sveriges näst största leverantör producerar inga bordsdruvor utan dessa kommer från tredje land. Detta gäller även de kvantiteter som tas in via Tyskland, Belgien och Danmark.

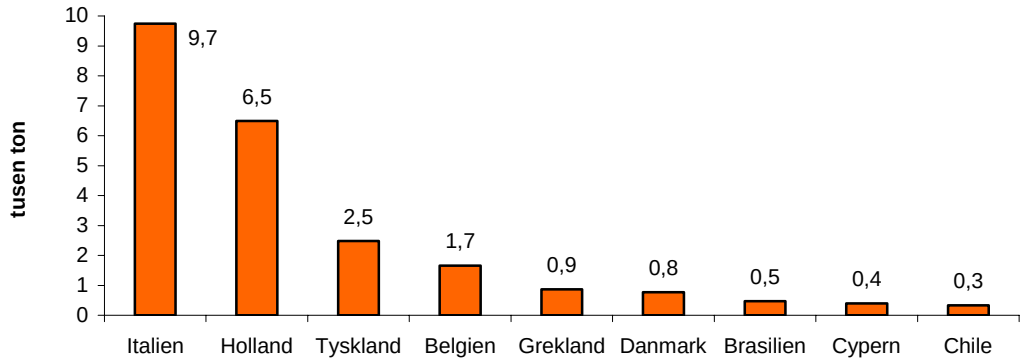

Figur 31. Import av vindruvor, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of grapes, average 2003-2005, thousand metric ton

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

Holland har en starkt dominerande position i Sveriges import av päron. Landet har en stor egen produktion, se figur 32 nedan, men vidarebefodrar också mycket frukt från andra länder, så en del av dessa päron kan komma från tredje land. Bland tredje länder importeras mest från Argentina, som 2004 var världens största päronexportör.

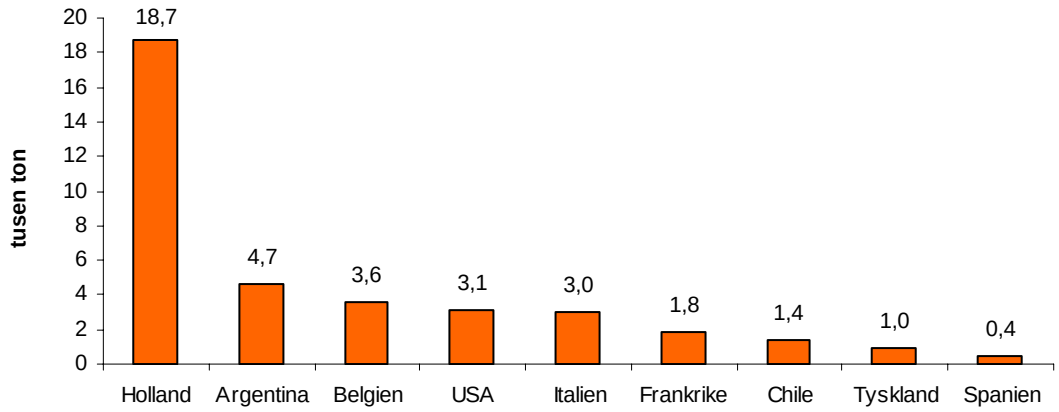

Figur 32. Import av päron, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of pears, average 2003-2005, thousand metric ton

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

Sveriges import av jordgubbar är tämligen begränsad eftersom den inhemska produktionen under sommaren täcker en stor del av efterfrågan. Importen sker framför allt i början av säsongen då den egna produktionen inte är tillräcklig. Vissa år när våren varit kall kan det förekomma en omfattande import under midsommarveckan som är den vecka då konsumtionen ligger högst.

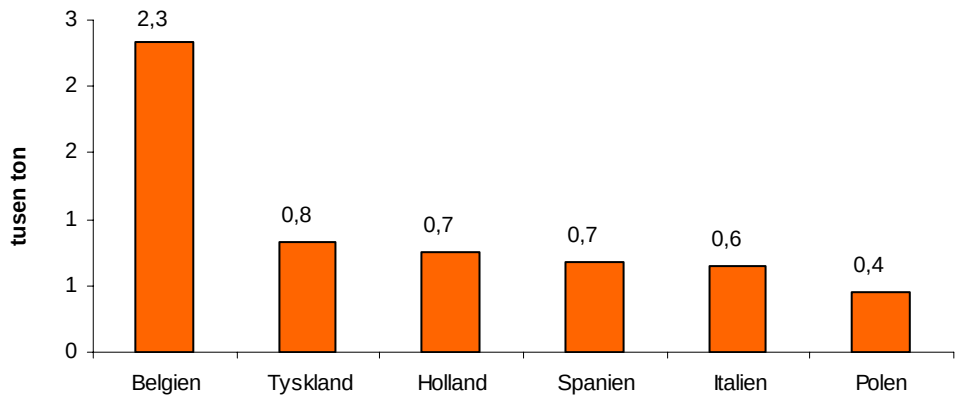

Figur 33. Import av jordgubbar, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of strawberries, average 2003-2005, thousand metric ton

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

Persikor och nektariner kommer till Sverige huvudsakligen från Italien, ett stort producentland som även är världens största exportör av persikor och nektariner. Övriga länder som Sverige importerar från är små i jämförelse. Mindre kvantiteter kommer från de europeiska producentländerna Spanien och Grekland.

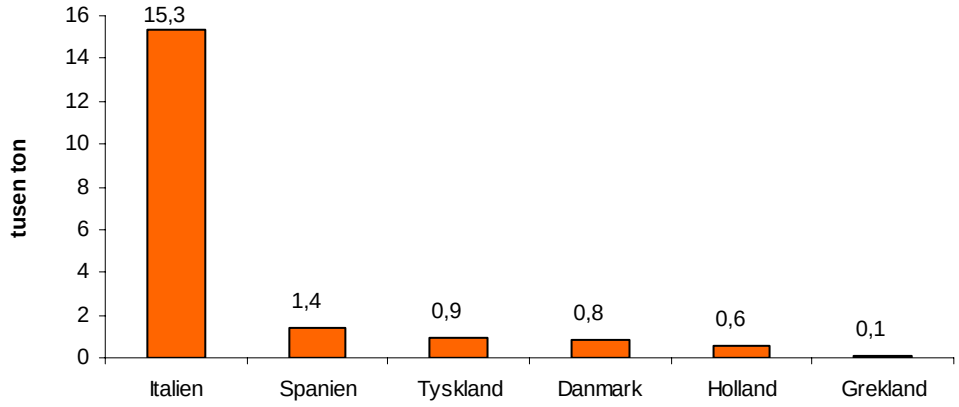

Figur 34. Import av persikor och nektariner, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of peaches and nectarines, average 2003-2005, thousand metric ton

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

4.4.1.5 Svensk export av frukt

Sveriges export av färska frukter är mycket liten och utgör endast en bråkdel av den totala exporten av jordbruksvaror. Den utgörs framför allt av reexport som går till Finland, Norge och Nederländerna. I tabell 24 redovisas den totala exporten från Sverige mellan 1995 och 2005 av ett antal färska frukter.

Tabell 24. Svensk export och utförsel av vissa färska frukter under åren 1995–2005, tusen ton
Swedish export of some fresh fruits, 1995-2004, thousand ton

Produkt	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Apelsiner	0,308	0,372	1,228	0,660	0,724	0,689	1,004	2,89	1,837	2,89	1,06
Mandariner	0,171	0,437	0,569	0,442	1,035	0,633	0,917	1,176	2,042	2,023	1,06
Övr. citrus	0,09	0,145	0,644	0,687	0,561	0,158	0,800	0,542	0,424	0,357	0,18
Vindruvor	0,162	0,180	0,171	0,440	0,280	0,424	0,550	0,365	0,755	0,920	1,28
Äpplen	1,384	1,69	1,549	1,342	4,501	1,371	1,258	0,921	1,441	2,231	1,68
Päron	0,178	0,09	0,115	0,228	0,129	0,259	0,404	0,699	1,060	1,466	1,12
Jordgubbar*	0,251	0,151	0,271	0,294	0,491	0,384	0,265	0,354	0,544	0,535	0,77

*Inkl. smultron

Källa/source: SCB/Sweden Statistics

4.4.2 Färska grönsaker[10]

4.4.2.1 Import av frilandsgrönsaker

Liksom importen av frukt domineras importen av färska frilandsgrönsaker av ett litet antal stora produkter. Tre basprodukter, sallat, lök och vitkål svarar för inte mindre än 62 % av importen. Importmönstret skiljer sig dock över året. Under sommaren är Sverige självförsörjande för många frilandsgrönsaker, bland annat den största importprodukten sallat. Under vintern tas dessa produkter in från södra Europa. Lagringsprodukter som lök, vitkål och morötter finns likaså under en del av året men när lagren börjar ta slut och kvaliteten försämras efter en lång lagringsperiod tar leveranser från andra länder vid. Många av de frilandsgrönsaker som odlas i Sverige odlas i södra Europa som vintergröda.

Importmönstret för respektive produkt redovisas i nedanstående figurer. För de viktigaste produkterna presenteras även importens fördelning över året eftersom importmönstret uppvisar mycket stora variationer mellan årstiderna.

I Sveriges försörjning av grönsaker har EU en mycket stor andel. Mindre än 10 % av den svenska konsumtionen av grönsaker kommer från länder utanför EU. Nederländerna är största leverantör följt av Spanien, Italien och Tyskland. Andelen som kommer från EU har legat ungefär på samma nivå sedan 1995. I tabell 25 redovisas den totala importen och införseln till Sverige mellan 1995 och 2005 av färska grönsaker odlade i växthus och på friland.

[10] Handeln med EU fram till april 2004 avser EU-15. Från maj 2004 avses EU-25.

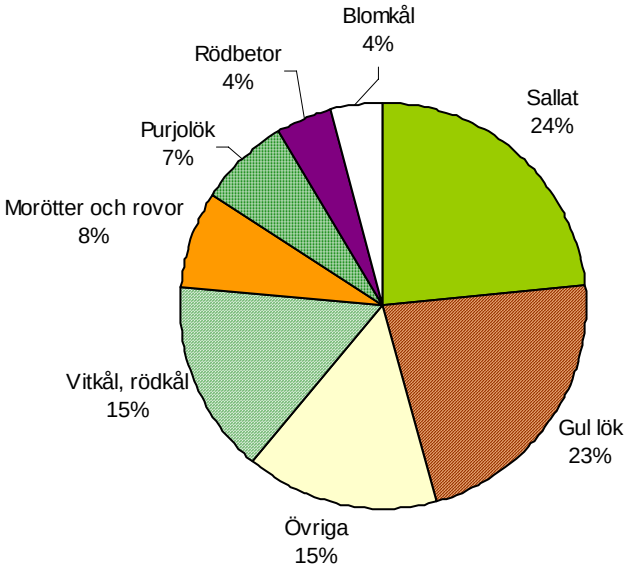

Figur 35. Fördelning av Sveriges import och införsel av frilandsodlade grönsaker, 2005
Distribution of Swedish import for field vegetables, 2005

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

Under den senaste 10-årsperioden, som också är den period Sverige varit medlem i EU, har importen av frilandsodlade grönsaker ökat, men det rör sig inte om några dramatiska förändringar. För de flesta produkter handlar det om en ökning med 15-20 % under perioden. Ett undantag är morötter där importen fördubblats. Det handlar dock om en fördubbling av en liten import och den svenska självförsörjningsgraden är fortsatt hög.

Tabell 25. Svensk import och införsel av frilandsodlade grönsaker under åren 1995-2005, tusen ton
Swedish import of field vegetables, 1995-2005, thousand ton

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Morötter**	5,5	5,6	5,7	4,8	6,7	3,5	6,1	7,6	6,7	8,3	10,6
Gul lök*	26,6	27,5	20,8	23,1	21,6	25,0	22,3	26,0	25,1	30,7	30,7
Sallat	26,3	27,0	31,3	29,0	32,6	30,6	34,8	35,2	33,8	32,5	31,8
Purjolök	8,5	7,4	8,7	8,6	9,3	9,5	10,8	10,1	9,3	10,6	9,9
Blomkål	4,9	4,6	4,4	4,7	4,6	3,7	4,1	4,6	4,8	6,1	5,7
Rödbetor	3,5	4,9	4,1	3,8	4,0	3,7	4,1	5,3	5,9	4,9	5,9
Vitkål, rödkål	18,5	17,1	16,0	16,5	17,6	14,8	17,7	21,4	17,9	19,8	20,7
Övriga	8,7	10,6	10,7	12,2	13,8	14,2	19,9	16,7	17,3	20,2	20,9
Totalt	102,5	104,8	101,7	102,7	110,2	105,0	119,9	126,9	120,8	133,1	136,2

* Inkl.sättlök, ** Inkl. rovor

Källa/source: SCB, Oracle/Statistics Sweden

4.4.2.2 Sveriges import av isbergssallat

Sverige är som sagts ovan självförsörjande på sallat under sommaren och har till och med under senare år utvecklat en viss export. Under år med extrem torka i Spanien har leveranser till och med gått till detta land som är Europas främsta producentland för sallat. Under vintern är situationen dock den motsatta. Då tar Sverige sin sallat främst från Spanien som är den klart ledande leverantören under perioden oktober till maj.

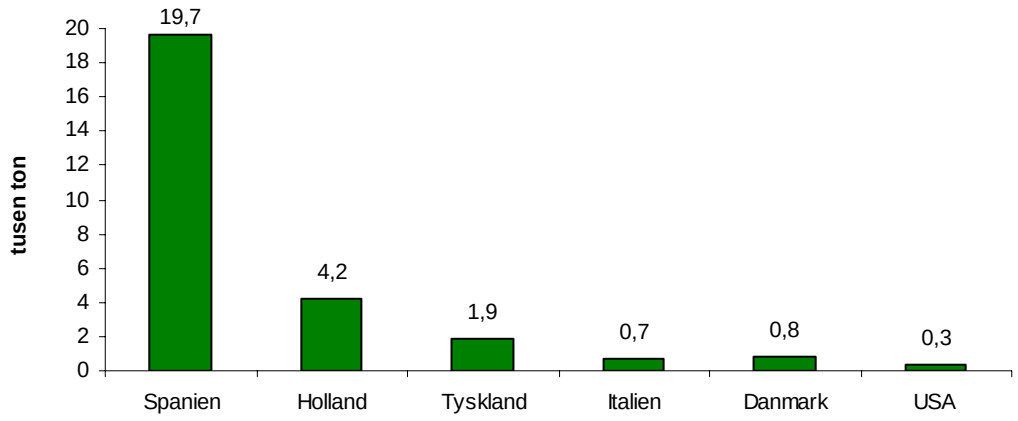

Figur 36. Import av isbergssallat, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of lettuce, average 2003-2005, thousand metric ton

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

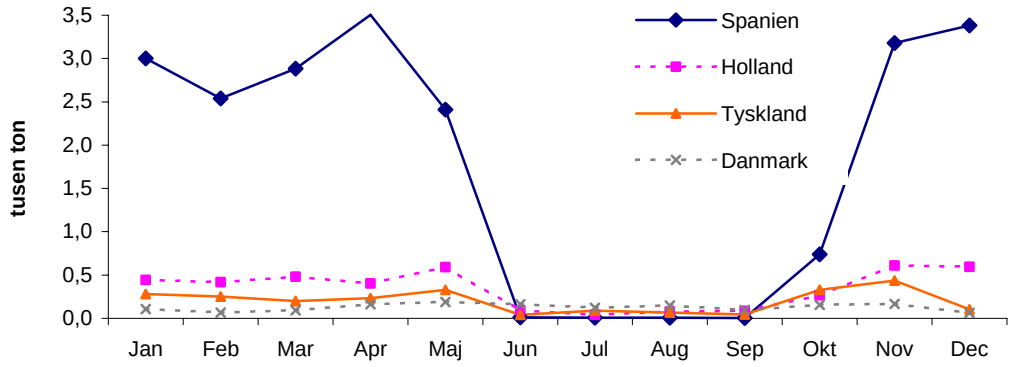

Figur 37. Importfördelning av sallat per månad under 2005
Import distribution of lettuce per month, 2005

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

4.4.2.3 Sveriges import av gul lök

Holland, som är en mycket stor producent av gul lök, kompletterar den svenska lökförsörjningen under hela året och är också den främsta leverantören totalt för Sveriges import. I maj och juni börjar dock den europeiska lökens kvalitet att minska efter en lång lagringstid. Då

finns nyskördad lök på södra halvklotet. Sverige tar då under ett par månader in lök främst från Nya Zeeland men även från Australien (Tasmanien).

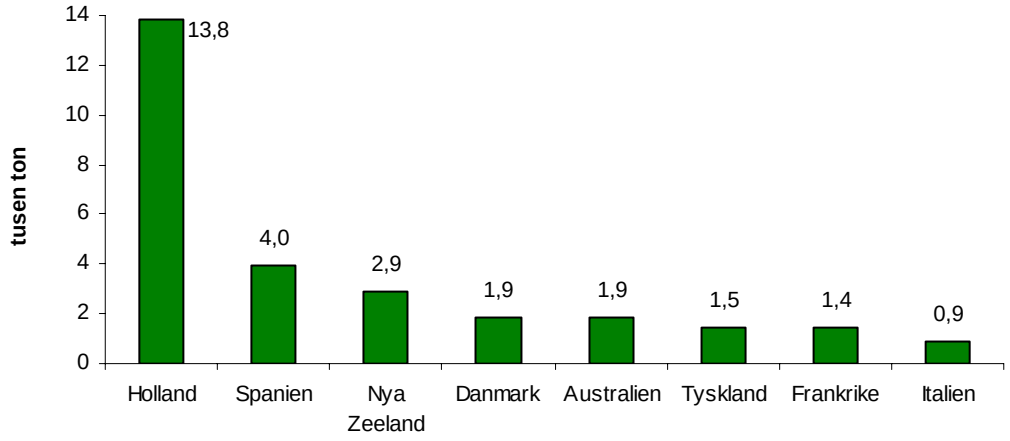

Figur 38. Import av gul lök, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of onion, average 2003-2005, thousand metric ton

Källa/source: SCB, Sweden Statistics

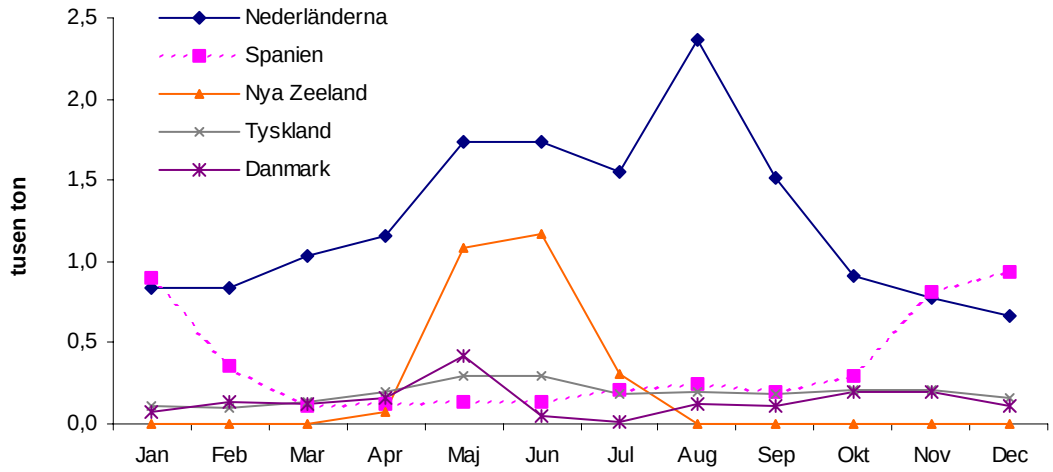

Figur 39. Importfördelning av gul lök per månad under 2005
Import distribution of onion per month, 2005

Källa/Source: SCB/Statistics Sweden

4.4.2.4 Sveriges import av purjolök

Purjolök är en gröda som växer mycket bra i Sverige och självförsörjningen är hög under perioden juli till oktober. Purjolök kan dock bara lagras i 2-3 månader vilket gör att en tid efter skördeperiodens slut måste den svenska produktionen börja kompletteras. Holland är det viktigaste leverantörslandet med 75 % av importerad kvantitet. Under den tidiga sommaren levereras purjolök också från Danmark och Frankrike som svarar för 10 % respektive 6 % av leveranserna..

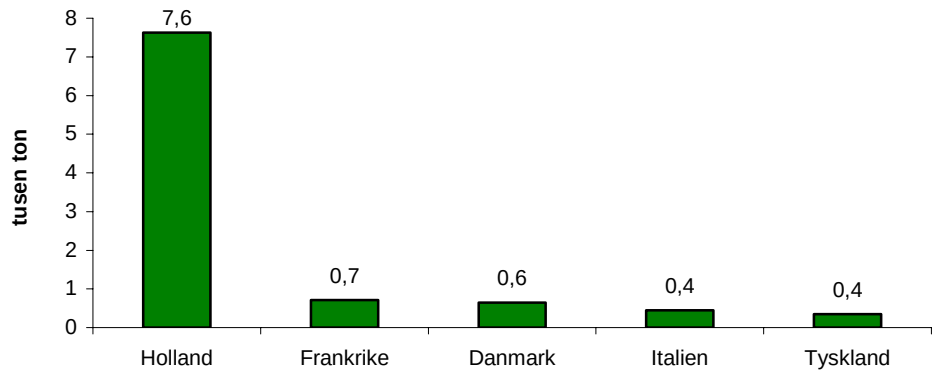

Figur 40. Import av purjolök, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of leek, average 2003-2005, thousand metric ton

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

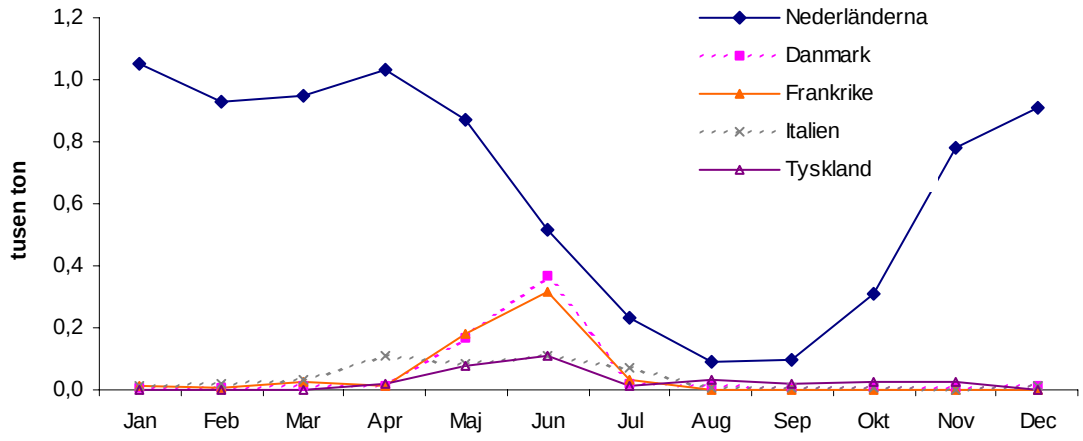

Figur 41. Importfördelning av purjolök per månad under 2005
Import distribution of leek per month, 2005

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

4.4.2.5 Sveriges import av blomkål

I likhet med många andra frilandsgrödor har Sverige en hög självförsörjning av blomkål under de månader då den svenska produktionen är igång. Införseln från andra länder är därför låg under perioden juli till september, under september är den i det närmaste obefintlig om inte väderleksförhållandena är mycket dåliga. När den svenska blomkålen tar slut kommer leveranser från Tyskland, Storbritannien, och Holland som svarar för 18 %, 15 % respektive 12 % av årsimporten. Under vintern är det sedan införsel från Italien och Spanien som dominerar. Dessa länder svarar vardera för 23 % av Sveriges import av blomkål

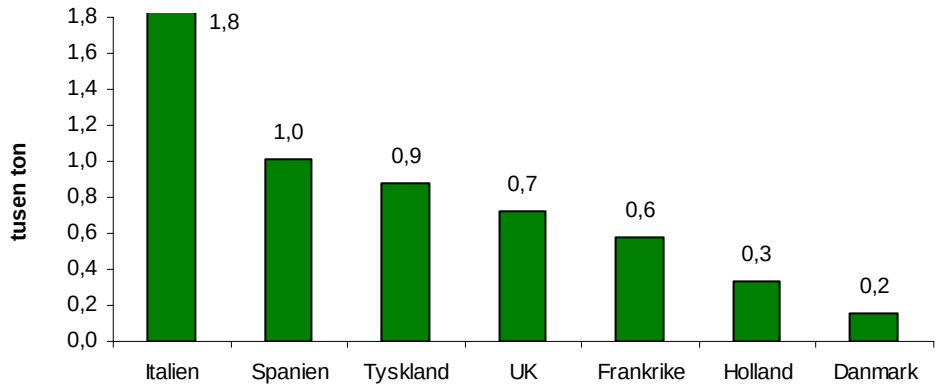

Figur 42. Import av blomkål, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of cauliflower, average 2003-2005, thousand metric ton

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

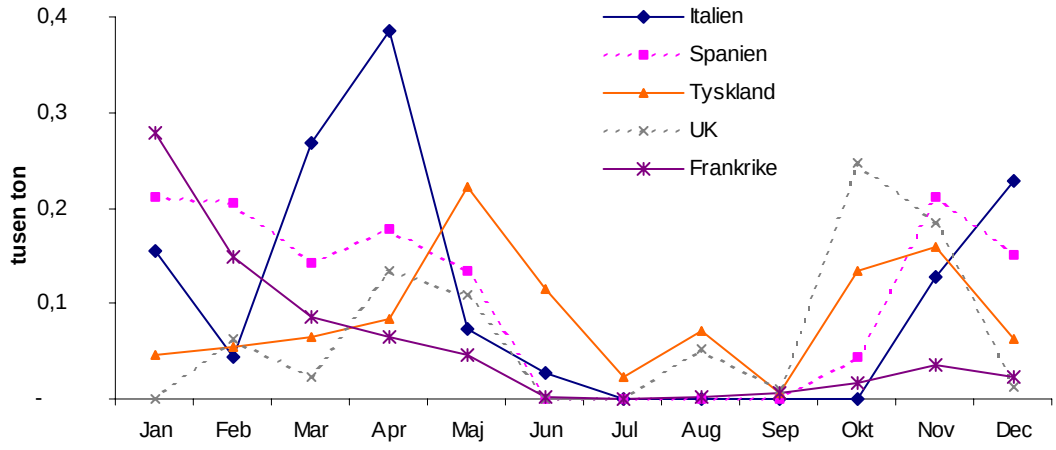

Figur 43. Importfördelning av blomkål per månad under 2005
Import distribution of cauliflower per month, 2005

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

4.4.2.6 Sveriges import av huvudkål

Sveriges självförsörjningsgrad för huvudkål, dvs vitkål och rödkål, ligger på cirka 50 %. Denna komplettering kommer så gott som uteslutande från Tyskland (95 %) med endast små kvantuteter från Ungern, Danmark, Belgien och Holland. Leveranser kommer under hela året men under årets första halvår är de betydligt högre än under hösten.

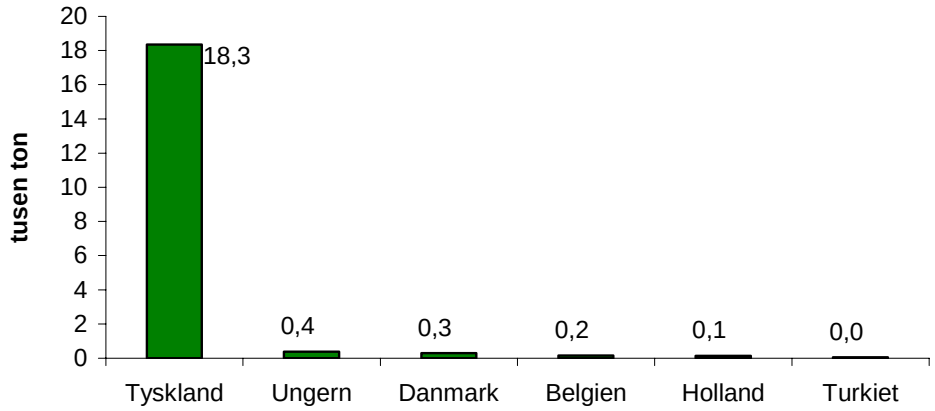

Figur 44. Importfördelning av vitkål & rödkål, medelvärde 2003-2005
Import distribution of brassicas per month, average 2003- 2005

Källa/source: COMEXT

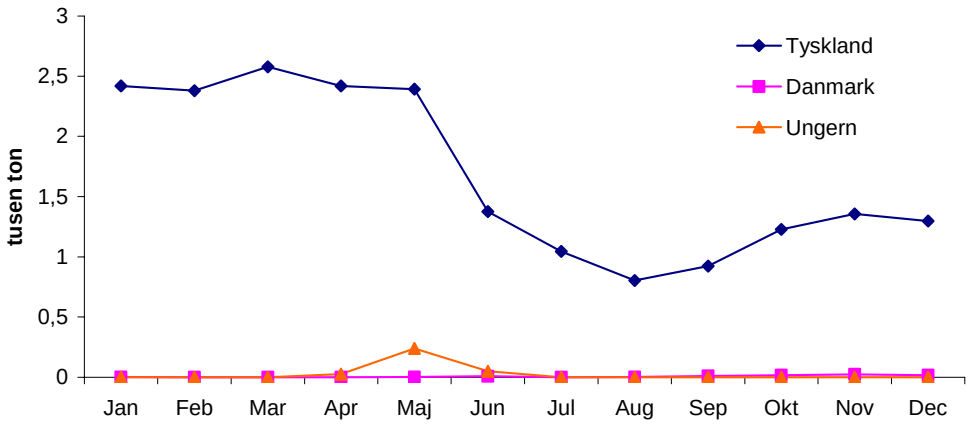

Figur 45. Importfördelning av vitkål & rödkål per månad under 2005
Import distribution of brassicas per month, 2005

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

4.4.2.7 Sveriges import av några övriga grönsaker

Med en självförsörjningsgrad på 90 % för morötter är de kvantiteter som tas in till Sverige relativt små, det rör sig om totalt cirka 10 000 ton per år. Cirka 40 % av importen tas från Holland medan Danmark och Italien tillsammans svarar för en tredjedel av leveranserna.

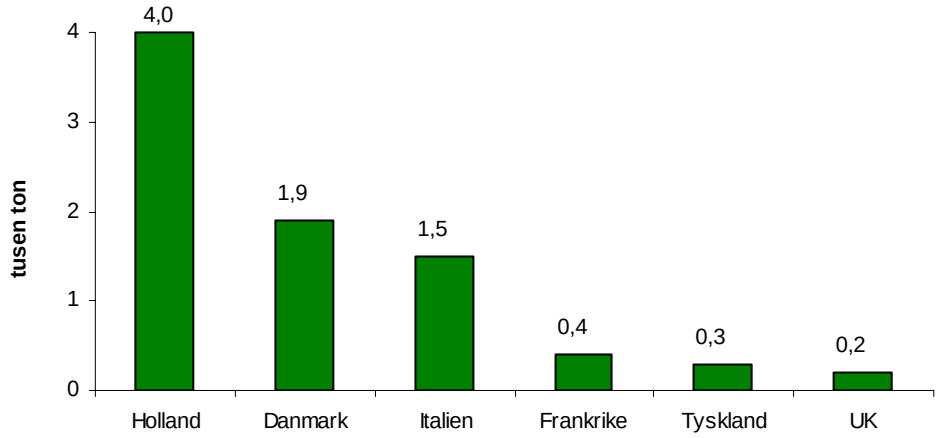

Figur 46. Import av morötter, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of carrots, average 2003-2005, thouand metric ton

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

Importen av rödbetor är likaledes liten, totalt handlar det om 5 500 ton. Liksom för morötter är Holland främsta leverantör men svarar här för 64 % av kvantiteten. Mindre kvantiteter tas dessutom från Tyskland, Storbritannien Italien och Ungern.

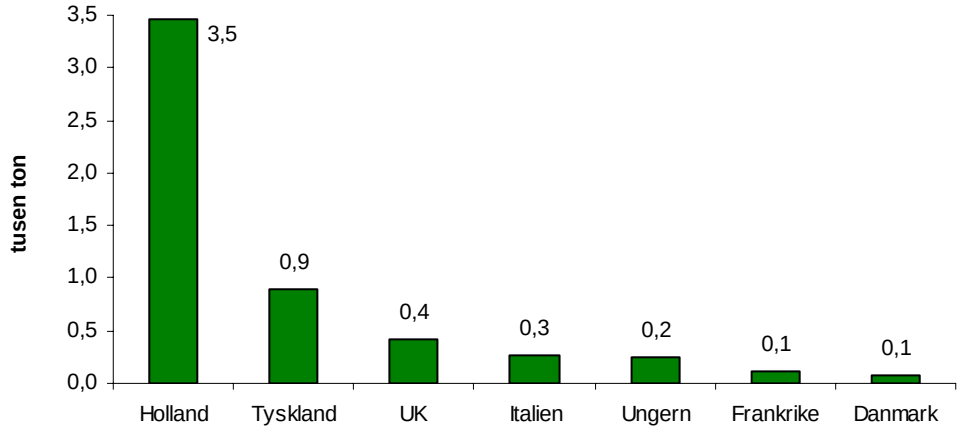

Figur 47. Import av rödbetor, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of beetroots, average 2003-2005, thousand metric ton

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

4.4.2.8 Import av växthusodlade grönsaker

I kategorin växthusodlade grönsaker och champinjoner[11] utgör tomater den största importprodukten med över hälften av den totala importkvantiteten. I likhet med importen av frilandsgrönsaker har importen av växthusodlade grönsaker ökat under den senaste 10-årsperioden. Ökningen i detta segment har dock varit betydligt större. Importen av tomat har ökat med 54 %, importen av champinjoner med 80 % och importen av paprika har fördubblats. Den svenska produktionen har dock inte minskat i motsvarande grad varför det handlar om en större utbudsmängd (se avsnitt 4.2). Gurka skiljer sig dock från övriga växthusgrönsaker genom att importökningen har stannat vid 14 %. Någon produktion av paprika och aubergine finns inte i Sverige varför hela den svenska konsumtionen tillgodoses med produkter från andra länder.

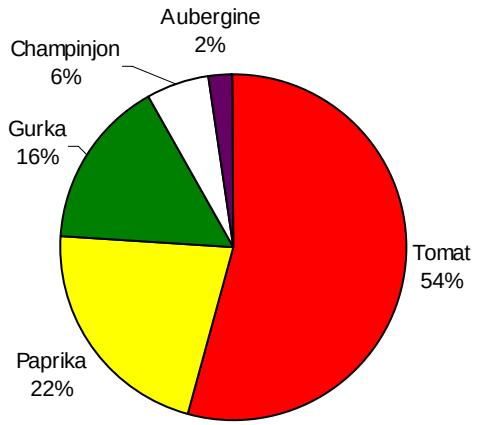

Figur 48. Fördelning av Sveriges import och införsel av växthusodlade grönsaker, 2005
Distribution of Swedish import for vegetablesgrown under glass, 2005

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

Tabell 26. Svensk import och införsel av växthusodlade grönsaker under åren 1995-2005, tusen ton
Swedish import of vegetables grown under glass, 1995-2005, thousand metric ton

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Tomat	52,6	54,2	58,3	59,3	65,1	64,7	63,4	60,4	65,8	78,8	80,8
Auberginer	1,8	2,1	2,0	2,2	2,4	2,4	2,5	2,7	2,9	2,9	3,3
Champinjoner*	4,8	6,9	7,0	7,7	7,6	8,0	8,0	7,2	8,3	9,0	8,8
Gurka**	21,0	21,1	22,6	23,0	22,9	25,3	24,9	24,8	23,3	26,2	23,9
Paprika	16,2	20,2	21,1	17,8	21,1	22,5	24,7	27,8	27,1	29,8	32,4
Totalt	96,3	104,5	110,9	109,9	119,1	123,0	123,6	122,9	127,3	146,7	149,2

* Odling i mörka lokaler ** Mindre kvantiteter frilandsodlad gurka ingår

Källa/source: SCB, Oracle/Statistics Sweden

[11] I kategorin växthusgrönsaker har även champinjoner inkluderats. De odlas visserligen inte i växthus utan i stora lagerlokaler men det är en skyddad odlingsmiljö som uppvisar större likheter med växthusodlingen än med frilandsodlingen.

4.4.2.9 Sveriges import av tomat

Två tredjedelar av alla tomater som importeras till Sverige kommer från Holland. Huvuddelen är tomater odlade i Holland men det ingår i statistiken även tomater som ursprungligen kommer från andra länder, främst Spanien. Holland förser Sverige med tomater under hela året med ungefär samma kvantiteter varje månad, möjligen med undantag för december, januari och februari när leveranserna är något lägre. Under vintern, november till mars, när den svenska odlingen till stor del ligger nere, tas tämligen stora kvantiteter in från Spanien, och inte minst Kanarieöarna.

Inför EU:s utvidgning 2004 fanns förutsägelser om att import av tomat från Polen skulle öka kraftigt. Vissa kvantiteter har visserligen kommit men de har än så länge varit mycket begränsade.

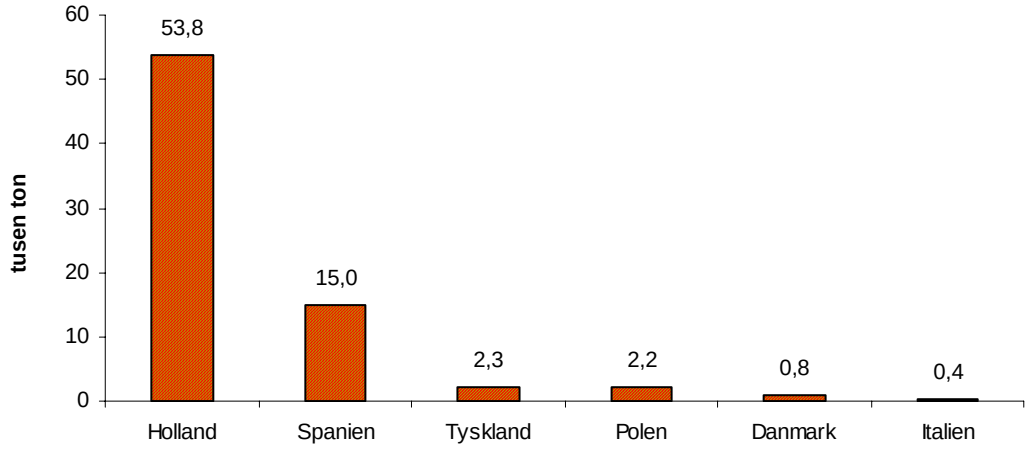

Figur 49. Import av tomater, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of tomatoes, average 2003-2005, thousand metric tones

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

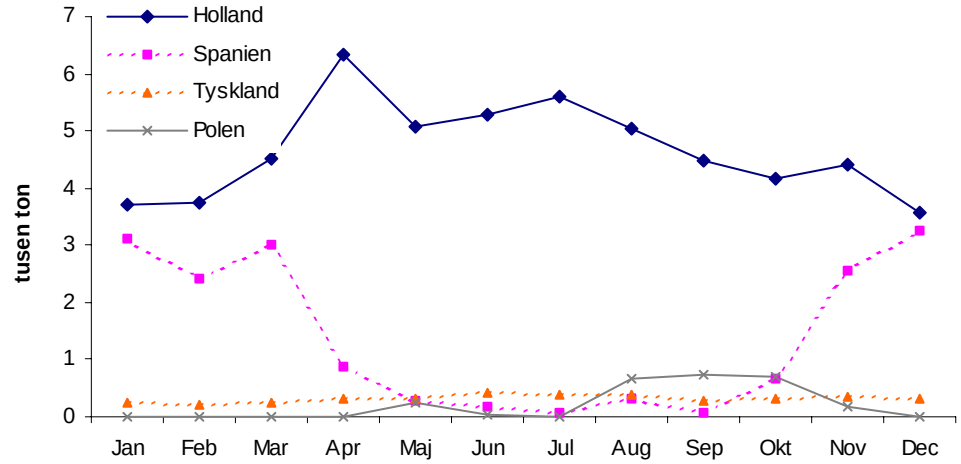

Figur 50. Importfördelning av tomat per månad under 2005
Import distribution of tomatoes per month, 2005

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

4.4.2.10 Sveriges import av gurka

Holland levererar gurka till Sverige under hela året, enligt ungefär samma mönster som för tomat. Under perioden april till september är den svenska importen dock tämligen låg eftersom Sverige under denna period är i det närmaste självförsörjande på gurka. Det är istället framför allt under vintern importen stiger och under denna tid kommer gurkan främst från Spanien. Spanien har därför totalt den största exporten av gurka till Sverige med 52 % av den totala kvantiteten medan Holland svarar för 36 %, dvs. drygt en tredjedel..

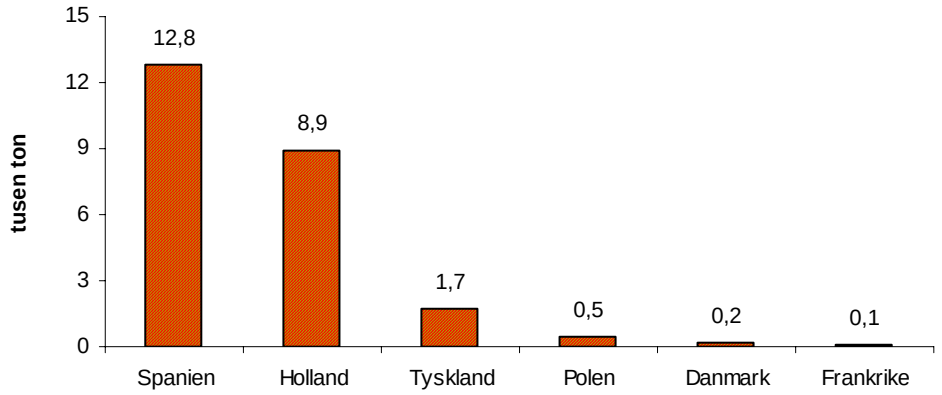

Figur 51. Import av gurka, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of cucumber, average 2003-2005, thousand metric tones

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

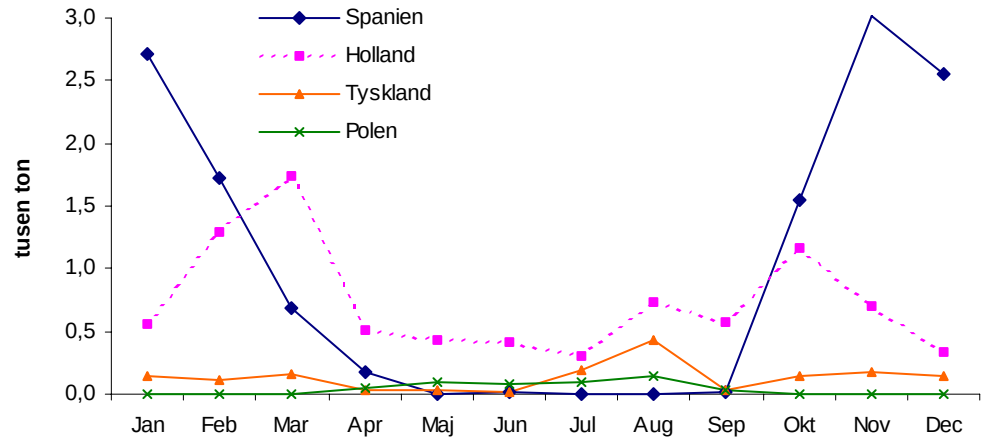

Figur 52. Importfördelning av gurka per månad under 2005
Import distribution of cucumber per month, 2005

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

4.4.2.11 Sveriges import av champinjoner

Till skillnad mot importen av gurka och tomat så är importen av champinjoner tämligen jämnt fördelad över året. På senare år har Polen gått förbi Holland som främsta leverantör, en förändring som inte bara ägt rum i Sverige. Skillnaden mellan länderna är idag liten men det är troligt att den kommer att öka eftersom polska priser är mycket konkurrenskraftiga. I såväl Litauen som Lettland finns dessutom en hel del svampodlingar vilket gjort att Litauen är tredje största leverantör av champinjoner till Sverige.

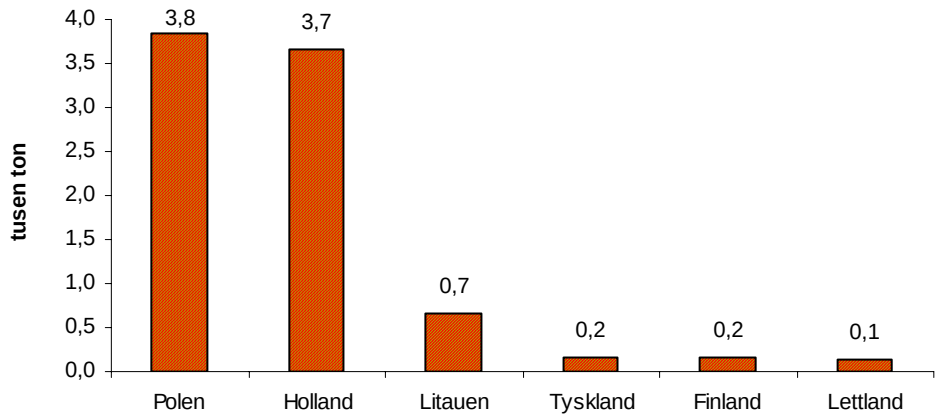

Figur 53. Import av champinjoner, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Import of mushrooms, average 2003-2005, thousand metric tones

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

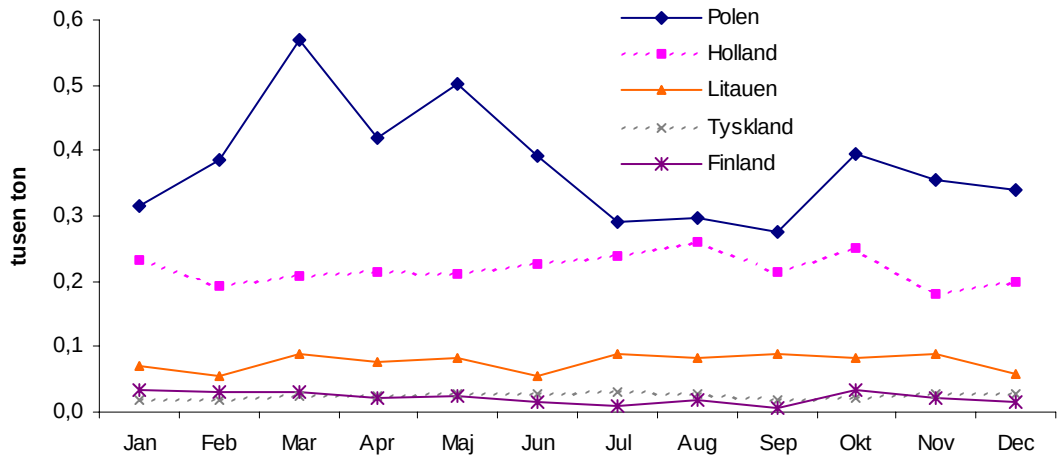

Figur 54. Importfördelning av champinjoner per månad under 2005
Import distribution of mushrooms per month, 2005

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

4.4.2.12 Export av frilands- och växthusgrönsaker

Sverige är inte någon stor exportör av trädgårdsprodukter. På senare år har emellertid sallat kommit att exporteras, främst till närliggande länder, men även till länder i södra Europa när svår torka medfört problem med den egna odlingen. Mellan 1999 och 2005 steg den svenska exporten av sallat från drygt 500 ton till drygt 6 000 ton vilket innebär mer än en tiodubbling under perioden.

Exporten av blomkål var 2005 bara en tiondel av sallatsexporten och får än så länge anses som mycket blygsam. Leveranserna går framför allt till de närliggande länderna.

Tabell 27. Svensk export och utförsel av vissa grönsaker under åren 1995–2005, tusen ton
Swedish export of some vegetables, 1995-2005, thousand metric ton

Produkt	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Tomater	0,157	0,105	0,663	0,316	0,853	0,262	0,417	0,603	1,934	1,127	1,098
Gul lök*	0,562	0,114	0,106	0,449	0,222	0,295	0,187	0,281	0,881	0,599	0,568
Vitkål, rödkål	0,151	0,024	0,039	0,030	0,149	0,143	0,125	0,131	0,331	0,213	0,160
Morötter**	0,484	0,069	0,127	0,043	0,106	0,252	0,625	0,532	0,321	0,285	0,100
Sallat	0,17	0,253	0,576	0,42	0,532	1,586	2,708	2,244	3,601	3,900	6,081
Gurka***	1,359	1,077	0,834	1,067	0,685	0,623	0,643	0,341	0,605	1,070	0,969
Paprika	0,026	0,027	0,116	0,049	0,023	0,140	0,414	0,384	0,225	0,262	0,290
Blomkål	0,150	0,269	0,364	0,438	0,396	0,503	0,865	0,508	0,618	0,883	0,542

*Inkl.sättlök, **Inkl. rovor, ***Friland & slanggurka

Källa/source: SCB, Oracle/Statistics Sweden

Andelen av den totala exporten/utförseln av färska och kylda grönsaker som går till EU ligger på 71 % (år 2004). Andelen har legat på olika nivåer sedan 1995, då den låg på 93 %, för att sedan minska och som lägst uppgå till 52 % 1999. I tabell 27 redovisas den totala exporten från Sverige mellan 1995 och 2005 för ett antal färska grönsaker.

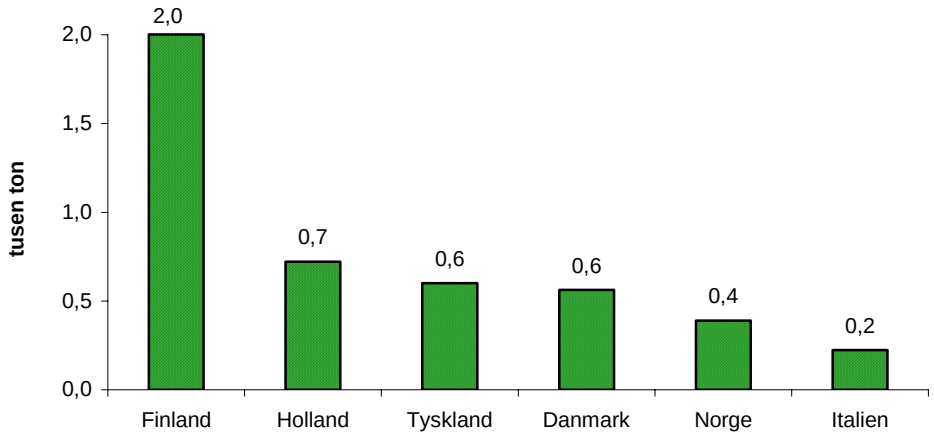

Figur 55. Export av sallat, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Export of lettuce, average 2003-2005, thousand metric tones

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

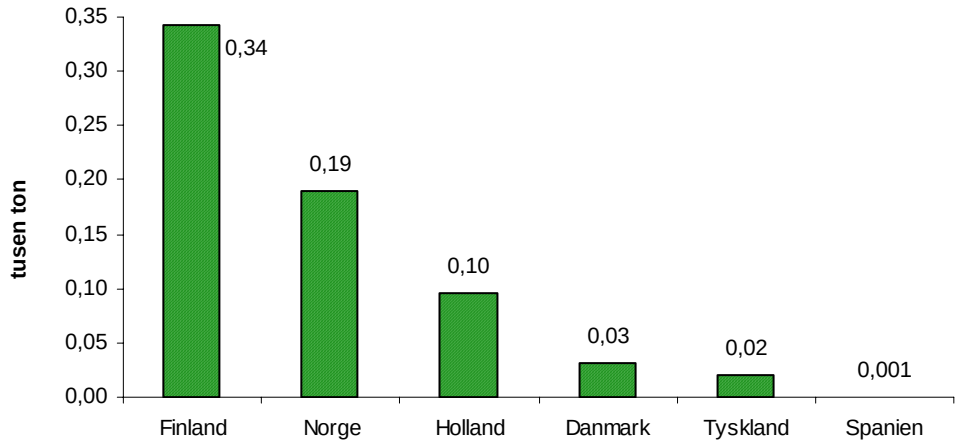

Figur 56. Export av blomkål, genomsnitt för 2003-2005, tusen ton
Export of cauliflower, average 2003-2005, thousands metric tones

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

4.5 Prisutvecklingen i Sverige

4.5.1 Producentledet

I samband med Sveriges EU-inträde den 1 januari 1995 blev trädgårdssektorn en jordbruksreglerad sektor och ingår därmed i olika indexmätningar.

Eftersom färsk frukt och färska grönsaker är beroende av säsongen tillämpas inom EU, och således även Sverige, en särskild metod med månadskorgar när prisindex fastställs. För varje månad rapporterar odlare in producentpriser till Jordbruksverket som ställer samman ett avräkningsprisindex för frukt och grönsaker. Detta ska spegla hur producentpriserna i Sverige utvecklas.

För vardera grupp färsk frukt och färska grönsaker fastställs 12 månadskorgar, där sammansättningen i korgarna varierar mellan månaderna. Vissa produkter som marknadsförs under större delen av året finns representerade i de flesta månadskorgarna medan andra mer säsongsmässiga produkter endast ingår i några av månadskorgarna. Månadskorgarna är viktade utifrån hur stor del av försäljningen av en produkt totalt under året som sker respektive månad. Användningen av korgmetoden medför att indextalen en viss månad inte bör jämföras med föregående månad utan med index samma månad föregående år.

Avräkningsprisindexet nedan ger en bild av hur producentpriserna för köksväxter samt frukt och bär har utvecklats månadsvis sedan år 1995 (2000=100). 1998 gjordes en minskad uppgiftsinsamling vilket innebar att insamling av priser begränsades till ett färre antal produkter än tidigare. 1999 ökades uppgiftsinsamlingen igen, till följd av önskemål från branschen. En förändring skedde i insamlingen från och med 2004, då basåret byttes från 1995 till 2000. Insamlingen utökades dels genom att nya produkter tillkom och dels genom att antalet månader med prisrapportering ökade. Dessa ändringar syns i statistiken från och med 2005. Siffror för frukt samlas numera in under alla månader utom mars, och siffror för grönsaker under hela året. Som nämnts ovan sker inte insamling för alla produkter under alla månader. När Jordbruksverket redovisar priserna i Statistiska Meddelanden anges numera grönsaker tillsammans med blommor och plantskoleväxter, medan frukt (inklusive bär) redovisas separat.

I nedanstående diagram och tabeller framgår avräkningspriserna för frukt (inklusive bär) respektive för grönsaker månadsvis under perioden 2000-2006. För de siffror som publicerats innan basårsbytet till 2000 har en omräkning gjorts från 1995 till 2000. Det ska således gå att jämföra siffrorna över hela perioden från 1995. De månader då prisinsamling inte skett har ett värde beräknats.

Av det statistiska materialet framgår att de månader som uppvisar de största variationerna mellan olika år är april, maj och juni. Det är månader då vädret har stor betydelse för skördeperiodens inträde. En kall vår försenar skörden och höjer priserna för den produktion som ändå kommit igång. Andra månader är variationerna generellt sett mindre.

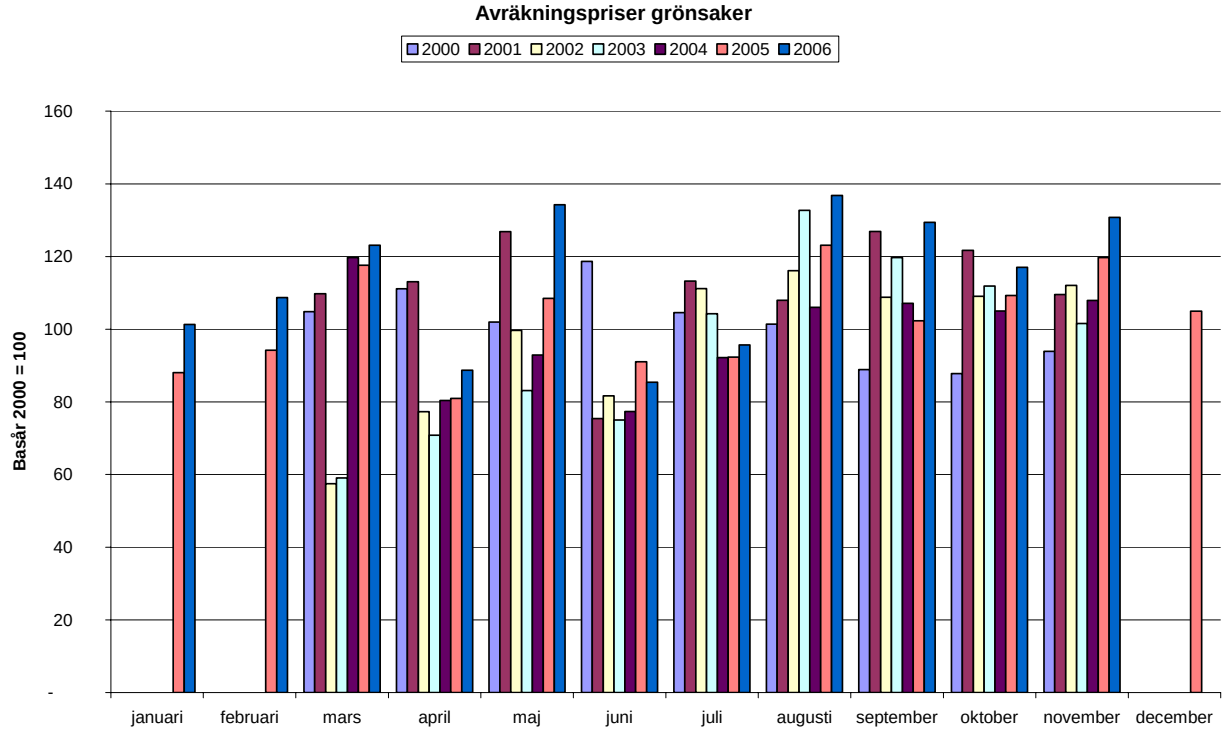

Figur 57. Avräkningsprisindex för grönsaker 2000–2006 (2000=100)
Swedish output price index for vegetables, 2000-2006 (2000=100)

Källa/source: Jordbruksverke/Swedish Board of Agriculture

Tabell 28. Avräkningsprisindex för grönsaker 2000–2006 (2000=100)
Swedish output price index for vegetables, 2000-2006 (2000=100)

Månad	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
januari	*	*	*	*	*	88,0	101,3
februari	*	*	*	*	*	94,2	108,7
mars	104,8	109,8	57,5	59,0	119,7	117,6	123,1
april	111,1	113,1	77,3	70,8	80,3	80,9	88,7
maj	102,0	126,8	99,7	83,1	92,9	108,5	134,3
juni	118,7	75,4	81,7	75,0	77,3	91,0	85,4
juli	104,5	113,3	111,2	104,2	92,2	92,3	95,7
augusti	101,4	108	116,1	132,7	106	123,1	136,8
september	88,9	126,9	108,8	119,7	107,1	102,3	129,4
oktober	87,8	121,7	109,1	111,9	105	109,3	117,0
november	93,9	109,5	112	101,6	107,9	119,7	130,8
december		*	*	*	*	105	-

* Innan 2005 skedde ingen rapportering under december, januari och februari.

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

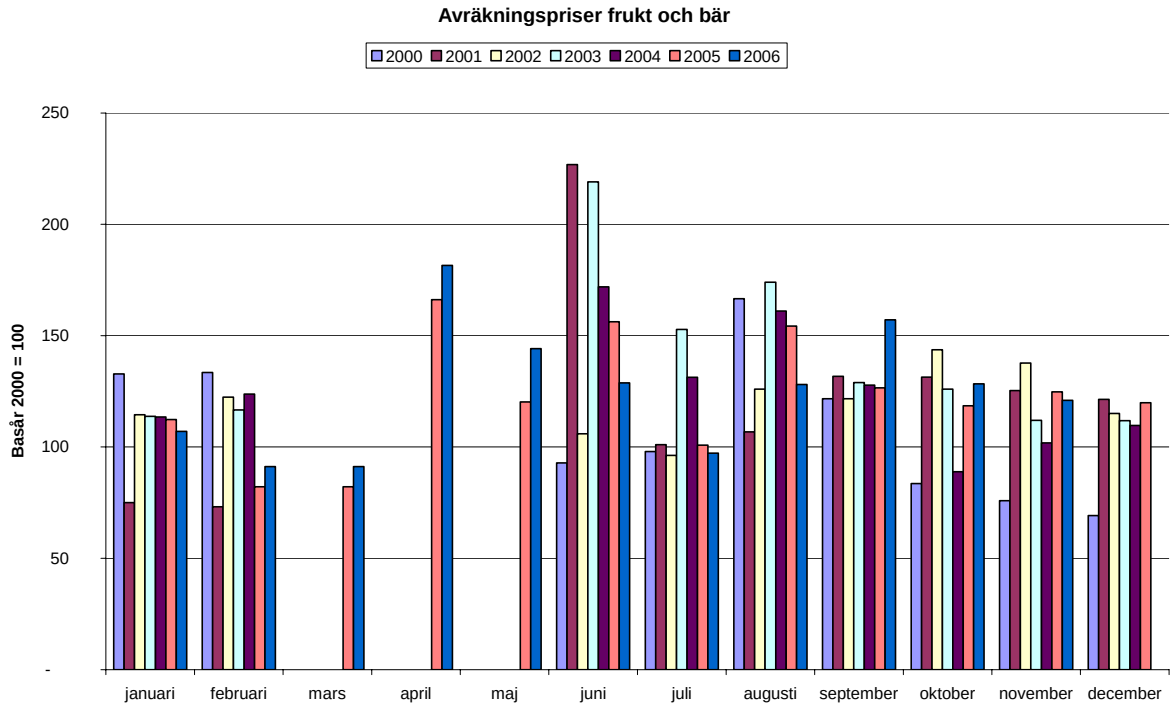

Figur 58. Avräkningsprisindex för frukt (inkl. bär) 2000–2005 (2000=100)
Swedish output price index for fruit, 2000-2006 (2000=100)

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

Tabell 29. Avräkningsprisindex för frukt (inkl. bär) 2000–2005 (2000=100)
Swedish output price index for fruit, 2000-2006 (2000=100)

Månad	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
januari	132,8	75,1	114,5	113,8	113,5	112,3	107,0
februari	133,5	73,2	122,4	116,6	123,8	82,2	91,2
mars	*	*	*	*	*	82,2	91,2
april	*	*	*	*	*	166,2	181,5
maj	*	*	*	*	*	120,2	144,1
juni	92,8	226,8	105,9	219,1	171,9	156,2	128,8
juli	98	101	96,3	152,8	131,3	100,8	97,2
augusti	166,6	106,7	126	174	161	154,3	128,1
september	121,7	131,7	121,7	128,9	127,8	126,5	157,1
oktober	83,6	131,4	143,6	126	88,9	118,6	128,3
november	75,8	125,3	137,7	111,9	101,8	124,7	121,0
december	69,2	121,4	115	111,8	109,7	119,9	-

* Innan 2005 skedde ingen rapportering under mars, april och maj.

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

Figuren nedan visar hur avräkningsprisindex för frukt respektive grönsaker har utvecklats på helårsbasis mellan 1995 och 2005. Av figurens trendlinjer framgår att producentpriserna för frukt minskade mellan 1995 och 2005, medan de ökade för grönsaker under samma period. Eftersom trenderna för frukt respektive grönsaker går i motsatt riktning är det svårt att dra några egentliga slutsatser för sektorn totalt.

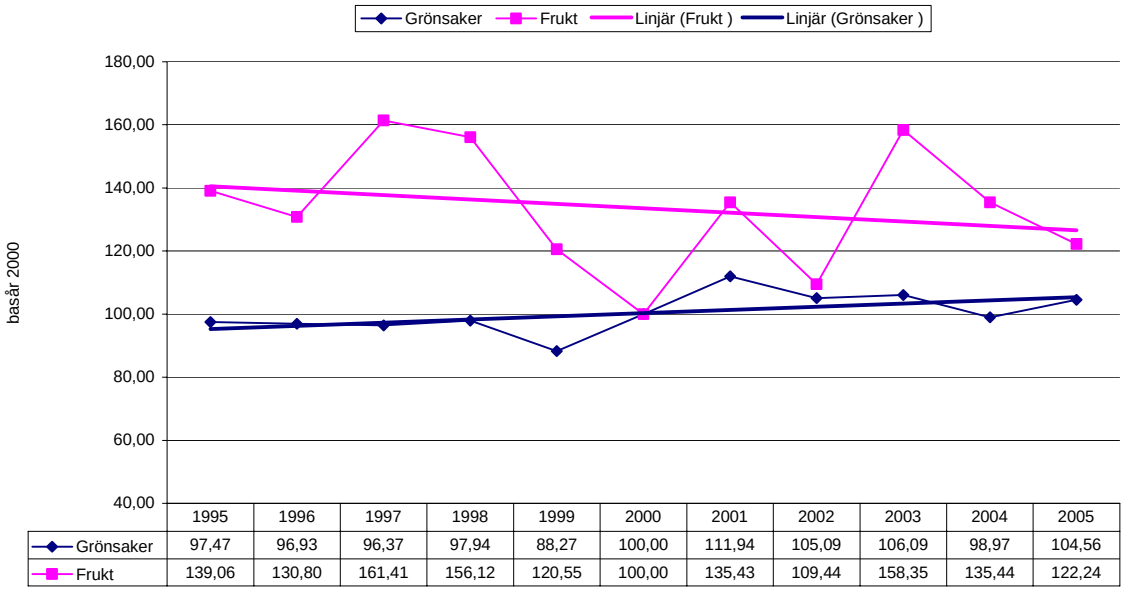

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Grönsaker	97,47	96,93	96,37	97,94	88,27	100,00	111,94	105,09	106,09	98,97	104,56
Frukt	139,06	130,80	161,41	156,12	120,55	100,00	135,43	109,44	158,35	135,44	122,24

Figur 59. Avräkningsprisindex för färsk frukt och grönsaker, 1995–2005 (2000=100)
Swedish output price index for fresh fruit and vegetables, 1995–2005 (2000=100)

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

4.5.2 Konsumentledet

Generellt kan sägas att priserna på frukt och grönsaker sedan 1980 fram till och med 2006 inte haft lika stor procentuell ökning som livsmedel totalt. Enligt KPI har priserna på livsmedel sedan 1980 fram till och med 2006 stigit med 149 % medan priserna på frukt och grönsaker gått upp med 136 % respektive 104 %. Andra varugrupper som mjölk, ost och ägg har stigit med 167 %, fisk med 129 %, kött med 134 % och bröd med 146 %.

Utvecklingen för frukt och grönsaker samt livsmedel totalt framgår av figur 60. Basåret är 1980. Figuren visar att prisutvecklingen på frukt och grönsaker följt utvecklingen för livsmedel generellt men att priserna inte ökat i riktigt lika hög takt. De senaste två åren har prisökningen på frukt varit något högre än för grönsaker. Om detta är en trend som håller i sig är dock för tidigt att säga.

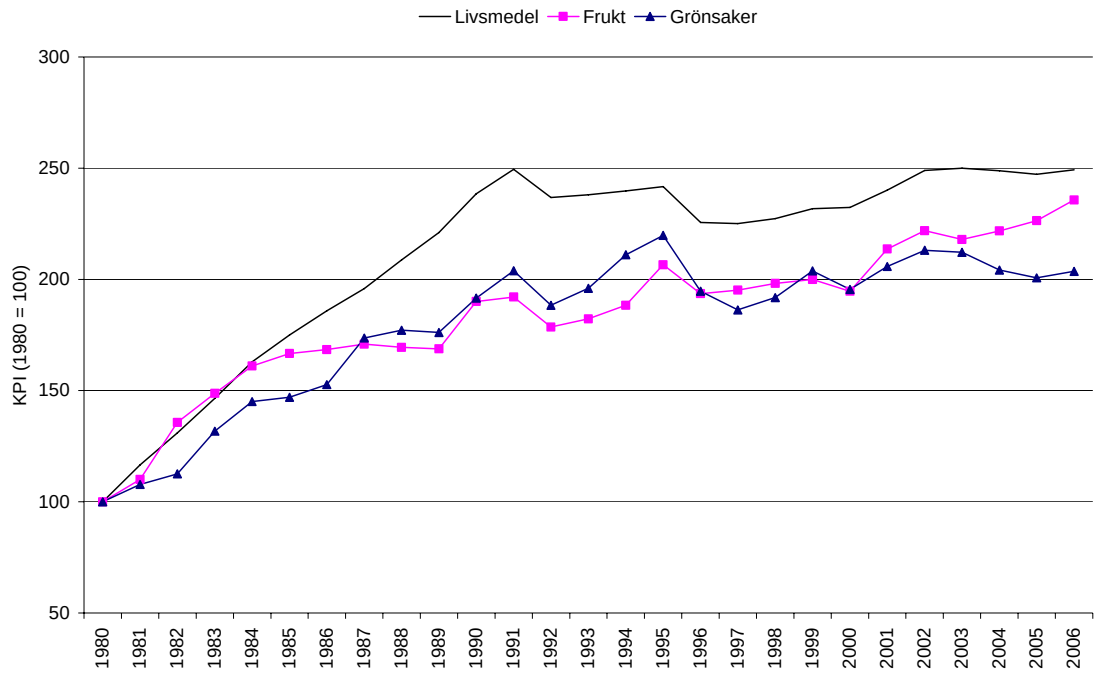

Figur 60. Konsumentprisindex för frukt, grönsaker samt livsmedel (1980=100), 1980-2006
Swedish consumer price index for fruit, vegetables and foodstuffs (1980=100), 1980-2006

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

4.5.3 EU-medlemskapet

När det svenska gränsskyddet mot EU-länderna upphörde i och med medlemskapet 1995 förväntades ett högre konkurrenstryck från bl.a. Danmark och Nederländerna. Samtidigt skulle svenska producenter kunna konkurrera på EU:s inre marknad utan att möta gränsskydd. Prisnivån på de svenska produkterna förväntades då starkt påverkas av prisnivån i främst de viktigaste konkurrentländerna.

Priserna på färska frukter och grönsaker steg kraftigt under de första månaderna 1995, för att sedan sjunka under andra halvåret. De totala livsmedelspriserna steg med 0,9 % under december 1994 till december 1995. Konsumentpriserna på färska frukter och grönsaker sjönk under motsvarande period med 5 %.

Tabell 30. Utveckling av konsumentprisindex december, procentuell förändring, 1994–2005
Development of consumer price indices in december, change in percentages, 1994-2005

Produkt	dec 94 - dec 95	dec 95 - dec 96	dec 96 - dec 97	dec 97 - dec 98	dec 98 - dec 99	dec 99 - dec 00	dec 00 - dec 01	dec 01 - dec 02	dec 02 - dec 03	dec 03 - dec 04	dec 04 - dec 05
Potatis, paketerad	-1,39	-21,38	-2,17	+28,4	-4,0	-5,7	14,0	-1,0	14,3	-10,1	3,3
Morötter, tvättade	-11,26	+10,67	+3,77	+2,29	-2,8	+7,0	12,7	6,8	-1,1	2,5	1,4
Vitkål	-32,45	-2,02	+7,30	+8,63	-11,6	+3,9	35,6	25,9	-9,5	-19,0	29,4
Gul lök	-27,04	- 23,91	+24,00	+1,28	-13,6	-0,8	42,3	-10,4	22,6	-14,2	4,1
Tomater	-25,17	+18,13	-4,59	+29,25	-19,4	+47,6	-15	2,1	-13,5	17,8	-24,0
Slanggurka	+1,65	+9,04	-5,90	+21,01	+5,5	-19,1	103,4	-38,0	46,3	-40,0	16,6
Päron	+1,71	+0,94	-0,42	-0,05	-1,3	-6,0	31,3	-10,6	2,2	-5,4	6,0
Äpplen, gröna	+5,76	- 2,72	+0,73	+6,75	-3,5[1]	-7,7[1]	36,8	-7,6	10,5	0,3	-8,0
Apelsiner	+20,42	- 0,18	-12,29	+19,16	+0,2	-0,4	5,9	9,0	0,2	8,8	6,5
Bananer	+9,06	+ 3,19	+18,95	-2,8	-5,6	-1,6	17,6	-3,7	0,1	8,5	20,4
Isbergssallat	-18,77	+0,85	+39,74	-11,6	-3,2	-16,4	26,7	-14,6	18,6	-9,0	5,9
Salladskål	-4,05	-17,76	+24,62	+3,48	-3,2	-7,8	25,8	-10,4	19,0	-9,0	7,7
Paprika, grön	-15,16	+ 4,59	+23,18	+2,32	-	-	-	-	-	-	-
Avocado	-17,77	- 3,63	+14,38	+8,14	+14,6	+7,5	5,4	8,1	-4,9	-4,0	1,3
Kiwi	+5,01	- 4,15	+22,57	+3,97	-0,1	+3,8	10,6	-11,5	9,6	-6,3	11,4
Blomkål	+8,63	- 17,87	+9,12	+36,96	+16,5	-16,9	17,9	-13,3	3,2	12,1	22,7
Purjolök	+0,01	-21,61	+9,09	+1,69	-41,2	+17,6	7,2	-2,1	13,8	-16,0	10,7
Champinjoner, färska	-11,79	-17,33	+1,67	+17,25	-7,3	+3,6	7,5	-10,5	1,1	1,1	-8,2
Småcitrus	-4,9	+ 8,94	-10,41	-2,11	-8,6	+18,1	5,8	2,3	0,8	-5,7	2,2
Citroner	+30,45	-17,12	-5,16	+14,11	-3,7	+8,7	-2,9	3,1	17,3	-12,2	10,2
Morötter, otvättade	-7,9	+3,13	-1,66	+13,96	+0,8	+2,6	14,5	-8,1	-4,3	11,6	-5,6
Röd paprika	-21,31	+7,52	+23,18	+41,15	-8,0[2]	+24,5[2]	-9,3	-19,1	26,9	11,1	-18,1
Honungs-melon	-10,33	+15,26	-9,09	+2,22	-0,3	-1,8	-8,7	8,1	-7,5	6,6	22,7
Potatis, lös vikt	+3,64	-24,32	-5,78		-3,0	-11,1	23,1	-8,5	22,9	-10,5	-12,3
Äpplen, röda	-2,54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

1) avser äpplen totalt 2) avser paprika totalt

Källa/source: SCB:s KPI/Sweden Statistics

I tabell 30 redovisas den procentuella utvecklingen av konsumentprisindex för olika färska frukter och grönsaker mellan 1994 och 2005. Generellt sjönk priserna under första året av EU-medlemskapet på färska grönsaker, medan priserna på färsk frukt ökade. Vid en jämförelse av utvecklingen för grupperna frukt och grönsaker totalt (se ovan figur 60) kan konstateras att gruppen frukt ökat, men att gruppen grönsaker också ökade. Detta har delvis sin

förklaring i att även bearbetade produkter ingår i dessa grupper. Både djupfrysta grönsaker och grönsakskonserver ökade nämligen mellan 1994 och 1995.

Orsakerna till att vissa frukter blivit dyrare är bl.a. importkvoter t.ex. för bananer, samt vad beträffar till exempel äpple och apelsiner att tredjelandsimporten blivit dyrare på grund av EU:s högre gränsskydd mot tredje land. Därutöver kan EU:s borttagande av exportsubventioner för EU-länder (vid export till Sverige) genom Sveriges EU-medlemskap också spela en roll vad beträffar äpplen och citrusfrukter.

När det gäller grönsaker så sker handeln huvudsakligen mellan EU-länderna och borttagandet av det svenska gränsskyddet samt ökad konkurrens från EU-länderna har medfört en prispress på vissa produkter.

4.5.4 Månadsvis utveckling 1995-2006

Figur 61 visar prisutvecklingen för frukt respektive grönsaker under januari 1994 – december 2006 (1980=100), d.v.s. prisutvecklingen mellan åren för varje månad. Till skillnad mot de svenska avräkningspriserna som delas in i specifika månadskorgar, ser månadskorgarna ut på samma sätt under hela året för konsumentprisindex för grupperna frukt samt grönsaker, och man kan därmed göra jämförelser mellan olika månader.

I dessa båda grupper ingår även bearbetade produkter och därmed är det svårt att helt urskilja vilka produkter som har bidragit till utvecklingen. Att ha i åtanke är också att de olika produkterna som ingår har olika vikter i produktkorgen och väger således olika tungt. Ett antal prisdiagram följer sedan för att urskilja prisutveklingen för vissa specifika färska frukter och grönsaker.

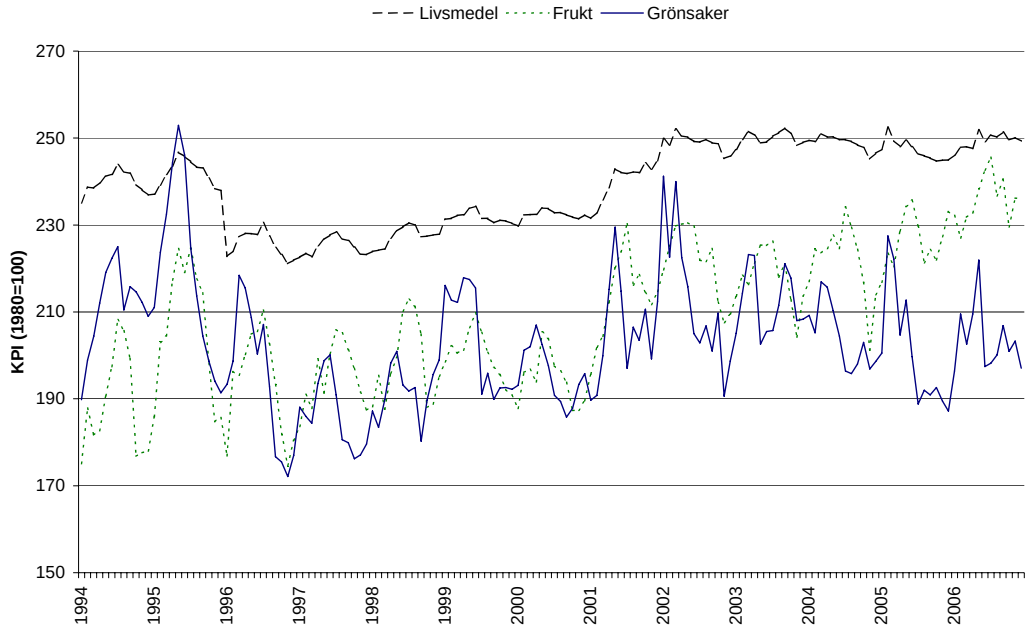

Figur 61.Utveckling av KPI för frukt och grönsaker mellan 1994-2006
Evolution of consumer price index between 1994-2006

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

Den kraftiga ökning av konsumentpriserna som skedde 2001 både för frukt och för grönsaker har flera förklaringar. Eftersom Sverige är nettoimportör av frukt och grönt, påverkas priserna till stor del av det som händer utanför landets gränser. Då en stor del av de frukter och grönsaker som importeras till Sverige kommer från EU är det avgörande vad som händer på EU-marknaden. År 2001 steg konsumentpriserna kraftigt både för frukt och för grönsaker i Sverige. Prisökningen antogs bero på att importpriserna steg, bland annat till följd av en försvagad krona och skördebortfall i viktiga produktionsområden i Europa som orsakats av regn. Konsumentpriserna har sedan fortsatt öka, särskilt för frukt och i synnerhet för äpplen och apelsiner. I början av 2002 drabbades Medelhavsregionen av snöfall och kyla. I KPI märktes 2002 en ytterligare ökning jämfört med 2001, både för frukt och för grönsaker.

År 2003 var det torka, vilket hade stor effekt i t.ex. Spanien och prisökningarna spred sig till övriga EU. Både för frukt och grönsaker som varugrupper gick dock KPI tillbaka något jämfört med 2002. År 2004 var ett bra skördeår i EU vilket ledde till ökat utbud och lägre priser även i konsumentled i Sverige, till exempel på lök och tomater. Utvecklingen för KPI frukt och KPI grönsaker gick åt motsatta håll 2004, medan grönsakspriserna gick ned jämfört med 2003 ökade fruktpriserna. Denna utveckling fortsatte 2005 men bröts sedan 2006 när fruktpriserna ökade i högre takt än priserna på grönsaker.

I figurerna 62-70 nedan redovisas prisutvecklingen för tomater, gurka, päron, äpple, apelsiner, paprika, morötter, gul lök och sallat.

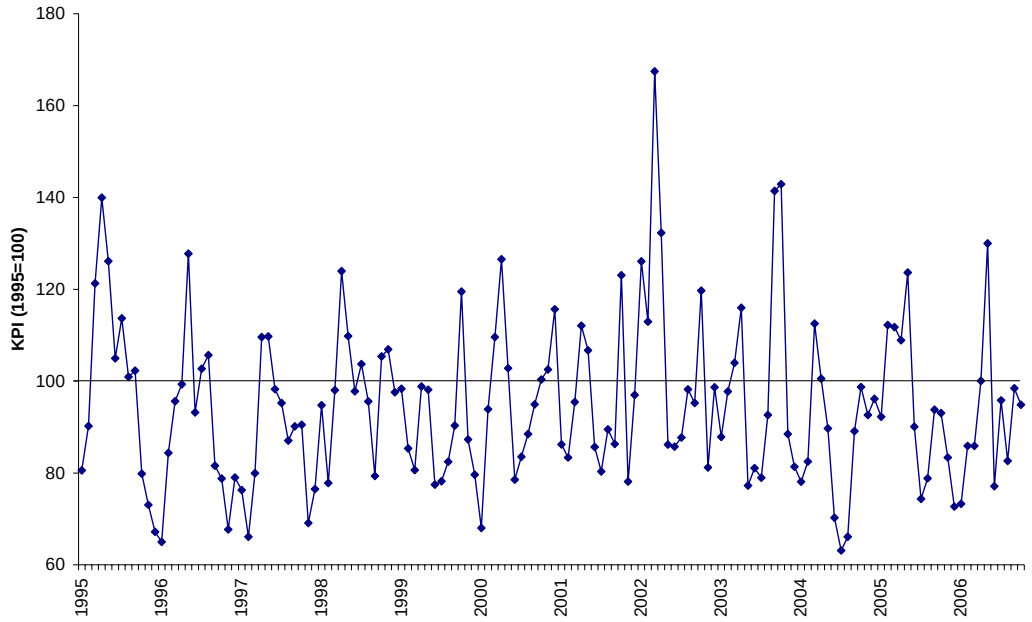

Figur 62. Konsumentprisindex för tomater per månad under perioden januari 1995–2006 oktober (1995=100)

Consumer price index for tomatoes per month during the period january 1995-october 2006 (1995=100)

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

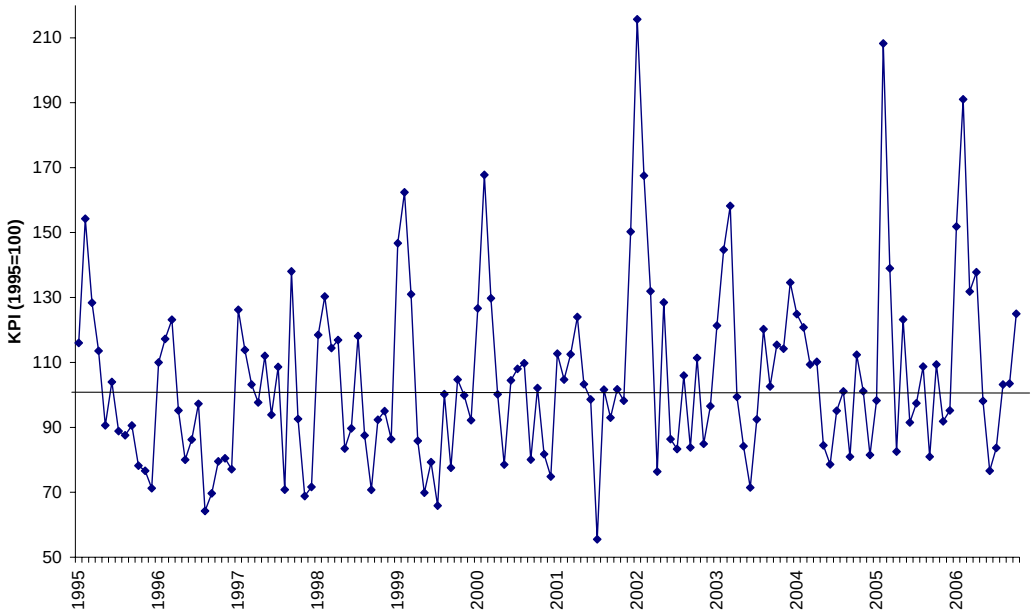

Figur 63. Konsumentprisindex för gurka per månad under perioden januari 1995–oktober 2006 (1995=100)

Consumer price index for cucumber per month during the period january 1995-october 2006 (1995=100)

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

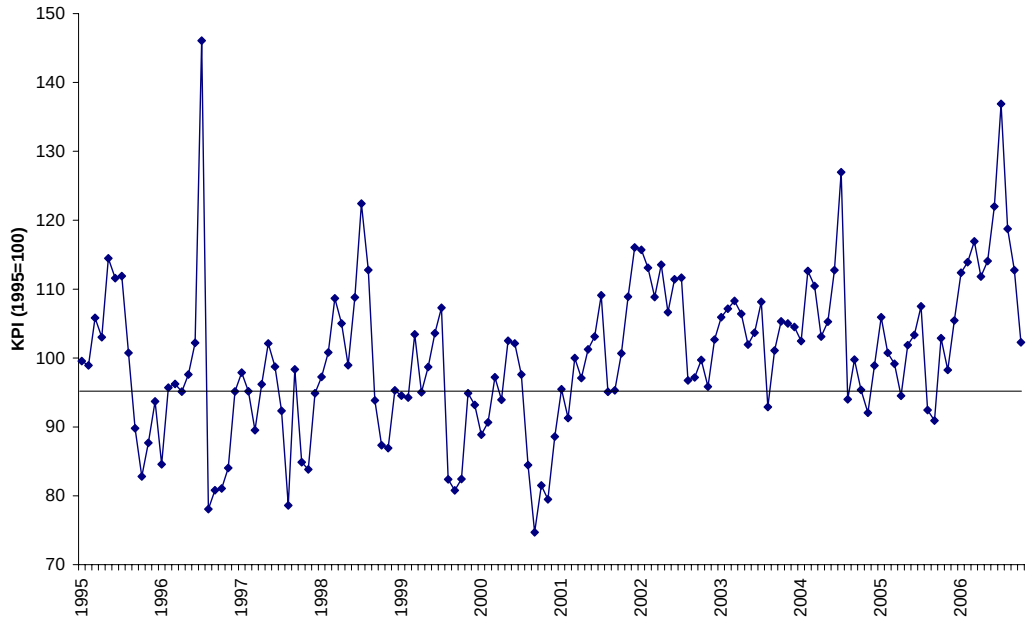

Figur 64. Konsumentprisindex för päron per månad under perioden januari 1995–oktober 2006 (1995=100)

Consumer price index for pears per month during the period january 1995-october 2006 (1995=100)

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

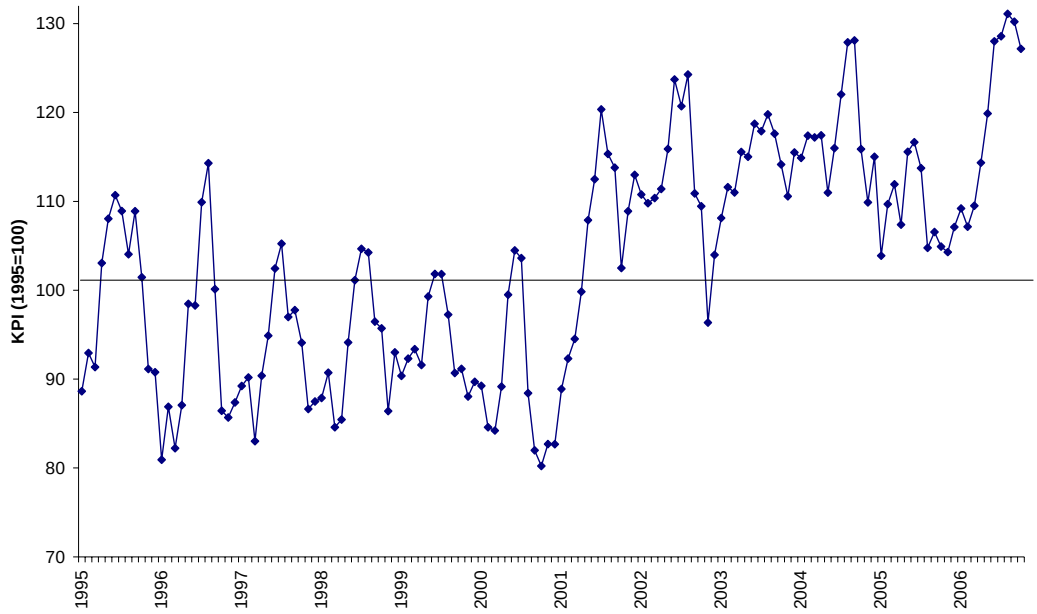

Figur 65. Konsumentprisindex för äpple per månad under perioden januari 1995–oktober 2006 (1995=100)

Consumer price index for apples per month during the period january 1995-october 2006 (1995=100)

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

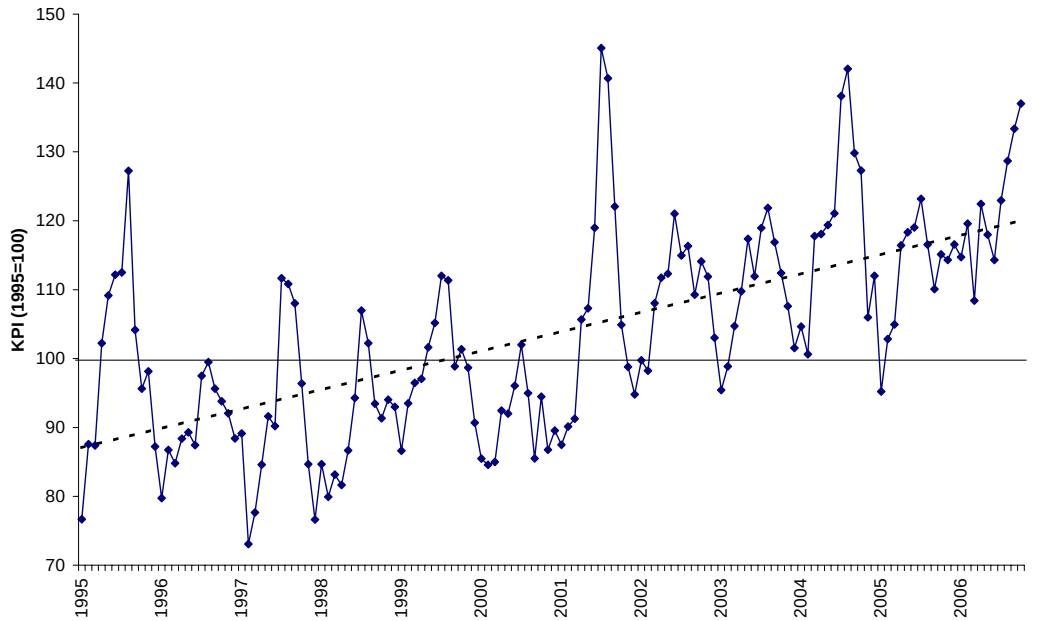

Figur 66. Konsumentprisindex för apelsin per månad under perioden januari 1995–oktober 2006 (1995=100) med trendlinje inlagd

Consumer price index for oranges per month during the period january 1995-october 2006 (1995=100) with a trendline

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

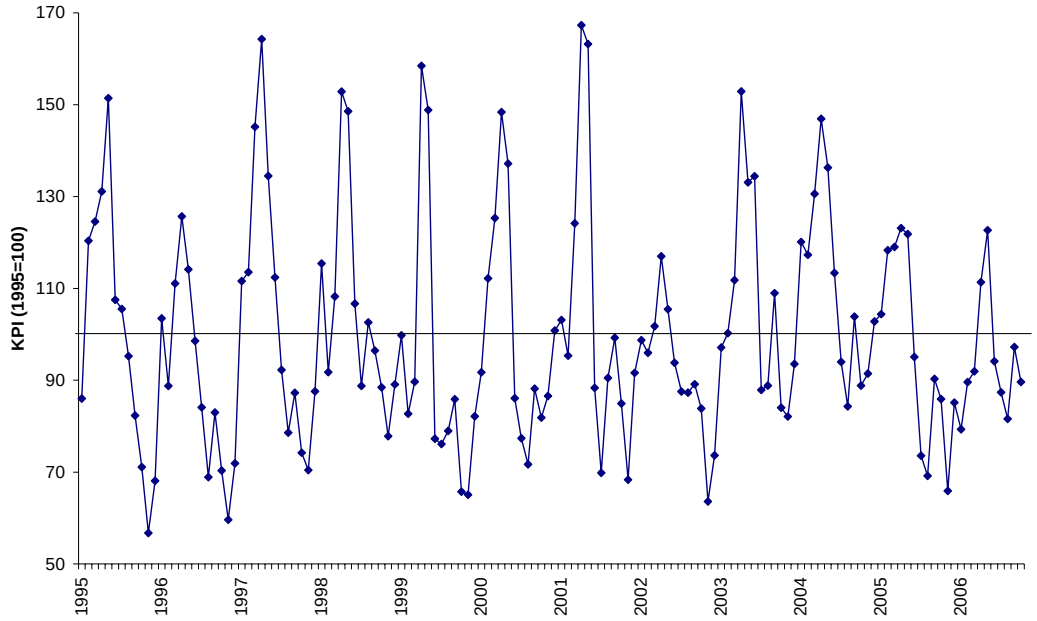

Figur 67. Konsumentprisindex för paprika per månad under perioden januari 1995–oktober 2006 (1995=100)

Consumer price index for paprika per month during the period january 1995-october 2006 (1995=100)

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

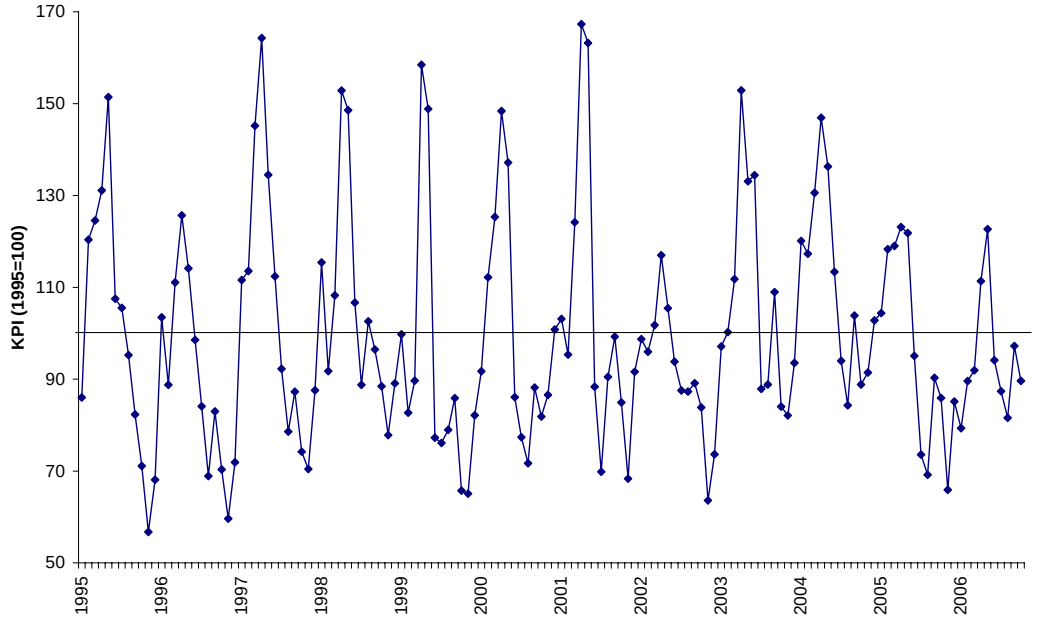

Figur 68. Konsumentprisindex för morötter per månad under perioden januari 1995–oktober 2006 (1995=100)

Consumer price index for carrots per month during the period january 1995-october 2006 (1995=100)

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

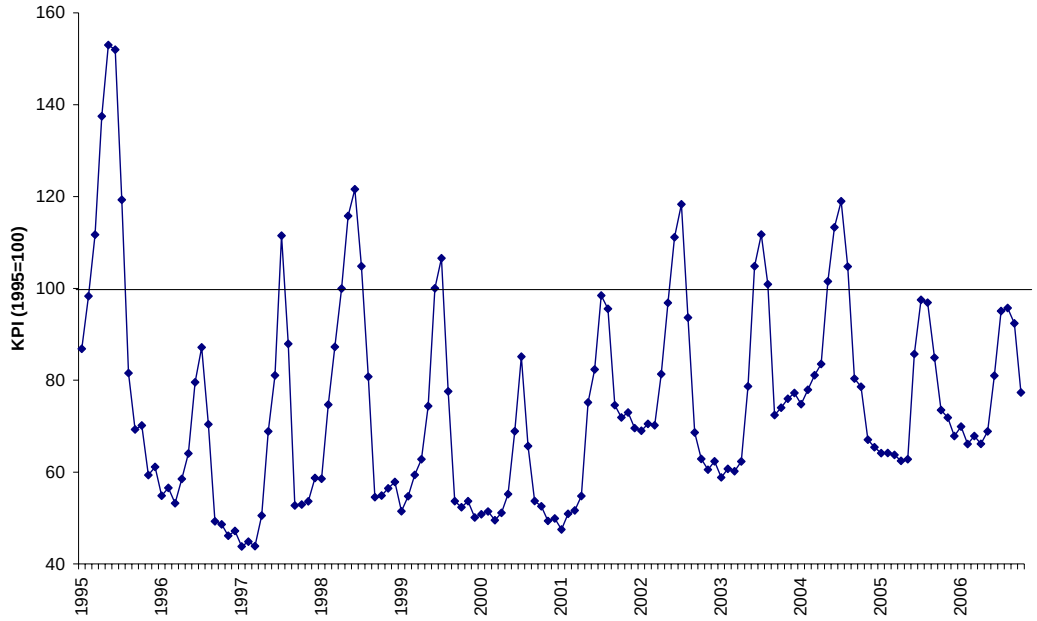

Figur 69. Konsumentprisindex för gul lök per månad under perioden januari 1995-oktober 2006 (1995=100)

Consumer price index for onions per month during the period january 1995-october 2006 (1995=100)

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

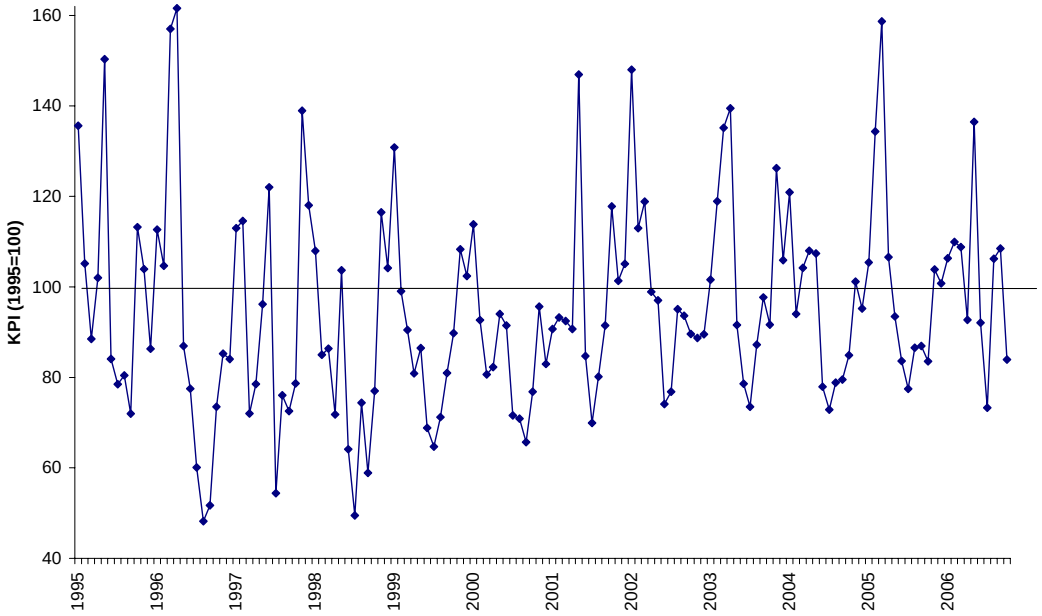

Figur 70. Konsumentprisindex för sallat per månad under perioden januari 1995-oktober 2006 (1995=100)

Consumer price index for lettuce per month during the period january 1995-october 2006 (1995=100)

Källa/source: SCB/Statistics Sweden

4.6 Priselasticitet

Jordbruksverket har uppskattat priselasticiteten för frukt respektive grönsaker i Sverige, genom en regressionsanalys. De variabler som har använts för att förklara konsumtionen av frukt respektive grönsaker i Sverige är konsumentpriset (KPI), KPI totalt (d.v.s. prisläget för alla produkter) samt hushållens totalkonsumtion. Data som använts omfattar perioden 1980-2003. Produkterna som ingår i grupperna frukt och grönsaker är inte identiska för Jordbruksverkets konsumtionssiffror respektive SCB:s KPI-siffror. Bearbetade produkter ingår i båda variablerna, men inte med samma viktning (det har antagits att dessa ändå kan motsvara varandra vid regressionsanalysen). Modellen visar elasticiteterna för nämnda variabler och således hur mycket konsumtionen ändras om var och en av dessa variabler förändras.

Priselasticiteterna för frukt respektive grönsaker uppskattades till –0,263 respektive –0,298. Detta innebär att en sänkning av priset med 1 % leder till en ökning av konsumtionen med 0,26 % respektive 0,30 %. Inkomstelasticiteterna estimerades till 0,399 respektive 0,694 för frukt respektive grönsaker, vilket innebär att en ökning av hushållens inkomster med 1 % leder till en ökad konsumtion med 0,4 % respektive 0,7 %.

Det är något förvånande att elasticiteten för grönsaker är högre än för frukt. Enligt en rapport producerad av USDA och med siffror för året 1985 ligger priselasticiteterna för de flesta frukter bland de högre elasticitetstalen och de flesta grönsaker bland de lägre. Undantag är t.ex. tomater som har ett ganska högt tal och äpplen med ett ganska lågt tal. Detta framgår av diagrammet nedan (minustecknet har tagits bort för att visa elasticiteten i absoluta tal).

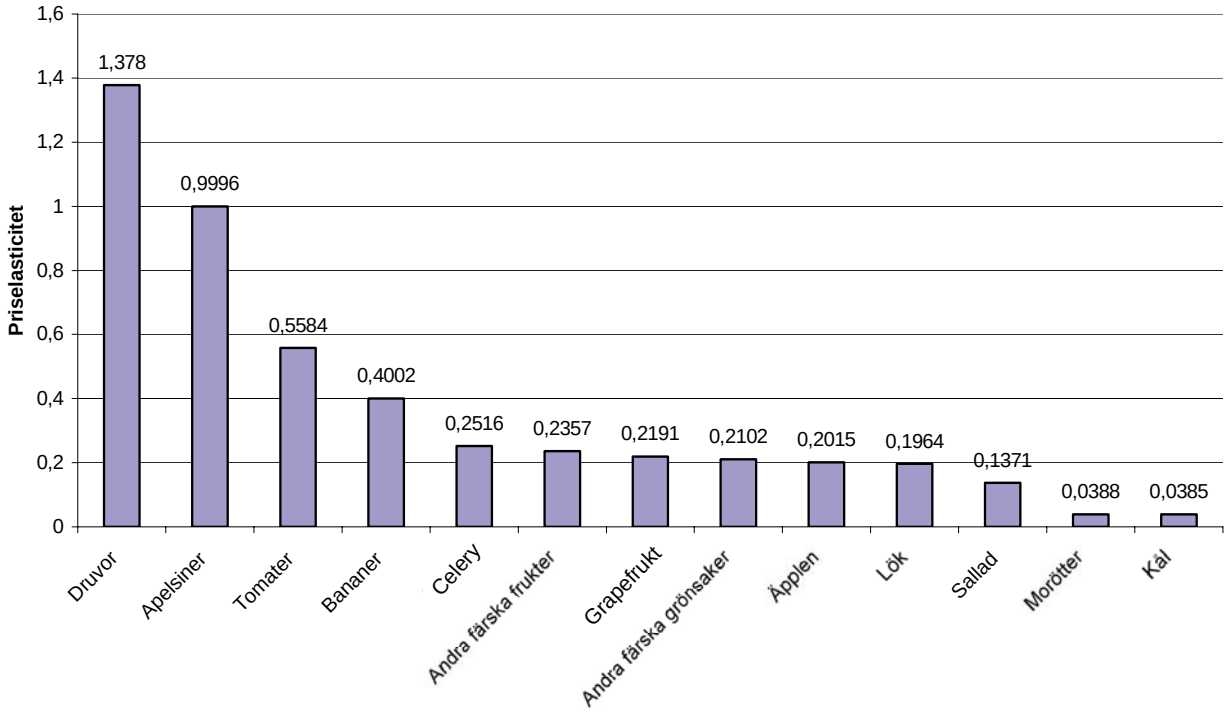

Figur 71. Priselasticitetstal för tretton frukter och grönsaker
Price elacticity for thirteen fruits and vegetables

Källa/source: John B. Penson, Jr m.fl., Introduction to Agricultural Economics

Det kan konstateras att det är två frukter som har högst elasticitetstal, d.v.s. konsumenterna reagerar mer på prisförändringar för dessa. Den högsta siffran har druvor på 1,378 och sedan kommer apelsiner på 0,9996. Tomater har också en relativt hög siffra, 0,5584 och även bananer på 0,4002. Ett flertal produkter ligger kring det relativt låga talet 0,2, det är selleri, andra färska frukter, grapefrukt, andra färska grönsaker, äpplen och lök. De produkter med lägst elasticitetstal är tre grönsaker: sallad, morötter och kål. Mycket har hänt sedan dessa siffror var aktuella, produkterna har differentierats mer och det är svårt att hitta en siffra som motsvarar ett genomsnitt på marknaden. Siffrorna får ses som de uppskattningar de är. Observera även att det är en amerikansk studie. Förhållandena kan skilja sig mellan USA och EU/Sverige.

Enligt en tredje källa är priselasticiteten för frukt 0,49 och för grönsaker 0,26[12]. Även denna visar att konsumenten således är mer priskänslig när det gäller frukt än grönsaker. Men värdena ligger ganska lågt under 1, vilket innebär att efterfrågan på frukt och grönsaker skulle vara prisokänslig. Även här kan det konstateras att det rör sig om gamla siffror och från ett annat land (Förenade kungariket, 1975).

En fjärde källa är en annan rapport från USDA, ”International Evidence on Food Consumption Patterns”[13], vilken analyserar konsumtion av vissa kategorier, inklusive vissa underkategorier för livsmedel, bl.a. kategorin frukt och grönt, för 114 länder. Den presenterar också uppskattad konsumtionspåverkan, eller elasticitet, av pris- och inkomstförändringar för alla kategorier och underkategorier för alla länderna. I denna rapport uppskattas att för underkategorin frukt och grönsaker för Sverige är priselasticiteten 0,246 i absoluta tal och inkomstelasticiteten 0,304.

En femte källa, som uppgavs i Sveriges brev till EU-kommissionen från april 2004[14], visar att elasticiteten för frukt och grönt i Sverige skulle ligga runt 0,4[15].

[12] Parkin och King, Economics, Second edition, 1995. Siffrorna är hämtade från Förenade Kungariket 1975.
[13] James Seale, Jr., Anita Regmi, and Jason A. Bernstein, International Evidence on Food Consumption Patterns, Technical Bulletin No. (TB1904) 70 pp, October 2003
[14] Jordbruksdepartementet, ”Reform of the Fruit and Vegetable Sector: the Swedish view”, Memorandum 13 april 2004
[15] Rabinowicz, E., A simulation model of Swedish agriculture and its interaction with national and global economy. Uppsala 1983

5 Produktion

Avsnitt 5.1 och avsnitt 5.2 beskriver endast översiktligt produktionen av frukt och grönt i världen respektive EU. I realiteten utgör varje produkt ett eget segment som bör ses tämligen separat, även om många produkter är utbytbara. Produktionen av de viktigaste frukterna och grönsakerna behandlas därför i separata avsnitt som lagts i bilagedelen.

5.1 Produktion i världen

Det kan vara lämpligt att inleda avsnittet om produktion med att identifiera vilka de största produkterna är. Rapporten baserar den rangordning som görs på produktionskvantitet även om begreppet ”viktigt” naturligtvis kan tydas på många sätt. En mycket bra värdering av en grödas betydelse är att beräkna värdevolym, men detta låter sig knappast göras i ett globalt perspektiv. Det föreligger stora prisskillnader mellan länder men också mellan olika årstider. För många länder är handelsvärdet, dvs. exportvärdet av mycket stor betydelse. Vi har dock ett separat avsnitt om handel. Eftersom produkterna ska konsumeras får produktionsvolymen ändå ses som ett tämligen gott mått på en produkts betydelse.

Statistiken innehåller vissa poster som kan vara förvånande. Ur ett svenskt perspektiv är inte minst den enorma produktionen av vattenmelon förvånande, men 73 % av produktionen sker inom ett enda land, Kina, där man är minst sagt förtjust i denna produkt och konsumerar cirka 50 kg per person och år.

Bland grönsakerna är tomat den ledande produkten, trots att siffran 113 miljoner ton inkluderar cirka 20 miljoner ton som används för industriell bearbetning. Här är även produkter som huvudkål och lök mycket stora men de betingar å andra sidan inte så höga priser. Att mattraditionerna varierar ses bl.a. i att aubergine, som hos oss konsumeras i ganska liten utsträckning, faktiskt kommer på en femte plats bland de odlade grönsakerna.

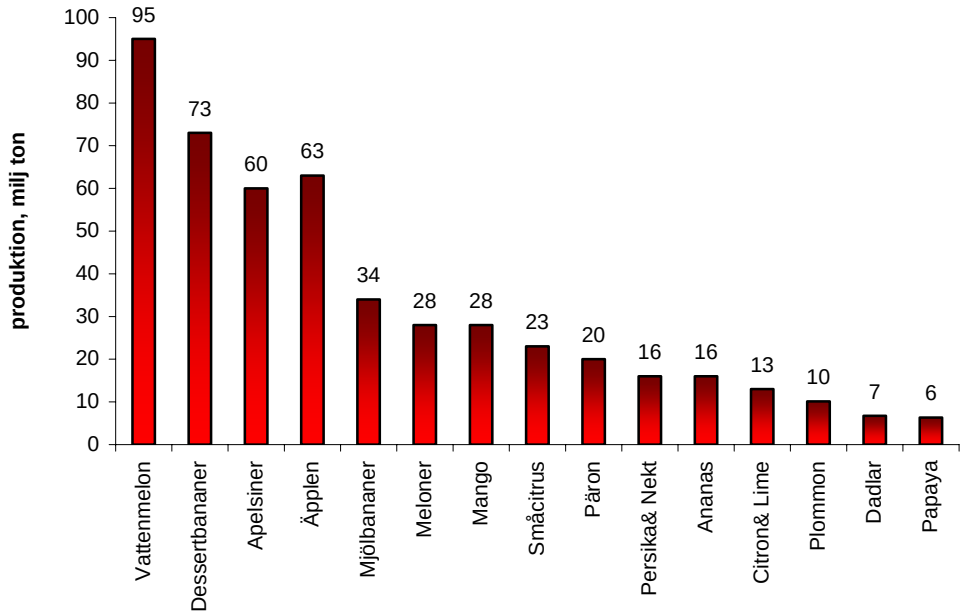

Figur 72. Produktionskvantitet av de största fruktgrödorna 2005
Production quantity of the most important fruit crops in 2005

Källa/source: FAO

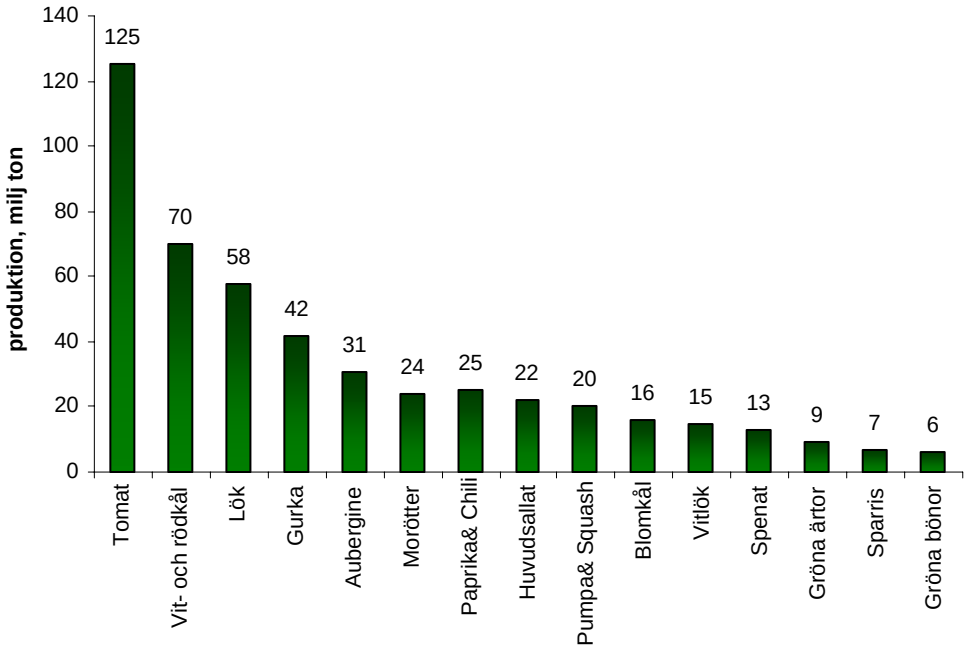

Figur 73. Produktionskvantitet av de största grönsaksgrödorna 2005
Production quantity of the most important vegetable crops in 2005

Källa/source: FAO

5.2 Produktion i EU

Tre länder svarar inom EU för sammanlagt 60 % av produktionen av frukt och grönsaker, nämligen Italien, Spanien och Frankrike med Italien som främsta producentland strax före Spanien.

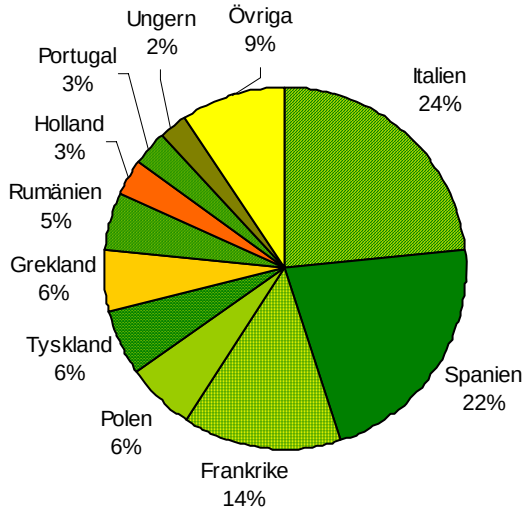

Figur 74. Fördelning av EU:s produktion av frukt och grönsaker på odlingsland (medel 2002-2004)
Distribution of EC fruit and vegetable production on country of production (average 2002-2004)

Källa/source: FAO

Spanien och Italien har något olika inriktning på sin produktion. Det som gör att Italien totalt sett har den största produktionen är att produktionen av grönsaker är 18 % högre än den spanska. På fruktsidan är länderna betydligt mer jämna, det skiljer bara 3 %, men här är det den spanska produktionen som är högre. Spanien har dock ett betydligt högre produktionsvärde än Italien, det ligger 20 % högre. Det kan inte bara förklaras av att Spanien har en högre fruktproduktion utan prisnivån för den spanska fruktproduktionen måste även vara högre än prisnivån för den italienska fruktproduktionen. Det behöver dock inte vara en generellt högre prisnivå för spansk frukt utan kan bero på skillnader i produktsortimentet.

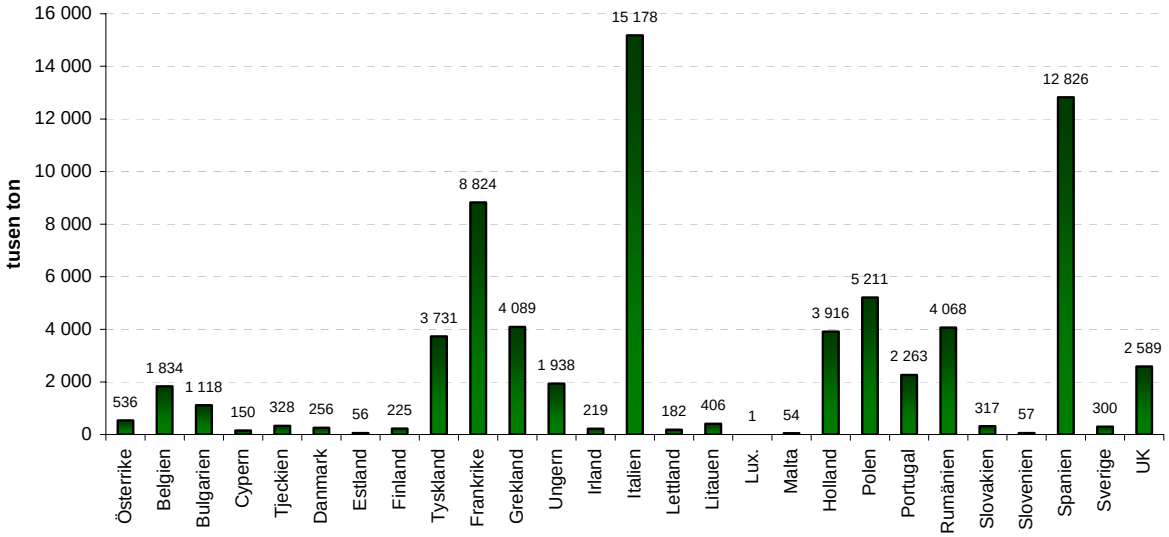

Figur 75. Produktion av grönsaker i EU 27 (medel 2002-2004)
Production of vegetables in EU-27 (average 2002-2004)

Källa/source: FAO

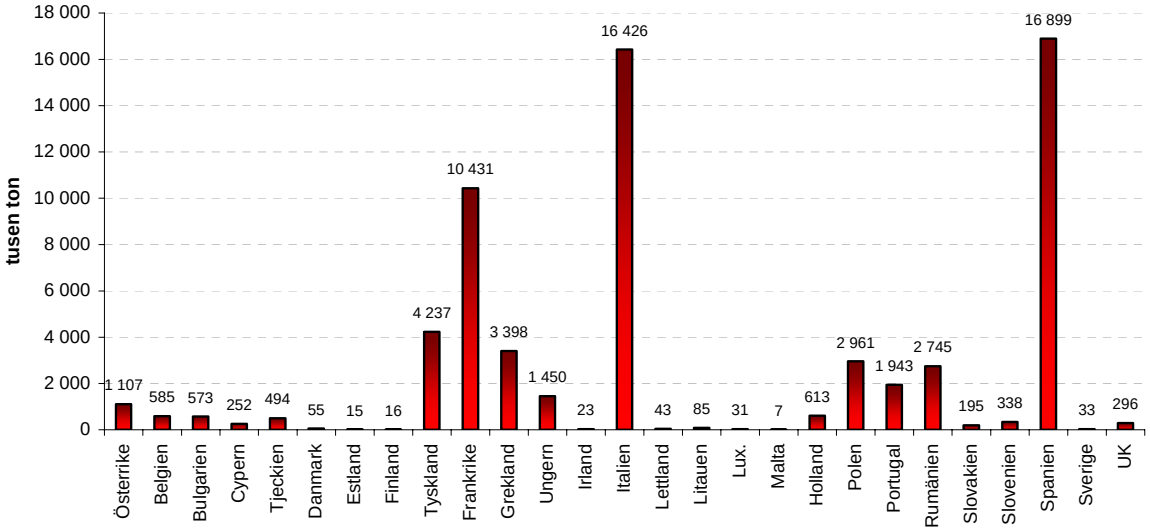

Figur 76. Produktion av frukt i EU 27 (medel 2002-2004)
Production of fruit in EU-27 (average 2002-2004)

Källa/source: FAO

Utvecklingen i de tre länderna har dock varit markant olika under de senaste 20 åren. Spanien har haft den i särklass mest expansiva utvecklingen med en ökning av såväl frukt som grönsaksproduktionen med vardera cirka 35 %. I Frankrike har produktionen av frukt minskat med 14 % medan produktionen av grönsaker ökat med 19 %. Fruktproduktionen i Italien ligger idag på ungefär samma nivå som för 20 år sedan medan grönsaksproduktionen ökat med 8 %.

EU:s produktion av frukt och grönsaker domineras sålunda även efter de senaste utvidgningarna mycket starkt av de ”klassiska producentländerna”. Av de nya medlemsländerna är det främst Polen och Rumänien som har en stor produktion av frukt och grönsaker med 5 % respektive 6 % av EU:s totala produktion. I bägge dessa länder överväger produktionen av grönsaker. I bägge länderna har produktionen dessutom ökat starkt de senaste åren. I Rumänien ökade produktionen av grönsaker med 50 % mellan 2000 och 2004 och produktionen av frukt ökade med 50 % mellan 2002 och 2004. Polen har likaledes sett stora produktionsökningar under senare år. I Polen har EU-medel som getts inför EU-medlemskapet bidragit till den starka expansionen speciellt inom produktionen av frukt och bär.

Statistiken visar vidare att produktionen av grönsaker är jämnare fördelad över medlemsländerna än produktionen av frukt. Detta är knutet till att grönsaker generellt har ett något lägre värmebehov än frukt, många frukter är tämligen värmekrävande och kan dessutom med svårighet odlas i växthus. Nordliga länder har därför i allmänhet en högre självförsörjningsgrad för grönsaker än för frukt.

I ett globalt perspektiv svarar EU 27 för cirka 10 % av världens produktion av frukt och grönsaker. Andelen är något högre för frukt, cirka 13 % mot 8 % för grönsaker. Inom respektive segment är dock variationerna stora mellan olika produkter. Figur 79 och 80 visar EU:s andel i produktionen av 13 frukter och 14 grönsaker. Bland frukterna finns flera produkter där EU:s produktionsandel är mycket hög, t.ex. för kiwifrukt där EU svarar för hälften av världens produktion och surkörsbär, jordgubbar och sötkörsbär där EU:s andel ligger på cirka en tredjedel. Bland grönsakerna är det främst produktionen av morötter där EU har en stor andel av världens produktion, den stannar dock vid drygt 20 %.

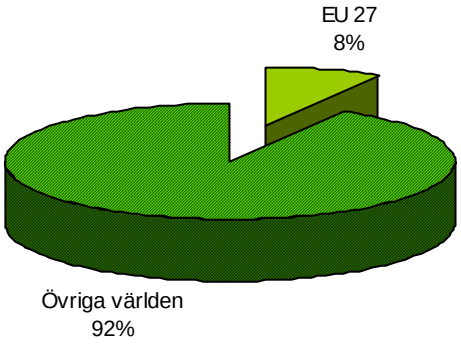

Figur 77. EU:s andel av världens grönsaksproduktion (medel 2002-2004)
EC share in world vegetable production (average 2002-2004)

Källa/source: FAO

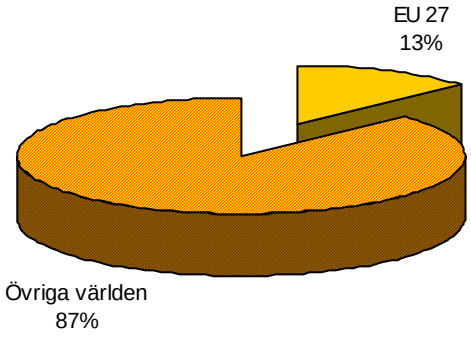

Figur 78. EU:s andel av världens fruktproduktion (medel 2002-2004)
EC share in world fruit production (average 2002-2004)

Källa/source: FAO

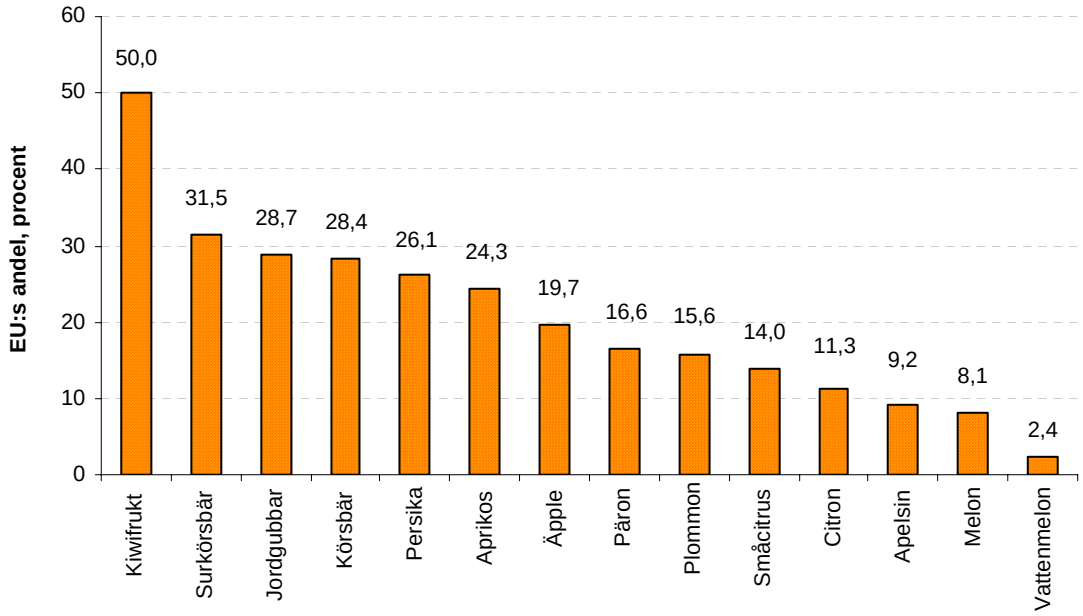

Figur 79. EU:s andel av världens produktion av 13 frukter, 2004)
EC share in world production of 13 fruit crops (2004)

Källa/source: FAO

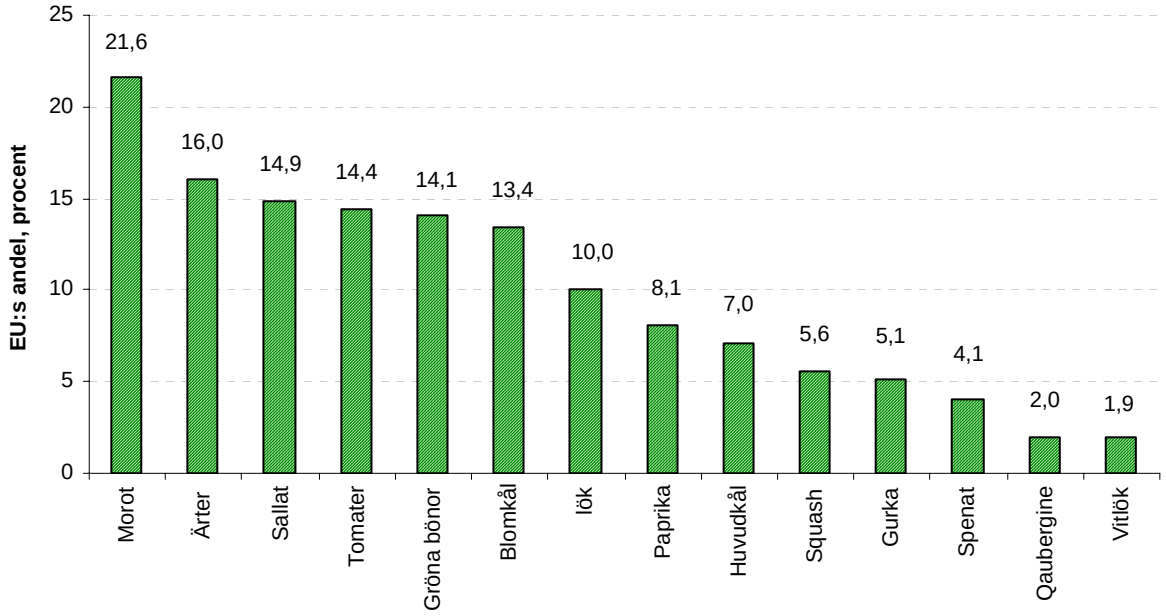

Figur 80. EU:s andel av världens produktion av 14 grönsaker, 2004
EC share in world production of 14 vegetable crops (2004)

Källa/source: FAO

6 Konsumtion

Det är inte lätt att beräkna konsumtionen av olika produkter, speciellt inte för frukt och grönsaker, eftersom en viss produktion finns i hemträdgårdar och en del av försäljningen sker på torg och lokala marknader. Svårigheterna framträder bl.a. genom att statistiken skiftar kraftigt mellan olika källor och ibland även från samma källa mellan olika år.

Underlaget för avsnittet om konsumtionen i världen kommer från FAO och avser 2003, senare uppgifter finns inte. Materialet har i en del figurer bearbetats. FAO:s statistik stämmer tämligen väl överens med Freshfels uppgifter vilket i och för sig är naturligt eftersom FAO är dess källa för produktionen i respektive land.

Statistiken i avsnittet om EU bygger på uppgifter från Freshfel som i vissa fall bearbetats vidare. Uppgifterna avser 2005. Sist i avsnittet visas en tabell baserad på uppgifter från DAFNE Data Food Networking, ett organ som arbetar med att följa konsumtionstrender. Kommissionen har i vissa fall baserat sina uppgifter på denna källa. Enligt DAFNE skulle konsumtionen i Spanien och Portugal endast ligga något över 300 gram per capita och dag. Detta skiljer sig från tidigare uppgifter som framhållit att konsumtionen i samtliga EU:s medelhavsländer ligger väl över WHO:s rekommendation på minst 400 gram per person och dag. Freshfels uppgift för 2005 på närmare 800 gram per person och dag ligger mer i linje med tidigare uppgifter. Detta betyder dock inte att Freshfels uppgift med all säkerhet är den mest korrekta. Freshfels statistik är dock betydligt mer komplett än Dafne:s varför de fått utgöra grund för denna sammanställning. Underlaget inkluderar såväl färska som bearbetade produkter.

6.1 Konsumtion av frukt och grönsaker i världen

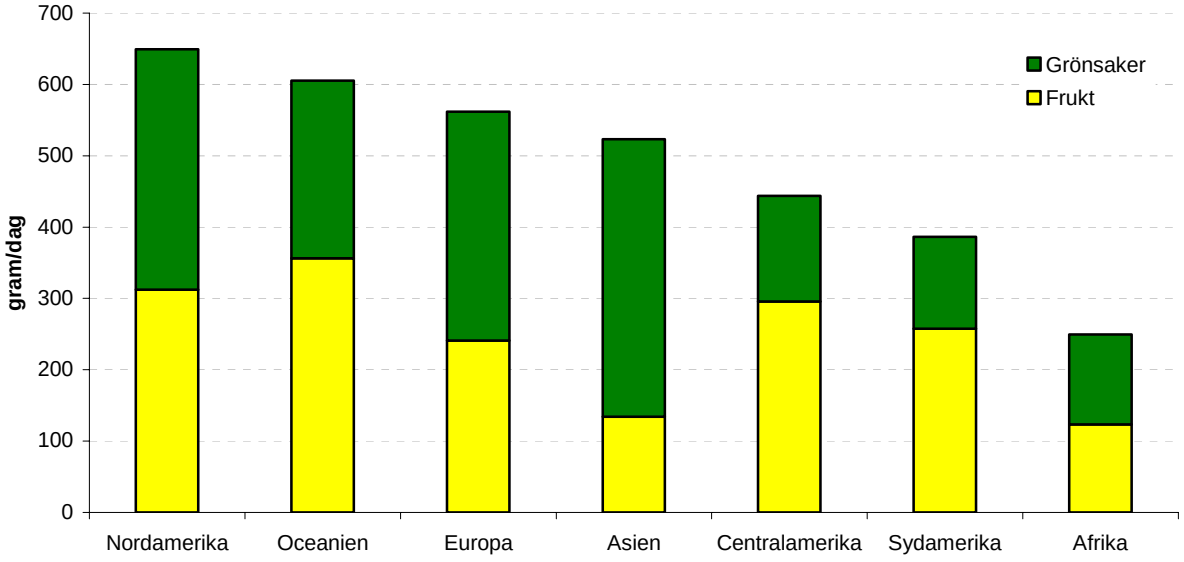

Figur 81. Konsumtion av frukt och grönsaker i olika världsdelar 2003
Consumption of fruit and vegetables in different world regions 2003

Källa/source: FAO

Konsumtion av frukt och grönsaker visar på skillnader mellan olika världsdelar. Nordamerika, Europa och Oceanien har förhållandevis likartad konsumtion med ungefär lika delar frukt och grönsaker och ett dagligt intag mellan 550 och 650 gram. Asien, vars siffror är starkt påverkade av Kina, har en stor konsumtion av grönsaker i förhållande till frukt. Konsumtionen av

grönsaker är i Asien nästan tre gånger så hög som konsumtionen av frukt. I Syd- och Mellanamerika är situationen den motsatta, här är konsumtionen av frukt ungefär dubbelt så hög som konsumtionen av grönsaker. Afrika, slutligen, har en låg konsumtion av såväl frukt som grönsaker.

I det urval av länder som gjorts i figur 81 ligger Turkiet, Iran och Kina i topp med en konsumtion på närmare 900 gram per dag. Det är naturligt att se Turkiet och Iran tillsammans med EU:s tre främsta konsumentländer Grekland, Cypern och Italien som en region med liknande matkultur där frukt och grönsaker utgör ett mycket viktigt inslag i kosten. De närliggande länderna Syrien och Jordanien har dock betydligt lägre konsumtion[16].

Kina har ett något avvikande konsumtionsmönster från genomsnittet genom sin extremt höga konsumtion av grönsaker kombinerad med en låg fruktkonsumtion. Grönsakskonsumtionen är i Kina fem gånger högre än fruktkonsumtionen.

Det är vidare intressant att notera att såväl Norge som Island har en högre konsumtion av frukt än Sverige, Finland och Danmark. Konsumtionen av grönsaker ligger däremot på ungefär samma nivå i de fem nordiska länderna. För Norge och Island ger detta en frukt/grönsakskoefficient liknande den för medelhavsländerna inom EU.

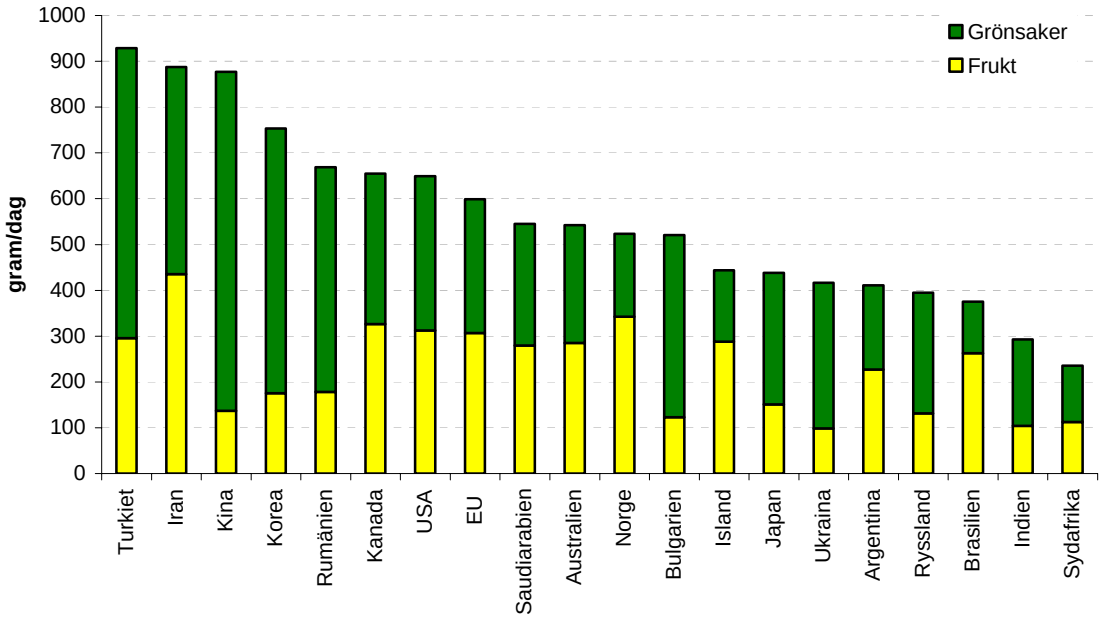

Figur 82. Konsumtion av frukt och grönsaker i ett urval av länder 2003
Consumption of fruit and vegetables in a selection of countries 2003

Källa/ source: FAO

[16] Syriens konsumtion uppgår till 460 gram per person och dag, Jordaniens till 422 gram.

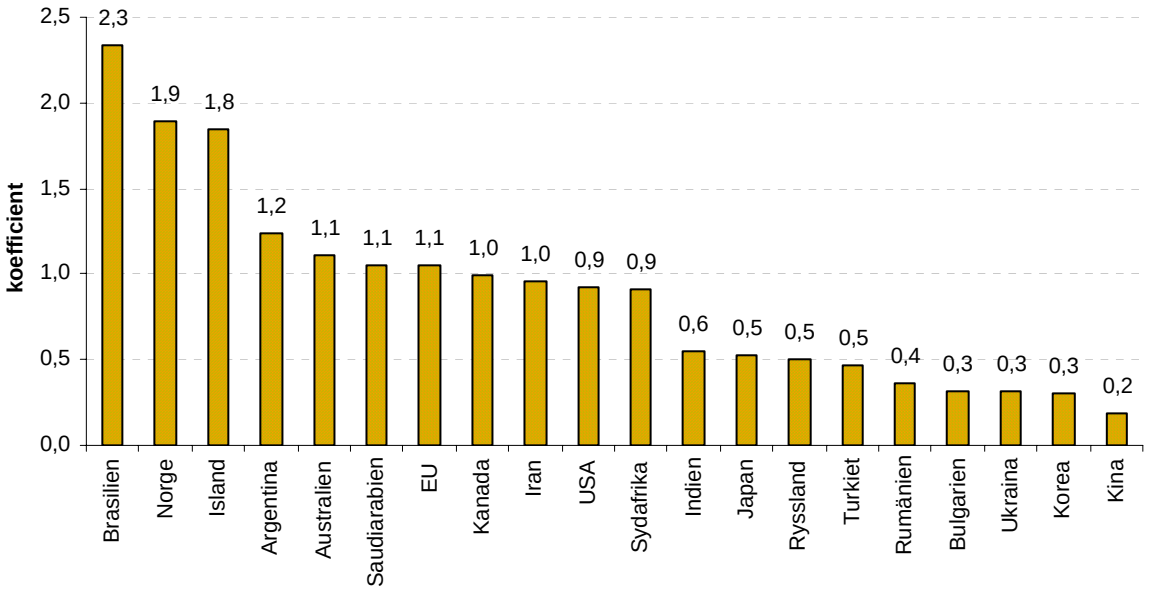

Figur 83. Förhållande i konsumtion mellan frukt och grönsaker; >1,0 =mer frukt; 1,0 = samma mängd frukt och grönsaker; <1,0= mer grönsaker
Relationship in consumption between fruit and vegetables, >1,0 = more fruit; 1,0 = equal amounts of fruit and vegetables; <1,0= more vegetables

Källa/ source: processed figures from FAO

EU:s nytillskott Bulgarien och Rumänien är inkluderade i detta avsnitt (om världen och ingår inte i avsnittet om EU) eftersom de inte ingår i Freshfels material som omfattar EU 25. I likhet med andra östeuropeiska länder som Lettland, Litauen, Polen, Ryssland och Ukraina är konsumtionen av grönsaker betydligt högre än konsumtionen av frukt med koefficienter för förhållandet frukt/grönsakskonsumtion på mellan 0,3 och 0,7. Statistik finns inte för alla produkter men en hög konsumtion av lök[17] kan ändå tas som indikator på att konsumtionen av billiga basgrönsaker som vitkål, lök och morötter är hög.

6.2 EU:s konsumtion av frukt och grönsaker

Enligt Freshfels statistik för EU 25 har medelhavsländerna den högsta konsumtionen av frukt och grönsaker tillsammans med Ungern och Belgien. Belgien hamnar relativt högt i statistiken genom en hög konsumtion av grönsaker. I botten ligger Estland, Finland, Irland, Holland, Sverige, UK och Slovakien, länder som brukar hamna långt ner i konsumtionsstatistiken för frukt och grönsaker.

Enligt sammanställningen ligger huvuddelen av medlemsstaterna i EU 25 över WHO:s rekommendation att äta minst 400 gram frukt och grönsaker per dag. Länderna i södra Europa ligger långt över rekommendationen medan länderna längst norrut, däribland Sverige, inte når det rekommenderade minsta intaget. Ett viktat medelvärde ger en genomsnittlig konsumtion i hela EU 25 på 599 gram per person och dag. Konsumtionen fördelar sig tämligen lika mellan frukt och grönsaker, genomsnittet för frukt är 307 gram per dag och för grönsaker 292 gram per dag.

[17] Rumänien 19 kg/person och år, Ryssland 14 kg, Polen 13 kg Litauen och Ukraina 11 kg, Lettland och Bulgarien 10 kg. Detta kan jämföras med med EU 15 som har en konsumtion av lök på 8 kg/ person och år.

Underlaget visar att konsumtionen av frukt varierar mer mellan länderna än konsumtionen av grönsaker. Det är också de länder som har högst konsumtion av frukt som ligger i topp när det gäller den totala konsumtionen av frukt och grönsaker. Tillsammans med produktions- och handelsstatistiken kan man konstatera att produktionen av grönsaker är mer spridd över EU:s alla medlemsstater och att handeln i större utsträckning sker i närområdet. Grönsaker har generellt i alla länder större tillgänglighet vilket ger mer likartad konsumtion. Bland grönsaker finns dessutom större möjlighet att välja produkter av lågt pris, som lök, morötter och vitkål medan fruktsegmentet inte har motsvarande lågprissegment, åtminstone inte året runt i de nordliga länderna.

Materialet visar att konsumtionen i medelhavsländerna inkluderar mer frukt än grönsaker. Slovenien är det mest extrema landet ur denna aspekt med en fruktkonsumtion som är mer än tre gånger så hög som grönsakskonsumtionen. Längre norrut, och inte minst i Lettland, Polen och Litauen överväger grönsakerna.

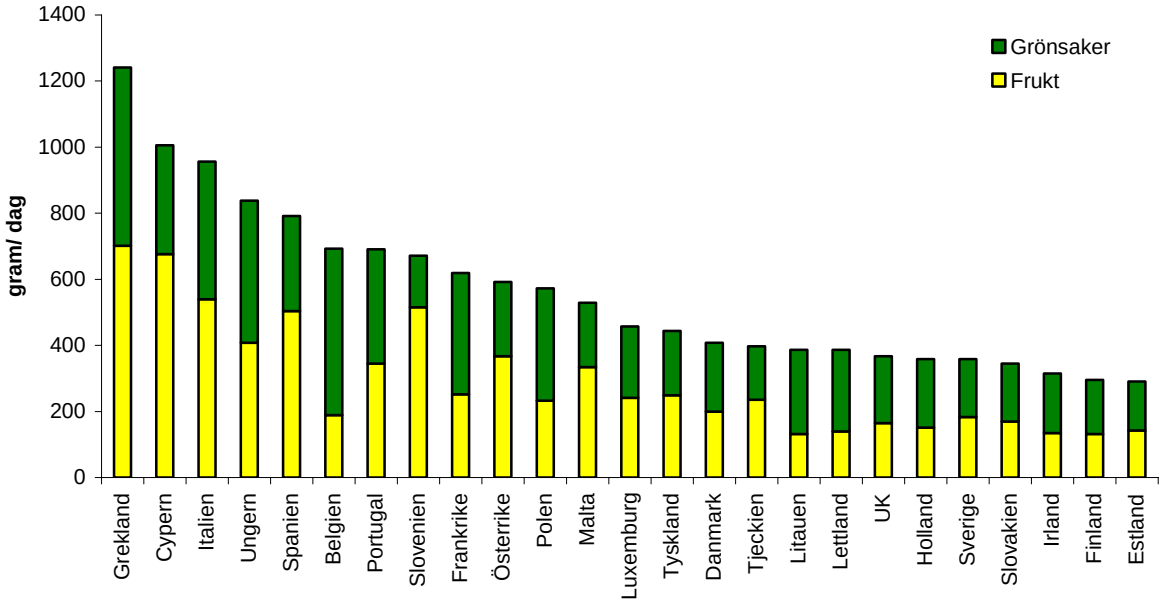

Figur 84. Konsumtion av frukt och grönsaker i EU 25 under 2005
Fruit and vegetable consumption in EC 25 during 2005

Källa/source: Freshfel

Sammantaget kan man konstatera att inom EU är konsumtionen av frukt ungefär lika stor som konsumtionen av grönsaker. Den genomsnittlige EU-medborgaren konsumerar cirka 300 gram frukt och 300 gram grönsaker per dag. I detta avseende är portugiserna de mest genomsnittliga med en konsumtion av 345 gram vardera av frukt och grönsaker. Medelhavsländerna samt Ungern har en hög konsumtion medan länderna i norra delen av EU har en lägre total konsumtion. I 10 av de 25 medlemsländer som ingår i underlaget når konsumtionen inte upp till WHO:s rekommendation om minst 400 gram frukt och grönsaker per dag.

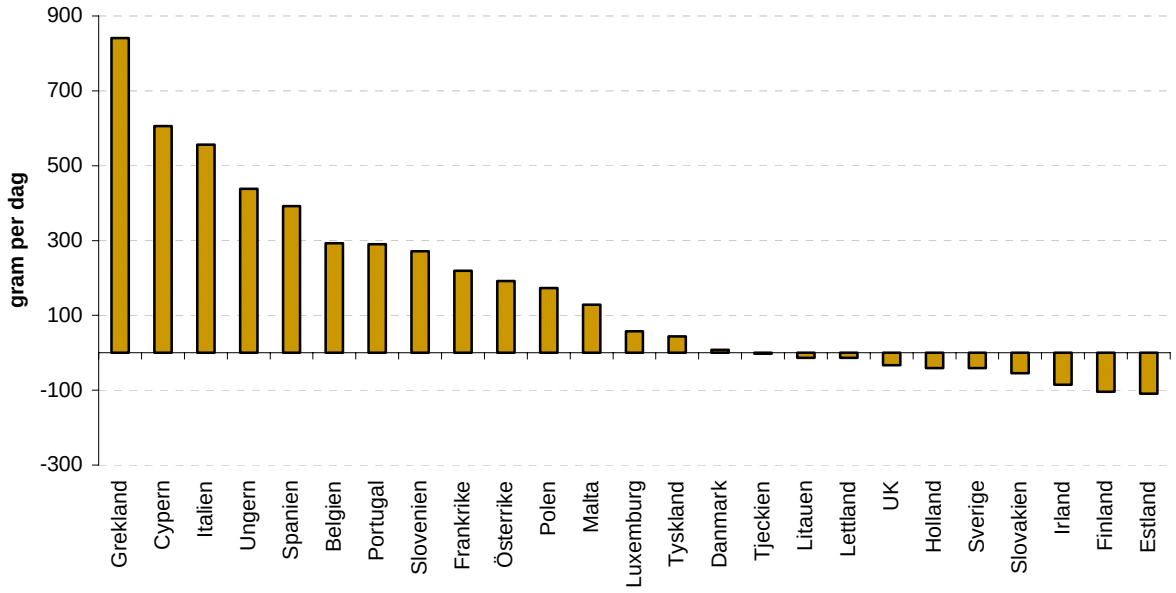

Figur 85. Konsumtion av frukt och grönsaker i EU 25 relation till WHO:s rekommendation på minst 400 g per dag.

Consumption of fruit and vegetables in EU 25 relation to the WHO recommendation of at least 400 gram per day

Källa/source: processed Freshfel figures

Ser man till ländernas konsumtion i förhållande till genomsnittet inom EU-25 speglas det geografiska läget tydligt. Fruktproduktion, som är mer värmekrävande än grönsaksproduktionen, har sin tyngdpunkt i södra Europa och de länder som har en hög produktion av frukt har också en hög konsumtion. Grekland, Cypern, Italien, Slovenien, Spanien och Österrike ligger alla i topp när det gäller konsumtion av frukt. Länderna i norr, långt ifrån de främsta fruktodlingsdistrikten, ligger däremot långt ifrån EU:s genomsnitt.

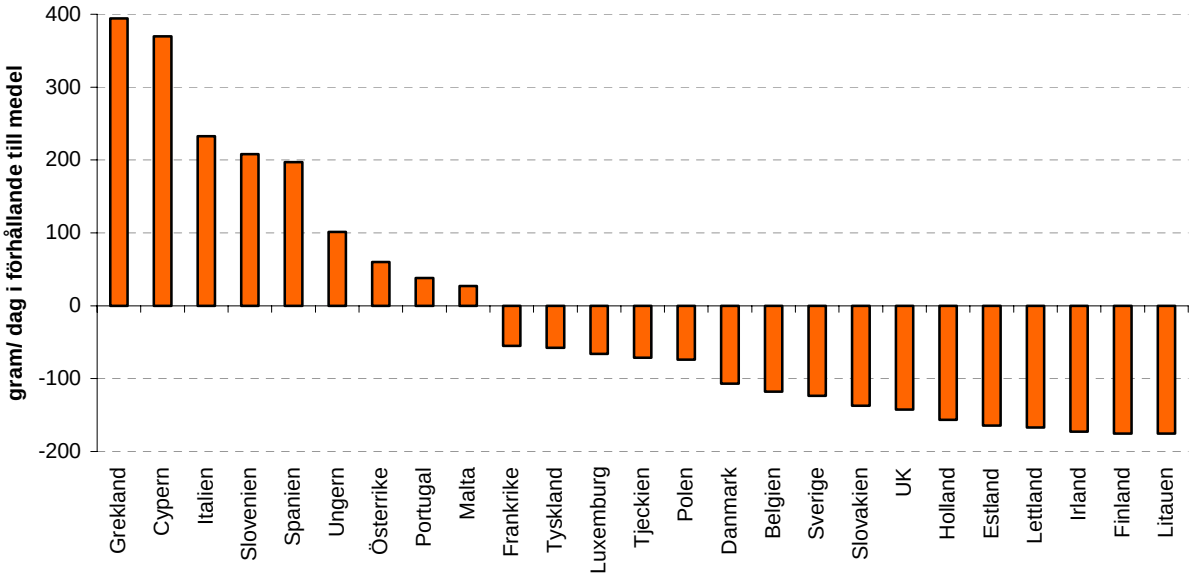

Figur 86. Konsumtion av frukt i EU 25 i relation till genomsnittet på 307 gram per dag

Fruit consumption in EU 25 in relation to the average of 307 gram per day

Källa/source: processed Freshfel figures

Situationen när det gäller grönsaker är liknande men har inte en lika utpräglad nord/ syd-fördelning eftersom produktionen av grönsaker inte är lika starkt koncentrerad till södra Europa. Viktiga grönsakländer som Frankrike, Ungern, Belgien och Polen kommer här högre i konsumtionsstatistiken. Det är förvånande att Slovenien har den näst lägsta konsumtionen av grönsaker i EU-25. Det kan naturligtvis röra sig om ett fel i rapporteringen av data.

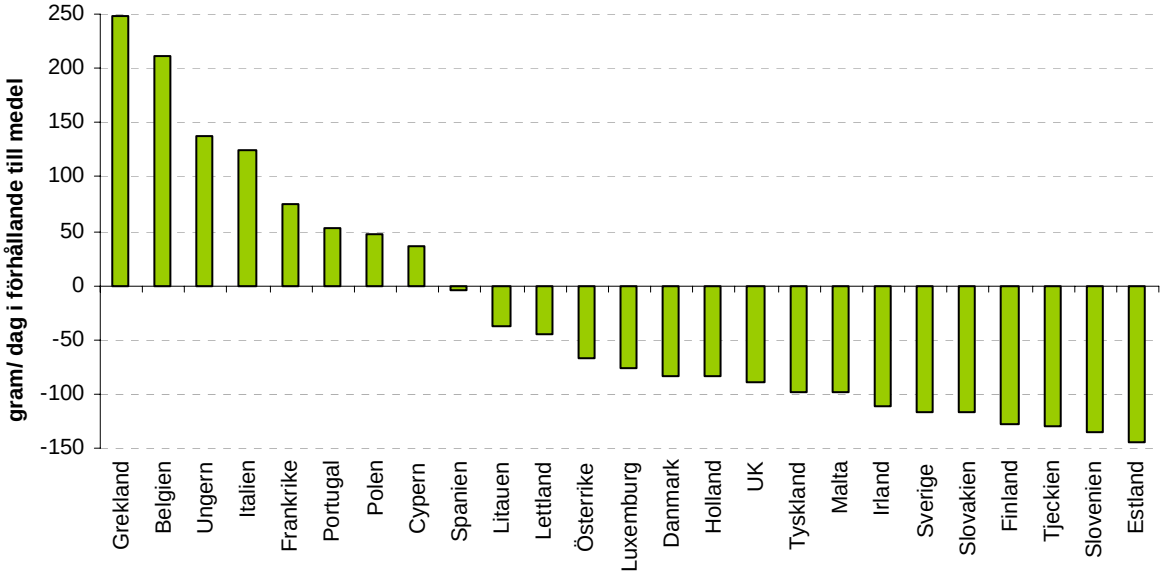

Figur 87. Konsumtion av grönsaker i EU 25 i relation till genomsnittet på 292 gram per dag
Vegetable consumption in EU 25 in relation to the average of 292 gram per day

Källa/source: processed Freshfel figures

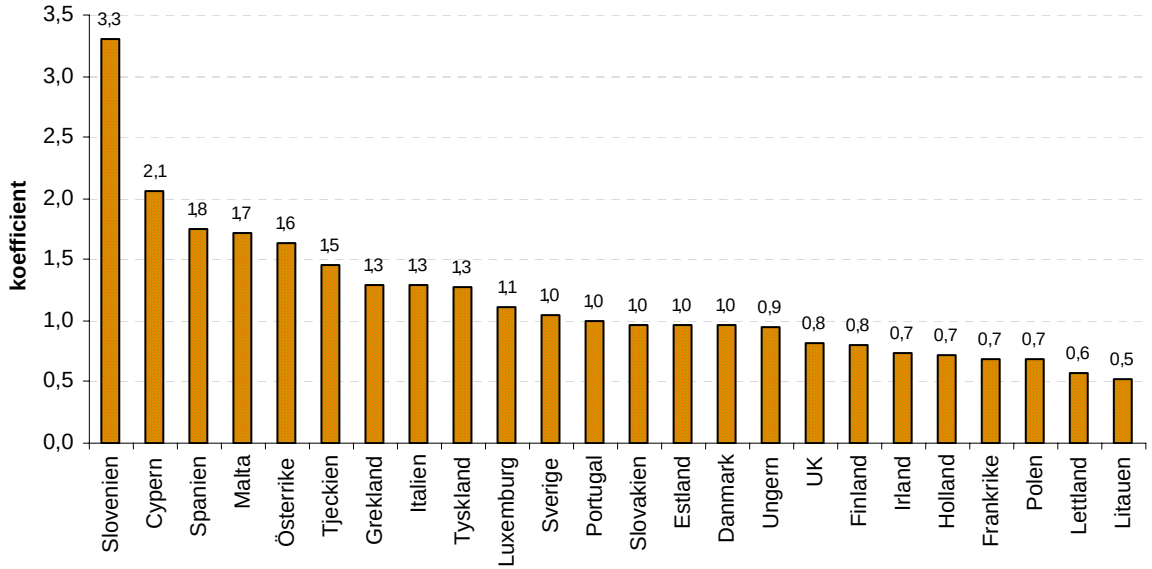

Figur 88. Förhållande i konsumtion mellan frukt och grönsaker i EU 25; >1,0 =mer frukt; 1,0 = samma mängd frukt och grönsaker; <1,0= mer grönsaker
Relationship in consumption between fruit and vegetables, >1,0 = more fruit; 1,0 = equal amounts of fruit and vegetables; <1,0= more vegetables

Källa source: processed figures from Freshfel

Förhållandet mellan konsumtionen av frukt och grönsaker stärker ytterligare bilden av det geografiska inflytandet. Utpräglade fruktodlingsländer som Slovenien, Spanien och Malta ligger här högt i statistiken.

Sist återges statistiken från Dafne. Denna har medtagits som en jämförelse och för att visa att olika källor ger tämligen olika uppgifter.

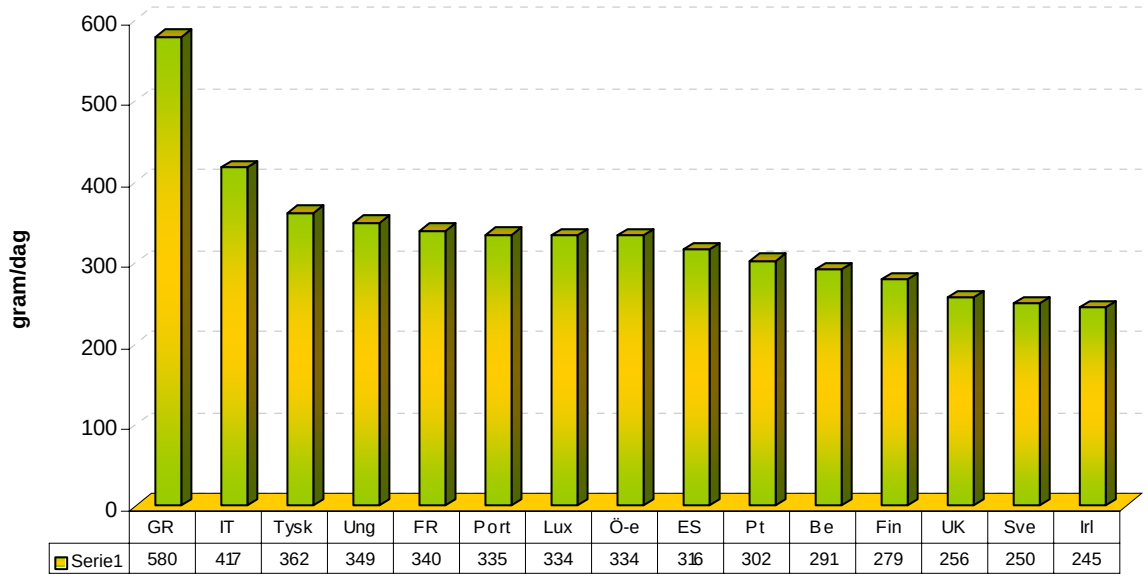

Figur 89. Konsumtion av frukt och grönsaker i EU enligt DAFNE, Data Food Networking
Consumption of fruit and vegetables according to DAFNE, Data Food Networking

Källa/source: DAFNE – Data Food Networking

7 Handel

Avsnittet ger en översikt av handeln med frukt och grönsaker inom EU 25. I realiteten utgör varje produkt ett eget segment som bör ses tämligen separat, även om många produkter är utbytbara. Handeln med de viktigaste frukterna och grönsakerna behandlas därför i separata avsnitt som lagts i bilagedelen.

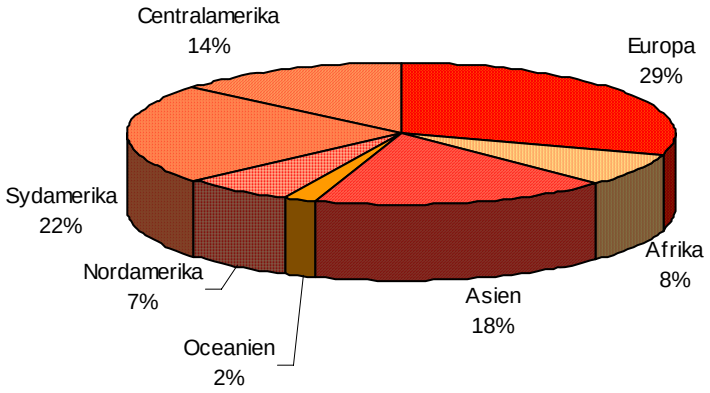

Figur 90. Export av frukt 2004 fördelad på världsdelar (EU:s internhandel är inkluderad)
Export of fruit in 2004 distributed on world regions(intra EU-trade is included)

Källa/source: FAO

Världens produktion av grönsaker uppgår till knappt 900 miljoner ton per år medan produktionen av frukt uppgår till cirka 500 miljoner ton. I handeln är det däremot frukten som dominerar med 48 miljoner ton exporterade 2005 jämfört med 28 miljoner ton grönsaker. Då ingår i exportfrukten cirka 16 miljoner ton bananer vilka inte omfattas av denna marknadsöversikt. Frukt omfattas sålunda i större utsträckning av internationell handel än grönsaker. Medan 9-10 % av frukten omsätts i internationell handel stannar siffran för grönsakerna på cirka 3 %.

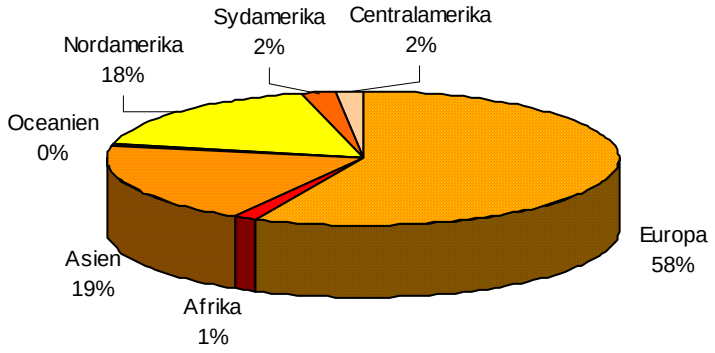

Figur 91. Importen av frukt 2004 fördelad på världsdelar
Import of fruit in 2004 distributed on world regions

Källa/source: FAO

Figurerna visar respektive världsdels betydelse i den internationella handeln. I siffrorna är EU:s internhandel inkluderad. För EU:s nettohandel hänvisas till nästa avsnitt. Av figurerna framgår att Europa är världens främsta importregion, såväl med avseende på frukt som på

grönsaker. Med handeln mellan EU-länderna medräknad är Europa dessutom en mycket viktig aktör även på exportsidan.

Handeln med frukt och grönsaker i världen skiljer sig från många andra jordbruksvaror på grund av att det i många fall rör sig om produkter med kort hållbarhet som dessutom ofta bara kan produceras under en del av året. Handelsströmmarna varierar därför med årstiderna. Det finns naturligtvis många olika anledningar till att ett land eller en region både exporterar och importerar samma vara; det rör sig om olika sorter och kvaliteter. När det gäller frukt och grönsaker tillkommer dessutom årstidsvariationerna.

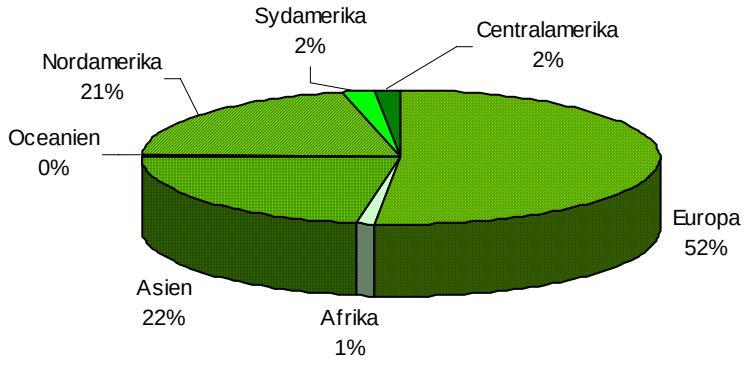

Figur 92. Exporten av grönsaker 2004 fördelad på världsdelar
Export of vegetables in 2004 distributed on world regions

Källa/source: FAO

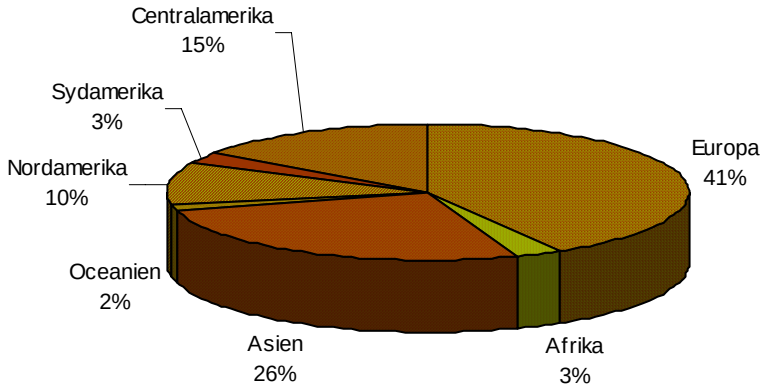

Figur 93. Importen av grönsaker 2004 fördelad på världsdelar
Import of vegetables in 2004 distributed on world regions

Källa/source: FAO

Den absolut viktigaste produkten i internationell handel med frukt och grönsaker är bananer som svarar för 20 % av all handel med frukt och grönsaker och en tredjedel av handeln med frukt. Denna behandlas dock i en egen separat marknadsöversikt eftersom den omfattas av ett eget regelverk inom EU. Av övriga produkter är äpplen, apelsiner, lök och tomat de som omsätts i störst kvantiteter i den internationella handeln. Produkternas handelvärde skiftar

dock kraftigt och ser man till de viktigaste grönsakerna så är omsättningen av lök viktigast om man ser till kvantitet. På grund av deras låga pris så omsätter dock både handeln med tomater som med paprika större finansiella värden. När det gäller frukt så är bananernas dominans inte lika stor om man ser till handelsvärdet.

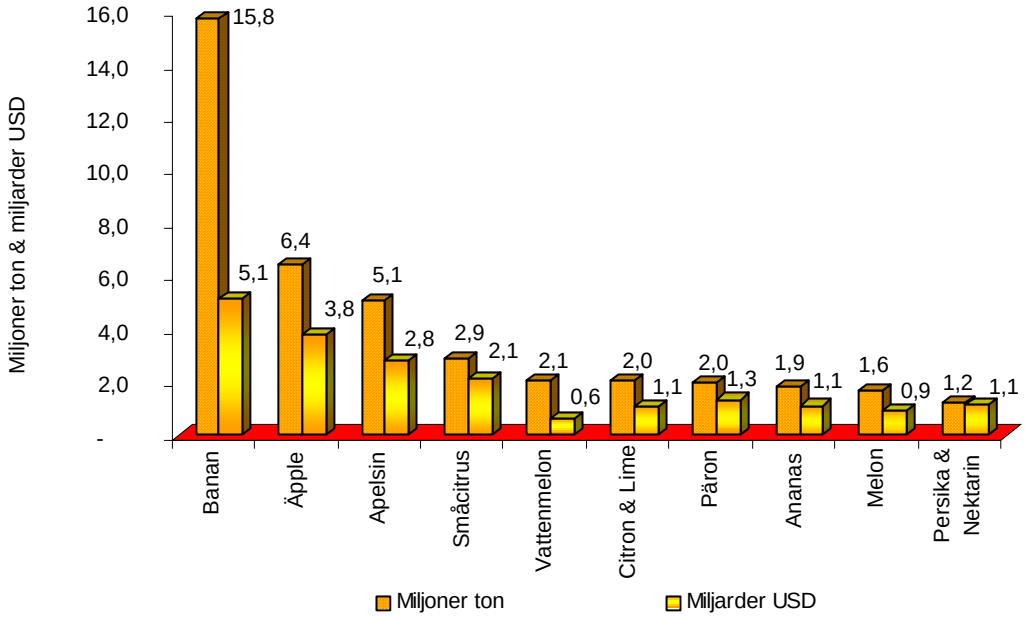

Figur 94. Exportkvantiteter och exportvärde för de frukter med störst total exportkvantitet 2005
Export quantities and export values for the most traded fruits in 2005

Källa/source: FAO

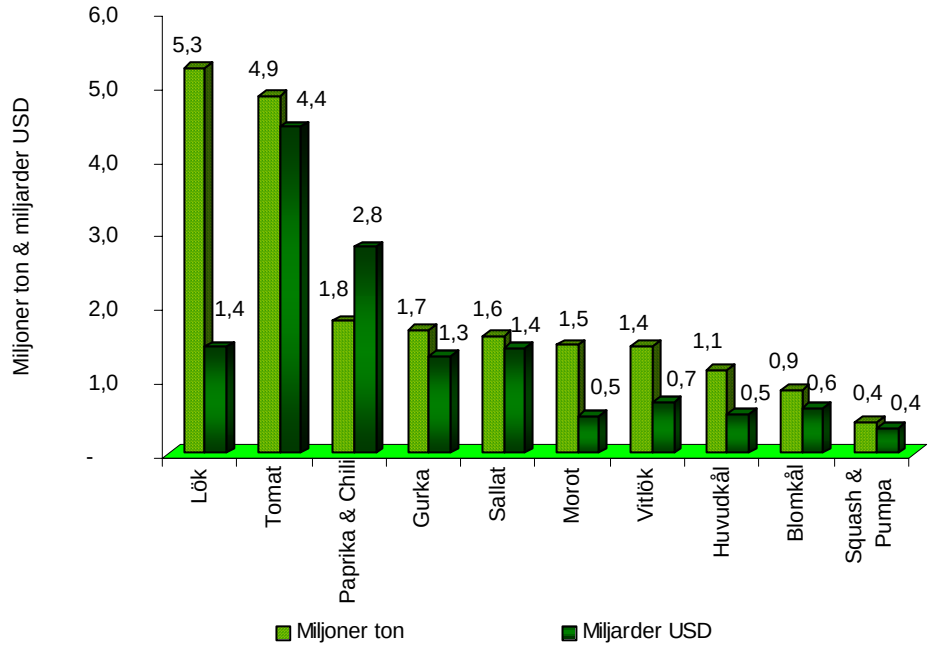

Figur 95. Exportkvantiteter och exportvärde för de grönsaker med störst total exportkvantitet 2005
Export quantities and export values for the most traded vegetables in 2005

Källa source: FAO

7.1 EU :s handel

EU :s handel med frukt och grönsaker består dels av internhandel mellan medlemsländerna och dels import och export med tredje land, dvs. länder utanför EU. Kvantitativt är internhandeln (mellan EU-länderna) och externhandeln (med länder utanför unionen) ungefär lika omfattande; 2003 omfattade de 50 % vardera av den totala handeln med frukt och grönsaker. Handeln med grönsaker, såväl den mellan EU :s medlemsländer som med länder utanför unionen är dock mindre omfattande än handeln med frukt, den omfattar 37 % av den totala kvantiteten. I handeln mellan EU :s medlemsländer omfattar handeln med grönsaker en större kvantitet medan frukt dominerar handeln med länder utanför unionen.

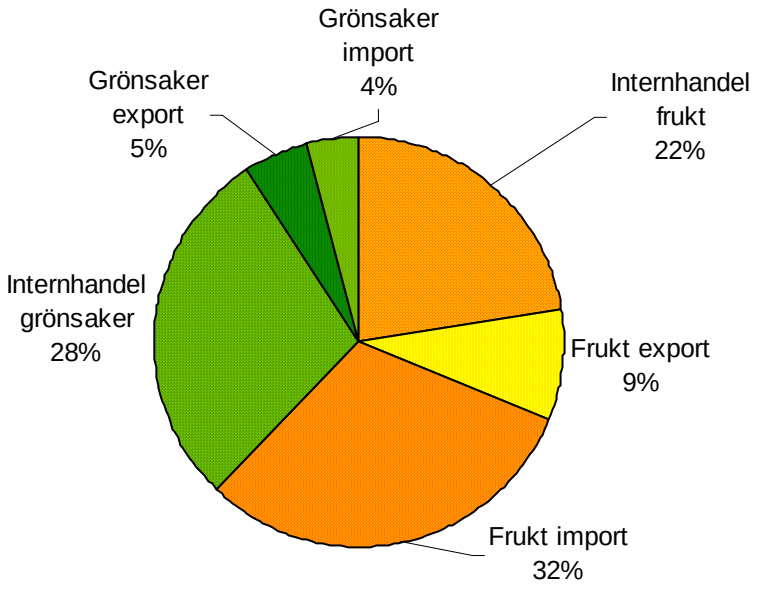

Figur 96. Fördelning av EU:s totala frukt och grönsakshandel med avseende på frukt, grönsaker, internhandel och import/export, 2003
Distribution of EU fruit and vegetable trade on fruit, vegetables, internal trade, imports and exports, 2003

Källor/sources: Jordbruket i Europeiska unionen - Statistiska och ekonomiska uppgifter 2004 och Eurostat/EC-Commission and Eurostat

EU :s mönster följer det generella för handel med frukt och grönsaker, nämligen att handeln med grönsaker i större utsträckning sker i närområdet medan frukten har en stor andel av den handel som sker över stora avstånd. Detta har en naturlig förklaring i att grönsaker generellt har kortare hållbarhet än frukt och därför är svårare eller i alla fall dyrare att transportera över långa avstånd. Frukt är dessutom mer värmekrävande under odlingen vilket medför att produktionens tyngdpunkt ligger närmare ekvatorn. En stor mängd grönsaker kan däremot lättare odlas i kyligare klimat vilket möjliggör högre självförsörjningsgrad för denna produktgrupp i fler länder.

7.2 EU:s externhandel

Konsumtionen av frukt och grönsaker inom EU tillgodoses till största delen med produkter som producerats inom unionen. I segmentet frukt motsvarar utrikeshandelns kvantitet cirka 18 % av EU:s egen produktion medan motsvarande siffra för grönsaker stannar vid 3 %. Importen uppgår till 13 % av konsumtionen av frukt och 2 % av konsumtionen av grönsaker. EU har sålunda en hög självförsörjningsgrad för frukt och grönsaker. Detta hindrar dock inte att handeln med tredje land har stor ekonomisk betydelse.

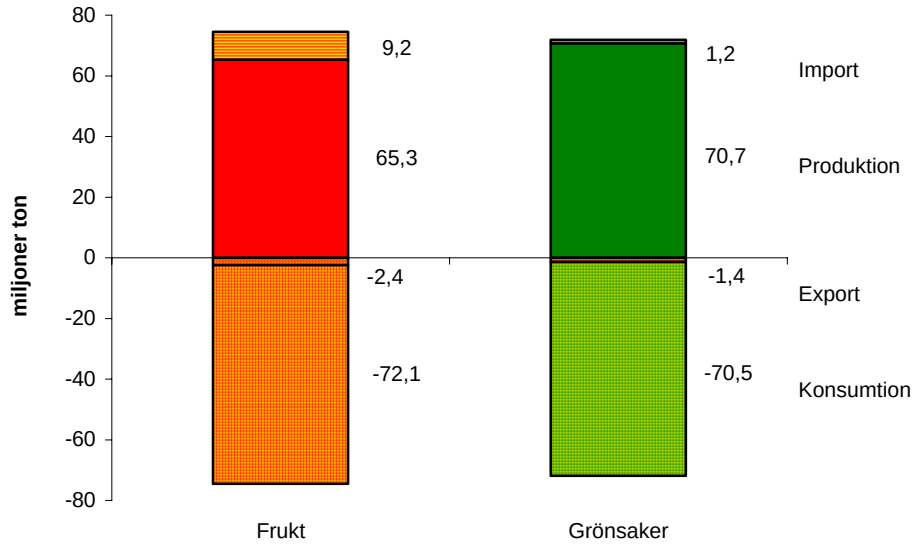

Figur 97. EU:s försörjningsbalans för frukt och grönsaker, medel 2002-2004

EC balance for fruit and vegetables, average 2002-2004

Källa/source: Eurostat

Såväl EU:s import som export domineras av frukt. Speciellt uttalad är fruktens dominans inom importen där den svarar för 89 % av den totala importvolymen. Inom segmentet finns flera viktiga tropiska frukter som importeras i stora kvantiteter, inte minst gäller detta bananer. Produktionen av frukt är dessutom starkt årstidsbunden varför den europeiska produktionen bara är tillgänglig under en begränsad tid av året. Vissa frukter som äpplen kan dock lagras under lång tid. När dessa frukter har skördats på södra halvklotet finns dock en stark efterfrågan på dessa nyskördade produkter. Grönsaker är inte lika kraftigt årstidsbundna och dessutom är många grönsaker mer kyltoleranta. De kan under vintern odlas i södra Europa och EU :s behov kan därför i stor utsträckning täckas genom egen produktion.

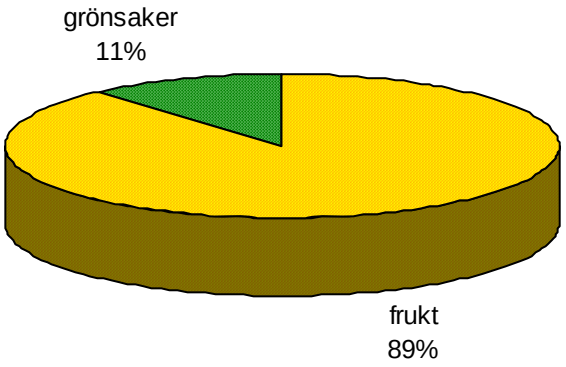

Figur 98. EU:s fördelning av importerad frukt och grönsaker, kvantitet, genomsnitt för perioden 2001/02 till och med 2003/04
Division of EU import of fresh fruits and vegetables, average of the period 2001/02 to 2003/04

Källa/source: Eurostat

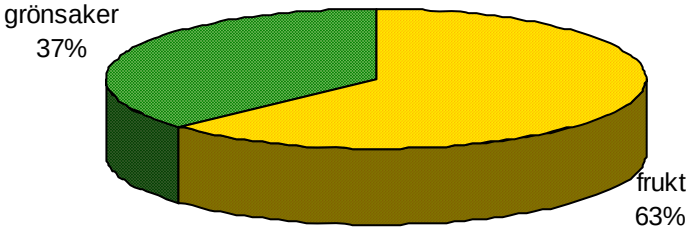

Figur 99. EU:s fördelning av exporterad frukt och grönsaker, kvantitet, genomsnitt för perioden 2001/02 till och med 2003/04
Division of EU import and export of fresh fruits and vegetables, average of the period 2001/02 to 2003/04

Källa/source: Eurostat

EU:s totala handelsbalans för frukt och grönsaker visar på ett underskott på 6,5 miljoner ton per år. Detta beror på ett stort underskott av frukt, på 6,7 miljoner ton. Orsakerna har förklarats tidigare i avsnittet. Handeln med grönsaker visar däremot positiva siffror. Omfattningen av externhandeln med grönsaker är dock så liten jämfört med frukthandelns omfattning att de positiva siffrorna för grönsaker inte kan uppväga de starkt negativa siffrorna för frukt. Handeln med grönsaker svarar endast för 18 % av den totala handeln inom segmentet.

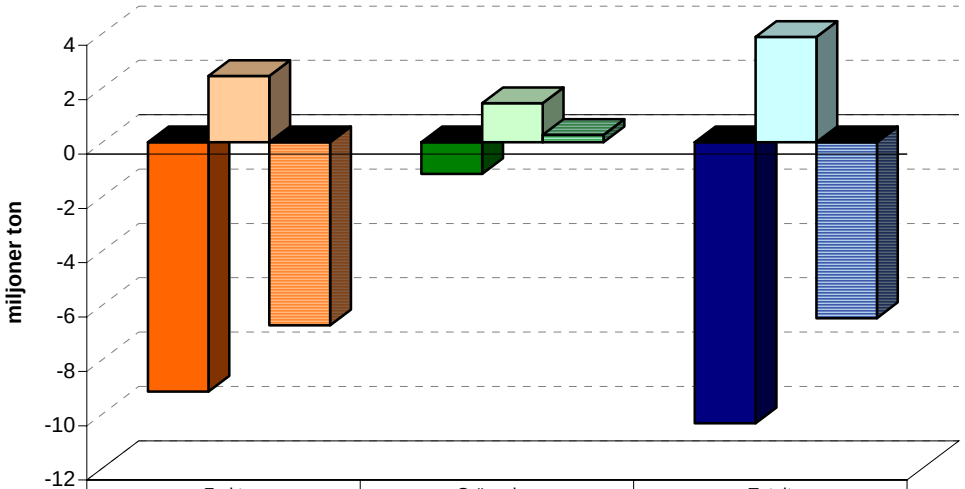

	Frukt	Grönsaker	Totalt
import	-9,2	-1,2	-10,3
export	2,4	1,4	3,9
balans	-6,7	0,3	-6,5

Figur 100. Sammanställning av EU:s handelsbalans för frukt och grönsaker, genomsnitt för åren 2002-2004[18]

EU trade balance for fruit and vegetables, average 2002-2004

Källa/source: Eurostat

EU:s handelsutbyte för frukt påverkas starkt av den stora importen av bananer som står för 3,5 miljoner ton av underskottet, dvs. över hälften. Det är inte förvånande att det råder ett starkt underskott i handeln med tropiska produkter och nötter. Mer förvånande kan det kanske tyckas att balansen är negativ också för produkter där EU har en stor egen produktion och en stor export, t.ex. citrus och äpplen. Inte minst kan detta tyckas förvånande för citrus, mot bakgrund av att världens främsta exportland för citrus är Spanien.

Figur 102 visar att några dramatiska förändringar av importvolymerna för frukt har inte skett under den senaste 10-årsperioden. Importen av bananer, som utgör den största importfrukten, har begränsats av importkvoter vilket möjliggjort en ökning. Kvotbegränsningen dogs dock bort den 1 januari 2006 varför det nu är möjligt för importen att öka. Vissa förändringar för enskilda, men mindre produkter, har emellertid skett under perioden. Importen av melon har ökat med 160 %, importen av druvor med 55 % och importen av äpplen och päron med 20 %.

Förändringarna är något större på exportsidan där tjugohundratalets första år var gynnsamma, inte minst när det gäller export av citrus och äpplen. Trenden vände dock 2004 då exporten av flertalet produkter minskade kraftigt. En orsak till detta är att väderbetingelserna varit ogynnsamma dessa år. I Grekland orsakade frost i persikornas blomning omfattande skador två år i rad och i Spanien har svår torka ställt till med stora problem.

[18] I balansen borde 6,7 milj. Ton minus för frukten och 0,3 milj ton plus för grönsaker rimligen ge en total balans på minus 6,4. Att siffran hamnar på minus 6,5 milj ton beror på avrundningseffekter.

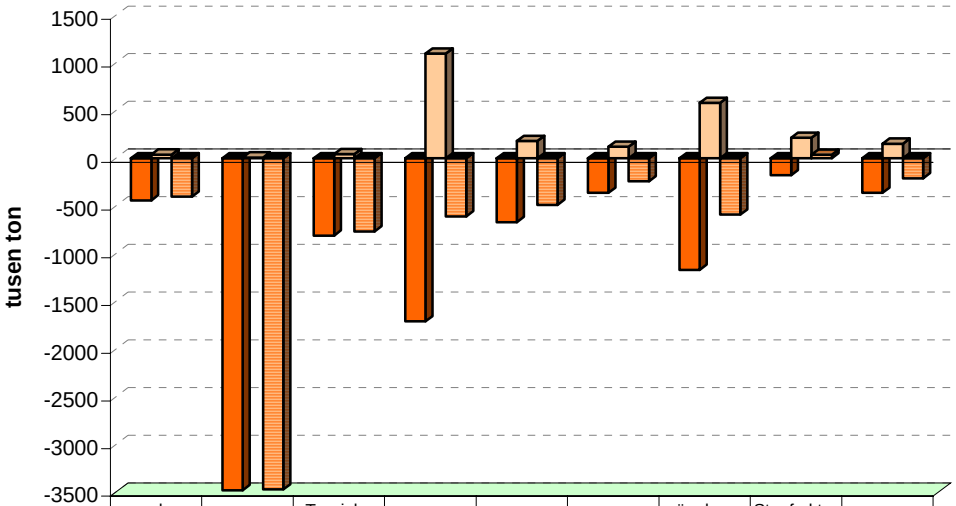

	andra nötter	bananer	Tropiska prod*	citrus	vindruvor	meloner	äpplen, päron	Stenfrukter **	andra
import	-441	-3478	-811	-1708	-670	-363	-1170	-178	-362
export	38	8	44	1098	182	121	580	214	153
balans	-403	-3470	-767	-610	-488	-242	-590	36	-209

Figur 101. EU:s handelsbalans för frukt, genomsnitt 2002-2004[19]
EU trade balance for fruit, average 2002-2004

Källa/source: Eurostat

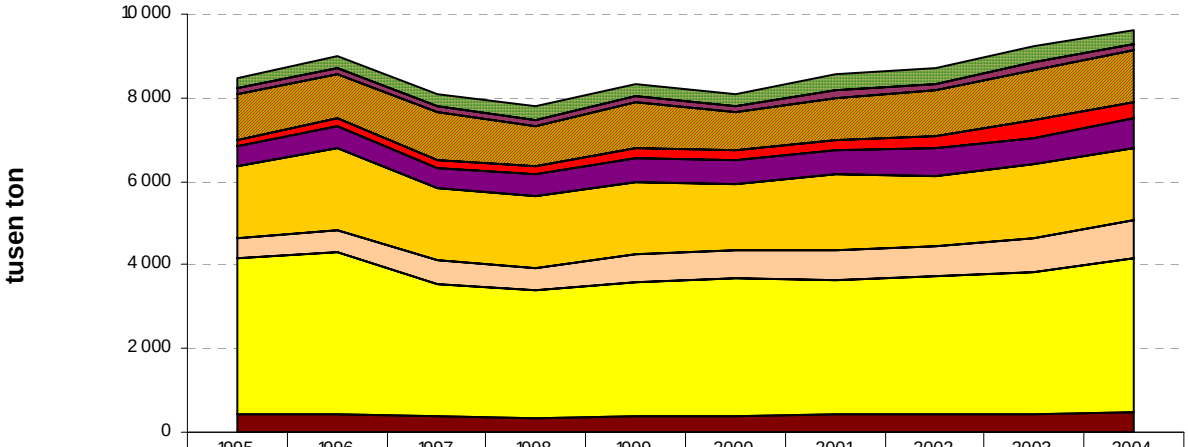

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
andra	247	262	276	307	288	319	360	360	384	342
stenfrukter**	114	134	163	157	173	136	196	155	202	176
äpplen, päron	1096	1095	1135	956	1089	919	997	1104	1192	1214
meloner	154	160	166	195	234	232	256	292	391	404
vindruvor	465	514	485	509	555	584	579	627	662	722
citrus	1748	1979	1757	1726	1759	1580	1812	1681	1737	1707
tropiska prod*	474	534	542	534	628	639	693	712	805	916
bananer	3 745	3 874	3 176	3 062	3 224	3 313	3 236	3 325	3 414	3 696
andra nötter	412	429	380	343	386	381	419	428	436	460

Figur 102. EU:s import av frukt från tredje land under perioden 1995-2004
EU fruit imports between 1995 and 2004

Källa/source: Eurostat

[19] ** Stenfrukter omfattar plommon, aprikoser, persikor och nektariner. *Tropiska produkter omfattar färska eller torkade dadlar, fikon, ananas, avokado, guava, mango och mangostan. Stenfrukter omfattar färska aprikoser, körsbär, persikor, nektariner, plommon och slånbär.

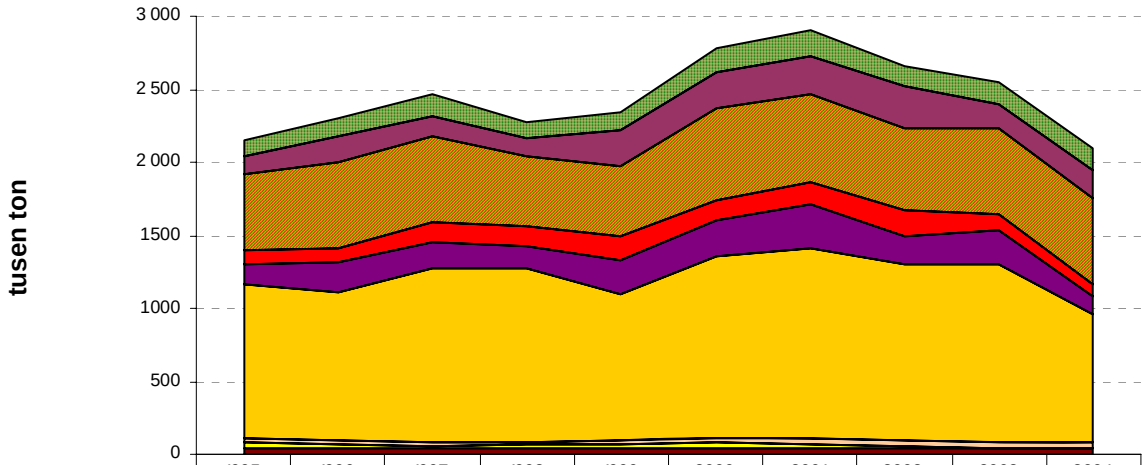

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
andra	110	124	146	113	121	160	170	142	154	163
Stenfrukter**	123	173	137	127	238	251	261	281	172	190
äpplen, päron	511	593	589	475	486	626	608	569	581	589
meloner	97	91	139	140	158	137	152	172	116	76
vindruvor	144	209	182	156	232	239	295	192	229	125
citrus	1059	1021	1186	1182	1010	1257	1308	1211	1211	873
Tropiska prod*	21	23	28	24	24	28	33	44	45	43
bananer	45	31	18	27	32	39	36	9	7	7
andra nötter	36	35	38	34	35	38	39	41	37	36

Figur 103. EU:s export av frukt från tredje land under perioden 1995-2004[20]
EU fruit exports between 1995 and 2004

Källa/source: Eurostat

Handeln med grönsaker visar som sagts tidigare positiva siffror. Detta beror till stor del på en stor export av lök. Det är dock flera produktgrupper som visar positiva siffror, t.ex. kål, sallat morötter och gurka. På minussidan ligger främst baljväxter samt ”restgruppen” övriga produkter som omfattar en stor mängd produkter, däribland, tropiska produkter.

Den största förändringen på importsidan under den gångna tioårsperioden är den kraftiga minskningen av importen av tomat och lök 1997. För lök blev minskningen temporär, den återgick redan året efter till i stort sett samma nivå som tidigare. För tomater kom importen dock att stanna på den lägre nivån. Den ökning av den totala importen av grönsaker som kan ses under perioden kan tillskrivas en ökning av importen av baljväxter som tredubblats samt importen av gruppen övriga grönsaker som ökat med 149 %.

På exportsidan har exporten av lök ökat under perioden, från ett par hundra tusen ton 1995 till cirka 600 000 ton 2003 och 2004. Ökningen av lökexporten kan tillskrivas Holland vars produktion av lök mer än fördubblades (från 0,5 till 1,2 miljoner ton) mellan 1995 och 2004 och vars export ökade kraftigt under samma period. För övriga produktgrupper har förändringarna under perioden varit tämligen små.

[20] ** Stenfrukter omfattar plommon, aprikoser, persikor och nektariner. *Tropiska produkter omfattar färska eller torkade dadlar, fikon, ananas, avokado, guava, mango och mangostan. Stenfrukter omfattar färska aprikoser, körsbär, persikor, nektariner, plommon och slånbär.

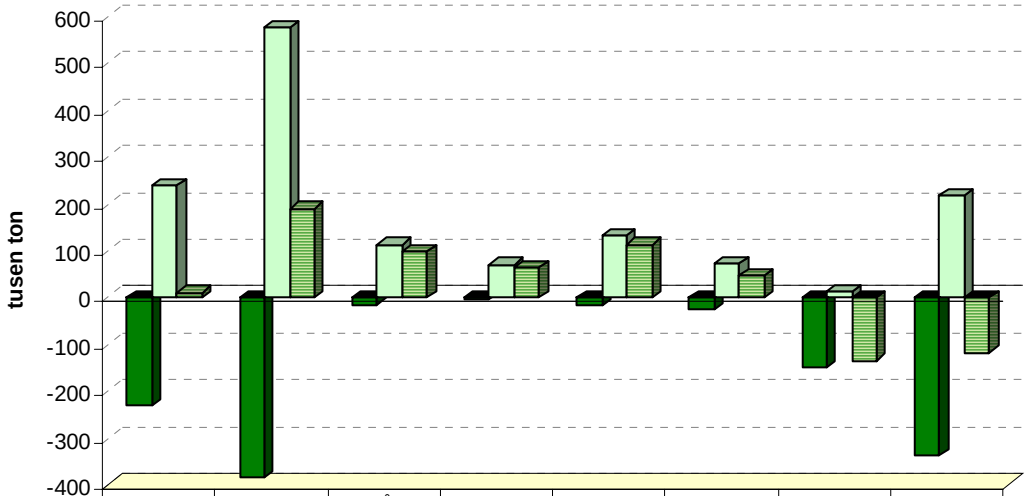

	Tomater	Lök	Kål	Sallat	Morötter	Gurka	Baljväxter	Andra
import	-230	-386	-15	-6	-18	-26	-149	-337
export	240	575	112	70	131	73	14	219
balans	10	189	97	64	113	47	-135	-118

Figur 104. EU:s handelsbalans för grönsaker, genomsnitt 2002-2004
EU trade balance for vegetables, average 2002-2004

Källa source, Eurostat

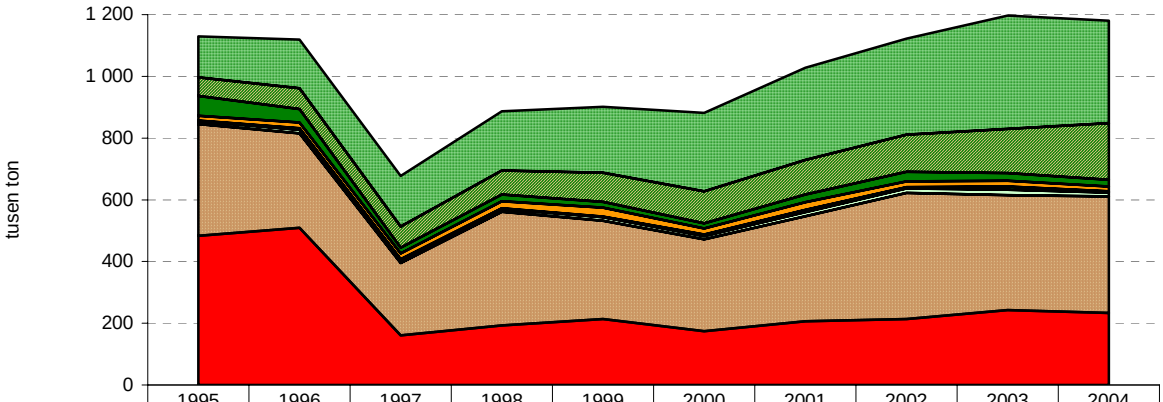

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Andra	133	157	164	192	213	254	299	311	368	332
Baljväxter	59	68	68	78	95	103	112	121	143	183
Gurka	65	44	18	22	18	16	24	31	25	22
Morötter	16	19	18	22	30	20	25	19	20	15
Sallat	2	5	3	2	2	5	8	4	9	4
Kål	9	11	10	9	11	11	14	15	18	13
Lök	362	307	234	368	318	297	339	409	373	377
Tomater	484	509	161	193	214	175	207	213	243	233

Figur 105. EU:s import av grönsaker från tredje land under perioden 1995-2004.
EU vegetable imports between 1995 and 2004

Källa/source: Eurostat[21]

[21] Andra grönsaker omfattar bl.a. kronärtskockor, sparris, auberginer, bladselleri, svampar och tryffel och spenat.

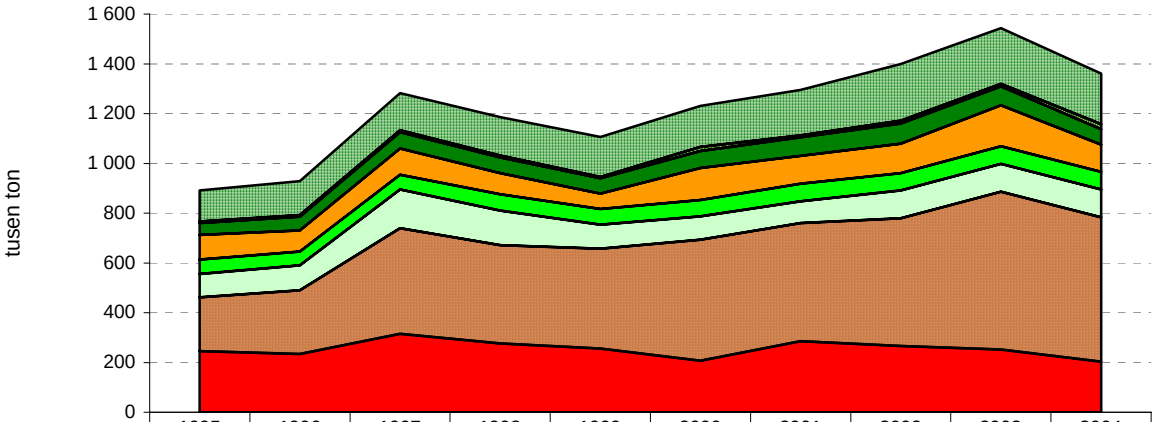

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Andra	124	137	149	154	162	165	182	228	224	204
Baljväxter	7	6	8	7	4	17	9	10	10	20
Gurka	47	56	65	64	62	69	74	82	75	61
Morötter	99	85	105	85	61	128	112	118	164	110
Sallat	58	54	60	65	64	66	71	69	71	71
Kål	94	100	155	139	97	93	87	113	113	112
Lök	217	256	424	396	400	487	475	513	634	580
Tomater	245	235	315	276	257	206	286	266	252	203

Figur 106. EU:s export av grönsaker från tredje land under perioden 1995-2004
EU vegetable exports between 1995 and 2004

Källa/source: Eurostat

7.2.1 Handelsmönster

7.2.1.1 Färska grönsaker

Av figuren nedan framgår att en stor del av EU:s import av färska grönsaker 2005 kom från länderna kring Medelhavet. Bland dessa länder kom importen främst från Marocko (34 %), Turkiet (11 %), Israel (8 %) samt Egypten (6 %). 9 % av EU:s grönsaksimport kommer från AVS-länder[22] och där står de afrikanska länderna för lejonparten. Största enskilda AVS-land är Kenya med en export på drygt 50 000 ton till EU, eller 4 % av EU:s grönsaksimport 2005. En ökning har skett sedan 1994 då endast 21 % importerades från dessa länder. Även importen från Turkiet har ökat medan övriga kandidatländer minskat sin export till EU. 2004 importerade EU 10 % från kandidatländerna, varav Turkiet står för nästan 9 %. Övriga viktiga enskilda länder är Nya Zeeland (8 %), Argentina (6 %), Chile (4 %), Egypten (6 %) och AVS-landet Kenya (4 %).

[22] AVS-länder står för Afrkanska, Västindiska och Stillahavsländer och avser en gruppering av länbder som tidigare varit kolonier till Frankrike och Storbritannien och som har speciella handelsförmåner.

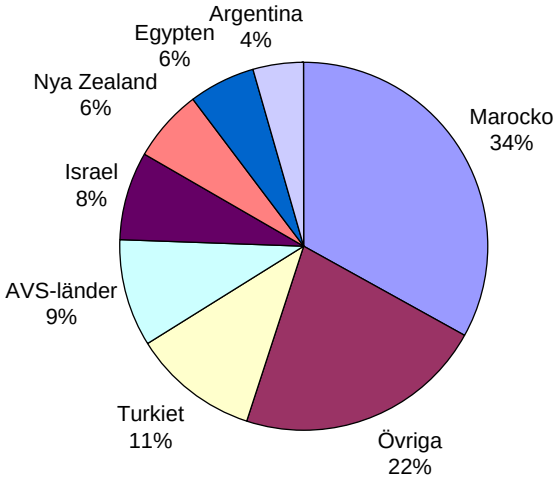

Figur 107. EU:s importkvantiteters fördelning med avseende på ursprung, 2005, färska grönsaker (KN-nummer 0702-0709) [23]

Allocation of EU import quantity depending on origin, 2005, fresh vegetables (KN-number 0702-0709)

Källa/source: COMEXT

När det gäller exporten av färska grönsaker kan konstateras att 23 % gick till AVS-länderna och huvudparten här till Senegal och Elfenbenskusten, 108 000 respektive 54 000 ton, eller 8 % respektive 4 %. Andra stora exportmarknader var Ryssland (32 %), Schweiz (10 %), Norge (5 %), nuvarande EU-medlemmen Rumänien (4 %) samt Malaysia och USA (båda 3 %).

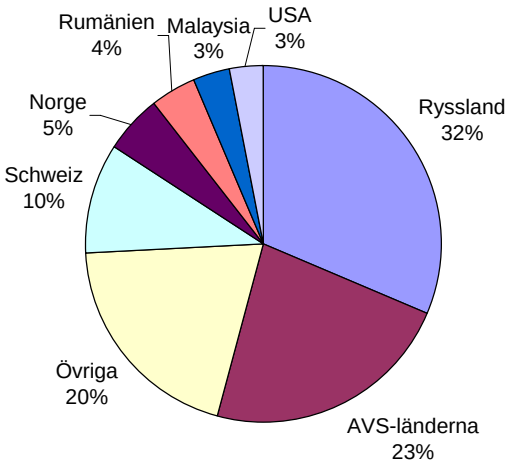

Figur 108. EU:s exportkvantiteters fördelning med avseende på destination, 2005, grönsaker (KN-nummer 0702-0709)

Allocation of EU export quantity depending on origin, 2005, fresh vegetables (KN-number 0702-0709)

Källa/source: Eurostat

[23] Kenya återfinns i gruppen AVS-änderna, trots att det exporterar tillräckligt stora kvantiteter till EU för att presenteras enskilt.

7.2.1.2 Färsk frukt

Av figuren nedan framgår EU:s import 2005 av färska frukter exklusive bananer. Från kandidatlandet Turkiet importerades endast 10 %. Bland enskilda länder var AVS-landet Sydafrika det viktigaste med en export 2005 på runt en miljon ton frukt till EU, eller 16 % av EU:s totala fruktimport. Efter Sydafrika följer kandidatlandet Turkiet (10 %), Argentina (10 %), Chile, Brasilien och Costa rica (7 % vardera) samt USA (6 %).

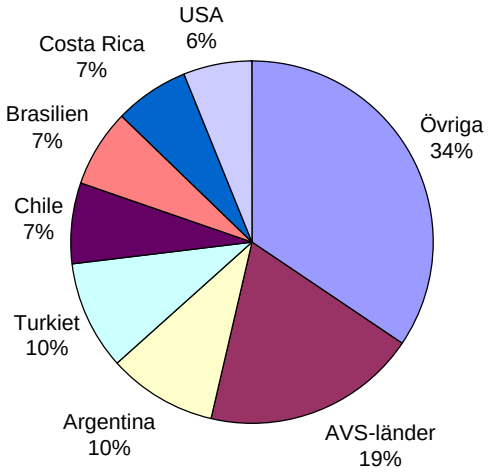

Figur 109. EU:s importkvantiteters fördelning med avseende på ursprungsland, 2005, frukter exklusive bananer (KN-nummer 0802-0810, exklusive 0803)
Allocation of EU import quantity depending on origin, 2005, fresh fruits excluding bananas (KN-number 0802-0810, excluding 0803)

Källa/source: Eurostat

När det gäller exporten av frukter exklusive bananer kan det konstateras att AVS- och Medelhavsländerna 2004 endast tog emot 1 % respektive 4 % av EU:s export, se figuren nedan. De största kvantiteterna som togs emot av enskilda länder gick till Ryssland (24 %) följt av Schweiz (12 %), Norge (7 %), Rumänien (4 %), USA, Kroatien, Bulgarien, Albanien och Algeriet (3 % vardera).

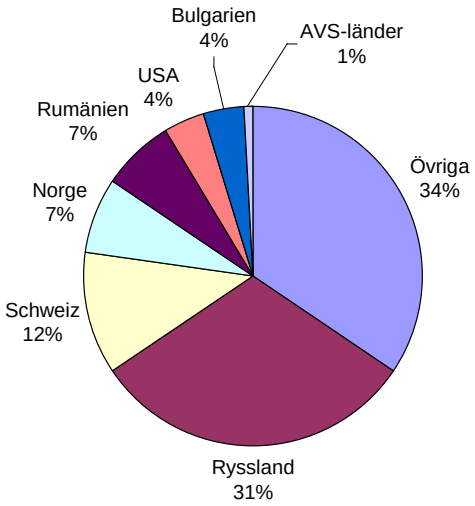

Figur 110. Destination för EU:s fruktexport, 2005, exkl. bananer (KN-nummer 0802-0810, exklusive 0803)
Destination for EU fruit exports, 2005, excl. bananas (KN-number 0802-0810, excluding 0803).

Källa/source: Eurostat

7.3 EU:s internhandel[24]

EU har en betydande internhandel när det gäller färska frukter och grönsaker. Under 2004 var de huvudsakliga leverantörerna Spanien, Nederländerna, Belgien och Italien, medan Tyskland är en mycket viktig mottagare. Handeln har under den senaste 15-årsperioden nästan femdubblats, vilket bl.a. beror på att EU under dessa år fått ett flertal nya medlemsstater. Under perioden har internhandeln med grönsaker haft den största ökningen, 82 % medan ökningen för frukt stannat vid 65 %. På fruktsidan är ökningen för citrus dock bara hälften så stor som ökningen av handeln för övriga frukter.

När det gäller internhandeln för färska frukter exklusive citrusfrukter är handeln med äpplen mest betydande och utgjorde under 2002 cirka 29 % av den interna handeln med färsk frukt exklusive citrusfrukter. Handeln med persikor respektive päron utgjorde samma år 12 % respektive 9 % av internhandeln med frukter.

EU:s internhandel med frukt och grönsaker är mycket omfattande. Handeln med frukt uppgår till nästan 10 miljoner ton vilket är något lägre än externhandeln som uppgår till 11,6 miljoner ton. Internhandeln med grönsaker uppgår till 8,8 miljoner ton vilket är mer än tre gånger så mycket som externhandel med grönsaker vilken stannar på 2,6 miljoner ton. Detta är i linje med vad som framförts tidigare, nämligen att handeln med grönsaker i högre grad sker i närområdet än handeln med frukt.

[24] EU:s internhandel motsvaras av EU-ländernas sammanlagda införsel eller deras sammanlagda utförsel eftersom dessa två poster ska motsvara varandra.

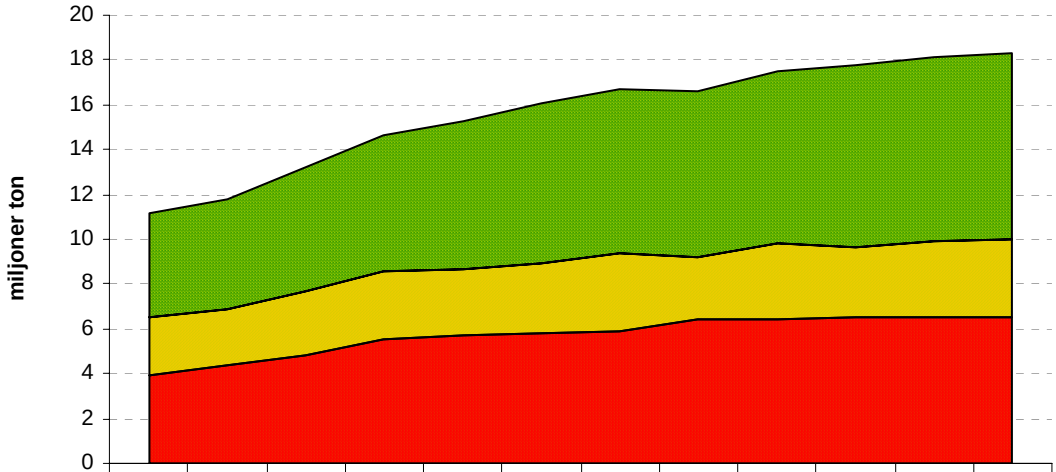

	1990*	1993*	1994*	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Färska grönsaker	4,6	4,9	5,6	6,1	6,6	7,1	7,3	7,4	7,6	8,1	8,2	8,4
Citrus-frukter	2,6	2,5	2,8	3,0	3,0	3,2	3,4	2,8	3,4	3,1	3,4	3,4
Färska frukter[1].	3,9	4,4	4,9	5,5	5,7	5,8	5,9	6,4	6,4	6,5	6,5	6,6

Figur 111. Total handel inom EU med färska frukter och färska grönsaker, 1990-2003, tusen ton[25]
Total trade within EU with fresh fruits and vegetables, 1990-2002, thousand ton

Källor/sources: Jordbruksläget i europeiska unionen, rapport 1994 och 1996, Jordbruket i Europeiska unionen - Statistiska och ekonomiska uppgifter 2000, 2003, 2004/Various sources

[25] Färska frukter avser exklusive citrusfrukt. 1990 – 1994 avser EU 12, i övrigt avses EU-15.

8 Priser

Denna marknadsöversikt för färska frukter och grönsaker har inte ett separat avsnitt för priser. Priserna har istället integrerats i respektive avsnitt rörande, den svenska marknaden, samt i avsnitten rörande produktion och handel i bilagedelen. Läsaren hänvisas därför till dessa avsnitt för information om priser.

9 Internationella avtal

EU har en rad preferensarrangemang på trädgårdsområdet. I de flesta fall har EU sänkt gränsskyddet för en begränsad årlig kvantitet. Förmåner ges dels i bilaterala avtal, dels inom ramen för multilaterala överenskommelser. EU:s handelsavtal med tredje land samt det nuvarande WTO-avtalet spelar stor roll för handelsstrukturens utseende.

I kapitel 11.4 längre fram i marknadsöversikten beskrivs de åtgärder för handel med tredje land som ingår i marknadsordningen för färska frukter och grönsaker (tullar, tullskydd via ingångsprissystemet, möjlighet att tillämpa säkerhetsklausul (SSG) samt exportbidrag).

9.1 WTO-avtalet

Jordbruksförhandlingarna inom WTO (World Trade Organization) inleddes 2001 och förhandlingar om ett nytt jordbruksavtal pågår fortfarande. Av särskild betydelse är tre olika överenskommelser:

- Doha-deklarationen
- Ramverket
- Hongkong-deklarationen.

Enligt riktlinjerna från ministerkonferensen i Doha 2001 ska förhandlingarna leda till:

- väsentlig förbättring av marknadstillträdet för jordbruksprodukter,
- minskningar av alla former av exportstöd med målet att gradvis fasa ut dem,
- väsentlig neddragning av handelsstörande stöd.

Dessutom ges utrymme för särskilda regler för u-länderna, och för att beakta aspekter som miljöfrågor, landsbygdsutveckling, fattigdomsbekämpning, livsmedelsförsörjning, livsmedelskvalitet och djurskydd.

Den 31 juli 2004 enades WTO-länderna om ett ramverk och andra beslut inför de fortsatta förhandlingarna om världshandeln. En viktig del i det paketet är ramverket för jordbruket. Detta bygger vidare på de principer som slagits fast redan tidigare (vid ministermötet i Doha 2001), och kan betraktas som ett etappmål på vägen mot ett nytt jordbruksavtal. För jordbrukets del innebär beslutet att det nu finns tydligare ramar för hur det slutliga avtalet ska se ut. Detta gäller framför allt de tre huvudområdena jordbruksstöd, exportstöd och marknadstillträde. Beslutet är komplicerat och fullt av tekniska detaljer och sammanfattningen nedan är endast tänkt som en översikt, inte som en fullständig bild. För alla de tre huvudområdena gäller att u-länderna inte behöver göra lika omfattande sänkningar som i-länderna, och får längre tid på sig att genomföra dem. De minst utvecklade länderna (MUL) behöver inte göra några åtaganden alls.

Två viktiga principer ska gälla för handelsstörande stöd:

- Stöd som anses vara mest snedvridande för handeln ska sänkas mest, medan stöd som inte betraktas som handelsstörande inte behöver reduceras.
- Länder med höga handelsstörande stöd ska göra de största sänkningarna.

Exportbidragen ska avskaffas helt. Även andra former av exportstöd ska avskaffas. Hit hör t.ex. exportkrediter med långa återbetalningstider och livsmedelsbistånd som inte uppfyller vissa krav. Särskild hänsyn ska dock tas till vissa u-länder som är beroende av livsmedelsimport.

Frågan om tullarna är kanske den mest komplicerade inom jordbruksförhandlingarna. Ramverket slår fast bl.a. följande principer:

- Tullarna ska sänkas med olika mycket beroende på hur höga de är. De högsta tullarna ska sänkas mest.
- Både i-länder och u-länder får peka ut ett antal produkter som ”känsliga”, och göra lägre tullsänkningar för dessa.
- Tullsatsen inom kvot minskas, samtidigt som administrationen av tullkvoterna ska förbättras.
- En särskild skyddsmekanism ska inrättas för u-länderna, som ger dem rätt att höja sina tullar i vissa situationer.

Hongkong-deklarationen bygger vidare på ramverket, och låser fast de framsteg som gjorts i förhandlingarna sedan detta antogs. Parterna preciserar sig något om hur man ska göra för att sänka höga tullar och stöd mer än låga, och slår också fast att exportstöden ska vara avskaffade 2013. Deklarationen innehåller också särregler för bomull: för denna ska i-ländernas exportbidrag avskaffas redan 2006, och i-länderna ska också ta bort alla tullar på import av bomull från de minst utvecklade länderna den dag hela avtalet börjar gälla.

Trots de överenskommelser som gjorts återstår fortfarande de svåraste frågorna. Det finns t.ex. ännu ingen enighet om hur mycket tullar och stöd ska sänkas, eller om vilka undantag som får göras i olika sammanhang. Enligt Hongkong-deklarationen skulle ett utkast till detaljerad uppgörelse ha varit klar senast den 30 april 2006. Så blev det inte.

Inga genombrott skedde under sommaren 2006 och i juli samma år bröt förhandlingarna samman. Efter Davos-mötet (januari-2007) har förutsättningarna förbättrats och förhandlingarna därför återupptagits.

9.2 GSP-länder

EU:s allmänna preferenssystem (GSP) inom tulltaxans kap 7 (Grönsaker samt vissa ätbara rötter och stam- eller rotknölar), 8 (Ätbar frukt samt ätbara bär och nötter; skal av citrusfrukter eller meloner) och 20 (Grönsaker, frukt, bär, nötter och andra ätbara växtdelar, beredda eller konserverade med ättika eller ättiksyra) är varumässigt mycket omfattande. Systemet innebär att EU helt eller delvis reducerar sina tullar för utvalda produkter som exporteras av u-länderna. I princip alla u-länder omfattas, vilka i dagsläget är 179 stycken.

EU klassificerar produkter som ”känsliga” (vilket innebär en tullsänkning på 3,5 % om det är en värdetull och med 30 % om det är en specifik tull; om tullen är kombinerad är det bara värdetullen som sänks) och ”icke-känsliga” (vilket innebär tullfrihet) samtidigt som det finns en underförstådd kategori ”ännu känsligare” produkter som inte är inkluderade i GSP-förordningen och således inte omfattas av några förmåner alls.

Handelsförmånerna trädde i kraft den 1 januari 2006 och gäller till den 31 december 2008.

Till GSP-systemet räknas även ”Everything But Arms”, ofta förkortat EBA, för de minst utvecklade länderna (MUL). EU erbjuder MUL-länderna tullfrihet för alla varor utom vapen

och ammunition samt längre övergångsregler för vissa känsliga produkter (bananer, socker och ris), enligt vilka tullavvecklingen avslutades den 1 januari 2006 (bananer), respektive ska vara avslutad den 1 september 2009 (ris) och den 1 juli (socker).

9.3 AVS-länder

Cotonou-avtalet med de s.k. AVS-länderna (Afrika, Västindien och Stilla havet) innehåller också en rad förmåner på trädgårdsområdet. EU har ett undantag (waiver) i WTO för Cotonou-avtalet som löper ut den 31 december 2007och således måste ersättas med någon form av WTO-förenligt avtal för att preferenserna ska fortsätta att gälla. EU och AVS-länderna håller för närvarande på att förhandla fram ekonomiska partnerskapsavtal (Economic Partnership Agreement), EPA. Tanken är att de ömsesidiga EPA-avtalen ska komma att ersätta preferensförmånerna i det nuvarande Cotonou-avtalet. EPA-avtalen kommer enligt tidsplanen att träda i kraft den 1 januari 2008.

9.4 Medelhavsavtalen

Gentemot flera länder i Medelhavsområdet som Algeriet, Egypten, Israel, Jordanien, Libanon, Marocko, palestinska myndigheten och Tunisien har EU sänkt sitt gränsskydd för begränsade kvantiteter av olika trädgårdsprodukter.

Det bör dock observeras att antalet förmåner inte behöver innebära att förmånerna i någon mening är generösa.

9.5 Norge, Island och Schweiz

EU har sedan 1972 frihandelsavtal med bl.a. Norge, Island och Schweiz. Dessa avtal avser dock i första hand industriprodukter och bearbetade jordbruksprodukter, inte produkter från primärproduktionen. För import av några färska frukter och grönsaker från Norge och för export till Norge finns det dock tullfria förmånskvoter. De produkter som får tullfrihet inom ramen för norska tullkvoter är isbergssallat, äpplen och jordgubbar. Det finns även förmånskvoter för vissa färska frukter och grönsaker i handeln med Schweiz. Avtalet med Island kommer troligen att ändras fr.o.m. den 1 mars 2007. För frukt och grönsaker kommer det i så fall att bli frihandel i båda riktningarna för flertalet produkter.

9.6 Balkanländerna

EU håller på att ingå stabiliserings- och associeringsavtal med länderna på västra Balkan. Färdiga interimsavtal finns med Kroatien, Makedonien och Albanien, medan importen från övriga länder i regionen (Bosnien-Hercegovina, Serbien och Montenegro) än så länge regleras av en allmän handelsordning. Denna handelsordning är något som EU ensidigt infört och alltså inte en del av ett ömsesidigt avtal. Den gäller till den 31 december 2010.

Både handelsordningen och de bilaterala avtalen ger de berörda länderna tullfritt tillträde till EU-marknaden för frukt och grönsaker. I handelsordningen gäller denna tullfrihet även specifika tullar, vilket betyder att ingångsprissystemet sätts ur spel vid import från de aktuella länderna. Enligt de bilaterala avtalen, däremot, gäller tullsänkningarna inte de specifika tullarna. Dock sägs i en deklaration till stabiliserings- och accosieringsavtalet med Makedonien att handelsordningens mer generösa regler ska gälla så länge som själva handelsordningen gäller.

9.7 Sydafrika, Mexiko och Chile

Avtalet med Sydafrika, Mexiko och Chile är förhållandevis nya: Sydafrikaavtalet trädde provisoriskt i kraft i januari 2000, Mexikoavtalet den 1 juli 2000 och Chileavtalet den 1 februari 2003.

Avtalen innehåller många förmånsvillkor för import av frukt, grönsaker och rotfrukter från de tre länderna.

10 EU:s jordbrukspolitik

10.1 Jordbrukspolitikens syften m.m.

Grunden för EU:s gemensamma jordbrukspolitik lades 1957 i Romfördraget. Detta fördrag ingår i svensk lagstiftning som SFS 1994:1501. Enligt punkt 1 i artikel 33 i Romfördraget (tidigare art 39, vilken ändrades genom Amsterdamfördraget) ska den gemensamma jordbrukspolitiken ha som mål att:

- höja produktiviteten inom jordbruket genom att främja tekniska framsteg och genom att trygga en rationell utveckling av jordbruksproduktionen och ett optimalt utnyttjande av produktionsfaktorerna, särskilt arbetskraften, på så sätt tillförsäkra jordbruksbefolkningen en skälig levnadsstandard, särskilt genom en höjning av den individuella inkomsten för de som arbetar inom jordbruket
- stabilisera marknaderna
- trygga producenternas försörjning
- tillförsäkra konsumenterna tillgång till varor till skäliga priser

Fokuseringen i EU:s gemensamma jordbrukspolitik har under de närmare 50 år som gått sedan Romfördraget tecknades, främst fokuserat på att värna om jordbruket och dess inkomster. Detta trots att fördraget faktiskt nämner konsumentaspekten.

Under senare år har antalet länder som i större utsträckning är konsumenter än producenter av jordbruksprodukter ökat och den tidigare fokuseringen på producentledet har kommit att ifrågasättas.

Av EU:s totala budget svarade jordbrukssektorn år 2004 för 44 % av de utbetalningarna. Frankrike var främsta mottagare följt av Spanien Tyskland, Italien och Storbritannien, se figuren nedan Sverige mottog 2004 1,9 % av EU:s jordbruksstöd.

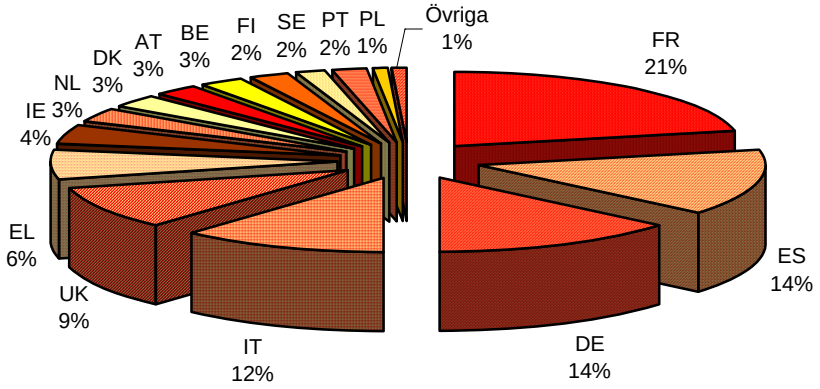

Figur 112. Jordbruksutgifternas fördelning per medlemsland 2004
Distrubution of agricultural expenses for 2004

Källa/ source: EU-kommissionen[26]/EC-Commission

[26] Allocation of 2004 EU expenditure by Member State, September 2005.

10.2 Arbetets organisation

Inom EU pågår kontinuerligt diskussioner om hur regelverket för jordbrukspolitiken skall utformas i framtiden. De övergripande besluten om hur regelverken skall utformas fattas av Rådet där medlemsländerna turas om att vara ordförande. Sverige kommer att vara ordförande i rådet under andra halvan av 2009.

Rådet kan ha olika former beroende på vilka frågor som diskuteras, sålunda är det Jordbruksrådet, dvs. EU:s jordbruksministrar, som diskuterar jordbruksfrågorna, vanligen en måndag varje månad. Under ministrarna finns en kommitté ”Särskilda jordbrukskommittén (SJK)”, som i sina diskussioner, också på måndagar men de veckor då inte ministrarna träffas, förbereder besluten i Jordbruksrådet. Slutligen kan SJK, aktivera rådsarbetsgrupper inom respektive sektor som får ta de grundläggande diskussionerna t.ex. när en marknadsordning skall reformeras. För att ett förslag skall antas krävs i rådet kvalificerad majoritet. Kvalificerad majoritet innebär att minst 255 röster avges för förslaget, att dessa avges av en majoritet av medelmsstaterna (minst 14 länder) och att de avgivna rösterna för förslaget representerar minst 62 % av EU:s befolkning (305 586 300 invånare).

Rösternas fördelas enligt nedanstående tabell.

Tabell 31. Röstfördelning inom EU 27
Distribution of votes in EC 27

Land	Befolkning	Andel %	Röstantal
Tyskland	82 438 000	16,73	29
Frankrike	62 886 200	12,76	29
UK	60 421 900	12,26	29
Italien	58 751 700	11,92	29
Spanien	43 758 300	8,88	27
Polen	38 157 100	7,74	27
Rumänien	21 610 200	4,38	14
Holland	16 334 200	3,31	13
Grekland	11 125 200	2,26	12
Portugal	10 569 600	2,14	12
Belgien	10 511 400	2,13	12
Tjeckien	10 251 100	2,08	12
Ungern	10 076 600	2,04	12
Sverige	9 047 800	1,84	10
Österrike	8 265 900	1,68	10
Bulgarien	7 718 800	1,57	10
Danmark	5 427 500	1,10	7
Slovakien	5 389 200	1,09	7
Finland	5 255 600	1,07	7
Irland	4 209 000	0,85	7

Land	Befolkning	Andel %	Röstantal
Litauen	3 403 300	0,69	7
Lettland	2 294 600	0,47	4
Slovenien	2 003 400	0,41	4
Estland	1 344 700	0,27	4
Cypern	766 400	0,16	4
Luxemburg	459 500	0,09	4
Malta	403 300	0,08	3
Totalt	492 881 200	100	345

Källa/ source: EU-kommissionen[27]/EC-Commission

Regelverket innebär ofta att ett tillämpat arbete med att fastställa olika typer av bidrag, ofta mycket regelbundet, måste utföras. Detta arbete, och alla de mer praktiska och detaljerade tillämpningsregler som behövs, sker i så kallade förvaltningskommittéer där kommissionen alltid sitter ordförande. Kommissionen lägger fram förslagen och för att stoppa ett kommissionsförslag krävs att en kvalificerad majoritet röstar mot förslaget. Detta händer mycket sällan.

10.2.1 Behovet av förändringar

EU:s jordbruksministrar beslutade om 1992 den första mer genomgripande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Huvudinriktningen för den reformerade politiken var minskat prisstöd och ökade direktstöd. Genom reformen avsågs att minska problemen med:

- låga inkomster
- överproduktion
- stigande kostnader för jordbrukspolitiken
- jordbrukets negativa inverkan på miljön

Reformen genomfördes under tre år, 1993/94–1995/96. Den innebar att vissa priser sänktes, att begränsningar av produktionen infördes på vissa områden samt att en möjlighet att minska produktionskvoter öppnades. Jordbrukarna kompenserades genom direkta inkomststöd i form av arealbidrag och djurbidrag.

Sverige har fastslagit tre övergripande mål för hur Sverige skall verka i reformarbetet av den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP):

- jordbruks- och livsmedelsföretagens produktion ska styras av konsumenternas efterfrågan
- produktionen ska vara såväl ekologiskt som ekonomiskt hållbar på lång sikt
- EU ska medverka till att förbättra den globala livsmedelssäkerheten

År 2003 togs ett beslut om en reformering av EU:s jordbrukspolitik som kom att bli den mest genomgripande förändringen i dess historia. CAP förändrades därmed i en riktning som i stora drag får sägas vara i linje med den svenska inställningen. Fram till dess hade en stor del

[27] Allocation of 2004 EU expenditure by Member State, September 2005.

av EU:s jordbruksstöd varit kopplade till någon form av produktion, stöd per djur eller per producerad kvantitet av en viss gröda. I dessa stödformer får odlaren mer stöd ju mer han producerar, därav benämningen kopplade stöd. I diskussioner inom ramen för Världshandelsorganisationen WTO har länderna konstaterat att denna stödform stör de fria marknadskrafterna genom att odlaren inte alltid väljer den gröda marknaden främst efterfrågar utan även väger in möjligheten att få del av jordbruksstöd. Länderna har därför kommit överens om att minska andelen kopplade stöd. Valet faller då istället på så kallade frikopplade stöd, där stödet ges oavsett vad odlaren producerar, eller till och med utan att odlaren producerar något alls. Marknadskrafterna kommer då att påverka odlarens beslut i betydligt högre utsträckning.

Det finns fortfarande en hel del kvar att göra, men förändringen var, ur ett svenskt perspektiv, ett steg i rätt riktning. Beslut om reformen togs av Jordbruksrådet i juni 2003. Vissa delar av det nya regelverket trädde i kraft marknadsåret 2004 men till största delen kom tillämpningen igång den 1 januari 2005. De flesta länder valde att tillämpa en modell kallad gårdsstödsmodellen för utbetalning av stödet. Det innebär att odlaren erhåller en viss stödsumma som baseras på det stöd han erhållit under ett visst antal referensår. Sverige har istället valt en regionaliserad tillämpning. I denna modell fördelas allt stöd på de arealer som är stödberättigande. Landet delas dock upp i olika regioner där stödet per hektar ligger på olika nivåer. Sverige har 5 olika nivåer med stödnivåer mellan 125 och 276 € per hektar (cirka 1 100 – 2 500 kr/ha). Trädgårdssektorn kom att påverkas av denna reform genom att frilandsodlade grönsaker och bär berättigar till stöd inom den regionaliserade stödmodell som Sverige valde i tillämpningen av stödet.

Några sektorer släpade efter i reformarbetet. Ett år efter den stora reformen, i april 2004 beslutade rådet om en reformering av marknadsordningarna för ”Medelhavsprodukter”, olivolja, bomull och tobak. Inriktningen var densamma som i reformen året innan, nämligen en ökad frikoppling. Beslut om en reformering av sockersektorn togs i februari 2006 och reformen skall börja tillämpas den 1 juli 2006. Som ett resultat av sockerreformen kommer stödnivån på det regionaliserade direktstödet i Sverige att höjas med cirka 3-23 €/ha beroende på region.

Regelverken för vin, samt frukt och grönsaker har dock ännu inte reformerats. Regelverket för stöd till frukt och grönsaker står på tur med diskussioner och förhoppningsvis ett reformbeslut under 2007. Marknadsordningen för vin kommer likaledes att diskuteras under 2007.

10.3 Marknadsordningen för trädgårdsprodukter

EU:s jordbrukspolitik omfattar en mängd regler rörande handel och stöd. Reglerna skiljer sig för olika produkter och EU har därför delat upp regelverket i olika sektorer, marknader. Varje sektor har ett grundläggande regelverk som styr vilken typ av stöd som ges till produktionen och vid exempelvis export eller lagring och vilka regler som gäller vid handel med andra länder. Regelverket kan också innehålla regler om kvalitet och märkning. Det grundläggande regelverket som styr en sektor är en lagtext som antagits av EU:s ministerråd och kallas marknadsordning. Denna innehåller huvuddragen för regelverket. Under marknadsordningen ligger sedan en stor mängd tillämpningsförordningar. Dessa styr i detalj utformningen av marknadsordningens olika delar. Tillämpningsförordningarna antas av förvaltningskommittéer vilka leds av kommissionen.

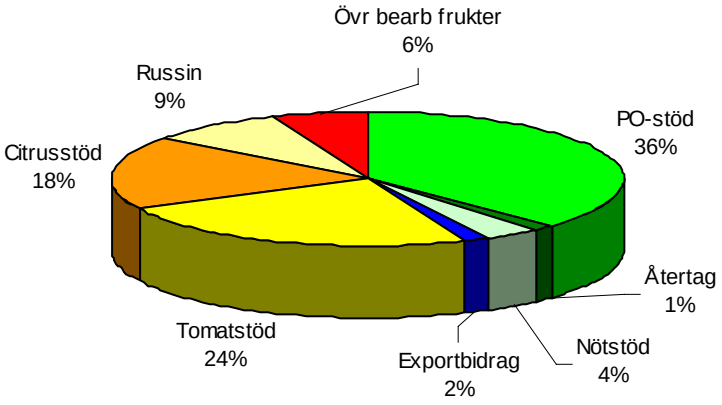

Figur 113. Fördelning av EU:s utgifter för färska och bearbetade frukter och grönsaker 2004
EC expenditure for fresh and processed fruit and vegetables 2004

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

Sektorn för frukt och grönsaker omfattar tre marknadsordnignar, färska frukter och grönsaker, bearbetade frukter och grönsaker samt citrus. Fördelningen av budgetmedel (2004) på respektive utgiftspost framgår av figuren ovan. Av denna figur framgår att stöden till bearbetade produkter svarar för över hälften av sektorns utgifter, 57 %. Stödet till PO är det enskilt största stödet med 36 % av utgifterna. Man bör dock notera att det går till producentorganisationer dels för färska produkter och dels för bearbetade produkter.

Ser man till de totala stödutbetalningar som görs inom ramen för marknadsordningarna för färska och bearbetade frukter och grönsaker samt citrus så är Italien främsta stödmottagare följt av Spanien. Detta är inte förvånande eftersom länderna tillsammans svarar för över hälften av värdet av produktionen av frukt och grönsaker i EU 15 (26 % respektive 31 %).

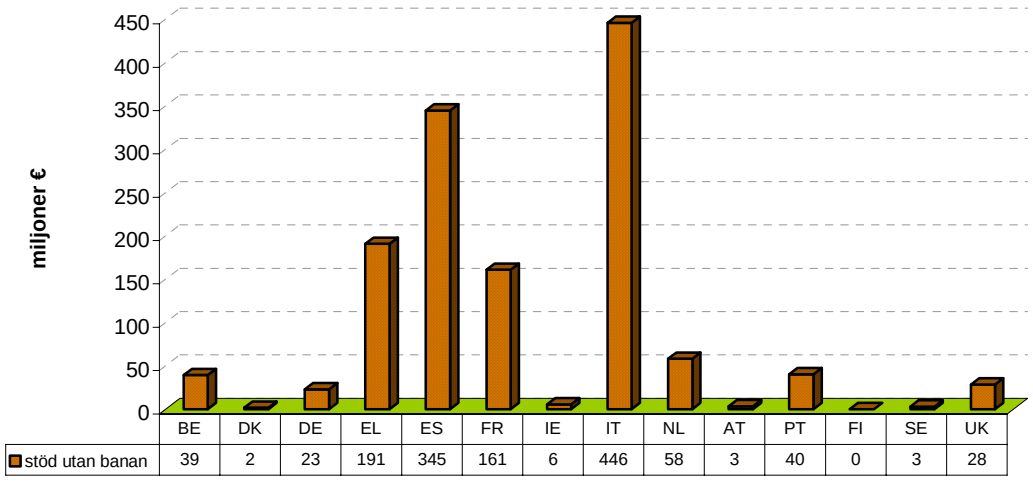

Figur 114. Budgetmedel för frukt och grönsaker (exklusive bananer) fördelade per land 2004
EC expenditure for fresh and processed fruit and vegetables, per country, 2004

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

Ser man däremot till stödets storlek i förhållande till landets produktionsvärde har Grekland det högsta utfallet med 6,2 % följt av Frankrike och lite förvånande Belgien. Vid denna jämförelse hamnar faktiskt Spanien med sina 3,5 % under genomsnittet som ligger på 3,7 %. Det bör dock noteras att siffrorna avser 2004 och sålunda inte inkluderar de nya medlemsstaterna. Återföringen av medel till dessa länder är låg vilket också påverkar totalsiffror och genomsnitt.

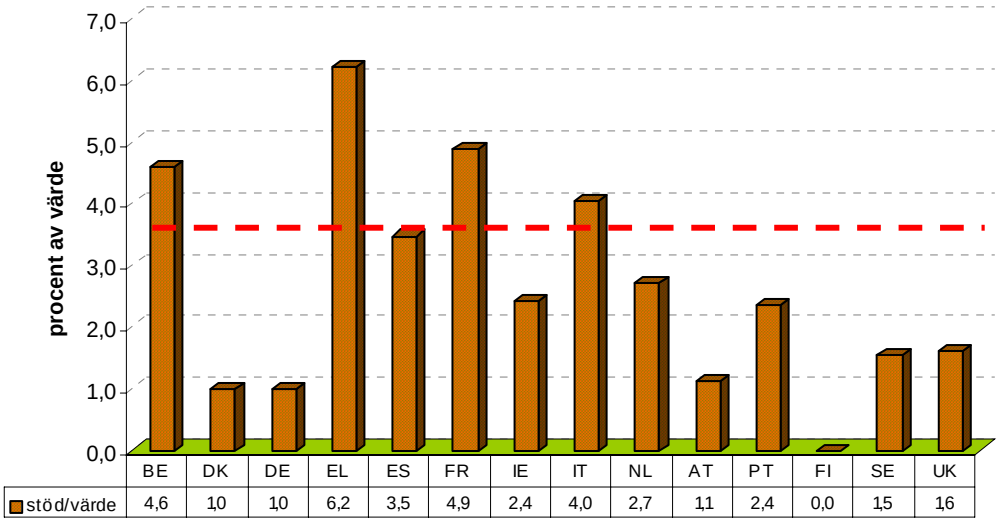

	BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	NL	AT	PT	FI	SE	UK
stöd/värde	4,6	1,0	1,0	6,2	3,5	4,9	2,4	4,0	2,7	1,1	2,4	0,0	1,5	1,6

Figur 115. Stödutbetalningar i relation till produktionsvärdet av frukt och grönsaker 2004 (genomsnitt 3,7 %)
EC expenditure in relation to the value of marketed production in 2004 (average 3,7 %)

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

I den senaste stora reformen 1996 ville beslutsfattarna uppmuntra en högre grad av samarbete mellan producenterna för att möta handelns allt starkare koncentration, och därigenom förhandlingsposition. Marknadsordningen från 1996 introducerade därför ett helt nytt stöd som ges till de producentorganisationer som uppfyller vissa krav och som därigenom ”erkänns” av EU:s regelverk. Genom samarbetet i producentorganisationer kräver regelverket att producenterna skall ta ett större ansvar för att anpassa utbudet till efterfrågan, främja en koncentration av utbudet, minska produktionskostnaderna och främja miljövänliga odlingsmetoder.

Marknadsordningen d.v.s. Rådets förordning om den gemensamma organisationen av marknaden för frukt och grönsaker har beteckning (EG) 2200/96 ändrad genom (EG) 2699/00.

EU:s marknadsordning för färska frukter och grönsaker omfattar de flesta färska frukter och grönsaker. Ett undantag är bananer som har reglerats av en egen marknadsordning. Däremot ingår de så kallade mjölbananerna, plantains, i marknadsordningen för frukt och grönsaker. Produkter som inte ingår i marknadsordningen är ärter, majs samt potatis. När det gäller kryddväxter är situationen lite diffus, flera kryddväxter ingår i marknadsordningen medan andra ligger utanför. Koriander, mejram, körvel, kyndel, fransk dragon, färsk dill, färsk gräslök och färsk persilja ingår i marknadsordningen medan basilika, timjan, citronmeliss, oregano, mynta, salvia och rosmarin ligger utanför.

Marknadsordningen för färska frukter och grönsaker är uppdelad på sju avsnitt med bestämmelser inom följande områden:

- Klassificering av produkter
- Producentorganisationer
- Branschorganisationer och branschavtal
- Intervention
- Handel med tredje land
- Tillsyn på nations- och gemenskapsnivå
- Allmänna bestämmelser

Budgeten under perioden 1996 framgår av nedanstående tabell och figur. Av figuren framgår att reformen har varit framgångsrik när det gäller att komma till rätta med de tidigare stora utgifterna för återtag av produkter från marknaden. Från att tidigare ha varit den största utgiftsposten inom sektorn utgör de numera endast en liten del, år 2005 svarade de för 4,3 % av sektorns utgifter. Samtidigt har stödet till producentorganisationer vuxit fram och blivit den helt dominerande stödformen inom sektorn.

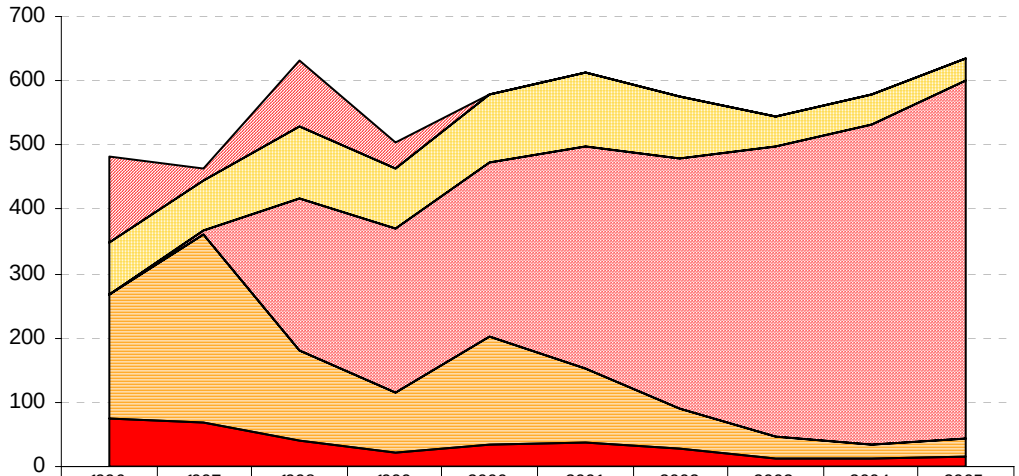

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Övriga åtg.	136	19	104	41	0	0	0	0	0	0
Nötter	81	77	110	94	107	118	97	47	47	34
PO-stöd	0	6	239	256	270	343	389	452	498	558
Återtag	193	293	138	91	169	117	61	33	20	28
Exportbidrag	73	67	41	23	33	36	29	13	13	15

Figur 116. Budgetutgifter inom sektorn för färska frukter och grönsaker under perioden 1996 till 2005
Budget expenditure for fruit and vegetables between 1995 and 2005.

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

Ett syfte med den refom som genomfördes 1996 var att minska utgifterna för återtag. Figuren visar att i detta avseende har reformen uppnått sitt syfte, utgifterna ligger idag på 20 till 30 miljoner € per år. Reformen skapade istället ett stöd till producentorganisationer och detta har nu utvecklats till att bli sektorns huvudsakliga stöd. Detta stöd svarade 2005 för 88 % av sektorns utgifter. Det kan noteras att endast cirka en tredjedel av EU:s produktion saluförs via godkända producentorganisationer vilket betyder att en majoritet av EU:s odlare inte tar del av stödet. I Sverige saluförs cirka 40 % av produktion via producentorganisationer.

En mindre reform genomfördes under det franska ordförandeskapet hösten 2000. I denna reform infördes ett stödtak på 4,1 % för stödet till producentorganisationer. Tidigare fastställdes först ett preliminärt tak och först efter stödårets slut och när alla åtgärder genomförts fastställdes det slutliga stödtaket. Ändringen innebar sålunda underlättad administration samt lättare planering för producentorganisationerna. Ytterligare en ändring som genomfördes var att interventionströsklar för flera produkter sänktes för flera produkter samtidigt som bearbetningskvoterna höjdes[28].

EU-kommissionen är ansvarig för detaljregler till grundförordningarna inom sektorn samt för tillämpningen av de regler och åtgärder som finns fastställda i grundförordningen. Detta arbete omfattar bland annat att fastställa kvalitetsregler, stöd till producentorganisationer, hanteringen av exportbidrag, stöd och minipriser för apelsiner och citroner för beredning samt den allmänna styrningen av marknaden för färska frukter och grönsaker. Arbetet bedrivs i en förvaltningskommitté i vilken EU-kommissionen har ordförandeskapet.

Marknadsordningen för frukt och grönsaker har dragits med problem, främst därför att regelverket för stöd till producentorganisationer har ansetts vara otydligt och därför mycket svårt att tillämpa. Tillämpningsreglerna, dvs. de detaljregler som styr de praktiska besluten ute i medlemsländerna, har därför ändrats flera gånger. De första tillämpningsreglerna som kom ut 1997 omarbetades helt 2001 och sedan återigen 2003.

En annan del av marknadsordningen som kritiseras starkt, är interventionsmekanismen, trots att återtagna kvantiteter sjunkit kraftigt efter reformen 1996. De återtagna kvantiteterna är under vissa år för vissa produkter betydande och 70 % av återtagna kvantiteter går till destruktion, trots försök att uppmuntra annan användning av produkterna, t.ex. distribution till välgörenhet.

Inom WTO har medlemsländerna preliminärt kommit överens om att ha avvecklat exportbidragen till 2013. Inom trädgårdssektorn utgör de en tämligen begränsad utgiftspost men ur svensk synvinkel har de ett viktigt principiellt värde eftersom dessa produkter försvårar för flera länder att få egna fungerande marknader för frukt och grönsaker på grund av att EU finner avsättning för en del av sitt överskott här till priser under de som råder normalt.

[28] Den maximala mängd produkt avsedd för bearbetning som berättigar till EU-stöd.

11 EU:s marknadsreglering av färska frukter och grönsaker

11.1 Klassificering av produkter - handelsnormer

Från och med den 1 januari 1995 ska frukt och grönsaker som säljs i Sverige följa EU:s regler om kvalitet och om märkning. Detta är i och för sig inget nytt. Före 1995 fanns svenska handelsnormer som var i det närmaste identiska med de internationella, men hur normerna efterlevdes kontrollerades inte av Jordbruksverket utan av näringen själv, d.v.s. odlarorganisationer och handeln.

Handelsnormer har funnits sedan det blev möjligt att skicka varor över stora avstånd och skapades först i USA och på 1920-talet även i Europa. Normerna underlättade handeln för köpare som inte hade möjlighet att själva inspektera varorna innan köpet. Man kan därför säga att normerna är en produktbeskrivning. En köpare kan t.ex. jämföra priset på tomater av klass I från två olika köpare och veta att de i stort sett är jämförbara. Ytterligare en orsak till att normerna skapades var att producentorganisationer bildades vid denna tidpunkt. Dessa hade ett behov av att kunna erbjuda ett enhetligt utbud av produkter och för att åstadkomma detta behövdes gemensamma handelsnormer.

Handelsnormernas betydelse är sålunda framför allt i kontakten mellan kommersiella köpare och säljare. De utgör underlag för köpekontrakt mellan köpare och säljare som befinner sig i olika världelar men också i samma land och som kanske till och med finns i samma byggnad.

Handelsnormernas huvudsyfte

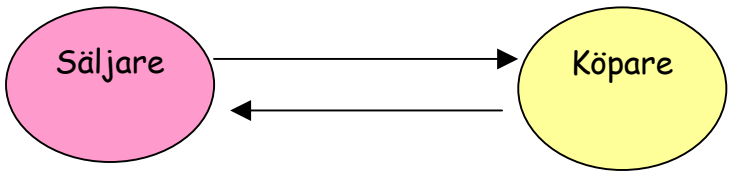

Basen för köpekontrakt dvs. för affärstransaktioner

Köparen:

Specificerar i kontraktet vad han vill ha:

- Vilken produkt
- Kvalitet (X, I el. II)
- Storlek
- Färg
- M.m.

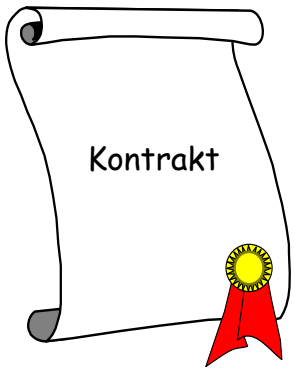

Vid ankomst:

Köparen kontrollerar produkterna för att fastställa att han har erhållit det han beställt och betalat för.

Resultat av ankomstkontrollen

OK	EJ OK
Bekräftelse av kontrakt och betalning	Kontakt med säljaren för att justera priset eller retur av produkterna

Man kan sålunda säga att normerna har störst betydelse för handeln fram till konsumenten. För en konsument är situationen nämligen lite annorlunda eftersom konsumenten oftast själv har möjlighet att gå in i en butik, titta på varan och bedöma om den är värd det pris som begärs. Om varorna är korrekt märkta underlättar emellertid normerna för kunden att jämföra priset på motsvarande vara i olika butiker. Vid köp av frukt och grönsaker via Internet hamnar emellertid konsumenten i samma situation som handeln, d.v.s. konsumenten har inte möjlighet att se varan före köpet.

Vid handel av partier med frukt och grönsaker anges i kontraktet om köpet avser Klass Extra, Klass I eller Klass II och valet av kvalitetsklass påverkar mycket starkt priset på varan. I överenskommelsen ligger då de definitioner och krav som finns i kvalitetsreglerna. Handelsnormerna fungerar därför som ett underlag för de affärskontrakt eller överenskommelser som görs med frukt och grönsaker. Företagen kan dock komma överens om att ställa ytterligare, hårdare krav på produkterna. Eftersom handelsnormerna används som grund för affärsuppgörelser är en kontroll av varans överensstämmelse med normerna i samband med ankomsten nödvändig. På samma sätt som alla företag kontrollerar att de varor de får är den produkt och den kvalitet som de beställt och betalat för behöver företag som handlar med frukt och grönsaker göra detta. När köparen erhåller produkterna kontrollerar företaget att de fått de produkter som de beställt. Först när detta verifierats verkställs betalningen. Om köparen anser att produkterna inte motsvarar beskrivningen som finns i handelsnormen kontaktas säljaren och man kommer överens om en åtgärd eller en nedsättning av pridet.

Kommittén för Jordbruksfrågor i FN:s ekonomiska kommission för Europa skapade 1949 en arbetsgrupp för standardisering av livsmedel med kort hållbarhet, dit frukt och grönsaker hör.

Trots namnet är representanter från världens alla länder välkomna att delta i gruppens arbete vilket t.ex. USA, Nya Zeeland, Sydafrika och Israel som är viktiga producentländer gör. Det internationella arbetet med handelsnormer har ända sedan 1949 utgått från denna arbetsgrupp. De normer som EU antagit är i stort sett identiska med FN:s normer vilket är nödvändigt för att inte skapa problem för handeln med länder utanför EU. FN har dock handelsnormer för fler produkter än EU. Företag som har användning för handelsnormer för andra produkter än de som det finns EU-normer för har sålunda möjlighet att använda FN/ECE:s normer. FN/ECE:s normer kan nås via jordbruksverkets hemsida med kvalitetsnormer.

I Sverige kom arbetet igång i Trädgårdsnäringens Standardiseringskommitté på 1940-talet. Från mitten på 1960-talet och fram till 1995 bedrevs arbetet av Svenska Fruktfrämjandet respektive Svenska Grönsaksfrämjandet och tillämpningen av reglerna i handeln byggde på en frivillig överenskommelse mellan handeln och de svenska odlarna.

För Sveriges del är en viktig skillnad mot tiden före EU-medlemskapet att myndigheterna nu ska kontrollera att normerna efterföljs. Kontroll ska ske i alla led, d.v.s. hos odlare, grossister och i butiker, den s.k. marknadskontrollen. Denna kontroll sker i form av stickprov hos de cirka 3 000 producenter, 300 grossister och 6–10 000 butiker som finns i Sverige. Det är viktigt att notera att Jordbruksverkets tillsynsenhet endast utför stickprovskontroll. Ansvaret för att produkterna överensstämmer med normerna vilar på innehavaren. Det är därför viktigt att aktörerna själva (odlare, grossister, butiker) har kunskap om vilka regler som gäller och hur normerna fungerar.

Förutom marknadskontrollen ska alla produkter som importeras till EU eller exporteras från EU kontrolleras vid gränsen, import- respektive exportkontroll. Vid import och export är grundregeln att alla partier skall kontrolleras av den ansvariga myndigheten. EU kan idag godkänna ett exportlands egen exportkontroll om landet kan visa att det inte har förekommit problem annat än i mycket liten omfattning. Import från dessa länder kontrolleras genom stickprov och resultaten av dessa stickprov förljs upp på EU-nivå. EU har möjlighet att dra tillbaka godkännandet om landets exportkontroll inte visar sig fungera väl.

Jordbruksverket som idag bedriver arbetet med handelsnormerna utför också kontrollerna. Kontroller genomförs i hela landet av tillsynsenhetens personal som finns placerad vid kontor i Helsingborg, Alnarp, Göteborg och Stockholm.

11.1.1 Omfattning

Reglerna gäller för alla frukter och grönsaker för vilka handelsnormer finns, för närvarande drygt 30 produkter. Det enda undantaget är egna produkter som säljs i anknytning till odlingsplatsen, d.v.s. det som man vanligen kallar gårdsförsäljning. Om man vid gårdsförsäljning även säljer andras produkter gäller inte undantaget från normerna.

I tabellen saknas banan. En handelsnorm för banan finns dock. Den omfattar endast gröna, omogna bananer. Mogna bananer i butik omfattas därför inte av normen.

Produkter avsedda för industriell bearbetning omfattas inte heller av normerna.

Tabell 32. Produkter för vilka EU har obligatoriska handelsnormer
Products for wich the EC has mandatory quality standards

Aprikos	Druvor	Lök	Päron	Vattenmelon
Aubergine	Endiviasallat	Melon	Sallat	Vit- och rödkål
Avokado	Gurka	Morötter	Sparris	Vitlök
Blomkål	Hasselnötter	Nektariner	Spenat	Äpple
Brysselkål	Jordgubbar	Paprika	Squash (Zucchini)	Ärter
Bönor	Kiwifrukt	Persika	Stjälkselleri	
Champinjoner	Kronärtskocka	Plommon	Tomat	
Citrusfrukt	Körsbär	Purjolök	Valnöt	

Källa/source: Rådets Förordning nr 2200/96/Council Regulation 2200/96

11.1.2 Krav

De kvalitetskrav som ställs på produkterna kan delas in i två delar.

Den första delen utgörs av minimikrav som alltid ska vara uppfyllda för att produkterna ska få säljas. För vissa produkter finns dock undantag från något av kraven t.ex. kan morötter säljas otvättade. I minimikraven ingår för de flesta produkter krav på att de ska vara

- hela
- friska, d.v.s. de får inte vara angripna av röta
- rena (vissa avvikelser medges beroende på produkt)
- praktiskt taget fria från skadedjur
- praktiskt taget fria från skador av skadedjur
- fria från onormal yttre fuktighet
- fria från främmande lukt och smak
- tillräckligt utvecklade och mogna för sin typ
- ha sådan utveckling och mognad att de tål transport och hantering och är i tillfredsställande skick vid ankomsten till bestämmelseorten

Den andra delen utgörs av en klassificering i Klass II och Klass I och för vissa produkter även Klass Extra med stigande krav på kvalitet och utseende. Medan en produkt i Klass Extra ska vara en i det närmaste perfekt frukt eller grönsak får en produkt i Klass II ha en hel del olika fel förutsatt att den behåller sina väsentligaste egenskaper ifråga om kvalitet, hållbarhet och presentation.

För vissa produkter finns idag krav på mognad som har olika utformning beroende på produkt. För avokado krävs en minsta torrsubstanshalt, 19-21 % beroende på sort, medan man för druvor, melon och vattenmelon har krav på minsta sockerhalt. I normen för kiwifrukt finns såväl torrsubstanshalt som sockerhalt och ett av dessa skall uppfyllas. När det gäller citrus krävs ett minsta saftinnehåll.

Vissa produkter ska också storlekssorteras. För dessa produkter finns även en minimistorlek angiven. Vilka kraven är framgår av normen för respektive produkt. Dessa normer finns på SJV:s hemsidas.

11.1.3 Toleranser

Minimikraven, d.v.s. att en produkt är hel, ren, fri från skadedjur och röta, ska alltid vara uppfyllda och den tolerans för avvikelser som man i praktiken använder är låg. När det gäller de krav som ställs i kvalitetssorteringen får 5 % i Klass Extra och 10 % i Klass I, i antal eller vikt av produkterna, avvika från kraven för kvalitetsklassen. De ska då uppfylla kraven för klassen under. För Klass II är toleransen 10 % i antal eller vikt av produkter som varken uppfyller kraven för klassen eller minimikraven, men produkterna får inte vara angripna av röta eller på annat sätt vara olämpliga att konsumera. För de flesta storlekssorterade produkter tillåts dessutom 10 % i antal eller vikt avvika från den storlek som anges på förpackningen men ska då ligga inom det storleksintervall som ligger närmast över eller under det som angetts på förpackningen.

11.1.4 Märkningens innehåll

För att de som handlar med frukt och grönsaker ska kunna identifiera och jämföra produkterna men också för att ge konsumenterna information om varan, finns krav på märkning.

- *Produkt (om lådans innehåll inte är synligt från utsidan)*

Om lådans eller förpackningens innehåll inte är synligt från utsidan ska den vara märkt med vilken produkt den innehåller och ibland även typ av produkt, t.ex. skärbönor, isbergssallat, körsbärstomat. Man bör tänka på att när lådor staplas ovanpå varandra i en pall blir lådans innehåll ofta inte synligt från utsidan även om den enskilda lådan inte är täckt med ett lock.

- *Avsändare eller packare, klass och ursprung är obligatoriskt för alla produkter*

Precis som för de flesta andra produkter som saluförs måste tillverkaren eller avsändaren finnas uppgiven för att företaget ska kunna kontaktas om det är något fel på produkten. Med förpackare avses den person eller det företag som packar produkterna. Avsändare avser den person eller det företag som kommersiellt skickar och tar ansvar för produkternas transport. Som förpackare eller avsändare får *inte* anges ett företag som *endast* saluför produkterna.

För att de som handlar med produkterna och konsumenterna ska veta vilken klass en låda eller förpackning med frukt eller grönsaker innehåller och därigenom vilka krav man kan ställa på produkterna, ska lådor och förpackningar också vara märkta med Klass (Klass Extra, Klass I eller Klass II).

Även ursprungslandet ska finnas angivet på förpackningen. Med ursprungsland avses det land där produkterna odlats.

- *Sort, handelstyp och/eller storlek ska anges för vissa produkter*

För de produkter som storlekssorterats ska storleksklassen finnas angiven. Till sist finns för vissa produkter ytterligare krav, t.ex. på att sorten eller handelstypen, t.ex. grön sparris eller Charentaismelon, ska anges.

En specificering på vilken information som lådor och förpackningar ska vara märkta med finns i handelsnormen för respektive produkt.

Följande information ska sålunda finnas på emballage och förpackningar:

Alla produkter som omfattas av handelsnormer:

- Avsändare och/eller packare
- Klass
- Ursprungsland

Vissa produkter:

- Storlek
- Sort
- Handelstyp

11.1.5 Märkning av förpackningar

- *Ytteremballage*

Alla lådor/emballage ska märkas, läsligt och synligt med outplånlig text på någon av förpackningens sidor. Produkter som saluförs i t.ex. nät eller påse ska ha en etikett som är stadigt fäst vid förpackningen. Om lådan innehåller märkta konsumentförpackningar behöver inte ytteremballaget märkas. När dessa lådor står på en pall skall dock ett tydligt anslag med märkning finnas på två av pallens sidor.

- *Varor i bulk*

Produkter som i den handel som föregår butiksledet saluförs i bulk ska åtföljas av ett dokument som innehåller den information som krävs enligt normerna d.v.s. samma information som annars skulle ha funnits på lådorna.

- *Konsumentförpackningar*

Alla slutna konsumentförpackningar, d.v.s. förpackningar vars innehåll inte kan ändras utan att bryta förpackningen, ska också märkas. Samma information ska även finnas på den låda i vilken förpackningarna packats. Exempel på konsumentförpackningar är påsar, nät, plasttäckta brickor m.m. Däremot är öppna tråg, t.ex. jordgubbstråg undantagna, för dessa räcker det att ytteremballaget, lådan är märkt. Om tråget är inneslutet i ett nät vilket är vanligt vid försäljning av t.ex. kiwifrukt och vindruvor, eller en plastfilm, är tråget inte längre öppet och ska då vara märkt.

- *Styckeförpackningar*

Produkter som förpackas individuellt i en plastfilm t.ex. krympfilmade produkter som gurka, paprika och citroner anses inte vara konsumentförpackade och kräver därför inte individuell märkning på filmen.

- *Förpackningar med delade eller snittade produkter*

Handelsnormerna för färska frukter och grönsaker omfattar bara hela produkter. Snittad sallat (eller andra snittade produkter) omfattas t.ex. inte av dessa normer utan av Livsmedelsverkets märkningskungörelse som kan erhållas från livsmedelsverkets kundtjänst. Regler finns även på livsmedelsverkets hemsida (www.slv.se).

11.1.6 Märkning i butik

Produkter som i detaljistledet exponeras i lådor får bara säljas i originalemballaget. Om andra lådor skulle användas skulle märkningen på dessa lådor avse en annan vara än innehållet och ge felaktig information till konsumenterna. Det är därför inte tillåtet att i en låda fylla på med produkter av annan sort eller ursprung.

- *Exponering i lådor med märkningen väl synlig*

När produkterna exponeras i korrekt märkta lådor som placerats så att märkningen är lätt synlig för konsumenterna krävs ingen ytterligare skyltning av produkterna.

- *Försäljning i lös vikt*

Frukt och grönsaker kan också säljas i lös vikt. Vid försäljning i lös vikt får produkter med olika ursprung och/eller avsändare inte blandas, t.ex. i så kallade ”fruktberg”. Dessutom ska en tydlig skylt ange de uppgifter som krävs i normerna rörande:

  - Produktens ursprung
  - Klass
  - Sort (gäller för vissa produkter)

- *Exponering i lådor men utan att märkningen är väl synlig*

Om produkterna exponeras i lådor som placerats så att märkningen inte lätt kan ses av konsumenterna ska produkterna skyltas enligt samma krav som gäller vid försäljning i lös vikt.

- *Försäljning av konsumentförpackade produkter*

Vid försäljning av produkter i slutna konsumentförpackningar (som därmed är märkta på förpackningen) krävs ingen ytterligare skyltning i butik.

- *Försäljning av styckeförpackade produkter och öppna tråg utan tillhörande ytteremballage*

Styckeförpackade produkter och öppna tråg behöver inte vara individuellt märkta. Om de exponeras i butik utan ett ytteremballage med märkningen väl synlig för konsumenterna, ska dessa produkter skyltas enligt samma krav som gäller vid försäljning i lös vikt.

Vid skyltning i butik krävs *inte* att man ska ange packare/avsändare eller produkternas storlek på skylten.

11.1.7 Ansvar

Innehavaren är ansvarig för att produkterna uppfyller de krav som finns. Det betyder att när en grossist eller detaljist tar emot produkterna blir han eller hon ansvarig för att de motsvarar kraven. Vid ankomsten ska mottagaren därför kontrollera produkternas kvalitet och märkning och själv godkänna eller underkänna dem. Det är först när huvuddelen av alla grossister och detaljister verkligen tar detta ansvar och kontrollerar/godkänner produkterna vid ankomsten som efterföljandet av kvalitetsnormer och märkning kommer att fungera fullt ut. Den verksamhet som Växtinspektionen bedriver är en stickprovskontroll som visar i vilken mån detta fungerar, men den verkliga kontrollen ska göras av producenterna, grossisterna och detaljisterna själva.

11.1.8 Kontroll

Tillsynsenheten som är en del av Statens jordbruksverk kontrollerar att kvalitets- och märkningsreglerna följs. Detta görs genom stickprovskontroller hos producenter, packare, grossister och ute i butiker.

Frukt och grönsaker som importeras från länder utanför EU kontrolleras alltid i samband med intullningen men kan sedan bli föremål för ytterligare kontroll i samband med stickprovskontrollerna i grossist- och detaljistledet.

11.1.9 Påföljder

Om inspektörerna finner produkter som inte uppfyller de krav som finns uppställda, skrivs en rapport och innehavaren får bestämma vilken åtgärd som han/hon vill vidta. De alternativ som finns är:

- Omsortering
- Märkning
- Nedklassning
- Retur till avsändaren
- Industriell beredning
- Användning till djurfoder
- Destruktion

Innehavaren förbinder sig att utföra åtgärden och tillsynsenheten kontrollerar att detta görs.

En broschyr med information om kvalitetsreglerna och kvalitetskontrollen finns tillgänglig på jordbruksverkets hemsida och går även att beställa att beställa. På jordbruksverkets hemsida finns även alla EU:s kvalitetsnormer tillgängliga.

11.1.10 Avgifter och anmälan

Varje varuinnehavare som är importör, grossist, ekonomisk försäljningsförening, sorteringsanläggning, lagerhållare eller packeri skall betala en årlig grundavgift på den del av företagets omsättning som omfattas av kvalitetskontrollen för färska frukter och grönsaker. Odlare som säljer sina produkter direkt till en butik jämställs i detta avseende med en grossist och skall därför betala grundavgift. Däremot behöver odlare som sorterar och packar sin egen produktion, men som levererar till grossist, ekonomisk försäljningsförening, lagerhållare och packeri inte betala någon grundavgift.

Taxan publiceras i Statens Jordbruksverks författningssamling (senast (SJVFS 2004:25).

De företag som skall betala grundavgift för kvalitetskontrollen samt producenterna skall finnas registerade hos Jordbruksverket och det är företagens skyldighet att anmäla sig. Detta kan göras till Jordbruksverkets huvudkontor i Jönköping eller något av tillsynsenhetens kontor i Stockholm, Göteborg, Helsingborg eller Alnarp.

11.2 Stöd till producentorganisationer.

I den reform av stödet till sektorn för färska frukter och grönsaker som genomfördes 1996 skapades ett stödsystem som är baserat på att godkända *producentorganisationer* (PO) får

stöd för åtgärder och aktiviteter beskrivna i ett godkänt *verksamhetsprogram* (VP) och finansierade med en gemensam *driftsfond* (DF).

För att erhålla stöd skall producentorganisationerna sålunda sätta samman ett verksamhetsprogram med de åtgärder de vill vidta. För att finansiera åtgärderna skall en driftsfond skapas. Finansieringen av driftsfonden skall till 50 % komma från organisationens medlemmar och resterande 50 % erhålls av EU. EU bidrar dock maximalt med en summa som motsvarar 4,1 % av producentorganisationens omsättning.

Fram till och med 2000 bestämdes detta tak i två steg. I ett första steg fastsälldes ett preliminärt stödtak baserat på producentorganisationernas uppskattningar om i hur stor utsträckning de skulle komma att utnyttja stödet. Efter årets slut och när uppgifter om alla producentorganisationers godkända kostnader lämnats in till kommissionen fastsälldes ett slutgiltigt stödtak. Detta kunde avvika tämligen mycket från det preliminära taket vilket gjorde det svårt för producentorganisationerna att planera sitt stödutnyttjande eftersom de inte visste hur stort det slutliga stödet skulle komma att bli. Den reform som genomfördes hösten 2001 och som innebar att ett fast stödtak på 4,1 % av varje producentorganisations omsättning infördes, innebar därför en stor förbättring med avseende på administration och producentorganisationernas möjligheter till planering.

När reformen genomfördes var målet att 60 % av EU:s produktion skulle saluföras via en godgänd PO. Den senaste siffran för andelen som saluförs via PO avser 2005 och uppgår till 33,5 %, långt ifrån kommissionens mål.

Kommissionen har förklarat att syftet med att stödja producentorganisationer ekonomiskt är att stärka producenternas ställning på marknaden och därigenom öka deras lönsamhet. En anledning till att man vill stärka producenternas ställning på marknaden är att handelsledet blir alltmer koncentrerat och att deras maktställning därför stärks.

Enligt kommissionen är målet för producentorganisationernas arbete att:

a) Skapa balans mellan utbud och efterfrågan

b) Anpassa utbudet mot den kvalitet konsumenterna efterfrågar,

c) Främja koncentrationen av utbudet för att möta koncentrationen i handeln som blir allt starkare,

d) Främja avyttring av medlemmarnas produkter,

e) Minska produktionskostnader och att stabilisera producentpriserna

f) att främja odlings- och produktionsmetoder samt en avfallshantering som är miljövänliga

11.2.1 Definition av en producentorganisation (PO) samt godkännande.

En producentorganisation är en organisation som är bildad på initiativ av producenter, erkänd av medlemsstaten och som för producenternas räkning saluför de frukter och grönsaker som produceras av producenterna. För att ett godkännande skall ges krävs bl.a. att stadgarna garanterar att producentorganisationen bedrivs enligt demokratiska principer. Andra krav för att en producentorganisation skall godkännas är att:

- den ska ha bildats på initiativ av odlarna
- ett syfte är att säkerställa produktionsplanering

- den ska arbeta för att anpassa utbudet till efterfrågan, både i fråga om kvantitet och kvalitet
- den ska främja koncentrationen av medlemmarnas utbud
- den ska arbeta för att minska produktionskostnaderna och stabilisera produktionspriserna
- den ska arbeta för miljövänliga odlings- och produktionsmetoder och en miljövänlig avfallshantering
- stadgarna ska kräva att medlemmarna tillämpar producentorganisationens regler, speciellt rörande kännedom om produktionen, produktionen, saluföring och miljöskydd
- stadgarna kräver att medlemmen för varje produktkategori inte är medlem i mer än en producentorganisation
- stadgarna kräver att medlemmarna säljer hela sin produktion genom producentorganisationen - men om producentorganisationen tillåter kan 25% av produktionen säljas på den egna gården, t.ex. genom självplock
- stadgarna kräver att producenterna tillhandahåller de uppgifter om t.ex. areal, skörd, avkastning och direktförsäljning som producentorganisationen kräver
- stadgarna kräver att medlemmarna betalar ekonomiska bidrag till driftsfonden.

Det finns också krav på att producentorganisationens stadgar ska innehålla:

- bestämmelser om hur producentorganisationens regler skall fastställas, antas och ändras
- bestämmelser om hur medlemmarnas avgifter skall fastställas
- regler som garanterar att producentorganisationen styrs demokratiskt och att producenterna har kontroll över organisationen
- regler om påföljder när reglerna inte följs
- regler om antagande av nya medlemmar
- regler om bokföring och budget

Dessa stadgar ska ha erkänts av landets ansvariga myndighet.

EU:s regler för godkännande av producentorganisationer finns i Kommissionens förordning (EG) nr 1432/2003.

11.2.2 Omsättning och kategorier.

I samband med att stödet till PO skapades fastställdes ett minsta antal medlemmar och en minsta omsättning för att en producentorganisation skall kunna godkännas. Fram till 2004 låg minimigränserna på olika nivåer i olika medlemsstater. I samband med utvidgningen fastställdes dock en gemensam minimigräns på minst 5 medlemmar och minst 100 000 € i omsättning. Samtidigt ges medlemsländerna möjlighet att fastställa högre gränser.

Marknadsordningen har definierat sju olika grupper av PO beroende på vilka produkter den marknadsför. En producentorganisation kan, som framgår av gruppernas utformning, antingen vara generell eller vara specialicerad.

1. frukt och grönsaker
2. frukt
3. grönsaker
4. produkter avsedda för bearbetning
5. citrusfrukter
6. nötter
7. svamp

11.2.3 Verksamhetsprogram och dess innehåll

Producentorganisationer kan välja att ombesörja medlemmarnas försäljning och gemensamma inköp utan att utnyttja möjligheten att från EU erhålla bidrag för godkända gemensamma utgifter. Producentorganisationerna kan emellertid också välja att skapa program, av EU kallade ”Verksamhetsprogram”, som ska innehålla det ramverk, dvs. de aktiviteter och åtgärder producentorganisationen avser genomföra under den tid programmet löper, max fem år.

Åtgärderna ska vara av en kollektiv natur och dessutom vara framåtsyftande. De kan sägas vara av en kollektiv natur om de berör ett större antal eller andel av producentorganisationens medlemmar och de har antagits demokratiskt av organisationens medlemmar.

Det är sålunda viktigt att betona att stödet inte får användas som ett investeringsstöd för producentorganisationens enskilda medlemmar utanför åtgärder som har en kollektiv prägel och är av gemensamt intresse för producentorganisationen som helhet.

Stödet får inte heller ges till allmänna produktionskostnader.

Exempel på kostnader som inte kan godkännas inom ramen för verksamhetsprogram är:

a) Generella produktionskostnader, speciellt
   - frön och plantor
   - växtskyddsprodukter inklusive produkter för integrerad produktion, gödning och andra produktionsmedel
   - förpackningskostnader, lagringskostnader, packningskostnader
   - kostnader för insamling och transport (intern och extern)
   - driftskostnader (särskilt elektricitet, bränsel och underhåll)
b) Allmänna kostnader
c) Inkomst och pristillägg
d) Försäkringskostnader
e) Återbetalning av lån
f) Köp av obebyggd mark
g) Deltagarersättning till producenter som deltar i utbildningskurser, annat än kostnader för logi och transport
h) Kostnader förknippade med kvantiteter som producerats av organisationens medlemmar men utanför EU

i) Åtgärder som kan snedvrida konkurrensen i andra ekonomiska aktiviteter i producentorganisationen

j) Begagnad utrustning

k) Investeringar i transportmedel som skall användas av producentorganisationen för marknadsföring eller distribution

l) Hyra som ett alternativ till köp samt diftskostnader för hyrda produkter

m) Kostnader knutna till leasingkontrakt

n) Reklam för enskilda varumärken eller varumärken som innehåller geografiska beteckningar

o) Skatter och andra nationella avgifter

p) Investeringar för bearbetning av färska produkter. Åtgärder som utförs av producentorganisationen för att iordningställa produkterna, t.ex. tvättning, snittning, putsning, torkning och förpackning anses inte som bearbetning

Producentorganisationen kan naturligtvis t.ex. göra reklam för sitt enskilda varumärke men kostnaderna för detta berättigar inte till stöd från EU. Tanken bakom detta är att EU:s pengar skall användas för att stärka sektorn i sin helhet och inte för att finansiera producentorganisationernas konkurrens med varandra. Därför kan driftsfonden finansiera åtgärder för att öka konsumtionen av frukt och/ eller grönsaker generellt men inte för att öka konsumtionen av svensk frukt eller skånsk frukt på bekostnad av frukt från andra EU-länder.

Exempel på kostnader som däremot kan godkännas är:

a) Kostnader för plantor av perenna växtslag

b) Specifika kostnader för organisk, integrerad eller experimentell produktion

c) Miljöåtgärder (inklusive återanvändbara och återvinningsbara emballage)

d) Kvalitetsförbättrande åtgärder (inklusive certifierade frön och plantor)

e) Personalkostnader för kvalitets- och miljöförbättrande åtgärder

f) Investeringar i transportmedel utrustande med kyla och/eller kontrollerad atmosfär

g) Extra transportkostnader som orsakas av att man väljer ett miljövänligare transportmedel (t.ex. järnväg)

h) Kostnader för möten och utbildningsprogram förknippade med åtgärder i verksamhetsprogrammet, inklusive kostnader för logi och transport

i) Allmän marknadsföring och marknadsföring av kollektiva märken. Reklam för geografiska namn berättigar till stöd bara om namnet är godkänt i förordning 2081/92 eller om det geografiska namnet har en underordnad betydelse till huvudbudskapet

j) Begagnad utrustning som uppfyller vissa regler (enligt förordning 1685/2000)

k) Mark, om köpet krävs för att göra en investering som är upptagen i verksamhetsprogrammet

l) Leasing, inom ramen för produktens marknadsvärde (och enligt 1685/2000)

m) Hyra istället för köp om det är ekonomiskt försvarbart

n) Köp av fastighet (i enlighet med 1685/2000)

o) Investeringar i enskilda företag kan godkännas om de uppfyller kraven på att investeringen skall ha en kollektiv natur och åtgärder vidtagits för att säkra att investeringen tillfaller producentorganisationen om medlemmen lämnar denna.

p) Ersättningsinvesteringar får göras förutsatt att restvärdet för den ersatta investeringen antingen tillfaller producentorganisationen eller dras ifrån kostnaden för den nya investeringen

q) Overheadkostnader förknippade med verksamhetsprogrammet och driftsfonden finansieras med en summa som motsvarar 2 % av den godkända driftsfondens storlek upp till ett maximalt belopp på 150 000 euro.

Producentorganisationerna skall innan programmen börjar gälla skicka in dessa till den ansvariga myndigheten i respektive medlemsstat för ett godkännande. Efter programmets genomförande genomför myndigheten återigen kontroller som utvärderar huruvida åtgärderna genomförts i enlighet med det godkända verksamhetsprogrammet, och om de kostnader som producentorganisationen begär stöd för verkligen berättigar till stöd.

11.2.4 Driftsfonder

För att finansiera de kostnader som är förknippade med genomförandet av åtgärder i Verksamhetsprogrammen skall producentorganisationerna skapa så kallade driftsfonder. Bidragen till driftsfonderna skall erläggas som avgifter av medlemmarna. Avgiften får baseras på den salufördа produktionens volym eller värde eller en kombination av dessa. Medlemsstaterna får även tillåta att producentorganisationerna använder egna medel för att finansiera driftsfonden och att man fastställer individuella avgifter på olika nivåer. Medlemmarnas del får dock inte finansieras med andra offentliga medel.

Samma summa som medlemmarna erlagt och som motiveras av godkända kostnader erhåller producentorganisationen sedan från EU. EU betalar dock max 4,1 % av producentorganisationens omsättning av godkända produkter.

11.2.5 Producentorganisationer och PO-stöd i Sverige

Sverige hade redan före 1996 producentorganisationer. Dessa var dock inte erkända enligt EU:s kriterier och fick därför starta en erkännandeprocess när EU-stödet introducerades 1997. Antalet producentorganisationer var i från början 11. Några har under åren gått samman och några nya PO har skapats.

I januari 2007 fanns följande producentorganisationer i Sverige:

- Blekingegrönt (Mörrum)
- Äppelriket (Kivik)
- Kalmar Ölands trädgårdsprodukter (Kalmar)
- Mellansvenska Odlare (Göteborg/ Linköping)
- Norrgrönt (Umeå)
- Svenska Odlarlaget (Helsingborg)
- Svenska grönsaksodlare i Förening (Helsingborg)
- Sydgrönt (Helsingborg)

Som framgår av figur 117 har stödet till PO i Sverige ökat kontinuerligt under årens lopp. De flesta svenska PO utnyttjar också största delen av det stöd som är möjligt, dvs. de ligger relativt nära stödtaket på 4,1 %. Av figur 117 framgår vidare att den andel av den svenska produktionen som saluförs via PO har legat tämligen konstant under perioden 1998 till 2004 med en andel mellan 40 och 45 %.

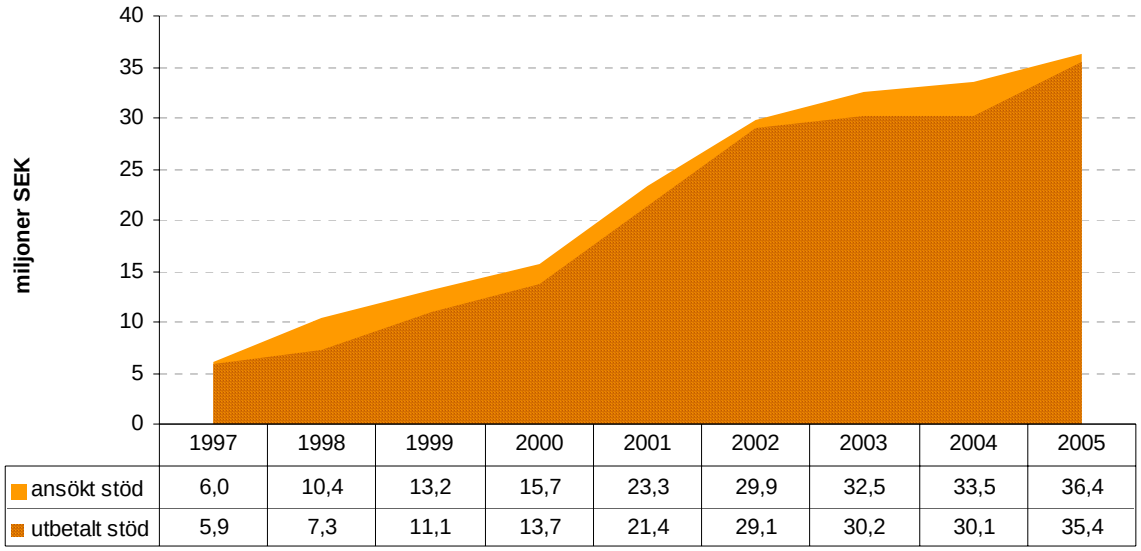

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ansökt stöd	6,0	10,4	13,2	15,7	23,3	29,9	32,5	33,5	36,4
utbetalt stöd	5,9	7,3	11,1	13,7	21,4	29,1	30,2	30,1	35,4

Figur 117. Ansökt stöd och utbetalat stöd till svenska producentorganisationer under perioden 1997 till 2005
Aid levels, aid applied for and paid aid to Swedish PO:s between 1997 and 2005

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

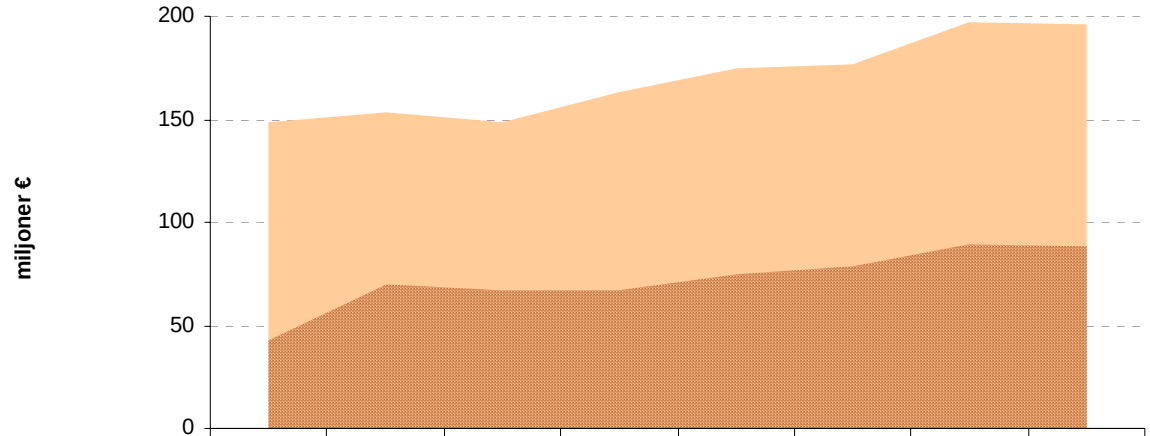

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
total produktio	148,5	153,0	149,0	163,1	175,2	177,1	197,1	195,8
produktion via PO	42,3	70,0	67,0	66,8	74,8	78,5	89,2	88,0

Figur 118. Andel av den svenska produktionen som saluförts via PO
Share of Swedish production sold through PO

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

När stödet introducerades kom olika typer av marknadsföringsrelaterade åtgärder att dominera starkt i verksamhetsprogrammen, kanske för att de krävde förhållandevis kort planering. I takt med att andra åtgärder har ökat i programmen har andelen markndsföringsåtgärder minskat och fördelningen mellan olika åtgärdskategorier är idag förhållandevis jämn.

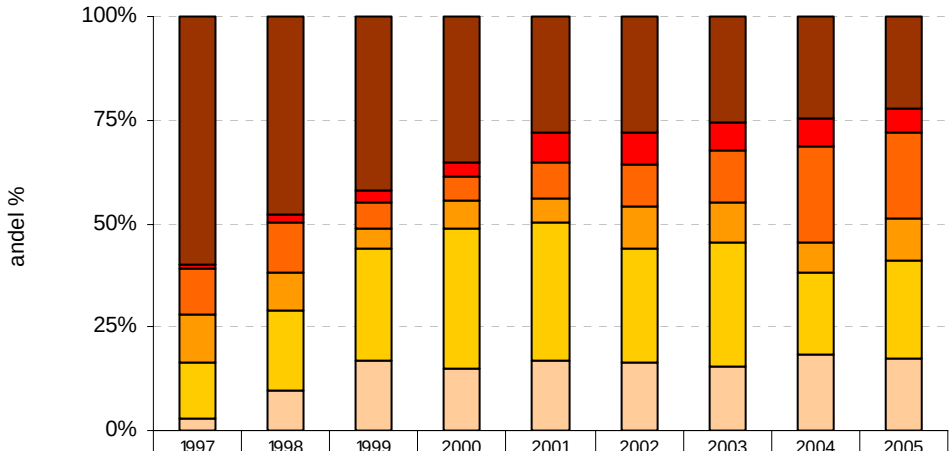

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Marknadsföring	59,7%	48,0%	42,0%	35,2%	27,9%	28,1%	25,8%	24,8%	22,4%
Medlemmar	1,4%	1,9%	3,1%	3,6%	7,4%	7,5%	6,6%	6,8%	5,8%
Utveckling av produktion och företagsledning	10,8%	11,9%	6,1%	5,7%	8,7%	10,2%	12,6%	23,1%	20,6%
Produktionsplanering	11,5%	9,4%	4,9%	6,6%	5,8%	10,4%	9,8%	7,1%	10,0%
Produktutveckling, kvalitet och kontroll	13,9%	19,3%	27,1%	33,8%	33,5%	27,5%	29,5%	19,7%	23,6%
Miljö	2,7%	9,5%	16,8%	15,1%	16,7%	16,3%	15,7%	18,5%	17,6%

Figur 119. Fördelning av PO-stödet i Sverige på olika åtgärdskategorier under perioden 1997 till 2005
Distribution of Swedish PO-aid on type of measure between 1997 and 2005

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

11.2.6 PO-stödet i EU

PO-stödet är nu inne på sitt tionde år och det har under hela perioden brottats med problem. Regelverket har varit otydligt och därför svårt att tillämpa, såväl för de administrerande myndigheterna som för producentorganisationerna. Tillämpningsreglerna har därför omformats flera gånger. Kommissionens målsättning har varit att 60 % av de frukt och grönsaker som saluförs inom EU skall säljas via godkända PO. År 2005 låg andelen i EU 25 på 33,5 %.

Den låga anslutningsgraden medför flera problem. Det främsta är att det ställer en majoritet av EU:s producenter av frukt och grönsaker utanför det stödmässigt största stödet. Detta inverkar på konkurrensneutraliteten mellan de odlare som är anslutna till en PO och de som väljer att stå utanför. Därmed påverkas konkurrensneutraliteten såväl mellan odlare inom ett land (de som är medlemmar i en PO och de som står utanför) och mellan olika länder. Detta eftersom anslutningsgraden varierar kraftigt mellan olika länder. Ett annat problem är att stöd för vissa åtgärder, t.ex. miljöåtgärder som är avsedda att ge en viss effekt, endast når en begränsad mängd odlare och därmed inte blir ett effektivt sätt att stödja miljöförbättrande åtgärder i sektorn. Europeiska revisionsrätten förde i en rapport 2005 fram stark kritik mot stödet med motivering att det inte når de odlare som är i störst behov av stödet. Svenska PO uppger dock att investeringar som påverkar kvalitet och miljö med hjälp av stödet kunnat tidigareläggas flera år.

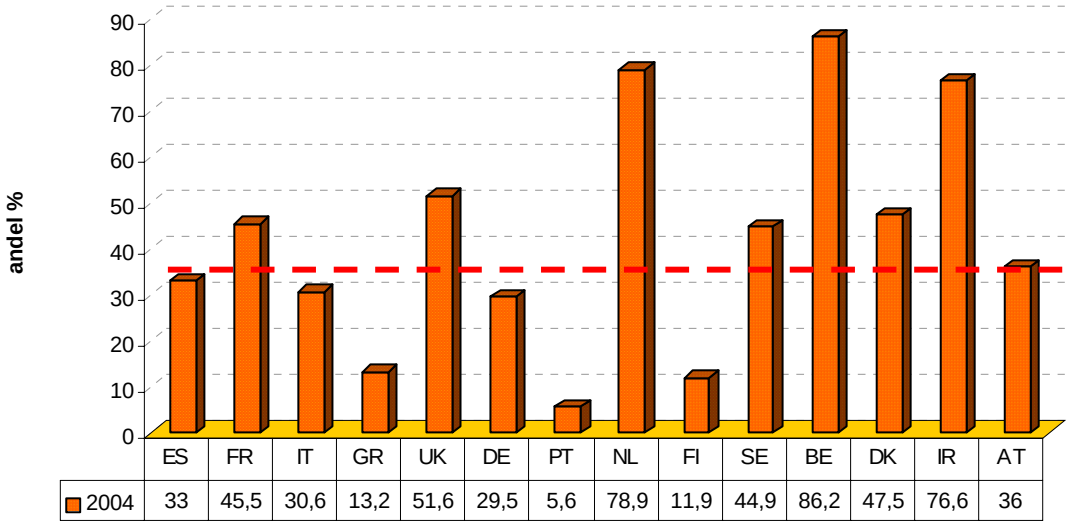

Figur 120Andel av produktionsvärdet som 2004 såldes genom godkända PO (medel för EU 25, 33,5 %)
Share of fruit and vegetable production sold through PO:s in 2004 (average for EC 25, 33,5 %)

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

Material rörande EU 15 visar på stora skillnader mellan länderna när det gäller producentorganisationernas struktur. Spanien har det största antalet PO men den genomsnittliga omsättningen ligger bara på drygt knappt 9 miljoner €. Landet har sålunda ett mycket stort antal små PO. Strukturen i Frankrike är likartad även om antalet PO bara är hälften så stort som i Spanien. I Portugal och Grekland är den genomsnittliga PO:n ännu mindre, den genomsnittliga omsättningen är 2 respektive 3 miljoner €. Det motsatta förhållandet hittar man i norra Europa och framför allt i Belgien och Holland. Här är antalet PO litet, 17 respektive 17 stycken, medan den genomsnittliga omsättningen är mycket hög, 49 respektive 113 miljoner €.

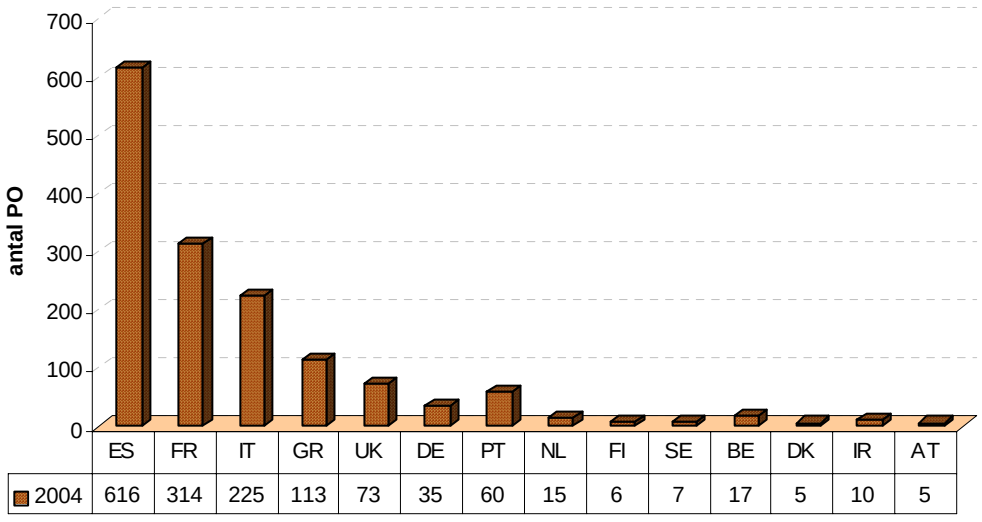

Figur 121. Antalet godkända PO i 14 medlemsländer under 2004
Number of PO:s in 14 Member States in 2004

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

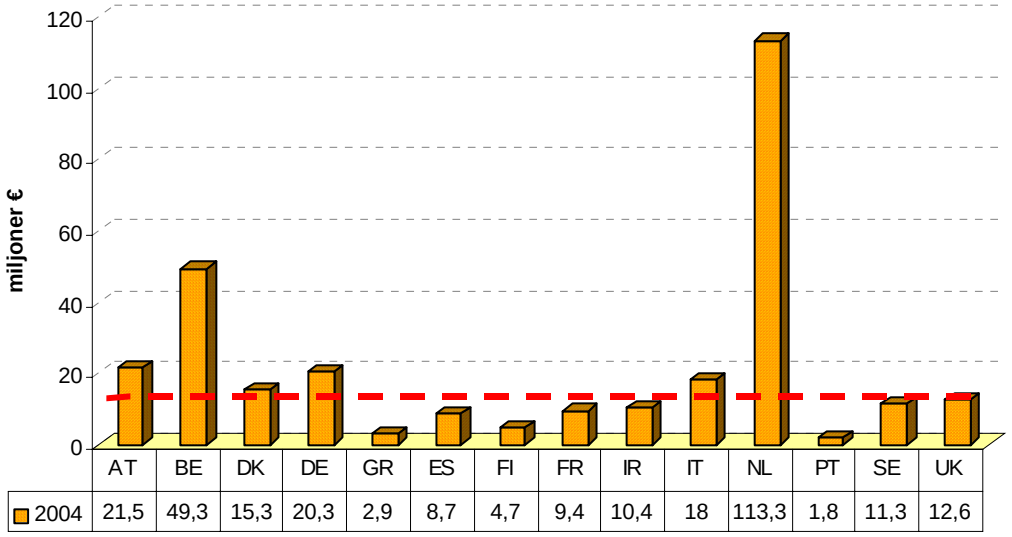

Figur 122. Genomsnittlig omsättning i godkända PO i 14 medlemsländer 2004 (genomsnitt 10,2 miljoner €)

Average value of marketed production in recognized PO:s in 14 Member States in 2004 (average 10,2 million €)

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

När det gäller det totala utfallet så är Spanien och Italien de största stödmottagarna. Allt annat vore förvånande eftersom detta är Europas i särklass största frukt- och gröntproducenter. Den spanska produktionens värde uppgår till 12,8 miljarder € och den italienska till 10,8 miljarder €. Tredje största stödmottagare är Frankrike var produktionsvärde likaså hamnar på tredje plats med 6 miljarder €. Grekland, vars produktinsvärde på 3,2 miljarder € lägger dem på fjärde plats har dock tämligen begränsade utbetalningar till PO.

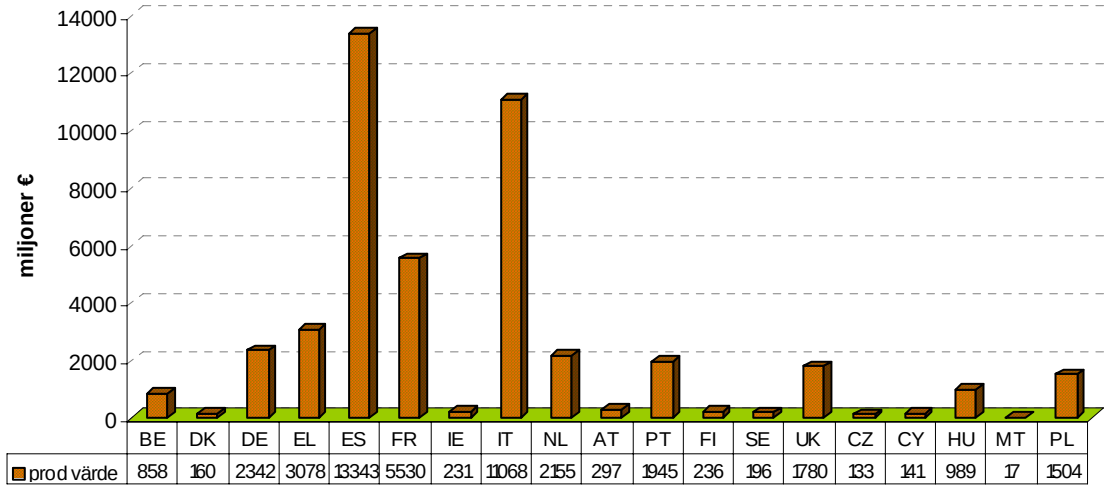

Figur 123. Produktionsvärdet för frukt och grönsaker 2004 i 19 av EU:s medlemsstater (uppgift för övriga saknas)

Production value for fruit and vegetables 2004 in 19 EC member states (figures for 6 states are missing)

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

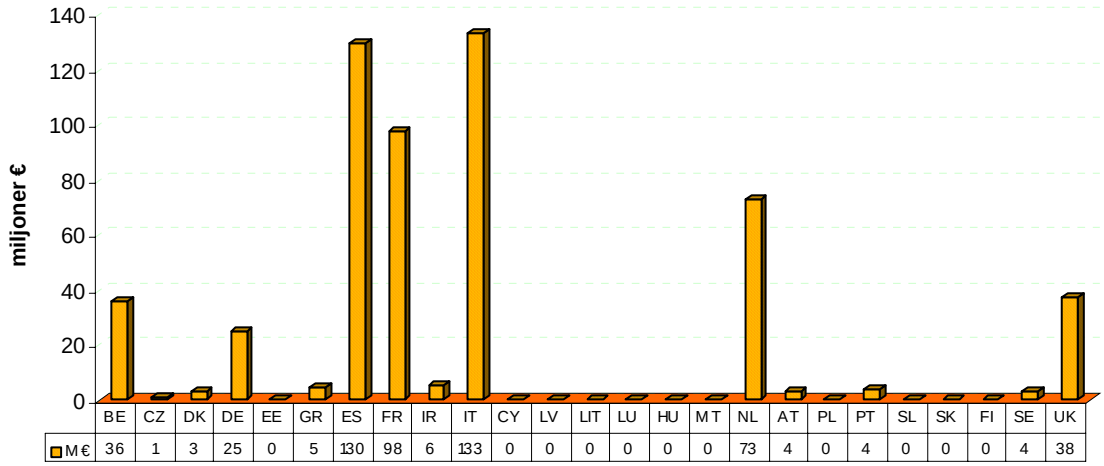

Figur 124. Utbetalt stöd till PO under 2005
Total payments to PO:s in 2005

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

Underlaget leder till det utbetalda stödets storlek i relation till landets totala produktionsvärde. Det ger ett mått på hur väl landet utnyttjar PO-stödet. Ett maximalt utnyttjande som med alla odlare anslutna till en PO och PO som utnyttjar stödet maximalt skulle ge ett värde på 4,1 % eftersom detta är PO-stödets stödtak. Högst utnyttjande har Belgien med 4,3 %. Med en anslutningsgrad på 83,7 % innebär detta att landets 15 PO alla utnyttjar stödet maximalt. Nederländerna har likaså ett högt utnyttjande med 2,7 % medan de största producentländerna Italien och Spanien har betydligt lägre utnyttkande, 1,1 respektive 0,9 %. Lägst utnyttjande (av EU 15) har Grekland, Portugal och Finland med 0,1 till 0,2 %.

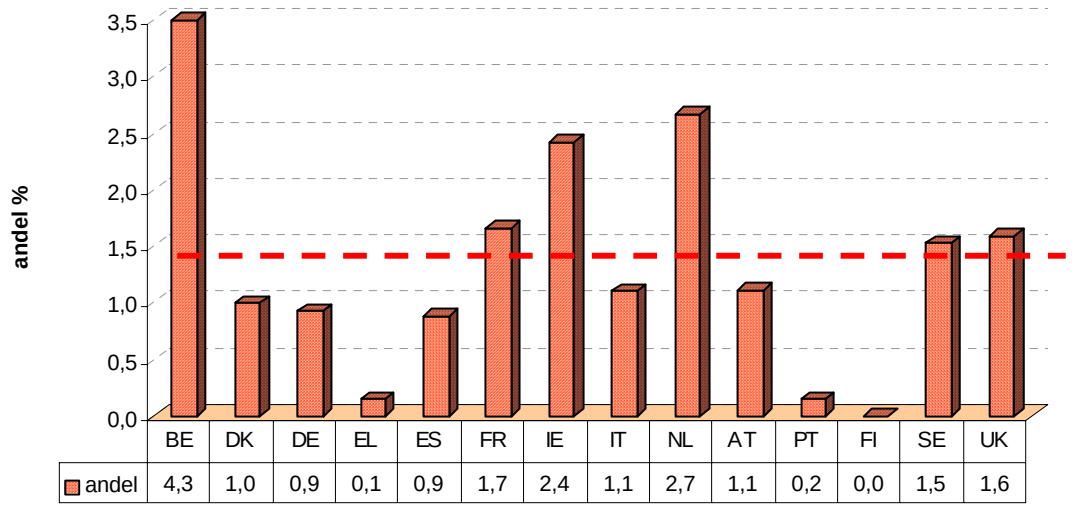

Figur 125. Stödets andel av det totala produktionsvärdet 2004 (genomsnitt 1,2 %)
Paid PO-aid in relation to value of total production in 2004

Källa/source: bearbetat material från EU-kommissionen, processed material from EC-Commission

Organisationsgraden i de nya medlemsstaterna är mycket låg vilket ger ett lågt utnyttjande även om den med all sannolikhet kommer att öka med tiden. Orsakerna till den låga anslutningsgraden är inte alltid lätta att påverka med olika regeländringar. I vissa regioner är avstånden mellan odlarna långa och de odlare som finns tillgodoser ofta en närmarknad. Att tillhöra en PO för att samordna utbudet erbjuder då inte samma fördelar som i ett område där odlarna ligger tätt och gemensamma uppsamlinngslokaler finns i närområdet. I andra regioner

kan produktionen vara utspridd på öar vilket ger samma effekter som långa avstånd. Ytterligare en faktor som förts fram är odlarna önskan att vara oberoende. Detta har förts fram i de nya medlemsstaterna där tidigare negativa erfarenheter av genom kommunismen påtvingat kooperativt samarbete fortfarande gör många odlare tveksamma till att gå med i en PO. Det har dock även förts fram som en orsak till låg anslutningsgrad även i andra länder.

11.3 Återtag/intervention

I likhet med flera andra sektorer inom EU:s jordbruksreglering (nötkött, mejeriprodukter, spannmål samt socker[29]) finns inom sektorn för färska frukter och grönsaker möjlighet till återköp av produkter från marknaden, s.k. intervention. Syftet med detta är att stabilisera prisnivån, dvs. att hålla priserna uppe under perioder när ett överskott av produkter orsakat prisfall. Inom andra områden köps produkterna infrån marknaden när priserna är låga och säljs sedan ut när priserna ökat. Detta är inte möjligt inom sektorn för färska frukter och grönsaker eftersom produkterna har kort hållbarhet. Trots olika förändringar av regelverket för att uppmuntra annan avsättning, och då främst gratis distribution, så är kompostering den vanligaste slutdestinationen för återtagna produkter.

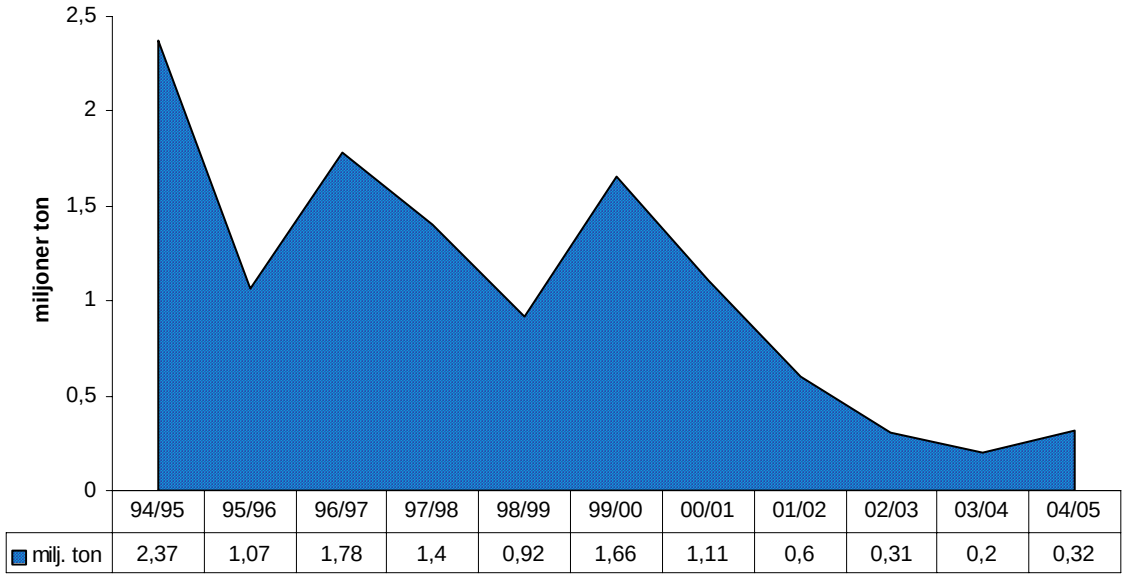

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
milj. ton	2,37	1,07	1,78	1,4	0,92	1,66	1,11	0,6	0,31	0,2	0,32

Figur 126. Utveckling av återtagna kvantiteter under perioden 1994/95 till och med 2004/05
Development of quantities withdrawn from the market between 1994/95 and 2004/05

Källa/source: EU-kommissionen, EC-Commission

Som framgår av figur (budgetutgifter) svarade återtag för den största utgiftsposten inom sektorn för frukt och grönsaker fram till och med 1997. Därefter har utgifterna för återtag minskat och stödet till producentorganisationer etablerats som det utgiftsmässigt största stödet. Detta var också syftet med den reform som förhandlades fram under 1996 och som trädde i kraft den 1 januari 1997. Under perioden har återtagens andel av utgifterna sjunkit från 40 % till drygt 4 %. Figuren visar att budgetutgifterna under åren mycket väl följt återtagna kvantiteter och att de under de senaste tre åren legat kring 20 till 30 miljoner € per år. I Sverige har dock inga utbetalningar för stöd till återtagna frukter och grönsaker varit aktuella.

[29] Max 600 000 ton

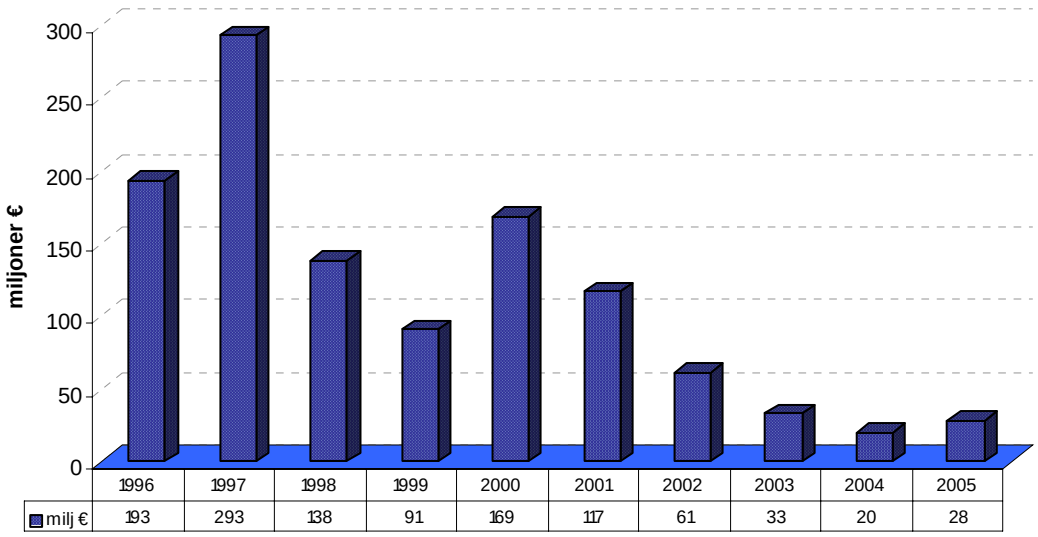

Figur 127. EU:s kostnader för intervention av färska frukter och grönsaker finansierade med gemenskapskompensation under perioden 1996 till 2005
EU costs for Community financed intervention of fresh fruits and vegetables between 1996 and 2005.

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

11.3.1 Regelverket för kompensationsbetalningar vid återtag

Finansiering av intervention inom frukt och grönsakssektorn kan ske på två sätt:

- ✓ Med gemenskapskompensation, dvs. med 100 % ersättning från EU enligt fastställda kompensationsnivåer.
- ✓ Via driftsfonder, dvs. från de fonder som finansieras till 50 % av medel från medlemmarna själva och till 50 % från EU:s budget.

Sexton av de produkter som ingår i marknadsordningen kan återtas från marknaden med 100 % kompensation från EU[30] enligt fastställda nivåer (tabell 33). Stödnivåerna är dock låga, de varierar mellan 4 och 14 €/100 kg, dvs. mellan 36 öre och 1,28 kronor per kilo.

Alla återtag, även de som görs med full gemenskapskompensation görs av producentorganisationer. Producentorganisationerna är ålagda att även återta produkter från odlare som inte tillhör någon PO. Stödet reduceras då med 10 %.

Alla återtagna produkter måste uppfylla minst de kvalitetskrav som definieras av kvalitetsklass II i produktens handelsnorm.

Hur stora kvantiteter som kan återtas är begränsat genom så kallade intervetionströsklar. Dessa trösklar avser de återtag som gjorts såväl med gemenskapskompensation som inom ramen för producentorganisationernas driftsfonder. Trösklarna begränsar hur stor andel av den produktion som en PO salufört som kan återtas från marknaden och är medelvärden av en treårsperiod. I de fall återtag görs av produkter från odlare som inte tillhör någon PO avser begränsningen den enskilde odlarens salufördа kvantitet. Om interventionströsklarna överskrids görs en reducering av den ersättning som betalas ut.

[30] Produkterna och de ersättningsnivåer som utgår finns angivna i bilaga II till Rådets förordning (EG) 2200/96, EGT L297, 21.11.1996

Godkända PO kan dessutom använda sina driftsfonder för att finansiera återtag av andra produkter än de 16 som finns angivna i marknadsordningen[31] och de kan också betala ut ett tillägg för återtag produkter i bilagan (som omfattas av full gemenskapskompensation) vilket gör kompensationen högre. En förutsättning för att finansiera återtag via driftsfonderna är att detta finns upptaget i PO:ns verksamhetsprogram. Möjligheten har hitills använts i mycket begränsad utsträckning. Vid finansiering via driftsfonderna är kompensationsnivån inte bunden till de belopp som angetts i marknadsordningen (se tabellen nedan). Den nationella myndigheten kan dock fastställa maximala kompensationsbelopp för ersättning via driftsfonderna. Det är också begränsat hur stor andel av en driftsfond som får användas till återtag. Första året efter att en PO godkänts får maximalt 60 % av driftsfonden användas till återtag. Andelen trappas sedan successivt ner och från sjätte året och framåt får maximalt 30 % av driftsfonden användas till återtag.

Tabell 33. EU:s kompensation för återtagna produkter och maximalt återtag
EU compensation for withdrawn products and interventionsthreshholds

	Kompensation €/100 kg	Max återtag % av saluförd produktion
Blomkål	7,01	10%
Tomat	4,83	10%
Äpple	8,81	8,5%
Druvor	8,02	10%
Aprikos	14,17	10%
Nektarin	13,04	10%
Persika	10,99	10%
Päron	8,39	8,5%
Aubergine	3,97	10%
Melon	4	10%
Vattenmelon	4	10%
Apelsin	14	5%
Mandarin	13	5%
Klementin	13	5%
Satsumas	13	5%
Citron	13	5%

Källa/source: EG 2200/96

11.3.1.1 Vilka produkter återtas?

För vilka produkter föreligger det då en strukturell obalans som leder till återtag från marknaden? Av figuren nedan framgår att tomat är den produkt som återköps i störst kvantiteter följt av persikor, nektariner äpplen och päron. Studerar man däremot återtagandena i relation till producerad kvantitet ligger nektariner i topp med cirka 4 % av den producerade kvantiteten återköpt från marknaden. Det bör noteras andelen återtagna frukter och grönsaker har sjunkit kraftigt under senare år.

[31] Rådets förordning 2200/96, EGT L 297, 21.11.1996, bilaga II.

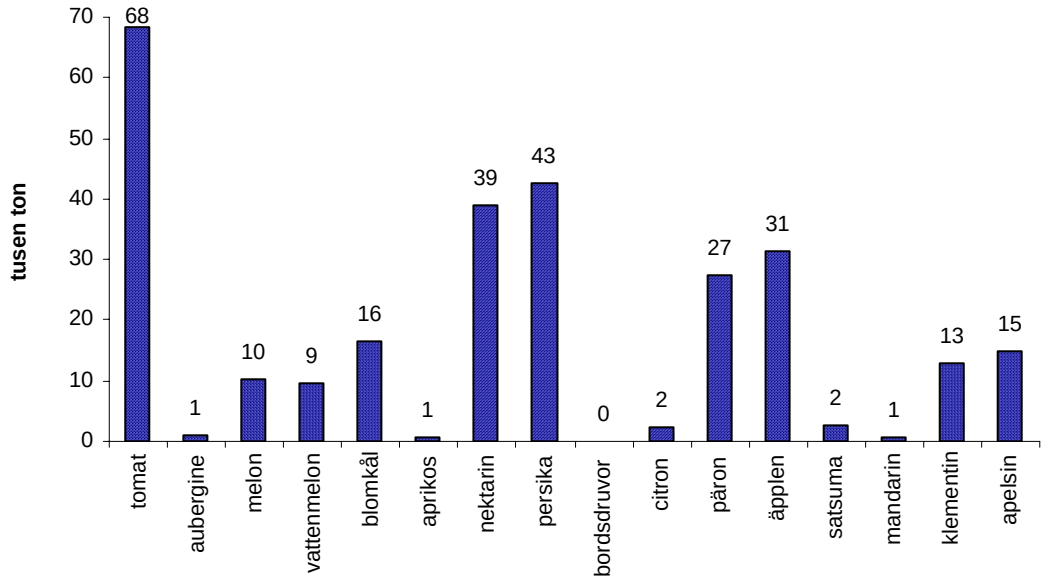

Figur 128. Återtagna produkter, genomsnittlig kvantitet för marknadsåren 2002/03 till och med 2004/05, tusen ton
Withdrawals, average quantity for the years 2002/2003 to 2004/2005

Källa/source: EU-Kommissionen/EC Commission

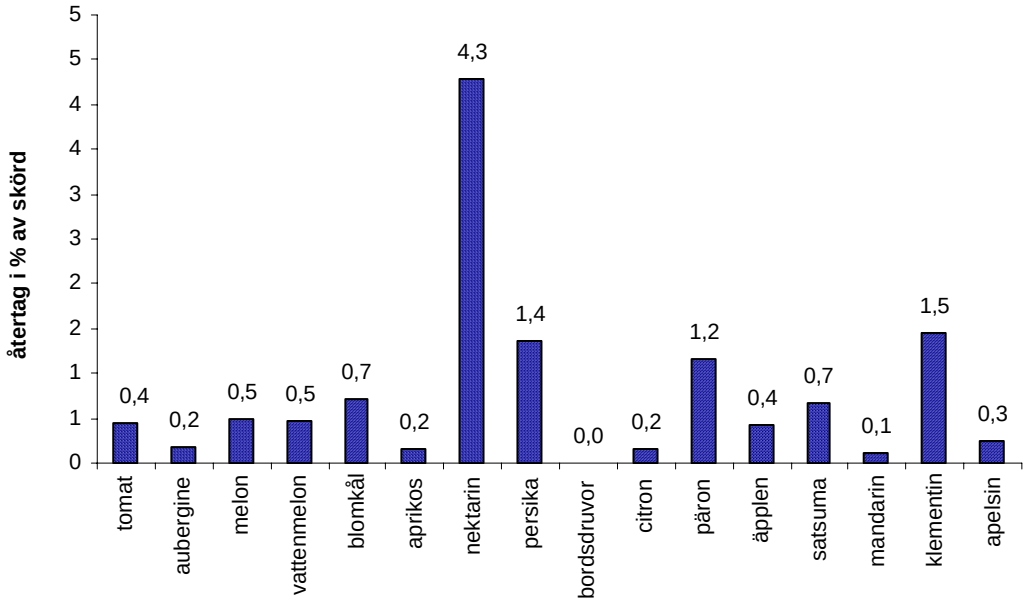

Figur 129 Återtag av frukt och grönsaker i % av total produktion, medel för 2002/03 till 2004/05.
Withdrawals of fruit and vegetables as share of total production, average for 2002/03 to 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC Commission

11.3.1.1.1 Återtag av tomater

Tomater är sålunda den produkt av vilken det återtas störst kvantiteter. Av figuren nedan framgår att Spanien svarar för den helt övervägande delen av de tomater som återtas från marknaden med mindre kvantiteter återtagna i Frankrike, Italien och Belgien. Det bör också förtydligas att de tomater som återtas är tomater för färskvarukonsumtion och inte industri-tomater (råvara till bearbetningsindustrin).

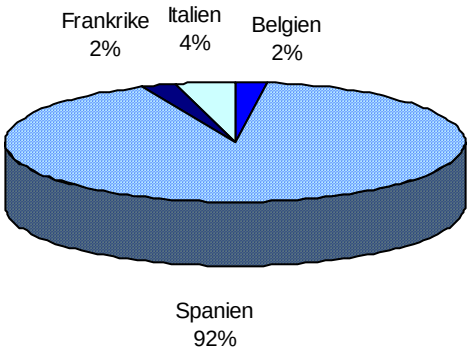

Figur 130 Fördelning av återtag av tomater, genomsnitt för perioden 2002/03 - 2004/05
Country distribution of tomato withdrawals, average 2002/03 - 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC Commission

Den utveckling av återtagsmängden för tomat som skett efter reformen 1996 har skilt sig från övriga produkter där reformen ledde till en successiv minskning. Återtagen av tomater ökade däremot efter reformen. Den procentuella begränsningen av återtagen hade inte någon reell begränsande effekt på tomaterna där återtagen andel låg tydligt under tröskeln på 10 %. Detta beror på att medan de tomater som återtas är tomater för färskvarumarknaden är basen för beräkningen av återtagen kvantitet den totala produktionen av tomater, inklusive tomater för bearbetning, och den är mycket stor. Efter marknadsåret 1999/ 2000 har dock även återtagen av tomater minskat kraftigt.

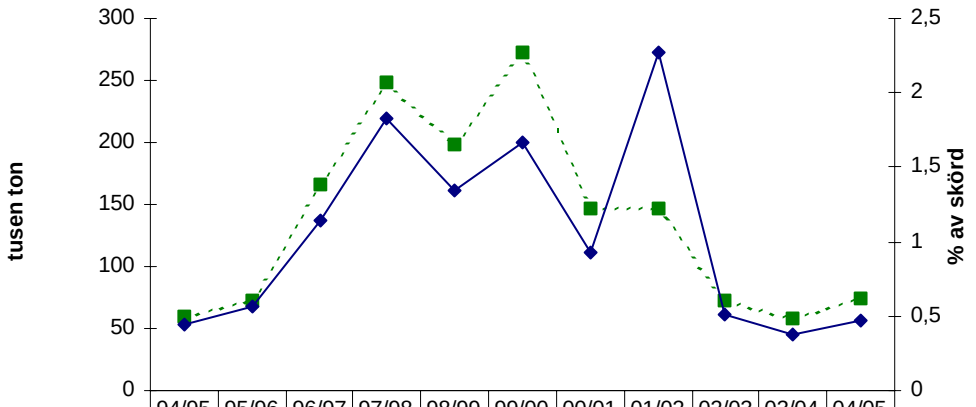

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Återtagna kvantiteter	59	73	166	249	199	272	147	147	73	58	75
% av skörd	0,44	0,56	1,14	1,83	1,34	1,67	0,93	2,27	0,51	0,38	0,47

Figur 131. Återtag av tomater i kvantitet och som andel av skörden under perioden 1994/95 till och med 2004/05, tusen ton
Withdrawn quantity of tomatoes and share of harvested quantity (%), between 1994/95 and 2004/05

Källa source: EU-Kommissionen/EC-Commission

När det gäller den återtagna mängden i förhållande till skördad kvantitet kan man se att efter marknadsåret 1997/98 har trenden varit sjunkande med undantag för ett år, 2001/2002 då andelen steg till 2,27 %, detta trots att den totala återtagsmängden inte steg. Förklaringen

borde därför vara en låg skörd detta år vilket i och för sig bekräftas av skördesiffror men minskningen ligger under 10 % och borde därför inte påverka utslaget i så stor utsträckning. Siffran är därför något förvånande.

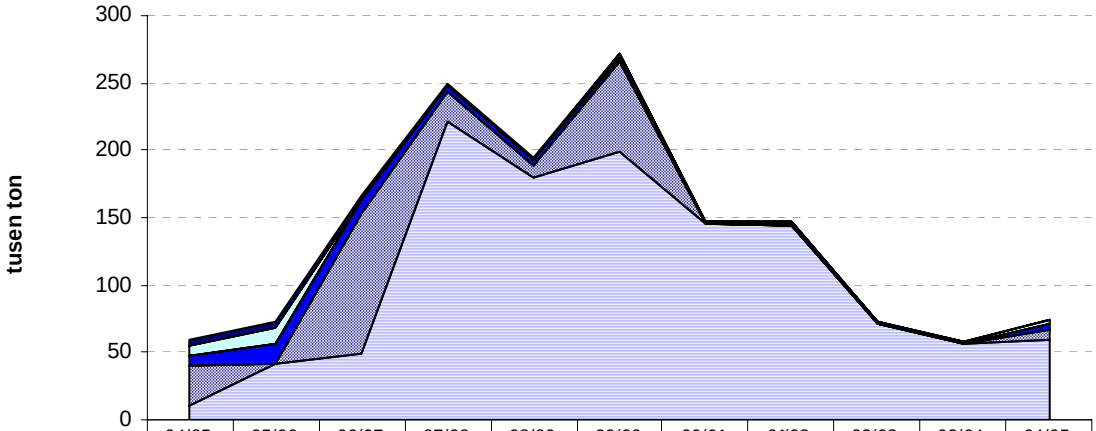

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Övriga	5	5	3	0	0	1	0	1	0	0	0
Belgien	8	13	0	1	1	2	0	0	0	1	4
Frankrike	7	14	10	5	3	3	1	2	1	1	4
Italien	31	1	104	22	9	68	0	0	0	0	9
Spanien	10	41	49	221	180	198	146	144	72	56	59

Figur 132. Återtagna kvantiteter tomater fördelade på land under perioden 1994/95 till 2004/2005
Country distribution of tomato withdrawals between 1994/95 and 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-commission

11.3.1.1.2 Återtag av persikor och nektariner

Segmentet persikor har under många år brottats med en strukturell obalans. Fram till och med marknadsåret 1999/2000 var det vanligt att 20 – 25 % av EU:s totala skörd återtogs från marknaden med finansiellt stöd och destruerades. Värst har problemen varit i Grekland där återköpen av nektariner såväl 1994/95 som 1996/97 omfattade 75 % av den producerade kvantiteten. Liksom för andra produkter har återtagen minskat kraftigt under senare år när producentorganisationernas återköp begränsats till maximalt 10 % av saluförd kvantitet.

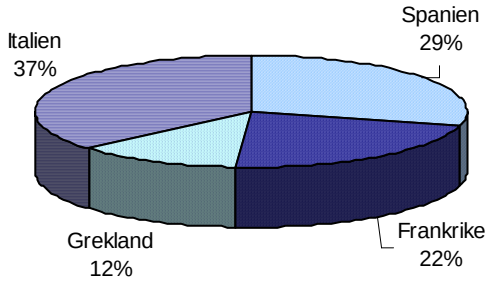

Figur 133. Landsfördelning för återtag av persikor, genomsnitt för perioden 2002/03 - 2004/05
Country distribution of peach withdrawals, average 2002/03 - 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

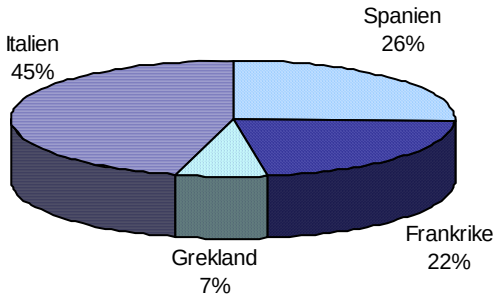

Figur 134. Landsfördelning för återtag av nektariner, genomsnitt för perioden 2002/03 - 2004/05
Country distribution of nectarine withdrawals, average 2002/03 - 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

En viss minskning av produktionen är också ett resultat av att EU finansierat röjning av odlingar. Marknadsåret 1997/98 beviljades röjningsstöd för persikor och nektariner. Den röjda arealen uppgick för persikor till 5 499 hektar vilket motsvarar 3,6 % av den totala ytan. Av den totalt beviljade arealen beviljades Grekland 31,9 % medan 29 % gick till Spanien och 24,5 % till Italien. För nektariner uppgick den röjda arealen till 1 157 hektar vilket motsvarar 3,19 % av den totala arealen. Här beviljades Italien stöd för 39 % av den beviljade arealen medan Frankrike erhöll 25 % och Grekland 20 %.

Återtagen av nektariner har aldrig varit kvantitetsmässigt lika stora som för persikor, som mest 250 000 ton marknadsåret 1996/97 men detta bör ställas i relation till att produktionen av nektariner bara är cirka en tredjedel så stor som produktionen av persikor. Materialet visar vidare på den stira variationen mellan olika år. I Grekland, som haft de största återtagen, drabbades odlingarna t.e.x både 2003 och 2004 av frost i blomningen vilket gjorde att produktionen blev mycket liten och inga återtag blev följdaktligen aktuella.

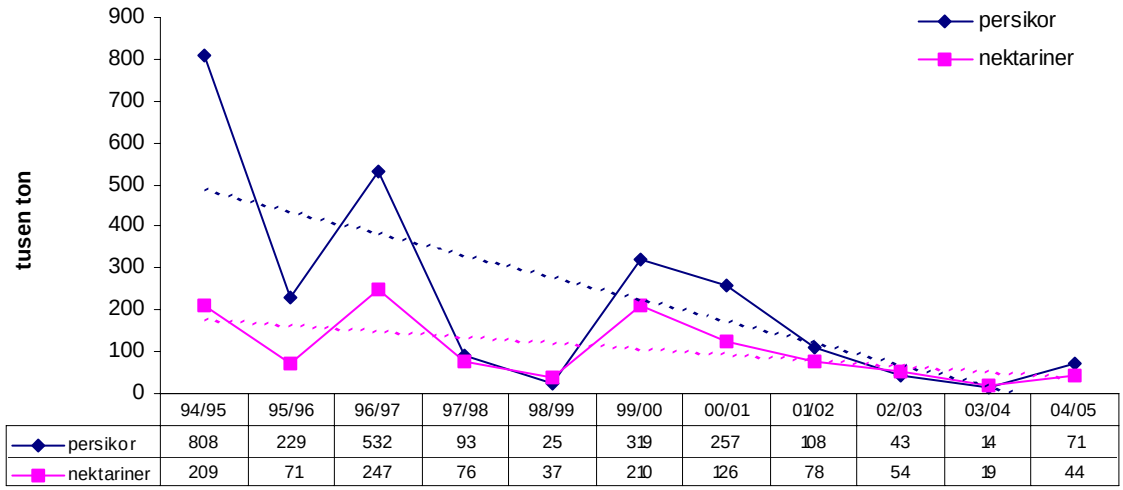

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
persikor	808	229	532	93	25	319	257	108	43	14	71
nektariner	209	71	247	76	37	210	126	78	54	19	44

Figur 135. Återtag av persika och nektariner (inklusive trendlinjer) mellan 1994/95 och 2004/05, tusen ton
Peach and nectarine withdrawals (and trendlines) between 1994/95 and 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

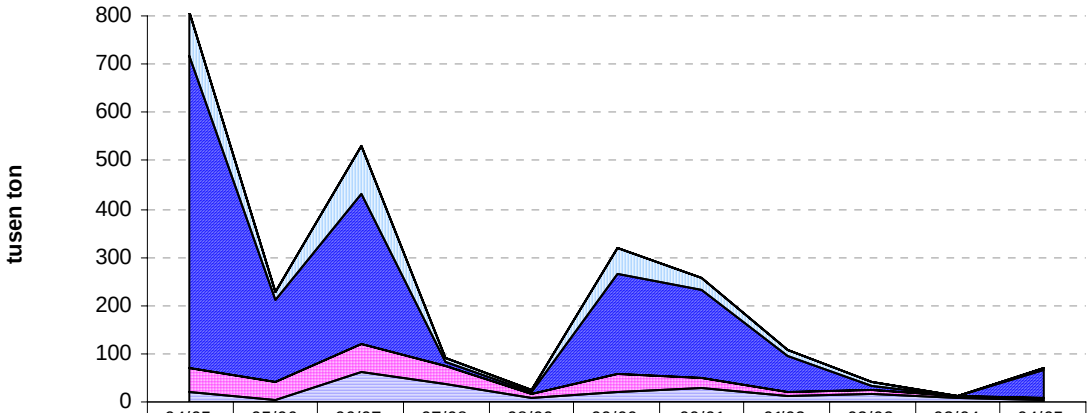

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Portugal	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0
Italien	93	17	98	10	4	52	26	13	11	0	6
Grekland	647	169	312	7	3	210	184	73	6	0	55
Frankrike	47	40	57	38	11	36	20	11	11	5	5
Spanien	21	3	63	36	7	21	27	11	15	9	5

Figur 136. Återtagna kvantiteter persikor fördelade på land under perioden 1994/95 till 2004/2005
Country distribution peach withdrawals between 1994/95 and 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-commission

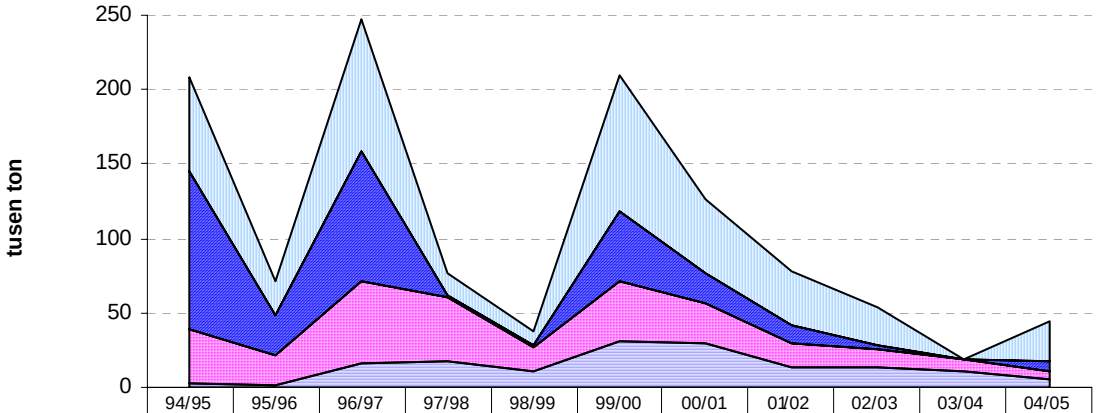

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Italien	64	23	88	14	9	91	50	36	26	0	27
Grekland	106	27	88	2	2	47	20	13	2	0	6
Frankrike	35	20	56	43	16	41	26	16	12	7	6
Spanien	3	2	16	18	10	31	30	14	14	11	5

Figur 137. Återtagna kvantiteter nektariner fördelade på land under perioden 1994/95 till 2004/2005
Country distribution peach withdrawals between 1994/95 and 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

De procentuella återtagen för nektariner har de flesta år legat högre än för persikor vilket tyder på att segmentet nektariner har haft en större obalans än segmentet persikor. Dessutom indikerar materialet att obalansen i sektorn för persikor framför allt har varit koncentrerad till Grekland medan stora återtag av nektariner gjorts i alla de fyra stora producentländerna, Spanien, Italien, Frankrike och Grekland. Materialet visar mycket tydligt att utvecklingen under den senaste 10-årsperioden varit stadigt minskande återtag, såväl kvantitetsmässigt som i procent av total skörd. För EU i sin helhet är återtagen för nektariner i procent av total skörd ungefär dubbelt så höga som för persikor och det är för bägge produkterna (som är mycket nära släkt) Grekland som har de högsta återtagen, trots att de under två år drabbats av frost i blomningen.

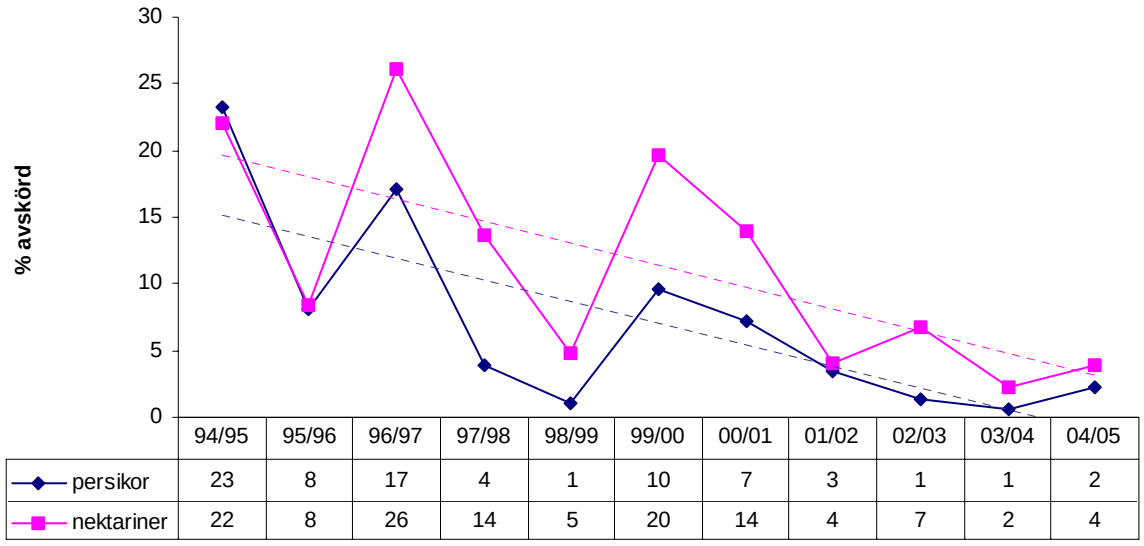

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
persikor	23	8	17	4	1	10	7	3	1	1	2
nektariner	22	8	26	14	5	20	14	4	7	2	4

Figur 138. Återtag av persikor och nektariner i procent av total produktion mellan 1994/95 och 2004/05
Peach and nectarine withdrawals as share of total production between 1994/95 and 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-commission

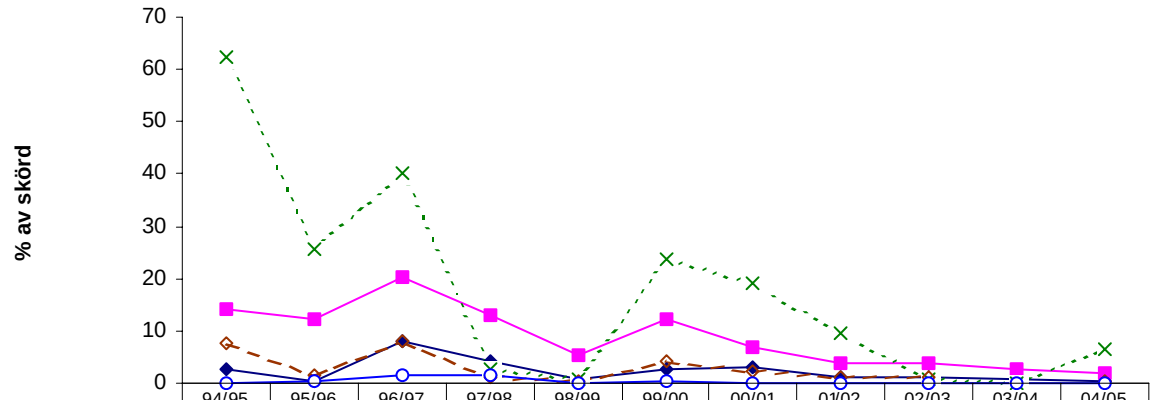

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Spanien	3	1	8	4	1	2	3	1	1	1	1
Frankrike	14	12	20	13	5	12	7	4	4	3	2
Grekland	63	26	40	3	1	24	19	9	1	0	7
Italien	8	1	8	1	0	4	2	1	1		1
Portugal	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0

Figur 139 Återtag av persikor per land i procent av total produktion mellan 1994/95 och 2004/05
Peach withdrawals as share of total production, by country, between 1994/95 and 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

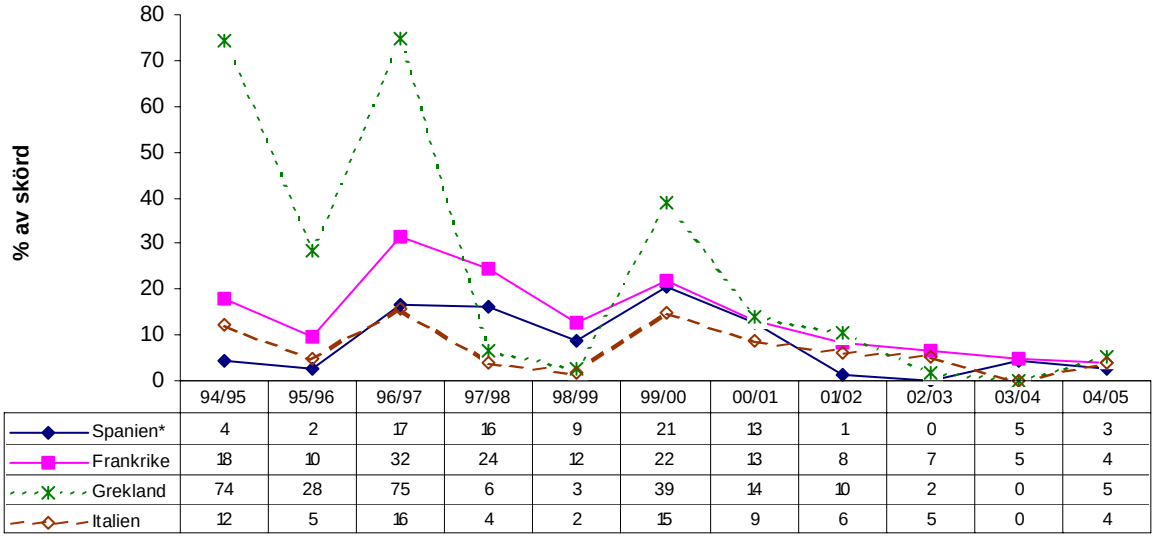

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Spanien*	4	2	17	16	9	21	13	1	0	5	3
Frankrike	18	10	32	24	12	22	13	8	7	5	4
Grekland	74	28	75	6	3	39	14	10	2	0	5
Italien	12	5	16	4	2	15	9	6	5	0	4

Figur 140. Återtag av nektariner per land i procent av total produktion mellan 1994/95 och 2004/05
Nectarine withdrawals as share of total production, by country, between 1994/95 and 2004/05

* Uppgifter saknas för Spaniens återtag 2002/03

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

11.3.1.1.3 Återtag av äpplen

Segmentet äpplen var tidigare det segment som hade de kvantitativt största återtagen inom frukt och grönsakssektorn. Återtagen har dock minskat kraftigt och ligger idag lägre än för såväl tomater som persikor och nektariner. Den återtagna andelen har de senaste tre åren legat kring en halv procent av produktionen, dvs. långt ifrån interventionstaken på 8,5 %. Frankrike är det land inom EU som haft de största problemen med återtag av äpplen. Till viss del beror detta på att man inte moderniserat trädbeståndet med avseende på sorter. Det finns fortfarande en stor produktion av Granny Smith och Golden delicious samtidigt som europeiska konsumenter i stor utsträckning vill ha syrliga röda äpplen, helst strimmiga.

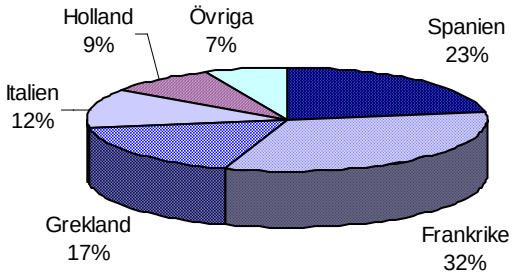

Figur 141. Fördelning av återtag av äpplen, genomsnitt för perioden 2002/03 - 2004/05
Country distribution of apple withdrawals, average 2002/03 - 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC Commission

.

För att komma till rätta med överproduktionen har EU-kommissionen vissa år öppnat möjligheten att erhålla stöd för att röja fruktträd. Detta är då förknippat med krav på att återplantering inte sker inom t.ex. 20 år. Dock tenderar dessa röjningsstöd att användas i första hand för att röja gamla improduktiva odlingar som kanske av helt naturliga orsaker borde ha röjts. Därigenom leder inte stödet till den minskning av produktionen som egentligen är syftet.

Det senaste tillfället då röjningsstöd beviljades var marknadsåret 1997/98 då stöd beviljades för röjning av 5 211 hektar äpple vilket motsvarar cirka 1,9 % av den totala äpplearealen. Av dessa erhöll Frankrike stöd för 38 % av den beviljade arealen, Tyskland 13 %, Italien 12 % och Nederländerna 9 %. Sverige deltog också i stödprogrammet och erhöll stöd för 28,2 hektar vilket utgjorde 0,5 % av den areal som totalt beviljades stöd.

Inför utvidgningen 2004 fanns en stor oro att den obalans som finns på äpplemarknaden skulle förvärras eftersom Polen har en lika stor produktion av äpplen som Frankrike och Italien. Om så blir fallet är dock ännu för tidigt att säga. Polen har också traditionellt exporterat frukt österut och stora kvantiteter används dessutom för framställning av juicekoncentrat. Inga återtagna kvantiteter äpplen har ännu rapporterats från Polen.

Frankrike har varit det land som haft de största återtagen med nästan 400 000 ton 1994/95 och drygt 200 000 ton tre år senare. Trots en jämförelsevis begränsad produktion av äpplen har Grekland kommit på andra plats följt av Spanien och Italien. Ser man till andel av produktionen har Grekland legat i topp med upp till drygt 40 % av produktionen återtagen från marknaden. Irland låg likaledes högt under en period fram till 1996/97 med 20-25 % av produktionen återköpt från marknaden. Återtagen i EU som helhet har dock minskat kraftigt och de senaste två marknadsåren har återtagen inte i något land överstigit 2 % av den salufördа produktionen.

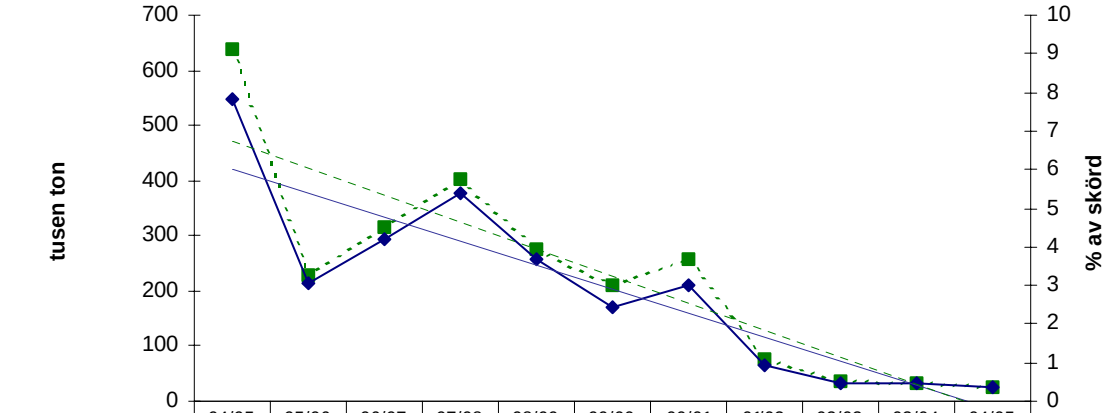

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
tusen ton	638	229	315	402	274	209	258	75	36	32	26
% av skörd	7,81	3,08	4,22	5,39	3,69	2,43	3,02	0,94	0,48	0,46	0,36

Figur 142. Återtag av äpplen i kvantitet och som andel av skörden under perioden 1994/95 till och med 2004/05, tusen ton

Withdrawn quantity of apples and share of harvested quantity (%), between 1994/95 and 2004/05.

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

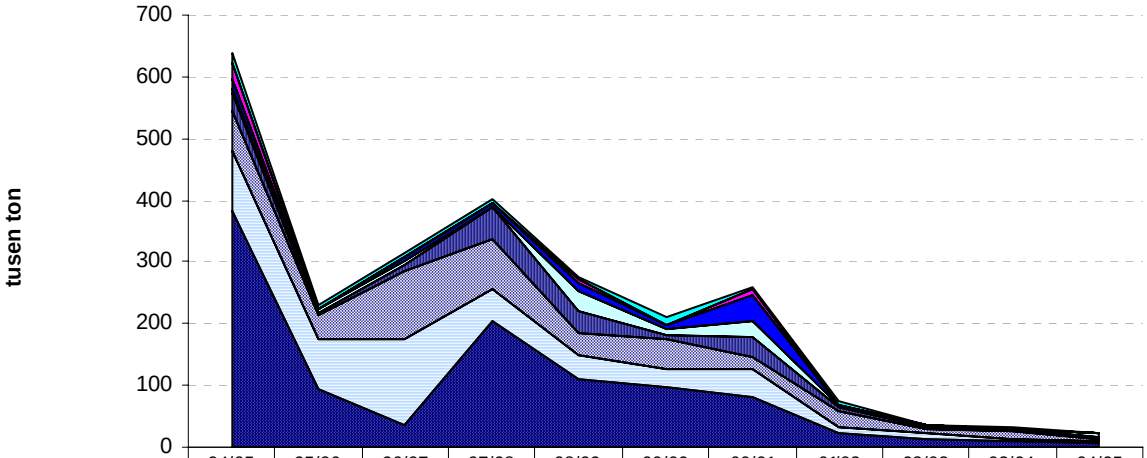

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Övriga	14	6	8	6	0	10	1	7	1	1	0
Tyskland	26	0	0	2	8	3	11	1	0	0	0
Belgien	16	0	5	5	13	6	41	0	0	0	1
Nederländerna	6	7	7	2	31	10	27	2	1	0	7
Italien	29	3	9	52	37	4	30	6	4	5	2
Spanien	65	39	113	81	35	48	19	26	7	11	3
Grekland	99	81	138	50	41	29	45	11	9	3	5
Frankrike	381	94	36	204	109	98	82	23	14	11	6

Figur 143. Återtagna kvantiteter äpplen fördelade på land under perioden 1994/95 till 2004/2005
Country distribution of apple withdrawals between 1994/95 and 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

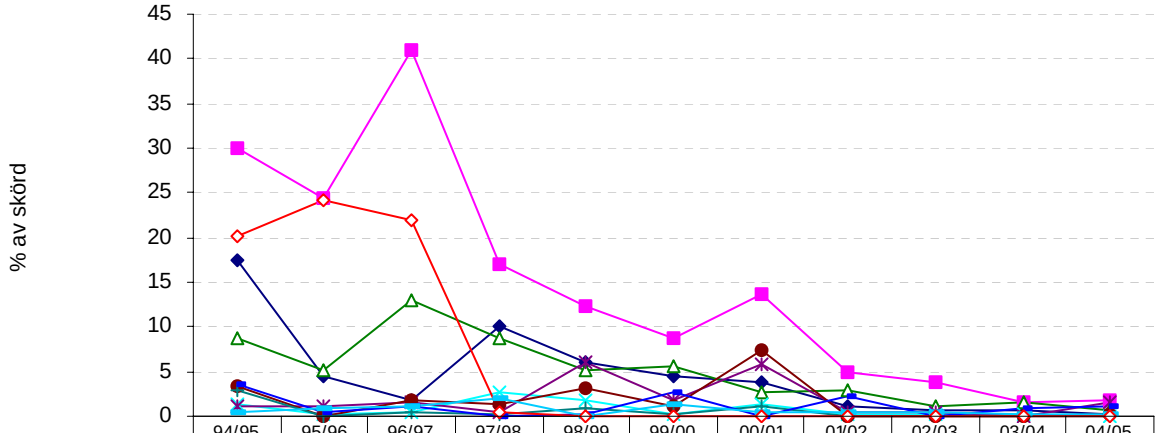

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Frankrike	17,4	4,5	1,8	10,0	6,1	4,5	3,8	1,2	0,7	0,6	0,3
Grekland	29,9	24,4	41,1	17,1	12,3	8,7	13,7	4,8	3,8	1,5	1,7
Spanien	8,7	5,2	13,0	8,8	5,1	5,6	2,6	2,9	1,0	1,6	0,6
Italien	1,3	0,1	0,4	2,7	1,7	0,2	1,4	0,3	0,2	0,3	0,1
Nederländerna	1,2	1,2	1,6	0,4	6,0	1,8	5,9	0,5	0,3	0,0	1,7
Belgien	3,3	0,0	1,8	1,3	3,2	1,1	7,5	0,0	0,1	0,1	0,2
Tyskland	3,0	0,1	0,5	0,2	0,8	0,3	1,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Storbritannien	3,5	0,4	1,0	0,1	0,2	2,8	0,1	2,3	0,0	0,9	1,2
Portugal	0,5	0,8	1,2	2,0	0,0	1,3	0,4	0,5	0,4	0,2	0,3
Irland	20,1	24,2	21,9	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Figur 144. Återtag av äpplen per land i procent av total produktion mellan 1994/95 och 2004/05
Apple withdrawals as share of total production, by country, between 1994/95 and 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC Commission

11.3.1.1.4 Återtag av blomkål

Av grönsakerna är det tillsammans med tomater främst blomkål som brottas med en obalanserad marknad i form av en överskottsproduktion. Återtagen har dock minskat mycket kraftigt under den senaste tio-årsperioden och har de senaste tre åren legat under 1 % av total skörd. För tio år sedan var Frankrike det land som hade de största återtagen. Marknadsåret 1994/95 uppgick de franska återtagen till över 150 000 ton vilket utgjorde 28 % av skörden. Under 1990-talets andra hälft minskade återtagen i Frankrike stadigt och har de senaste sex åren legat mellan 1 % och 5 %. När de franska återtagen minskade i slutet på 1990-talet steg de samtidigt dramatiskt i Italien och uppgick året 1999/2000 till 136 000 ton vilket motsvarade 20 % av den italienska skörden.

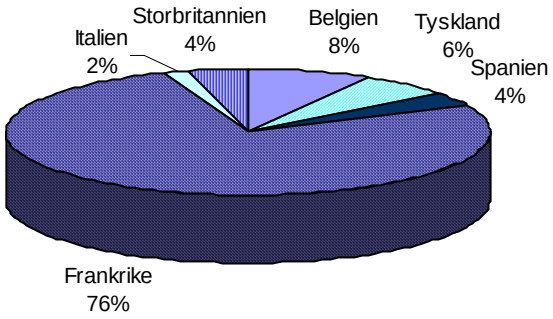

Figur 145. Fördelning av återtagna kvantiteter av blomkål, genomsnitt för perioden 2002/03 - 2004/05
Country distribution of cauliflower withdrawals, average 2002/03 - 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC Commission

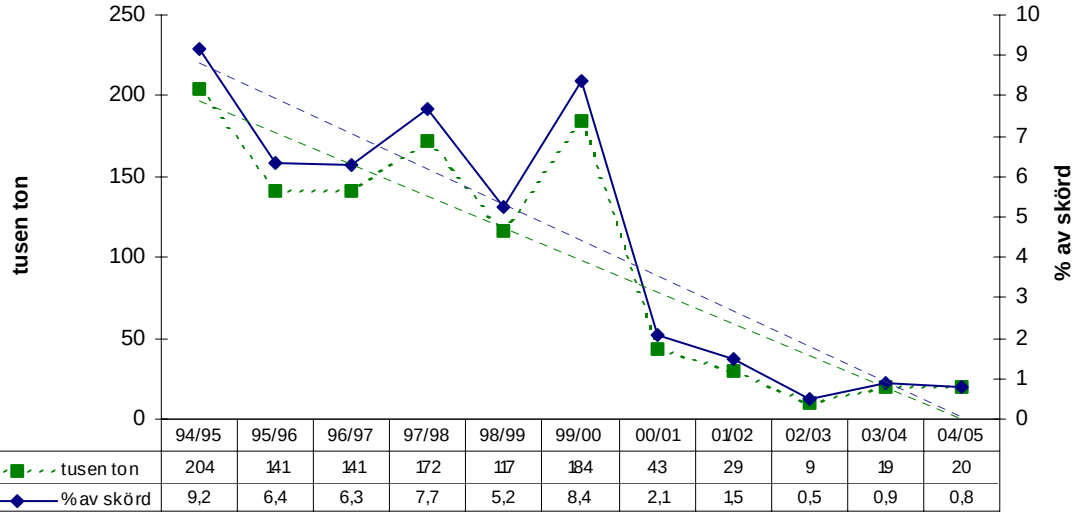

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
tusen ton	204	141	141	172	117	184	43	29	9	19	20
% av skörd	9,2	6,4	6,3	7,7	5,2	8,4	2,1	1,5	0,5	0,9	0,8

Figur 146. Återtag av blomkål i kvantitet och som andel av skörden under perioden 1994/95 till och med 2004/05, tusen ton
Withdrawn quantity of cauliflower and share of harvested quantity (%), between 1994/95 and 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

Blomkålssektorn har emellertid varit lite speciell genom att stora återtag även gjorts i flera nordeuropeiska länder som Storbritannien, Tyskland och Belgien. Dessutom hade Irland i mitten av 1990-talet procentuellt sett mycket höga återtag , 71 % under 1994/95 (notera att skalan slutar vid 30 % och att punkten därför ligger ovanför skalan) och 21 % 1996/97. Det statistiska materialet tyder på att de flesta länder under senare år kommit till rätta med problemen eftersom återtagen minskat kraftigt. Återtagen för EU 15 som helhet låg 2004/05 på endast en tiondel av återtagen för tio år sedan. Genom marknadsanpassad produktionsplanering bör problemen kunna åtgärdas förhållandevis snabbt eftersom det är en ettårig gröda som nyplanteras varje år.

Idag är det är det framför allt i Frankrike som problemen kvarstår. Bretagne har traditionellt har en stor produktion av blomkål. Konsumtionen av blomkål har dock minskat och regionen har inte anpassat produktionen till den minskade efterfrågan. På grund av problemen i Bretagne diskuterades år 2004 extra krisåtgärder för blomkålssektorn med möjlighet att med stöd skicka en viss del av produktionen till bearbetningsindustrin. Förslaget kom dock aldrig att realiseras. I diskussionerna fördes det fram att sektorn för blomkål har speciella problem. Om vädret blir mycket varmt blir produkten snabbt skördeklar och odlarna står med stora kvantiteter salufärdig blomkål. Samtidigt är blomkål en gröda där efterfrågan minskar vid varmt väder, konsumenterna väljer då i högre grad tomater, sallat och gurka. Blomkålsmarknaden är därför betydligt mer väderkänslig än andra produkter vilket kan förklara stora årliga variationer i marknadssituationen.

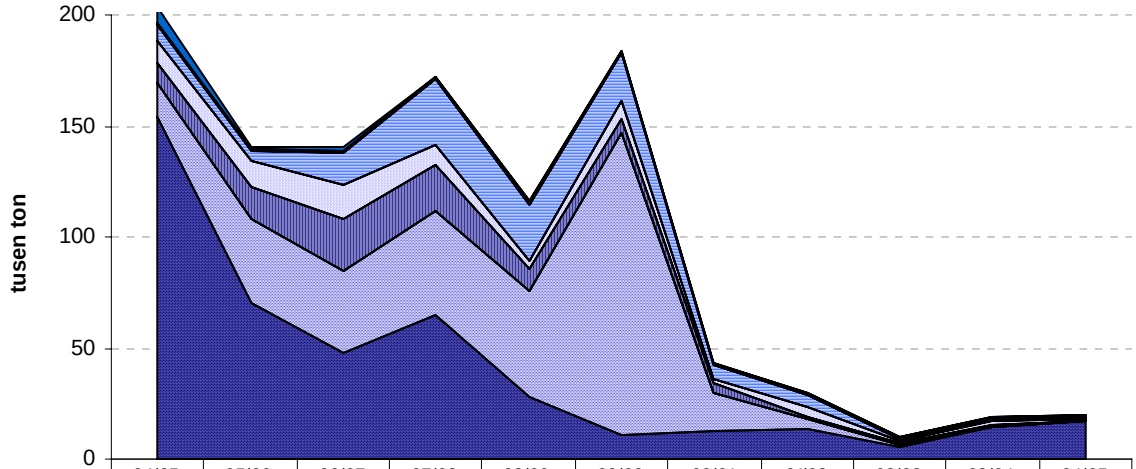

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Irland	8	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0
Belgien	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1
Storbr.	7	5	14	29	25	21	6	5	1	1	1
Tyskland	9	12	16	9	4	8	3	4	1	1	1
Spanien	9	14	24	21	10	6	4	1	1	1	0
Italien	16	38	36	47	48	136	17	5	1	0	0
Frankrike	154	70	48	65	28	11	12	13	6	15	17

Figur 147. Återtagna kvantiteter blomkål fördelade på land under perioden 1994/95 till 2004/2005
Country distribution of cauliflower withdrawals between 1994/95 and 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-commission

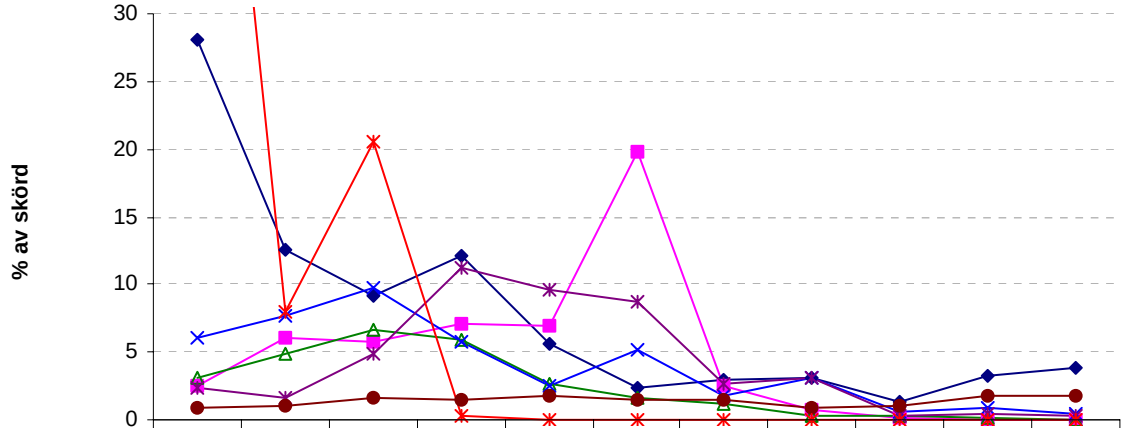

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Frankrike	28,1	12,6	9,1	12,2	5,7	2,4	3,0	3,1	1,3	3,3	3,8
Italien	2,5	6,1	5,8	7,0	6,9	19,8	2,5	0,8	0,1	0,0	0,0
Spanien	3,1	4,8	6,6	5,9	2,7	1,7	1,1	0,3	0,3	0,1	0,0
Tyskland	6,1	7,7	9,8	5,8	2,5	5,2	1,8	3,1	0,5	0,9	0,4
Storbr.	2,3	1,6	4,8	11,2	9,6	8,8	2,6	3,0	0,3	0,4	0,3
Belgien	0,9	1,0	1,6	1,5	1,8	1,4	1,5	1,0	1,1	1,8	1,7
Irland	70,7	8,1	20,6	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Figur 148. Återtag av blomkål per land i procent av total produktion mellan 1994/95 och 2004/05
Cauliflower withdrawals as share of total production, by country, between 1994/95 and 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-commission

11.3.1.2 Var återtas produkter?

Återtag av frukt och grönsaker görs framför allt i de stora producentländerna i Sydeuropa. Av figuren nedan framgår att Grekland, Spanien, Frankrike och Italien dominerar EU:s interventionsstatistik. Detta är inte så konstigt eftersom dessa länder också har den största produktionen. Sambandet mellan produktionsvolym och återtagsvolym är dock inte absolut. Spanien svarar för 51 % av EU:s återtag men endast 22 % av produktionen. Italien och Frankrike har ungefär lika stora återtag medan den italienska produktionen är nästan dubbelt så stor som den franska.

Ställer man ländernas totala återtag i relation till den producerade volymen framkommer att Grekland har den högsta andelen återtag följt av Spanien och Belgien. Detta indikerar att produktionsplaneringen i dessa länder fungerar mindre bra. Av de fyra sydliga producentländerna avviker Italien från de övriga tre genom att ha en betydligt lägre återtagsandel, i nivå med Storbritanniens.

Som nämnts tidigare går det snabbare att anpassa produktionen av grönsaker till en förändrad efterfrågan eftersom dessa produkter till största delen är ettåriga. Det är naturligt att en anpassning av fruktproduktionen tar längre tid och dessutom är mer kostsam. Odlarna vill därför avvakta för att konstatera att en överskottsmarknad verkligen är permanent innan de lägger om produktionen av en fruktgröda. Den återkommende spanska överskottsproduktionen av tomater kan dock inte förklaras på detta sätt och inte heller den kvardröjande obalansen i den franska blomkålsproduktionen.

Belgien återfinns i statistiken som det land som har tredje högsta återtagsandelen i procent av produktionen. De belgiska återtagen omfattar framför allt äpplen men även päron, blomkål och tomater.

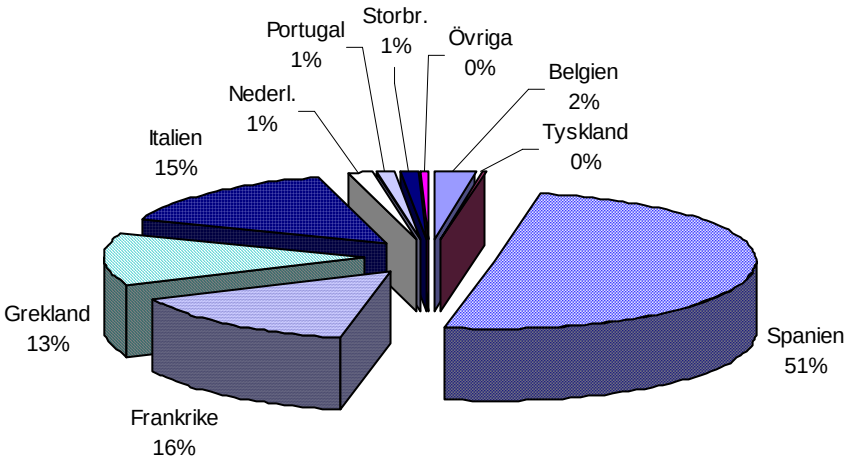

Figur 149. Landsfördelning av återtagna kvantiteter för frukt och grönsaker, genomsnitt för perioden 2002/03 - 2004/05
Country distribution of fruit and vegetable withdrawals, average 2003/04 - 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

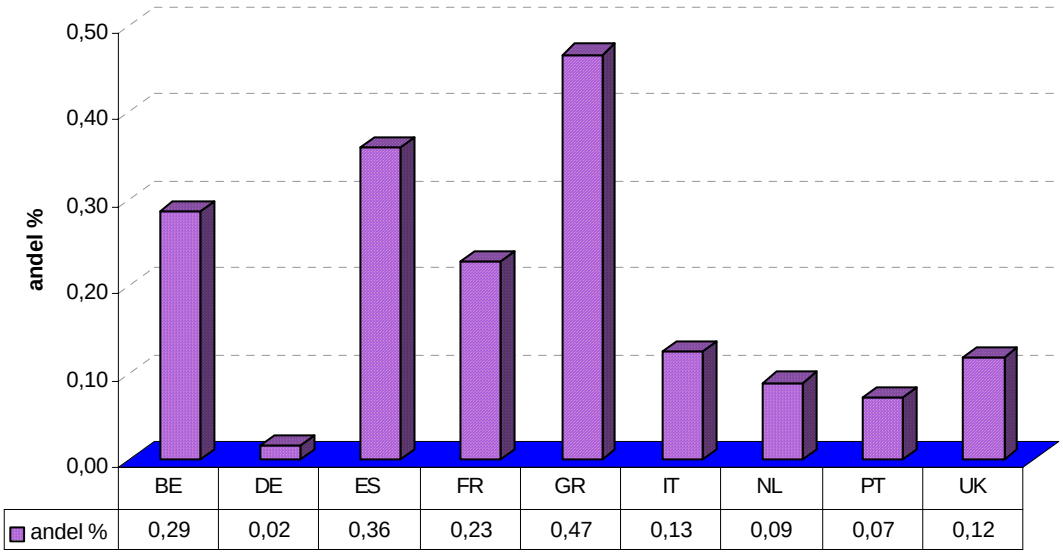

Figur 150. Återtagens andel av den totala produktionen av frukt och grönsaker, medel 2002/03 - 2004/05
Share of withdrawals in total production, average 2002/03 - 2004/05

Källa source: EU-Kommissionen och FAO/EC-Commission and FAO

11.3.1.2.1 Grekland

Grekland är fortfarande det land som har den högsta andelen återtagna produkter i relation till produktionen, 0,47 %. Återtagen de senaste åren är dock små jämfört med för tio år sedan då de totalt för Grekland översteg en miljon ton. De produkter som svarar för merparten av återtagen är segmentet persikor och nektariner. Som framgick av föregående avsnitt har ett röjningsprogram genomförts för segmentet men den största effekten måste ändå tillskrivas reformen 1996 som införde stora begränsningar för återtagen. Det statistiska materialet visar hur nödvändig reformen var, inte mindre än 75 % av skörden av nektariner återköptes och destruerades vissa år medan andelen för persikor låg på 30-40 %. De senaste åren har andelen för dessa två produkter legat mellan 0 och 7 % av produktionen.

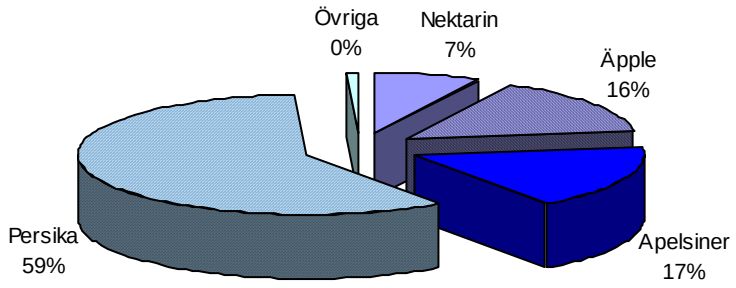

Figur 151. Fördelning av återtagna kvantiteter i Grekland, genomsnitt 2002/03 - 2004/05
Distribution of withdrawals in Grecce, average 2002/03 - 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

I reformen gjordes producentorganisationerna i högre grad ansvariga för återtagen.Ytterligare en faktor som kan ha bidragit till de låga siffrorna 1997/98 och 1998/99 är att de grekiska odlarna bara i liten grad är organiserade i producentorganisationer. Återtagen försvåras därmed eftersom det är producentorganisationer som ska sköta återtagen. Det kan dock konstateras att återtagen ökade marknadsåret 1999/00. Detta kan således bero på antingen en god skörd eller att odlarna organiserat sig mer i producentorganisationer. Återtagen genomförs nämligen av producentorganisationer som dock även återtar produkter från icke medlemmar.

År 2000 genomfördes en mindre reformering av marknadsordningen för frukt och grönsaker. En ändring var att interventionstaket för citrus sänktes till 5 % samtidigt som bearbetningstaken höjdes. Förändringen bör ha bidragit till att minska återtagen av citrus. Samtidigt kan bearbetningsstödet ses som ett förtäckt interventionsstöd eftersom avsikten helt tydligt är att få bort överskottskvantiteter från marknaden.

11.3.1.2.2 Spanien

Spanien är efter Grekland det land i vilket störst andel av produktion av färska frukter och grönsaker återtas från marknaden. Ser man till reella kvantiteter har dock Spanien de högsta kvantiteterna. Spanien har en mycket stor produktion av tomater och denna produkt dominerar också återtagen. Ser man på andelen återtag i förhållande till den totala skörden är andelen dock låg, under 2 % de senaste tre åren. Detta beror på att andelen beräknas i förhållande till

total produktion av tomater dvs. både till färskmarknaden och till bearbetningsindustrin. Det är dock enbart tomater till färskvarumarknaden som kan återtas.

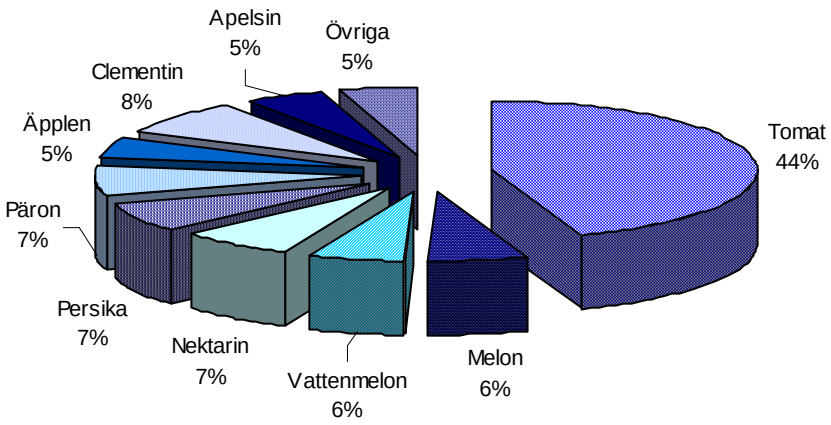

Figur 152 Fördelning av återtagna kvantiteter i Spanien, genomsnitt 2002/03 - 2004/05
Distribution of withdrawals in Spain, average 2002/03 - 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

De spanska återtagen ökade kraftigt i mitten på 1990-talet vilket kan jämföras med de grekiska som då var höga och sedan har minskat. Detta kan bero på att Spanien blev EU-medlem först 1986 (Grekland 1981) och att det tog några år innan återtagen, som skall ske via godkända producentorganisationer kom igång i full skala. De spanska återtagen är dessutom fördelade på fler produkter varför de procentuella begränsningarna som infördes i reformen 1996 inte fått samma genomslag som för Grekland. Inte minst gäller detta återtagen av tomater som faktiskt ökade under flera år efter reformen och först de senaste tre åren återgått till en något lägre nivå.

Den reformering av marknadsordningen som gjordes 2000 och som innebar att interventionstaket för citrus sänktes till 5 % medan bearbetningstaken för citrus höjdes har inte påverkat de spanska återtagen i någon stor utsträckning eftersom de har legat under 5 %.

11.3.1.2.3 Frankrike

Den produkt som de senaste åren återtagits i störst utsträckning från den franska marknaden är blomkål. De senaste tre åren har produkten i genomsnitt svarat för 43 % av den totala franska återtagskvantiteten. Detta är en förändring som skett de senaste åren eftersom äpple tidigare varit den helt dominerande produkten bland de franska återtagen och behöll den, föga ärorika, positionen fram till och med marknadsåret 2002/03. Blomkålssektorn är en problematisk sektor i Frankrike och inte minst i Bretagne.

Återtagen av äpplen, som för tio år sedan låg nära 400 000 ton och utgjorde 17 % av skörden har de senaste åren legat kring 10 000 ton vilket är mindre än 1 % av skörden. Återtagen av blomkål har likaledes minskat kraftigt. För tio år sedan uppgick de till över 150 000 ton vilket utgjorde 28 % av skörden. Dagens nivå på 10 – 20 000 ton per år är i det perspektivet tämligen begränsad liksom andelen av skörden 3-4 %.

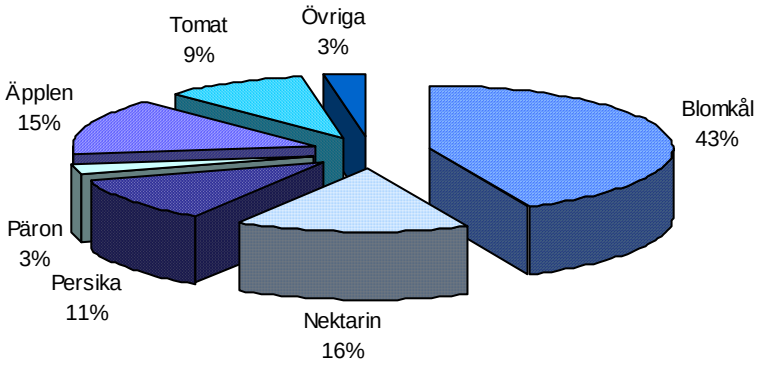

Figur 153. Fördelning av återtagna kvantiteter i Frankrike, genomsnitt 2002/03 - 2004/05
Distribution of withdrawals in France, average 2002/03 - 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

De högsta procentuella återtagen under de senaste tre åren har varit för nektariner, 3,7 – 6,5 %. Detta är dock en kraftig nedgång från tidigare då ett toppår 1996/97 noterade återtag på 32 % av produktionen. Frankrike har en liten produktion av apelsiner där en stor andel av produktionen tidigare återtogs, vissa år över 60 %. Detta återtag har dock upphört helt.

Liksom för övriga länder kan man se att reformen 1996 varit lyckosam i det att återtagen minskat mycket kraftigt, också i Frankrike.

11.3.1.3 Italien

Italien har en stor och varierad produktion av både frukt och grönsaker. Några problemområden kan dock noteras även om återtagen de senaste åren minskat kraftigt. Av de stora producentländerna för frukt och grönsaker i södra Europa är Italien det land där återtagen som andel av den totala produktionen är lägst. Nivån ligger på samma nivå som Storbritannien och betydligt lägre än Belgien.

Nektariner är den produkt som de senaste åren svarat för de största återtagen, såväl kvantitativt som i andel av produktionen. Tidigare har blomkål varit en stor problemprodukt, men här har produktionen genomgått en marknadsanpassning de senaste åren med en återtagsnivå som de senaste tre åren understigit 1 %. Det är naturligtvis lättare att anpassa produktionen för en annuell gröda som blomkål än för produktion på träd som persikor och nekatriner. Även återtagen av tomater har minskat mycket kraftigt efter att marknadsåret 1996/97 ha överstigit 100 000 ton.

Bland frukterna brottas framför allt nektariner med överskottsproduktion. Två av de senaste tre åren har återtagen överstigit 26 000 ton och uppgått till 4-5 % av produktionen. Liksom för andra produkter är det dock en minskning, rekordåret 1999/2000 uppgick återtagen av nektariner till 91 000 ton. Italien har även en stor produktion av päron och även dessa återtas från marknaden i en omfattning som uppgår till cirka 4 % av produktionen.

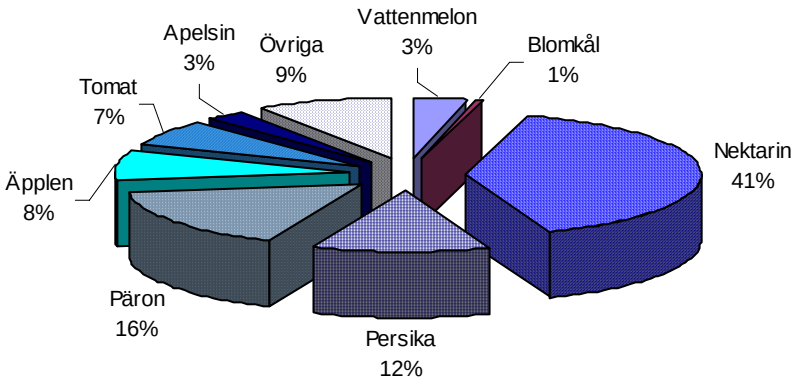

Figur 154. Fördelning av återtagna kvantiteter i Italien, genomsnitt 2002/03 - 2004/05
Distribution of withdrawals in France, average 2002/03 - 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

11.3.1.3.1 Storbritannien

Storbritannien ligger med avseende på kvantitativa återtag långt efter de fyra stora nationerna Grekland, Spanien, Frankrike och Italien. Återtagens andel av den totala produktionen ligger på 0,12 % vilket är något lägre än Italien (som ligger på 0,13%). Endast tre produkter återtas i Storbritannien, äpplen päron och blomkål. De senaste åren har päron utvecklats till den produkt som svarar för de största återtagen, såväl kvantitativt som kvalitativt. Päronen har de tre senaste åren svarat för 62 % av den totala återtagsmängden i Storbritannien.

Under en period i slutet av 1990-talet var det dock återtag av blomkål som dominerade med kvantiteter på 20-30 000 ton vilket utgjorde 10-11 % av produktionen. Man har dock kommit tillrätta med problemen och återtagen av blomkål är idag tämligen begränsade.

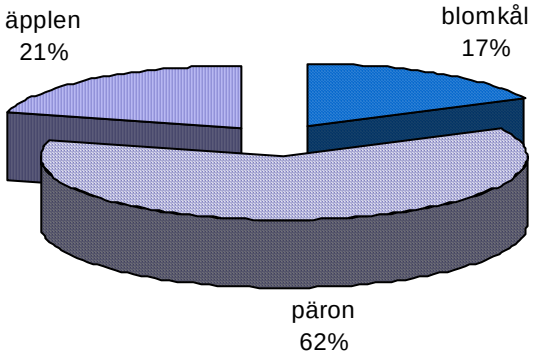

Figur 155. Fördelning av återtagna kvantiteter i Storbritannien, genomsnitt 2002/03 - 2004/05
Distribution of withdrawals in Britain, averaga 2002/03 - 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

Produktionen av päron är tämligen begränsad, 20-30 000 ton men av dessa har de senaste två åren cirka en tiondel av skörden återtagits. Detta kan knappast bero på överproduktion utan torde vara en indikation att de brittiska päronen inte är konkurrenskraftiga, antingen på grund av pris eller kvalitet.

11.3.1.4 Vad sker med återtagna produkter?

På grund av att frukt och grönsaker har kort hållbarhet får återköp en annan karaktär än i andra sektorer. När det gäller produkter med lång hållbarhet kan EU köpa in produkterna när priserna är låga, lagra produkterna och sedan sälja dem när prisbilden förbättrats. Ibland går detta till och med med vinst. När det gäller frukt och grönsaker är detta på grund av den korta hållbarheten som sagt inte möjligt. Marknadsordningen föreskriver därför att frukter och grönsaker som återtas från marknaden i första hand ska avsättas:

- genom gratis utdelning till välgörenhetsorganisationer inom EU som godkänts av medlemsstaterna
- genom gratis utdelning till fängelser, feriekolonier, sjukhus och ålderdomshem, under förutsättning att den utdelade frukten läggs till de kvantiteter som normalt köps in
- genom gratis utdelning utanför EU av godkända välgörenhetsorganisationer

och i andra hand:

- genom användning till andra ändamål än livsmedel
- genom användning till djurfoder

dessutom:

- kan frukt delas ut gratis till skolbarn
- kan äpplen, päron, persikor och nektariner bearbetas till alkohol
- kan produkterna lämnas till bearbetningsindustrin förutsatt att de inte orsakar någon snedvridning av konkurrensen

Om det inte går att avsätta frukten till något av dessa ändamål får de återtagna produkterna komposteras. Mot bakgrund av detta kan det vara av intresse att studera utfallet med avseende på vad som händer med återtagna kvantiteter.

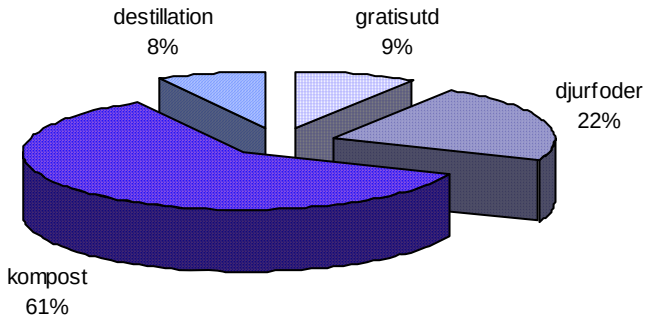

Figur 156. Fördelning av slutdestinationen för återtagna produkter, medel för 2002/03 - 2004/05
Final destination for withdrawn products, average 2002/03 - 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

Av figurerna ovan framgår tydligt att den övervägande andelen av återtagna produkter, 61 %, komposteras d.v.s. destrueras i någon form. Detta är resultatet trots att kompostering endast är tillåten då inga andra möjligheter står till buds. Eftersom det ibland rör sig om stora kvantiteter har denna destruktion på vissa håll skapat problem. Kommissionen har på olika sätt försökt uppmuntra gratisutdelning av återtagna produkter, bl.a. genom att transportstöd ges.

Trots detta går mindre än 10 % till gratisutdelning. Djurfoder och destillation är de två andra destinationer som står till buds.

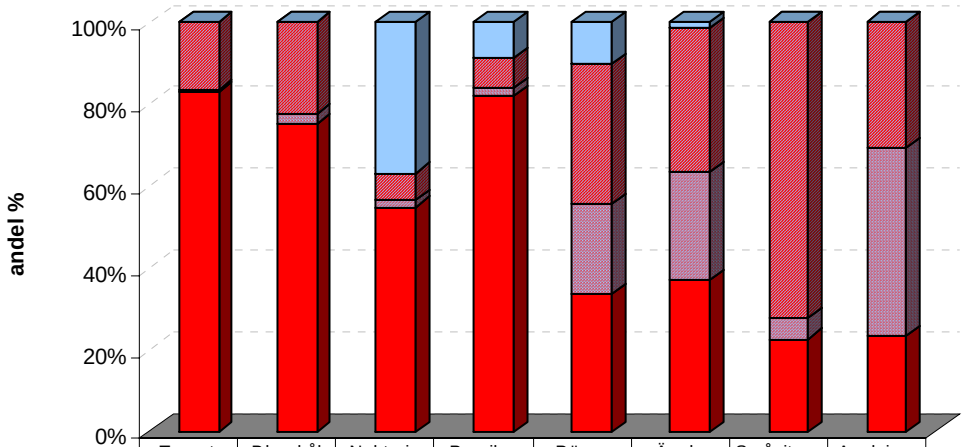

	Tomat	Blomkål	Nektarin	Persika	Päron	Äpple	Småcitrus	Apelsiner
destillation	0	0	37	9	10	1	0	0
djurfoder	17	22	7	8	33	35	72	31
gratisutd	0	3	2	2	21	26	5	46
kompost	83	74	55	82	32	37	23	23

Figur 157. Fördelning av slutdestination för åtta av de största återtagna produkterna genomsnitt 2002/03 - 2004/05
Final destination for eight major withdrawal products, average 2002/03 - 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

Det finns dock vissa skillnader mellan olika produkter. Till en del beror detta på att produkterna har olika hållbarhet. Apelsin är den produkt där störst andel återtagna produkter går till gratisutdelning. Apelsin är också den produkt av de som återtas som är lättast att hantera såväl med avseende på känslighet för stötskador som avseende temperaturtålighet. Det är framför allt Grekland som står för denna gratisutdelning. Under de tre senaste åren har de apelsiner som återtagits i Grekland nästan uteslutande gått till gratisutdelning, endast små kvantiteter har komposterats.

Småcitrus går till största delen till djurfoder. Det är Spanien som specialicerat sig på att skicka klementiner till djurfoder, huvuddelen av återtagen småcitrus i Spanien går till detta ändamål. Spanien är också det land som har de största återtagen av småcitrus och också den största produktionen.

Italien har skapat en avsättning genom att skicka produkterna till destillation och är det enda land som tillämpar detta. Inte mindre än 80 % av återtagna nektariner går till denna användning men även äpplen, päron och persikor destilleras.

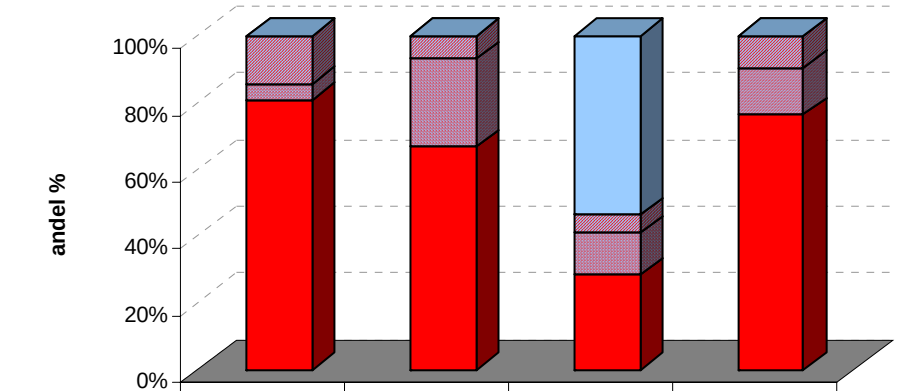

	Grekland	Spanien	Italien	Frankrike
destillation	0	0	54	0
gratisutdelning	14	7	5	10
djurfoder	5	27	13	14
kompost	79	67	28	76

Figur 158. Fördelning av slutdestination i de fyra främsta återtagsländerna, medel 2002/03 - 2004/05
Final product destination in the four major withdrawal countries, average 2002/03 - 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

Av de stora återtagsprodukterna är det uppenbarligen svårast att finna alternativ till komposte-ring för grönsakerna, dvs. tomater och blomkål. Omkring 80 % av den återtagna kvantieten av dessa produkter komposteras medan det viktigaste alternativet är som djurfoder. När det gäller tomater är det främst Spanien som skickar en del av återtagen till djurfoder. Det är dock endast en begränsad del. När det gäller blomkål är det ett flertal länder som använder åter-tagen blomkål till djurfoder.

Nedanstående figurer visar att det föreligger tämligen stora skillnader mellan de stora åter-tagsländerna när det gäller hur återtagna produkter avsätts. Italien är det land är minst andel av återtagen komposteras, under 30 %. Persikor och nektariner som svarar för över hälften av återtagen i Italien skickas i stor utsträckning till destillation. I Spanien komposteras två tred-jedelar av produkterna med djurfoder som främsta alternativ. Det är småcitrus och tomater som går hit. Grekland skickar visserligen alla återtagna apelsiner till välgörenhet men dessa utgör bara en liten del av återtagen. De grekiska återtagen domineras av persikor vilka nästan uteslutande komposteras.

11.4 Handel med tredje land

Handeln med tredje land motsvarar 11,6 % av EU:s produktion av frukt och 2,6 % av produk-tionen av grönsaker. Det kan låta lite men omfattar ändå mycket stora värden. EU:s mark-nadsreglering innehåller följande åtgärder för handeln med tredje land:

- Tullar
- Tullskydd via ingångsprissystemet
- Möjlighet att tillämpa säkerhetsklausul, (SSG)
- Exportbidrag

I kapitel 9 om internationella avtal beskrivs bland annat WTO-avtalet och EU:s handelsavtal med tredje land. Utnyttjande av WTO-kvoterna beskrivs i avsnitt 11.5.5 nedan.

11.4.1 Tullar

Import av frukt och grönsaker beläggs med en värdetull enligt tulltaxan. Tullsatsen stiger dock om importpriset är för lågt tack vare ingångsprissystemet som beskrivs nedan. Den totala effekten av det tullskydd som ges genom såväl värdetullen som den särskilda tullen har uppskattats inför de förhandlingar som äger rum inom ramen för WTO och benämns AVE-värde. De visar att de flesta produkter inom segmentet omfattas av ett tullskydd mellan 0 % och 20 %. För vissa produkter som anses mer känsliga för importpåverkan är dock tullen högre. Gurka har t.ex. ett tullskydd på cirka 75 %, tomat cirka 50 %, citron 46 %, klementiner 31 % och aprikoser 36 %.

11.4.2 Ingångsprissystemet

Ingångsprissystemet kom till följd av jordbruksavtalet i GATT/Uruguayrundan[32] att ersätta det gamla systemet med referenspriser. Systemet omfattar följande produkter: tomater, gurka, kronärtskockor, zucchini, apelsiner, citroner, klementiner, småcitrus, bordsdruvor, äpplen, päron, aprikoser, körsbär, persikor, nektariner och plommon.

För varje produkt har ett ingångspris fastställts. Ingångspriset är det lägsta priset som kan accepteras vid import utan att en extra tullavgift tas ut. Grundprincipen är att varje sändning ska respektera ingångspriset när den importeras till EU.

Tullen består sålunda av två delar, en värdetull och en särskild tull. Om importpriset är lika med eller överstiger ingångspriset (det högsta ingångsprisintervallet) ska enbart värdetull betalas. Om priset däremot är lägre än ingångspriset erläggs både värdetull och en differentierad särskild tull. Storleken på den differentierade särskilda tullen beror på hur mycket sändningens pris understiger ingångspriset. Avsikten är att stoppa all import under en viss prisnivå.

Nivån på ingångspriset är en kvarleva från tiden då referenspriser användes, men avsikten är att ingångspriserna ska spegla den prisnivå som finns på EU-marknaden och ta hänsyn till säsongsvariationer. Vissa produkter omfattas bara av ingångsprissystemet under en viss del av året. Dessa omfattas vanligen av enbart värdetull under den tid då ingångsprissystemet inte är i kraft, dock med tillägg av minimipriser i vissa fall.

Importören kan välja att tulldeklarera enligt tre metoder:

- fakturavärdemetoden
- baklängesräkningsmetoden
- schablonvärdemetoden

För att få fram ett schablonvärde rapporterar medlemsländerna till EU-kommissionen representativa importpriser. På basis av dessa räknar sedan EU-kommissionen fram ett schablonvärde.

Mindre känsliga produkter skyddas med hjälp av en värdetull, ibland dock med ett tillägg av en minimitull. Det finns enstaka produkter bland frukt och grönsaker där enbart särskild tull tas ut. Dessa produkter omfattas dock ej av marknadsordningen.

Utanför ingångsprissystemet är den högsta värdetullen (och därmed den totala tullen) för grönsaker 13,6 %. Denna tullsats används t.ex. för blomkål. I vissa fall finns minimitullar, och omräknat till värdetull är dessa i storleksordningen 0-5 %.

[32] Motsvaras idag av WTO-förhandlingar. I den fortsatta texten används därför benämningen WTO även om begreppet GATT användes vid den då aktuella tidpunkten.

För frukt är den högsta värdetullen 17,6 % och gäller för vindruvor.

Sammantaget ligger 41 % av KN-numren som omfattas av marknadsordningen inom intervallet 0-10 % medan 44 % ligger i intervallet 10-20 %. Resterande KN-nummer omfattas av ingångsprissystemet där tullarna kan bli betydligt högre.

Tabell 34. AVE-värde* för 15 produkter
AVE-values for 15 products

Produkt	KN-nummer	AVE-värde
Gurka	0707	76-79 %
Tomat	0702	48-54 %
Kronärtskocka	0709 10	28 %
Zucchini	0709 90 70	28 %
Apelsin	0805 10	19-32 %
Klementin	0805 20 10	31 %
Mandarin	0805 20 50	32 %
Citron	0805 30 10	46 %
Vindruva	0806 10	21-24 %
Äpple	0808 10	Färsk kons. 32-41 %
		Cideräpplen 7 %
Päron	0808 20	Färsk kons. 36-43 %.
Aprikos	0809 10	36 %
Körsbär	0809 20	12-49 %
Persika och nektarin	0809 30	25-26 %
Plommon	0809 40 05	16-21 %

*AVE (Ad Valorem Equivalent) = värdetull + specifik tull omräknat till värdetull (bundna nivåer)

Källa: EU-kommissionens WTO-material samt kommissionens förordning 1555/96/EC-Commission and Commission Regulation 1555/96

11.4.3 Säkerhetsklausul (SSG)

EU:s regelverk innehåller en klausul som möjliggör speciella åtgärder i handeln med tredje land om balansen på EU:s marknad hotas. Åtgärder som kan vara aktuella är att belägga importen av en viss produkt med en extra tull eller begränsa den genom en importkvot. Klausulen används bara vid enstaka tillfällen. Ett exempel där klausulen använts är för import av konserverade mandariner.

11.4.4 Exportbidragssystemet

En viktig del i WTO-uppgörelsen var att de kvantiteter inom varje produktområde som kan exporteras med exportbidrag begränsades. Vidare begränsas för varje produktområde de belopp som kan betalas ut som exportbidrag. För flera produktområden medförde WTO-åtagandena att EU:s subventionerade export måste minska.

Grunden för exportstödsåtagandena är faktiskt utbetalade exportstöd under basperioden 1986–1990. Detta stöd reducerades under en sexårsperiod med början 1995 utgiftsmässigt med 36 % och kvantitetsmässigt med 21 %. Eftersom det ännu inte finns något färdigställt WTO-

avtal kommer maximala kvantiteter och bidrag att vara oförändrade tills ett nytt avtal träder i kraft. De har således legat på samma nivå sedan 2001/2002.

Tabellen nedan visar hur stora kvantiteter EU-15 fått exportera med exportbidrag under perioden 1995/96–2001/02. Kvantiteterna har reducerats under perioden från 920 300 ton till 753 400 ton och budgeten från 77,6 till 52,8 miljoner €. Taken på 753 400 ton och 52,8 miljoner euro gäller som nämnts ovan till ett nytt avtal träder i kraft.

Den 1 maj 2004 utvidgades EU med ytterligare tio medlemsländer och tullkvoter och exportbidrag har därför anpassats till det nya EU.

Tabellen nedan visar också att medan de kvantiteter som EU tillåtits exportera har utnyttjats i stort sett fullt ut så har det ekonomiska utrymmet, dvs. bidragens storlek, utnyttjats i betydligt mindre utsträckning. De senaste åren har det ekonomiska utrymmet endast utnyttjats till mellan 25 % och 30 %.

Tabell 35 EU:s exportbidragsåtaganden för färska frukter och grönsaker, faktiska utgifter och utnyttjandegrad i %, 1995/96-2004/2005
EU:s export committments for fresh fruit and vegetables between 1995/96 and 2004/05

	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Kvantitets-tak, 1000 ton	920,30	886,90	853,60	820,20	786,80	753,4	753,4	753,4	753,4	753,4
Utnyttjade kvantiteter	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.	736,3	704,6	710,9	694,2	424,9
Utnyttjande-grad, %	99 %	99 %	98 %	93 %	111 %	98 %	94 %	94 %	92 %	56 %
Budgettak, milj. euro	77,6	72,6	67,7	62,7	57,	52,8	52,8	52,8	52,8	52,8
Utnyttjade utgifter	68,9	61,8	26,0	31,6	37,2	26,9	20,8	15,3	15,7	13,4
Utnyttjande-grad, %	91 %	85 %	41 %	50 %	64 %	51 %	39 %	29 %	30 %	25 %

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

Exportbidrag betalas ut för följande produkter: tomater, skalad mandel, hasselnötter med skal, skalade hasselnötter, valnötter med skal, apelsiner, klementiner, monreales, satsumas, mandariner, tangariner, andra citrushybrider, citroner, limefrukter, bordsdruvor, äpplen samt persikor och nektariner. Bidrag och kvantiteter fördelas och fastställs i förvaltningskommittén för färska frukter och grönsaker för sex perioder under ett WTO-år vilket löper mellan den 1 juli till den 30 juni. För nötter fastställs bidrag och kvantiteter för två perioder under WTO-året. Produkterna måste uppfylla EU:s handelsnormer för frukt och grönsaker för att berättiga till exportbidrag.

Tabellen nedan visar utvecklingen av den andel av exporten som exporterats med exportbidrag. Vid export av hasselnötter, apelsiner och citroner har en stor andel av exporten exporterats med exportbidrag. Vid export av tomater, äpplen, persikor och nektariner har där-

emot den andel av exporten som exporterats med exportbidrag de senaste åren legat under 20 %. För dessa produkter har huvuddelen av exporten sålunda kunnat ske utan exportbidrag. Vid en jämförelse mellan åren kan konstateras att andelen har minskat avsevärt från början av perioden till slutet av perioden. Det är främst exporten av apelsiner som fortfarande till stor del sker med exportbidrag, 83 % 1995/1996 och 81 % 2003/2004.

Det sista året, 2003/2004, speglar förändringen i handeln som skedde den 1 maj 2004, nämligen att den handel som tidigare skett med de nya medlemsstaterna förvandlades från export och import till utförsel och införsel inom EU. Därmed försvann möjligheten att exportera med exportbidrag till dessa länder.

Tabell 36. Andel av exportvolym per produkt som exporteras med exportbidrag, 1995/96-2003/2004
Percentage of export quantity exported with refunds, 1995/96 to 2004/05

Produkt	**95/96**	**96/97**	**97/98**	**98/99**	**99/00**	**00/01**	**01/02**	**02/03**	**03/04**
mandel utan skal	66	57	49	55	46	42	37	29	32
hasselnötter med skal	76	60	37	23	43	31	46	40	52
hasselnötter utan skal	74	66	66	98	82	74	74	60	63
valnötter med skal	48	34	47	38	27	11	10	10	6
tomater	39	25	22	24	24	17	17	13	18
apelsiner	83	82	77	92	91	67	63	68	81
citroner	70	62	56	72	69	48	59	50	57
bordsdruvor	53	34	43	31	30	27	23	29	29
äpplen	23	25	22	26	23	17	17	16	17
persikor och nektariner	29	16	16	13	19	14	13	18	0
Totalt färskt	**53**	**47**	**46**	**51**	**47**	**36**	**35**	**36**	**41**

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

Figuren nedan visar vilka produkter som står för störst andel av utnyttjade kvantiteter och utgifter. De dominerande produkterna är äpplen och apelsiner. Äpplen står för 38 % av totalt utnyttjade kvantiteter samt 39 % av utnyttjade utgifter, medan apelsiner står för 37 % av totalt utnyttjade kvantiteter samt 34 % av utnyttjade utgifter.

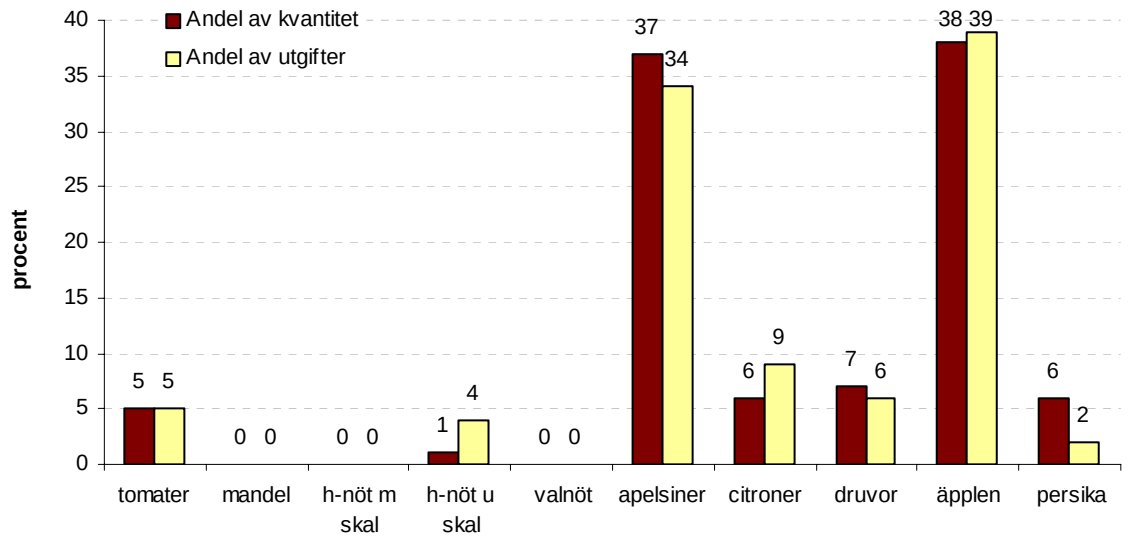

Figur 159. Produkternas andel i % av totalt utnyttjade kvantiteter samt totalt utnyttjade utgifter för exportbidrag, 2004/2005
Share of products in used quantity and used expenditure for export refunds 2004/05

Källa/source: EU-Kommissionen/EC-Commission

Tabellerna nedan visar exportbidragets andel av exportpriset för de produkter som omfattas av systemet och exportbidragets storlek i €/ton. Generellt utgör exportbidraget ingen stor andel, och med tanke på att flera av produkterna även exporteras utan exportbidrag är inte exportbidraget avgörande för att möjliggöra export. Såväl exportbidragets storlek i €/ton som ersättningens andel av exportpriset har sjunkit under de redovisade 10 åren. Under 1994/1995 utgjorde stödet närmare 50 % respektive 40 % av exportpriset för apelsiner respektive citroner, medan det 2003/2004 endast låg på 4,5 % respektive 6 %.

Tabell 37. Exportbidragets andel av exportpriset i % per produkt, 1994/1995 – 2003/2004
Export refund as share of export price between 1994/95 and 2003/04

Produkt	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04
mandel utan skal	3,0	1,8	1,5	1,2	1,2	1,4	1,2	1,2	1,0	1,0
hasselnötter m skal	9,0	7,8	5,2	2,4	3,0	2,7	2,6	2,8	3,3	2,8
hasselnötter utan skal	8,9	8,5	5,7	3,0	2,8	3,0	2,6	2,9	2,4	3,0
valnötter med skal	11,1	7,5	5,8	3,9	3,3	4,3	4,3	4,2	4,6	7,0
tomater	7,3	5,1	3,3	2,0	2,5	2,2	1,9	1,8	1,8	2,8
apelsiner	47,3	25,0	25,7	11,3	12,6	14,9	11,6	7,2	4,9	4,5
citroner	42,7	19,9	23,4	7,1	7,5	9,7	8,2	5,6	3,6	6,0
bordsdruvor	9,4	7,4	5,3	3,4	3,6	3,4	2,9	2,9	1,6	2,1
äpplen	21,1	11,4	7,8	4,4	9,8	8,4	5,2	2,6	2,6	4,2
persikor och nektariner	9,6	3,3	3,9	3,2	3,3	5,9	5,1	4,5	3,0	-

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

Tabell 38. Exportbidrag per produkt, euro/ton, 1994/1995 – 2005/06
Export refunds, €/ton, between 1994/95 and 2005/06

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06
mandel	117	97	79	50	50	50	45	45	45	45		
h-nöt m skal[33]	136	126	75	49	57	52	53	53	53	53		
h-nöt u skal	263	225	178	132	115	114	103	103	103	103		
valnöt	169	156	114	65	62	72	66	66	66	66		
tomater	54	37	25	16	20	20	19	18	19	26	45	42
apelsiner	133	90	85	36	49	50	42	35	24	20	36	47
citroner	163	88	94	29	33	43	38	26	18	29	62	70
druvor	58	49	31	25	24	22	24	23	16	19	35	32
äpplen	97	58	41	22	44	38	27	16	13	21	36	44
persika	60	25	22	26	26	25	25	24	24	-	18	21

Källa/source: EU-kommissionen/EC-Commission

Exportbidragssystemet innebär en valmöjlighet för exportören. Bidrag kan beviljas på grundval av en exportlicens som utfärdas enligt något av följande två system.

A1-licenssystemet - ett standardsystem med förutfastställelselicens

Exportören vet vid detta val hur mycket som lämnas i bidrag och för vilken kvantitet eftersom EU-kommissionen fastställer bidrag och kvantiteter för varje licensansökningsperiod. En aktör kan inte ansöka om en kvantitet som är större än hälften av den kvantitet som fastställts för en produkt och destination. Systemet innebär en femdagars vänteperiod. En säkerhet motsvarande halva det sökta bidraget måste erläggas. EU-kommissionen gör varje dag beräkningar huruvida ansökningarna överstiger tillgänglig kvantitet. Om så är fallet sätter EU-kommissionen en reduktionskoefficient eller beslutar om att avslå ansökningarna. Exportlicenser ställs ut den femte arbetsdagen efter ansökningsdagen. Om en reduktionskoefficient fastställs har exportören möjlighet att inom 10 arbetsdagar efter publiceringen återta sin ansökan och säkerheten frisläpps därmed.

A3-licenssystemet - ett system med anbudsförfarande

Här lämnar exportören ett anbud på vilket exportbidrag som behövs för att exporten ska komma till stånd. En aktör kan inte ansöka om en kvantitet som är större än hälften av den kvantitet som fastställts för en produkt och destination. Mot bakgrund av de anbud som lämnats in och prognoser för utvecklingen på marknaderna för de aktuella produkterna fastställer EU-kommissionen maximala exportbidragsbelopp för var och en av de produktkategorier som ska exporteras.

Om anbud ligger på exakt samma nivå som de maximala exportbidragsbeloppen kan den tilldelade kvantiteten sänkas för dessa anbud. Vid behov kan samtliga anbud avslås och export-

[33] hasselnöt

bidraget sättas till noll. Senast den tredje arbetsdagen efter det att det maximala exportbidragsbeloppet fastställts ska A3-licenserna utfärdas. En säkerhet ska ställas om 10 euro/nettoton eller exportbidragsbeloppet, beroende på vilket som är lägst. Systemet prövas sedan den 8 oktober 2001 för citrus och äpplen.

B-licenssystemet - ett system med licens utan förutfastställelse av bidraget

Här vet exportören i förväg varken kvantitet eller bidrag. De bidragssatser och kvantiteter som fastställs tjänar endast som vägledning. Inom fem dagar efter faktisk export ska exportören ansöka om exportlicens. Efter varje exportperiod fastställer EU-kommissionen den definitiva bidragssatsen. EU-kommissionen undersöker också om de fastställda vägledande kvantiteterna överskrids. För att ta hänsyn till årliga kvantiteter som fastställts i och med WTO-avtalet kan EU-kommissionen fastställa en reduktionskoefficient för begärda kvantiteter. Exportlicensen utfärdas den fjortonde dagen efter det att exportperioden för licenser för den perioden avslutats.

11.4.5 Importkvoter

Inom ramen för WTO finns ett flertal kvoter som WTO-medlemmar kan ta del av. WTO-kvoterna är dock i allmänhet relativt små i förhållande till EU:s totala importkvantitet. Nedan redovisas WTO-kvoterna samt deras utnyttjande.

Tabell 39. EU:s WTO-kvoter
The EC's WTO-quotas

Produkt	Kvantitet, ton	Tull
Gurka, färsk eller kyld	1 100	2,5 %*
Sötpotatis, ej för humanföda	605 000	Tullfritt
Manioc (foderråvara)	6 852 590	6 %
Apelsiner	(1 feb-30 april) 20 000	10 %
Citroner	(15 jan-14 juni) 10 000	6 %
Andra citrushybrider	(1 feb-30 april) 15 000	2 %
Aprikoser	(1 aug-31 maj) 500 (övriga) 3000	10 % 20 % *
Bordsdruvor	(21 juli-31 okt) 1 500	9 % *
Äpplen, färska	(1 april-31 juli) 600	0 % *
Päron	(1 aug- 31 dec) 1 000	5 % *
Aprikoser	3 000	20 %
Körsbär	(21 maj-15 juli) 800	4 % *
Morötter	1 200	7 %
Andra grönsaker	500	1,5 %
Mandlar ej bittermandel	90 000	2 %

* Ingångsprissystemet med specifik tull gäller som vanligt, dvs. ingångspriserna måste respekteras även vid import inom kvoterna. Det är således värdetullen som sänks inom kvoten.

Källa: EU:s bindningslista/EC, tariff schedule

Kvoterna fördelas genom den så kallade först-till-kvarnprincipen vilket innebär att de delas ut efterhand som ansökningar kommer in. Administrationen sköts av tullverket i samband med förtullning av produkterna.

I och med EU-medlemskapet fick svenska importörer ta del av EU:s befintliga importkvoter. I tabellen nedan framgår Sveriges och EU:s utnyttjande av kvoterna 2004 och 2005. Rent generellt kan konstateras att några större mängder inte importeras via kvoterna till Sverige. För EU:s del har kvoterna utnyttjats fullt ut för ungefär hälften av produkterna, det vill säga för bordsdruvor, äpplen, körsbär, morötter, andra grönsaker, mandel samt citroner.

Tabell 40. WTO-kvoternas utnyttjande, EU och Sverige, 2004 och 2005
Utilization of the WTO-quotas, EC and Sweden, 2004 and 2005

Produkt	Kvotnummer	Kvotperiod	Grund-mängd, ton	EU:s utnyttjande, ton (10/2 2006)	Svenskt utnyttjande, ton
Gurka	090059	041101-050515	1100	1050	90
		051101-060515	1100	361	36
Bordsdruvor	090060	040721-041031	1500	1 500	1
		050721-051031	1500	1 500	0
Äpplen	090061	040401-040731	600	600	30
		050401-050731	600	600	0
Päron	090062	040801-041231	1000	1000	1
		050801-051231	1000	462,412	0
Aprikoser	090058	040801-050531	500	500	0
		050801-060531	500	500	0
Aprikoser	090063	040601-040731	2500	114	5
		050601-050731	2500	246	0
Körsbär	090040	040521-040715	800	800	41
		050521-050715	800	800	48
Morötter	090056	040101-041231	1200	1200	2
		050101-051231	1200	1200	0
Andra grönsaker	090057	040101-041231	500	500	0
		050101-051231	500	500	11
Mandel ej bittermandel	090041	040101-041231	90000	90000	1721
		050101-051231	90000	90000	1629
Apelsiner	090025	040201-040430	20000	7572	44
		050201-050430	20000	5751	0
Andra citrushybrider	090027	040201-040430	15000	506	0
		050201-05043	15000	54	0
Citroner	090039	040115-040614	10000	10000	1
		050115-050614	10000	10000	0

Källa/source: Tullverket/Swedish Customs

11.4.5.1 Tullkvot för import av vitlök.

För import av vitlök finns två importkvoter. En tullkvot på 38 370 ton fördelad på Argentina med 19 147 ton, Kina med 13 200 ton och alla övriga länder utanför EU med 6 023 ton har öppnats. Som ett resultat av utvidgningen 2004 har desutom en kvot 4 400 ton för alla ursprung öppnats.

Fördelningen av kvoterna sker på basis av om företaget importerat vitlök tidigare eller inte. 70 % av kvoterna delas ut till så kallade traditionella importörer vilket innebär att de tidigare importerat vitlök. Resterande 30 % fördelas på nya aktörer.

Importkvantiteten är dessutom fördelad på fyra kvartal. Fördelningen är inte jämnt fördelad över kvartalen utan uppgår till cirka 5 000 ton under juni till augusti, 6 000 ton under september till november, 18 000 ton under december till februari samt 9 000 ton under perioden mars till maj.

Vid import inom tullkvoten tas endast ut en värdetull på 9,6 %, ingen tilläggsavgift tillämpas. Rätten att importera inom förmånskvoten ges i form av en importlicens. För att erhålla en importlicens krävs att företaget ställer en säkerhet på 15 €/ton. Denna säkerhet återfås när importen genomförts. Säkerheten krävs för att de som ansöker om och tilldelas en kvot verkligen skall utnyttja denna.

Närmare information om det praktiska ansökningsförfarandet kan erhållas från Jordbruksverket.

11.4.5.2 Krav på importlicens för import utan kvot

Kommissionen kan införa krav på importlicens för en produkt även utan att någon förmånskvot finns. Orsaken kan vara att det finns ett behov av att exakt följa importströmmarna. Detta har gjorts för import av äpple efter att importen under 2005 var mycket stor och rapporteringen till kommissionen via tullens databas inte fungerat tillfredsställande.

12 Andra stöd till sektorn

12.1 Marknadsföringsstöd till färska frukter och grönsaker

EU kan delfinansiera informations- och säljfrämjande åtgärder för vissa jordbruksprodukter och produktionsmetoder inom gemenskapen. Åtgärderna utformas som ett program. Ett program kan vara mellan ett till tre år. EU:s finansiering uppgår till 50 % av kostnaderna. Det finns även möjlighet att få stöd för 30 % av kostnaderna genom nationell medfinansiering. Den ansökande branchorganisationen eller branchövergripande organet måste själv bekosta minst 20 % av åtgärderna.

Branschorganisationer eller branschövergripande organ inom frukt- och grönsakssektorn har möjlighet att ta del av detta stöd med motiveringen att EU:s produktion av frukt och grönsaker ökar medan konsumtionen i stort sett är oförändrad. Målet är att förbättra bilden av ”färska” och ”naturliga” produkter och att se till att andelen unga konsumenter ökar, främst genom att främja konsumtionen bland barn och ungdomar. Mer information finns på Jordbruksverkets webbplats, www.sjv.se.

12.2 Gårdsstöd

Flertalet av sektorerna inom EU:s gemensamma jordbrukspolitik har genomgått en reformering som inneburit att stödet frikopplats från produktionen av specifika produkter och istället ges som ett så kallat gårdsstöd. I vissa länder fördelas stödet utifrån hur mycket varje enskilt företag tidigare fått i stöd. Andra länder har valt att fördela stödet med samma bidrag per stödberättigad areal men med olika nivåer för olika regioner. Dessa två fördelningsmodeller kan kombineras, vilket Sverige valt att göra. Sverige tillämpar en blandmodell där det huvudsakliga stödet fördelats ut lika på all areal, fast med olika stödnivåer i olika regioner, och en mindre del av stödet har fördelats baserat på företagets tidigare stöd.

Sektorn för frukt och grönsaker är en av de sektorer som 2006 ännu inte har reformerats. I den så kallade gårdsstödsreformen beslutades det ändå att mark som odlas med grönsaker och med bär (men inte fruktodlingar) skulle ges stödrättigheter. Det rör sig dock om stödrättigheter med särskilt tillstånd eftersom den areal som berättigar till stöd är begränsad till den areal man tidigare odlat. Väljer man att utöka odlingen av grönsaker eller bär kommer den nytillkomna grönsaksarealen inte att vara stödberättigande, såvida man inte skaffar ytterligare stödrättigheter med tillstånd. Stödrättigheterna med tillstånd för bär och grönsaker berättigar sålunda till samma ersättning som vanlig åkermark i regionen. Exakta siffror för hur stor del av gårdsstödet som utgått för areal med bär och grönsaksodling finns inte. En uppskattning har dock kunnat göras på basis av de ansökningar som kommit in. Den areal med bär och grönsaker som berättigar till stöd har på detta sätt upskattats till 10 200 hektar fördelat på fem regioner enligt kartan nedan:

Tabell 41. Areal med bär- och grönsaksproduktion för vilken gårdsstöd betalats ut 2005
Area of vegetable- and berryproduction for which decoupled aid was paid in 2005

Region	Hektar	Stöd /ha 2005	Stöd/ ha 2006	Färg på kartan
1	2 300	250,44 € (ca 2 304 SEK)	276,08 € (ca 2 562 SEK)	Svart
2	1 400	222,58 € (ca 2 048 SEK)	238,69 € (ca 2 215 SEK)	Röd
3	4 700	194,24 € (ca 1 787 SEK)	200,02 € (ca 1 856 SEK)	Grå
4	990	148,64 € (ca 1 367 SEK)	157,41 € (ca 1 461 SEK)	Orange
5	800	117 € (ca 1 076 SEK)	125,43 € (ca 1 164 SEK)	Gul

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

Arealen fördelas dessutom på grödor enligt följande:

- Jordgubbar 2 900 ha
- Övriga bär 900 ha
- Grönsaker 6 400 ha

En uppskattning av det finansiella bidraget till odlare av bär och grönsaker inom ramen för gårdsstödet 2005 ger en summa på cirka 16 miljoner kronor.

Gårdsstödet är dock förknippat med vissa krav, förutom de speciella krav för frukt och grönsaker som redan nämnts. Det finns så kallade tvärvillkor som bl.a. rör miljökrav. Dessutom måste marken brukas vilket bl.a. innebär att den ska hållas fri från fleråriga skott och att den befintliga dräneringen ska underhållas. Ett skifte måste vara minst 10 meter brett för att vara stödberättigande och måste dessutom ha en yta på minst 0,10 hektar (om det inte ligger vid en å eller en sjö, då räcker det med hälften). För att kunna ansöka om gårdsstöd måste företaget ha minst 0,30 hektar stödberättigande mark.

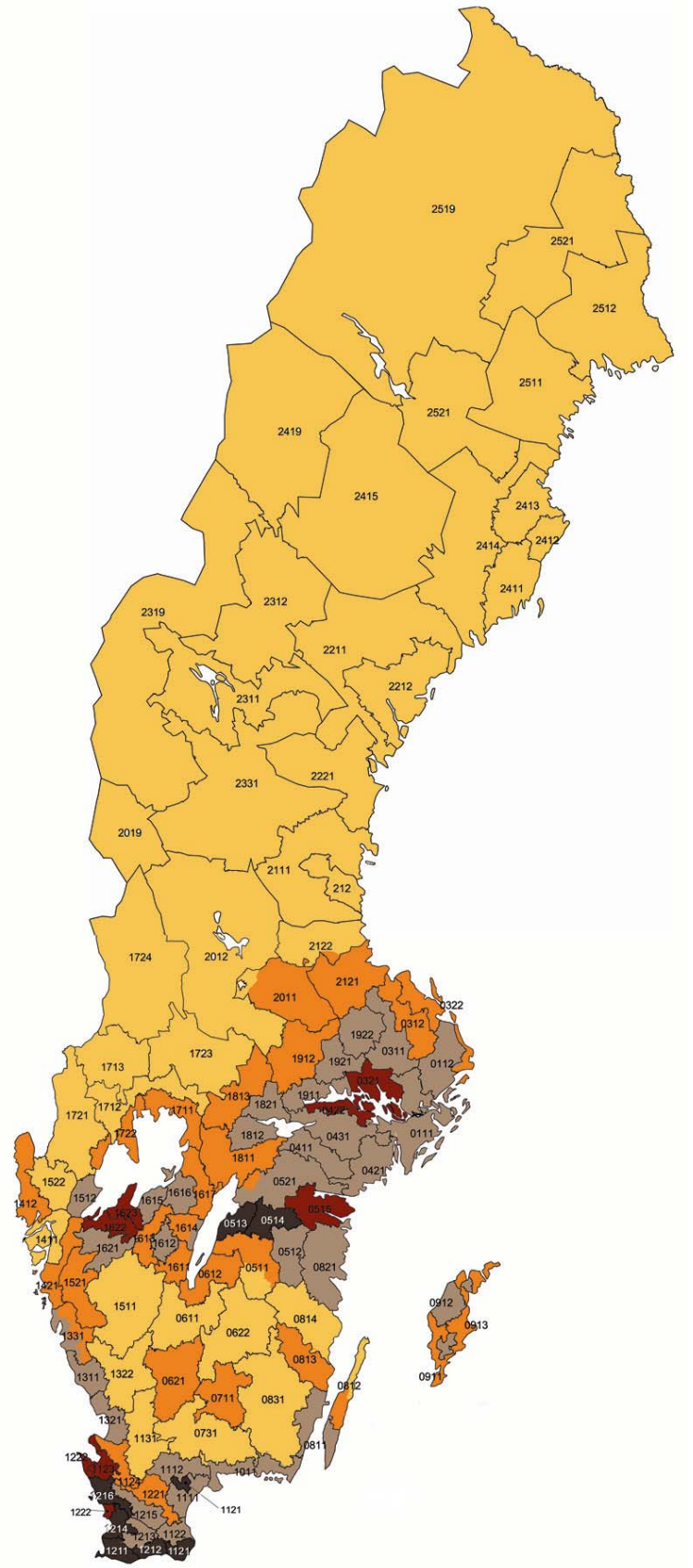

Figur 160. Klassificering av jordbruksmark på fem regioner för fastställande av frikopplat stöd
Classification of agricultural areas into five regions for allocation of decoupled aid

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

12.3 LBU

EU:s jordbruksbudget omfattar två delar, dels budgeten för de produktspecifika marknadsordningarna (till exempel marknadsordningen för frukt och grönsaker), dels budgeten för Miljö- och landsbygdsprogrammen (LBU-programmen) i EU:s medlemsstater. Det nya Landsbygdsprogrammet började gälla 2007 och löper under perioden 2007-2013.

Frukt- och gröntsektorn kan på olika sätt ta del av de stöd som LBU-programmet omfattar. Detta avsnitt ger en mycket kortfattad bild av de olika stödens koppling till sektorn. Detaljerad information om LBU-programmet och respektive stöd finns på Jordbruksverkets webbplats, www.sjv.se.

12.3.1 Miljöersättning för ekologiska produktionsformer

Sektorn för frukt och grönsaker kan ta del av miljöersättning till jordbrukare med ekologisk odling med eller utan ekologisk djurhållning. Stödet syftar till att öka omfattningen av den ekologiska odlingen och djurhållningen.

Åtagandet är femårigt. Den årliga ersättningsnivån är:

- Grönsaker 5 000 kr/ha
- Frukt och bär 7 500 kr/ha

Kompletta regler finns på Jordbruksverkets webbplats, www.sjv.se. För att erhålla stödet ska bland annat följande villkor följas: Den åkermark som man får stöd för ska odlas ekologiskt under hela åtagandeperioden. Endast de gödsel- och växtskyddsmedel som är godkända för ekologisk odling får användas. Ekologiskt utsäde eller plantor ska användas om inte Jordbruksverket medgett undantag för att det inte finns ekologiskt förökningsmaterial av arten eller sorten att köpa. Utbetalning görs endast de år produkter skördas från den aktuella arealen.

Endast odling av de produkter som finns i Jordbruksverkets föreskrift berättigar till ersättning:

Produkt:	**Minsta antal plantor per hektar**
Äpple, päron, plommon eller körsbär	400
Smultron eller lingon	30 000
Jordgubbar eller åkerbär	20 000
Hallon, björnbär eller björnbärskorsningar	2 000
Havtorn	1 200
Vinbär, krusbär, blåbär, nypon, aronia eller vindruvor	1 500
Fläder	600

Frukt- och bärodling ska skötas med sikte på god skörd. Fruktträd ska beskäras årligen, om de är av sådan sort att detta krävs. Jordbrukaren ska vid kontroll kunna visa på dokumentation av de åtgärder som vidtagits i odlingen. Om man går in i ett femårigt åtagande 2007 eller senare gäller reglerna i det nya landsbygdsprogrammet. Förslag om villkor är att fler bärslag kan ge ersättning, ändrade krav på planttäthet samt att det ska bli möjligt att få ersättning under etableringstiden för bärodling. Motsvarande ändring för fruktodling är sannolikt inte möjlig då EU:s marknadsordning för frukt begränsar stöd som stimulerar nyplantering. En viktig förändring gentemot tidigare program är att man ska vara ansluten till certifiering för att få hela

miljöersättningen för ekologiska produktionsformer. Om man inte är ansluten är ersättningen 75 % under 2007 och 2008. Från och med 2009 är ersättningen 50 % av ersättningen för certifierad produktion. För att få marknadsföra sina produkter som ekologiska på marknaden måste man vara ansluten till certifiering för ekologisk produktion av ett godkänt kontrollorgan, för närvarande Aranea och SMAK. Ytterligare något kontrollorgan har anmält intresse om att få utföra ekologiska kontroller under 2007.

Nedanstående tabell visar stödets utnyttjande under perioden 2000-2006.

Tabell 42. Utbetalning av miljöersättning för ekologiska produktionsformer, 2000-2006
Paid aid for ecological production, 2000-2006

	Antal ansökningar	Varav företag med trädgårdsproduktion	Areal (ha)	Varav frukt och grönsaker
2006	21 100	-	511 000	1 340
2005	21 200	680	510 000	1 340
2004	18 500	640	456 300	1 280
2003	18 265	-	437 600	1 230
2002	17 740	-	414 213	1 350
2001	17 700	-	380 000	1 320
2000	17 000	-	343 000	1 130

Konservärtor och bruna bönor ingår inte

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

För 2006 kommer enligt prognosen ca 570 miljoner kr att betalas ut i stödformen varav ca 8 miljoner går till ekologiska trädgårdsgrödor. Odlarna redovisade för 2006 odling av 174 ha frukt, 93 ha jordgubbar, 409 ha övriga bär, 630 ha grönsaker, 12 ha kryddväxter och grönsaksutsäde samt odling av 24 ha trädgårdsgrödor som inte berättigar till stöd.

12.3.2 Start- och investeringsstöd

Startstöd och investeringsstöden ingår i det nationella Landsbygdsprogrammet.

12.3.2.1 Startstöd

Startstöd omfattar jordbruksföretag med trädgård som en verksamhetsgren samt även start av rena trädgårdsföretag. Startstödet kan lämnas till personer under 40 år som för första gången etablerar sig som jordbruks- eller trädgårdsföretagare. Startstöd lämnas som en startpremie på högst 250 000 kr. För att vara berättigad till stödet krävs dokumenterade goda yrkeskunskaper. Företaget ska visa på konkurrenskraft.

Jordbruksverket svarar för stödsamordning gentemot länsstyrelsen (som fattar beslut om stöd), budget, regelverk, blanketter samt stödutbetalning.

12.3.2.2 Investeringsstöd

Jordbrukare med trädgård som en verksamhetsgren och rena trädgårdsföretag kan söka investeringsstöd. Stödet syftar till en förbättrad konkurrenskraft i jordbruket.

Exempel på investeringar som beviljats investeringsstöd:

- Ny- eller ombyggnad av växthus
- Energiinvesteringar i växthus
- Kylanläggningar
- Kyllager och fasta maskiner för tvätt, sortering och förpackning, etikettering och liknande, dvs. investeringar för efterhantering, skördehantering av grönsaker, frukt och rotfrukter (prior inom förädlingsstödet har betydelse för denna typ av investeringar)
- Bevattningsanläggningar
- Tunnlar för jordgubbsodling
- Odlingsbord

Jordbruksverket svarar för stödsamordning gentemot länsstyrelsen (som fattar beslut om stöd), budget, regelverk, blanketter samt stödutbetalning.

Nedanstående tabell visar utnyttjandet av investeringsstödet för åren 2003-2006 dvs. under föregående programperiod. När det gäller startstöd saknas statistik om hur många etableringar som avser trädgård.

Tabell 43. Utbetalning av investeringsstödet i Sverige, 2000-2006
Paid farm investment aid in Sweden, 2000-2006

År	Stödbelopp Växthus	Andel %	Antal	Stödbelopp Övr trädg	Andel %	Antal
2006	8 413 675	3,4	46	3 818 111	1,5	27
2005	4 058 814	5,0	25	2 519 478	3,0	15
2004	9 011 160	4,7	54	2 290 140	1,2	11
2003	4 071 863	2,9	26			

Omfattar både LBU och Mål 1 området dvs. hela landet

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

12.3.3 Förädlingsstöd

Sektorn för frukt och grönsaker kan ta del av förädlingsstödet. Förädlingsstödet är ett investeringsstöd för dem som förädlar jordbruksprodukter. Stödet ingår i det nya landsbygdprogrammet 2007-2013. I programmet ingår förädlingsstödet under kategorin investeringsstöd bland företagsstöden. Stödet kommer i programmet att beviljas som en procentsats av planerade investeringar och betalas ut då dessa har genomförts. Stödet syftar till att stärka ekonomin och utveckla verksamheter i företag på landsbygden och inom de gröna näringarna. På detta sätt ska företagens konkurrenskraft, lönsamhet och tillväxt öka. Stöd ges till inköp av byggnader och anläggningar samt ny-, om- eller tillbyggnader, nya maskiner och ny utrustning, inklusive programvara till datorer, samt ingenjörs- och konsultkostnader, genomförandestudier samt patent och licenser.

Handläggningen av stödets ansökningar och utbetalningar görs fr.o.m. år 2007 av länsstyrelsen. Länsstyrelsen kommer att prioritera bland de inkomna ansökningarna enligt länets regionala genomförandeplaner.

Exempel på projekt som fått förädlingsstöd inom frukt och grönsaker under perioden 2000-2006 har varit uppförande av äppelmusteri, maskiner för beredning av grönsaker och rotfrukter och inom blommor har det varit t.ex. rossortering, försäljnings- och distributionssystem.

Nedanstående tabell visar stödets utnyttjande under perioden 2000-2006.

Tabell 44. Utbetalning av förädlingsstöd i Sverige, 2000-2006
Paid aid för investments to increase product value in Sweden, 2000-2006

År	Antal beviljade	Varav frukt & grönt	Beviljade medel	Varav Frukt & grönt	Andel frukt & grönt
2006	1	0	395 103 kr	0 kr	0 %
2005	86	22	43 431 811 kr	10 923 646 kr	25 %
2004	68	9	28 771 728 kr	6 564 882 kr	23 %
2003	71	11	41 079 947 kr	6 909 143 kr	17 %
2002	94	21	62 246 144 kr	16 844 071 kr	27 %
2001	42	12	30 185 518 kr	8 463 640 kr	28 %
2000	73	6	49 781 680 kr	7 786 673 kr	16 %

Källa/source: Jordbrukverket/Swedish Board of Agriculture

12.3.4 Projektstöd

Projetkstöden i det nya landsbygdsprogrammet syftar till en förstärkning av landsbygdens näringsliv, en ökad livskvalitet på landsbygden och stärkt konkurrenskraft inom de gröna näringarna. För att få projektstöd måste syftet med projektet vara att resultatet ska komma flera till nytta. I de flest fall är stödbeloppet mellan 20 – 100 procent av de kostnader som ger rätt till stöd. Den del som inte finasieras med stödet ska finasieras privat eller med andra offentliga pengar. När det gäller stöd för utveckling av nya produkter, tjänster, processer eller tekniker inom de gröna näringarna kan stödbeloppet bli högst 60 procent och för planering av infrastruktur högst 50 procent av godkända kostnader. I de flesta fall är det länsstyrelsen som utreder ansökan om projektstöd. Stödet betalas ut i efterhand av Jordbruksverket.

Stöd till projekt inom sektorn för frukt, bär och grönsaker kan endast lämnas till projekt som inte får stöd via stödprogram som administreras av en producentorganisation eller där sökanden inte är medlem i en sådan organisation. Stödet får inte heller motverka eller försvåra verksamheten för en producentorganisation.

Du kan läsa mer om stöd till landsbygden på Jordbruksverkets webbplats www.sjv.se

12.3.5 Miljövänlig odling av bruna bönor på Öland

Lantbrukare som odlar av bruna bönor på Öland kan söka miljöersättningen som är 2 700 kr per hektar. Syftet med stödformen är att minska kväveläckage och användning av kemiska bekämpningsmedel. Södra Ölands odlingslandskap ingår i UNESCOs världsarvslista i kategorin levande kulturlandskap. Odling av bruna bönor är en viktig del av öns kulturarv och skulle till största delen ersättas av andra grödor om miljöersättningen inte fanns. De sorter som odlas i stödet ska vara av svenskt ursprung.

Femårsåtagandet innebär att lantbrukaren ska odla bruna bönor enligt stödreglerna under fem år. Arealen bruna bönor ska uppgå till minst 70 % av areal bruna bönor det första året i åtagandeperioden.

Kväve får enbart tillföras som en startgiva i direkt anslutning till sådd på högst 30 kg kväve. Radavståndet ska vara så stort att mekanisk ogräsbekämpning kan utföras. Under odlingssäsongen får inte kemiska bekämpningsmedel mot svamp eller insekter användas. Marken får inte plöjas upp förrän tidigast den 15 november utom om en höstsådd gröda ska etableras. Kompletta regler finns på Jordbruksverkets webbplats, www.sjv.se.

	Antal åtaganden	Areal
2006	57	645
2005	72	702
2004	73	770
2003	76	760
2002	80	709
2001	88	732
2000	-	820

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

12.4 Nationella stöd

Utöver de stöd som frukt- och gröntsektorn kan ta del av via EU-budgeten finns även vissa medel som kommer från den svenska statskassan.

12.4.1 FoU

Varje år avsätts medel från den svenska budgeten till försöks- och utvecklingsverksamhet (FoU) avseende miljöförbättrande åtgärder i jordbruket och ekologisk produktion. Jordbruksverket administrerar stödet och pengarna går till projekt som bedrivs av forskare, organisationer och institutioner, och som ger tillämpad kunskap inom följande fyra program:

- Bekämpningsmedelsprogrammet
- Programmet för minskat växtnäringsläckage
- Programmen för ekologisk produktion inklusive djurhälsa
- Biologisk mångfald och variation i odlingslandskapet

12.4.2 Trädgårdsfonden

Via anslag för återföring av skatt på handelsgödsel och bekämpningsmedel m.m., kommer från den svenska statsbudgeten även pengar för forsknings- och utvecklingsinsatser m.m. med syfte att främja en hållbar utveckling inom jordbruket och trädgårdsnäringen. Pengarna administreras av Jordbruksverket och går till Stiftelsen lantbruksforskning, som i sin tur fördelar

pengarna till olika projekt. 2005 beslutade Jordbruksverket om ca 37,1 miljoner kr till informations-, utbildnings-, rådgivnings-, forsknings- och utvecklingsinsatser inom jordbruket och trädgårdsnäringen, varar anslaget för trädgårdsfonden uppgick till 8 miljoner kr.

12.4.3 Övriga nationella medel

Fritidsodlarnas riksorganisation får 3,5 miljoner kr för informations- och rådgivningsverksamhet och Elitplantstationen får 750 000 kr från anslag ”Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket”.

Ett ytterligare anslag med benämningen ” Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur”, avsätter medel bl.a. till Stiftelsen lantbruksforskning och deras forskningsprogram (dock inte trädgårdsfonden).

12.4.4 Marknadsstödjande medel för ekologisk produktion

Stöden beviljas för ett år i taget. För 2006 fördelades totalt 14 682 000 kr till 68 projektansökningar.

De som kan ansöka om pengar inom marknadsstödjande åtgärder är offentliga aktörer, organisationer, stiftelser, företag, institutioner och rikstäckande organisationer som arbetar med den ekologiska produktionens och/eller konsumtionens utveckling.

Jordbruksverket beslutar om vilka projekt som ska få pengar och hur mycket (inom de ramar som jordbruksdepartementet givit), betalar ut pengar under projektet och granskar de redovisningar som kommer in som delredovisningar och slutredovisningar.

Tabell 45. Utnyttjandet av marknadsstödjande medel för ekologisk produktion av frukt och grönsaker, 2000-2006
Paid aid för market support measures for ecological production of fruits and vegetables, 2000-2006

	Antal beviljade poster	Varav frukt och grönsaker	Beviljade medel totalt, (kr)	Varav frukt och grönt, (kr)	Andel frukt och grönt, %
2006	68	1	14 682 000	60 000	0,41
2005	72	3 [1,2]	14 630 000	276 000	1,89
2004	9	5	2 010 000	260 000	12,94
2003	5	0	1 879 000	0	0
2002	27+4	4 [1,2]	21 991 729	2 050 000	9,32
2001	5	0	1 800 000	0	0
2000	4	0	1 800 000	0	0

[1] Dessa projekt har en direkt koppling till frukt och grönsaker (flera andra projekt inriktar sig inte bara på frukt och grönsaker, utan också på andra produkter inom ekologisk produktion).

[2] Ett av projekten innefattar också potatis

Källa/source: Jordbruksverket/Swedish Board of Agriculture

Ovanstående tabell visar utnyttjandet av medel för frukt och grönsaker 2000-2006.

Stödet ges till projekt som:

- utvecklar metoder och statistik för att följa upp produktion och konsumtion av ekologiska produkter och handeln med dessa
- ökar kunskapen om ekologiska produkter och var de kan köpas
- ökar användningen av ekologiska produkter i storhushåll och offentlig sektor samt övriga aktörer
- syftar till att marknadsföra ekologiska produkter
- ger ökad effektivitet och professionalism
- utvecklar sektorn genom förbättring av produktion, distribution och avsättning

12.4.5 Nationellt stöd för bär- och grönsaksproduktion

Nationellt stöd för bär- och grönsaksproduktion lämnas i stödområde 1-3. Stödet finansieras helt av den svenska statskassan. Stödet förhandlades fram inför Sveriges anslutning till EU 1995 som en fortsättning på det så kallade Norrlandsstödet. Nationellt stöd får årligen lämnas upp till en referensnivå fastlagd av EU-kommissionen. Det nationella stödet för bär- och grönsaksproduktion har dock aldrig sedan dess införande varit i närheten av att överskrida denna referensnivå.

Tabell 46. Antal företag med stöd för bär- och grönsaksproduktion, 2001–2006
Number of companies reciving aid for production of berries and vegetables, 2001-2006

Stödområde	1	2	3	1–3
Stödår				
2001	21	97	19	137
2002	18	95	19	132
2003	19	92	17	128
2004	15	85	12	112
2005	15	95	13	123
2006	12	84	13	109

För stödår 2006 återstår ev. vissa utbetalningar att verkställas som kan påverka 2006 års siffror

Källa/source: Jordbruksverket (Stödsystemets databaser)/Swedish Board of Agriculture

Tabell 47. Bär- och grönsaksproduktion, areal med stöd (ha), 2001–2006
Production of berries and vegetables, area receiving aid (ha), 2001-2006

Stödområde	1	2	3	1–3
Stödår				
2001	57,2	292,4	37,7	387,4
2002	56,1	273,6	25,9	355,7
2003	79,3	308,4	28,8	416,4
2004	89,7	301,0	18,8	409,5
2005	84,1	336,0	25,2	445,3
2006	79,4	313,0	21,3	413,7
Referensareal	646		104	750

För stödår 2006 återstår ev. vissa utbetalningar att verkställas som kan påverka 2006 års siffror

Källa/source: Jordbruksverket (Stödsystemets databaser)/Swedish Board of Agriculture

Tabell 48. Utbetalt stöd (miljoner SEK) för produktion av bär- och grönsaker 2001–2006.
Paid aid for production of berries and vegetables, 2001-2006

Stödområde	1	2	3	1–3
Stödår				
2001	0,16	0,82	0,07	1,05
2002	0,16	0,77	0,05	0,98
2003	0,22	0,87	0,05	1,14
2004	0,26	0,86	0,03	1,15
2005	0,24	0,96	0,05	1,25
2006	0,23	0,89	0,04	1,16
Ref.niv. 2001-2006	1,84		0,19	2,03

För stödår 2006 återstår ev. vissa utbetalningar att verkställas som kan påverka 2006 års siffror

Källa/source: Jordbruksverket (Stödsystemets databaser)/Swedish Board of Agriculture

Syftet med stödet är att kompensera för sämre produktionsförutsättningar samt att främja fortsatt och traditionell jordbruksproduktion i mindre gynnade områden. På så sätt ska en livskraftig landsbygd bibehållas.

Villkoren för stödet är att man brukar minst 3 hektar jordbruksmark inom stödområde 1-3 samt att man inte uppbär ålderspension, hel aktivitetsersättning eller hel sjukersättning.

Ersättningsnivån uppgår i stödområde 1 och 2 till 2 850 kr/ha. I stödområde 3 uppgår ersättningsnivån till 1 850 kr/ha.

12.4.6 Kompetensutveckling inom ekologisk produktion

Det finns även medel till kompetensutveckling för att främja ekologisk produktion inom området trädgård. Här har Jordbruksverket inga specifika siffror för frukt och grönsaker.

13 Kandidatländerna

I dagsläget är det tre länder som förhandlar med EU om inträde i unionen. Det är Turkiet, Kroatien och Makedonien. Turkiet och Kroatien inledde förhandlingar om medlemskap den 3 oktober 2005. I december 2005 beslutade Europeiska rådet att ge även Makedonien status som kandidatland.

Turkiet är det viktigaste landet av de tre med avseende på produktion av frukt och grönsaker. Landets produktion på 14 miljoner ton frukt och 20 miljoner ton grönsaker skulle med dagens produktion göra det till EU:s främsta producentland, större än såväl Italien (32 miljoner ton) som Spanien (30 miljoner ton). Totalt skulle Turkiet komma att svara för 20 % av EU:s frukt och grönsaksproduktion (18 % av fruktproduktionen och 22 % av grönsaksproduktionen).

Turkiet arbetar aktivt också inom sektorn för frukt och grönsaker med att förbereda ett inträde i EU. De deltar sedan flera år aktivt i det internationella arbetet med kvalitetsnormer och fick hösten 2006 sin egen exportkontroll av kvaliteten på frukt och grönsaker godkänd av EU. Detta innebär att den kvalitetskontroll som normalt är obligatorisk i samband med förtullning av varorna när de förs in i EU kan reduceras till en stickprovskontroll.

13.1 Kroatien

13.1.1 Produktion

Av frukt och bär producerar Kroatien mätt i ton mest äpplen, vattenmelon och plommon. Produktionen av äpplen låg 2005 på ungefär samma nivå som i början av 1990-talet, produktionen av vattenmelon har däremot ökat med ca 80 % under samma tid. Den totala fruktproduktionen i Kroatien låg 2005 på 188 000 ton.

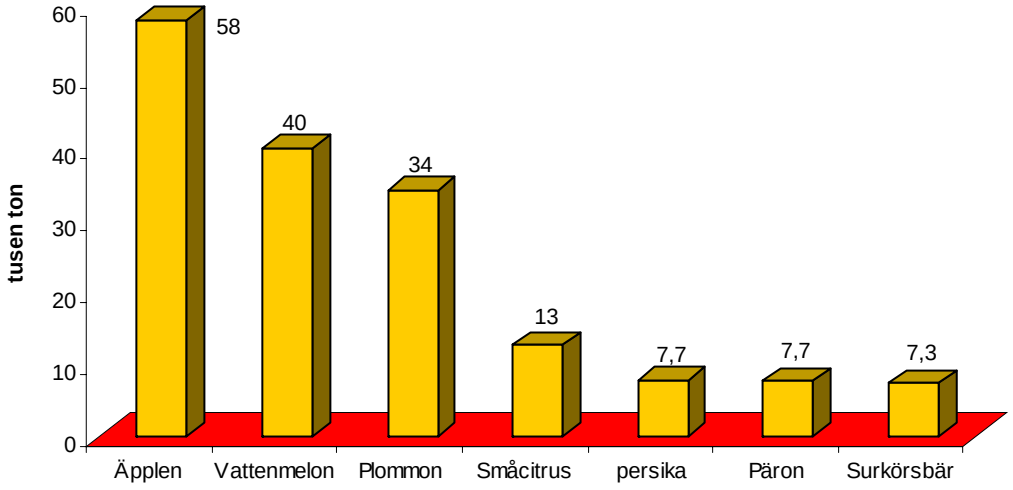

Figur 161. Produktionen i genomsnitt 2003-2005 av de viktigaste frukt- och bärslagen (inklusive nötter) i Kroatien, tusen ton[34]

Production in average 2003-2005 of the most important fruits and berries (including nuts) in Croatia, thousand metric tons

Källa/source: FAO

[34] Persika omfattar persikor och nektariner

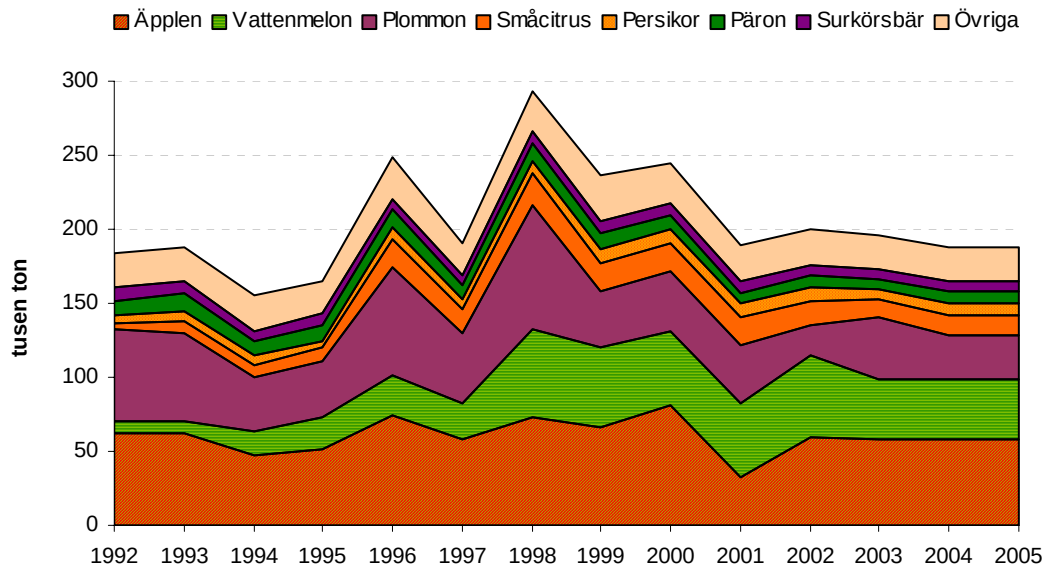

Figur 162. Produktion av frukt, bär och nötter i Kroatien 1992-2005, tusen ton[35]
Production of fruits, berries and nuts in Croatia 1992-2005, thousand metric tons

Källa/source: FAO

De två figurerna nedan visar att de största produkterna på grönsakssidan i Kroatien är kål, tomater och lök. Den totala produktionen av grönsaker i Kroatien var 2005 ca 400 000 ton, vilket är en ökning med ungefär 45 % jämfört med 1992.

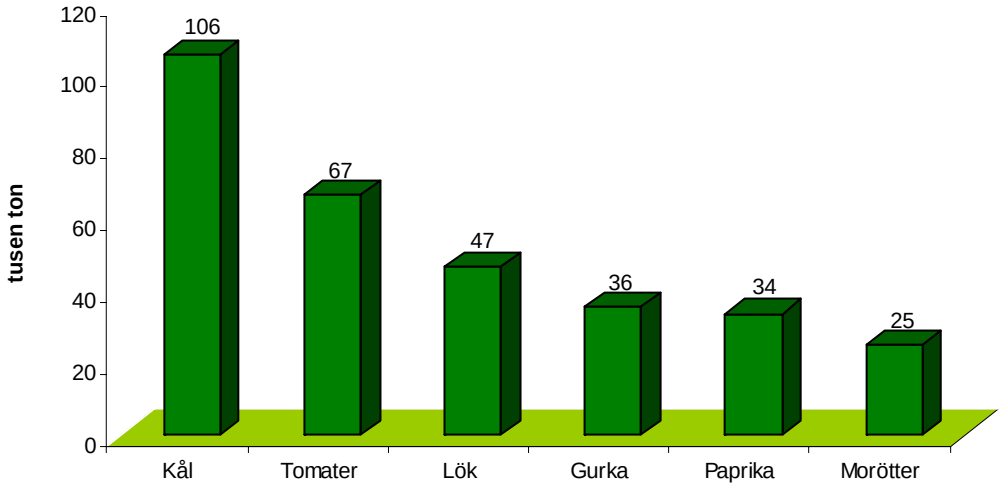

Figur 163. Produktionen i genomsnitt 2003-2005 av de viktigaste grönsakerna i Kroatien, tusen ton[36]
Production of the most important vegetable products in Croatia, average 2003-2005, thousand metric tons

Källa/source: FAO

[35] Persikor omfattar persikor och nektariner
[36] Gurka inkluderar inläggningsgurka och paprika omfattar även chili.

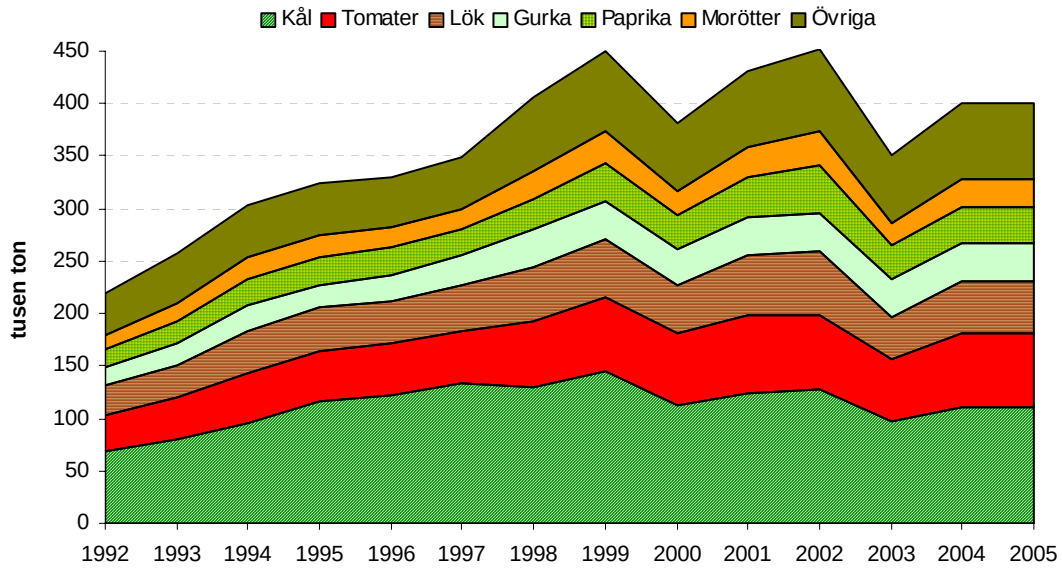

Figur 164. Produktion av grönsaker i Kroatien 1992-2005, tusen ton[37]
Production of vegetables in Croatia 1992-2005, thousand metric tons

Källa/source: FAO

13.1.2 Handel

2002-2004 importerade Kroatien i genomsnitt 95 100 ton frukt och 47 800 ton grönsaker. Kroatiens största importprodukter på fruktsidan är apelsiner och äpplen, bland grönsakerna importeras mest lök. Importen av apelsiner har legat på ungefär samma nivå sedan år 2000 medan importen av äpplen har ökat med nästan 50 % mellan åren 2000 och 2004.

Kroatiens export av frukt och grönsaker är betydligt mindre än importen. Apelsiner och äpplen på fruktsidan och paprika och chilifrukter på grönsakssidan är de kvantitetsmässigt sett största exportprodukterna, se tabell 52 och tabell 53.

Tabell 49. Kroatiens import av de viktigaste frukt- och bärslagen (inklusive nötter) 2000-2004, tusen ton
Croatia's import of the most important fruits and berries (including nuts) 2000-2004, thousand metric tons

	2000	2001	2002	2003	2004
Apelsiner	29,7	27,7	26,0	27,9	27,3
Äpplen	14,3	18,1	33,3	26,2	21,3
Citroner inkl. lime	11,3	10,3	10,9	11,6	11,9
Vattenmelon	3,6	7,1	6,9	6,9	8,1
Päron	2,7	5,2	5,4	5,6	5,2
Nötter	1,7	2,1	2,6	2,6	2,9
Grapefrukt	1,4	1,3	1,4	1,9	2,1
Aprikoser	1,6	1,3	1,5	1,7	2,1
Kiwifrukt	2,5	1,9	1,6	2,0	2,1

Källa/source: FAO

[37] Gurka inkluderar inläggningsgurka och paprika omfattar även chili.

Tabell 50. Kroatiens import av de viktigaste grönsaksprodukterna 2000-2004, tusen ton
Croatia's import of the most important vegetable products 2000-2004, thousand metric tons

	2000	2001	2002	2003	2004
Lök	12,3	11,0	7,7	18,6	14,3
Tomater	8,4	9,8	10,0	9,3	9,4
Morötter	6,4	5,7	5,2	9,0	8,0
Vitlök	2,2	2,2	2,2	2,7	2,5
Paprika inkl. chilifrukter	2,8	3,1	2,6	3,1	2,1
Sallat	1,9	1,7	1,1	1,9	2,0
Gurka inkl. inläggningsgurka	1,1	1,8	3,3	1,8	1,8

Källa/source: FAO

Tabell 51. Kroatiens export av de viktigaste frukt- och bärslagen (inklusive nötter) 2000-2004, tusen ton
Croatia's export of the most important fruits and berries (including nuts) 2000-2004, thousand metric tons

	2000	2001	2002	2003	2004
Apelsiner	0,0	0,0	0,0	0,0	13,6
Äpplen	1,9	0,2	0,8	3,4	2,9
Vattenmelon	0,2	0,0	0,6	0,1	0,5
Nötter	0,3	0,6	0,2	0,4	0,5
Meloner, exkl. vattenmelon	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1

Källa/source: FAO

Tabell 52. Kroatiens export av de viktigaste grönsaksprodukterna 2000-2004, tusen ton
Croatia's export ot the most important vegetable products 2000-2004, thousand metric tons

	2000	2001	2002	2003	2004
Paprika inkl. chilifrukter	0,39	0,26	0,60	0,17	1,09
Kål	0,20	0,42	0,27	1,12	0,66
Gurka inkl. inläggningsgurka	0,32	0,40	0,30	0,52	0,55
Svamp	0,45	0,38	0,37	0,17	0,32
Tomater	0,13	0,12	0,08	0,05	0,25
Sallat	0,07	0,08	0,15	0,08	0,12

Källa/source: FAO

Kroatien har en negativ total handelsbalans 2004 för färsk frukt och färska grönsaker inklusive svamp, bär och nötter, se tabell nedan. Balansen är endast positiv för svamp. För färsk frukt, färska grönsaker, bär och nötter är balansen negativ. Bananer och apelsiner står för strax över 50 % av importvärdet för frukt.

Tabell 53. Värdet av Kroatiens export och import av färsk frukt och färska grönsaker inklusive svamp, bär och nötter 2004, tusen dollar.
Croatia's trade balance on fresh fruit, fresh vegetables including mushrooms, berries and nuts 2004, thousands of USD.

	Exportvärde 2004 (1000 USD)	% av totalen	Importvärde 2004 (1000 USD)	% av totalen	Balans 2004 (1000 USD)
Frukt*	7 422	56	80 613	63	-73 191
Druvor	13	0	8 413	7	-8 400
Bär	33	0	832	1	-799
Nötter	1 002	8	11 413	9	-10 411
Grönsaker	1 315	10	26 297	20	-24 982
Svamp	3 402	26	884	1	2 518
Totalt	13 187	100	128 452	100	-115 265

* Inklusive bananer.

Källa/source: FAO

13.2 Makedonien

Produktionen av frukt, bär och nötter i Makedonien är blygsam och domineras av vattenmelon och äpplen. Figuren nedan visar att den totala produktionen ligger på närmare 270 000 ton, ungefär samma nivå som i början av 1990-talet.

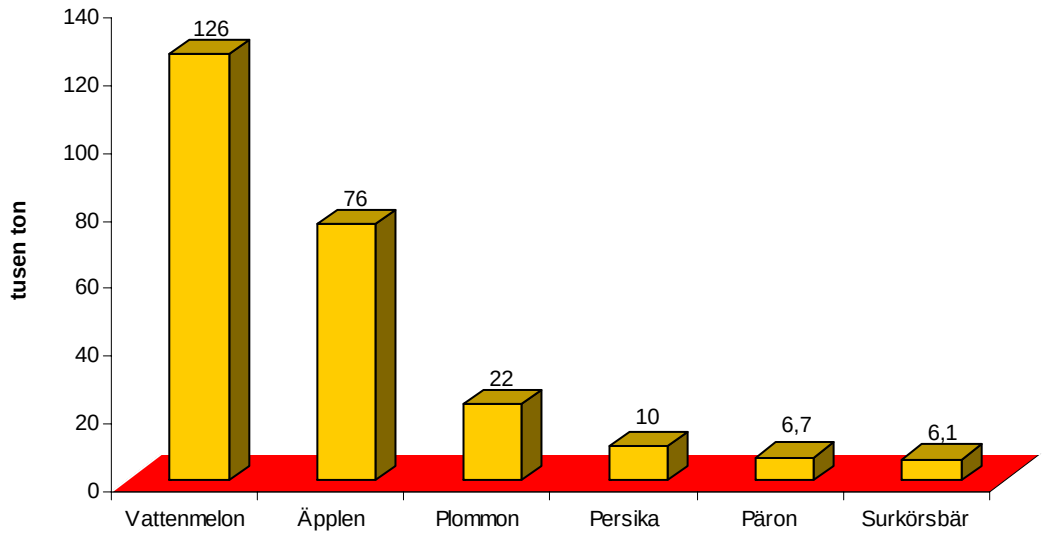

Figur 165. Produktionen av de viktigaste frukt- och bärslagen i Makedonien, medel 2003-2005. tusen ton[38]
Production of the most important fruits and berries (including nuts) in Macedonia, average 2003-2005, thousand metric tons

Källa/source: FAO

[38] Persika omfattar persikor och nektariner

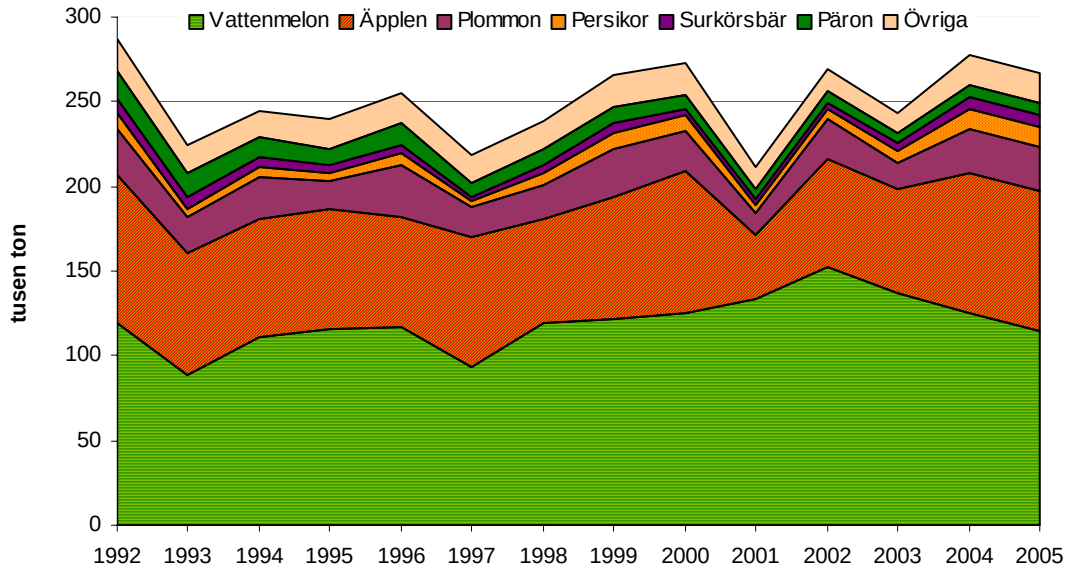

Figur 166. Produktion av frukt, bär och nötter i Makedonien 1992-2005, tusen ton
Production of fruits, berries and nuts in Macedonia 1992-2005, thousand metric tons

Källa/source: FAO

Produktionen av grönsaker i Kroatien är snäppet större än produktionen av frukt, bär och nötter. De två största produktgrupperna är tomater och paprika/chilifrukter.

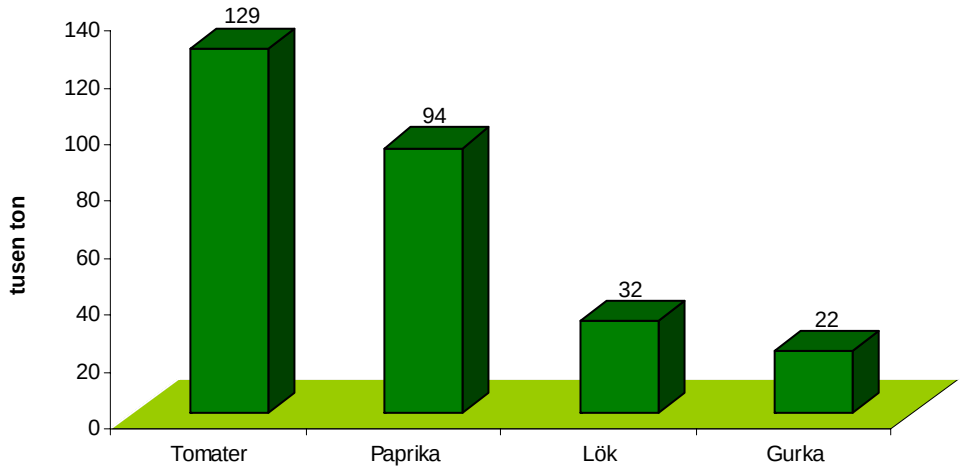

Figur 167. Produktion av de viktigaste grönsakerna i Makedonien, medel 2003-2005, tusen ton[39]
Production of the most important vegetable products in Macedonia, average 2003-2005, thousand metric tons.

Källa/source: FAO

[39] Gurka inkluderar inläggningsgurka och paprika omfattar även chili.

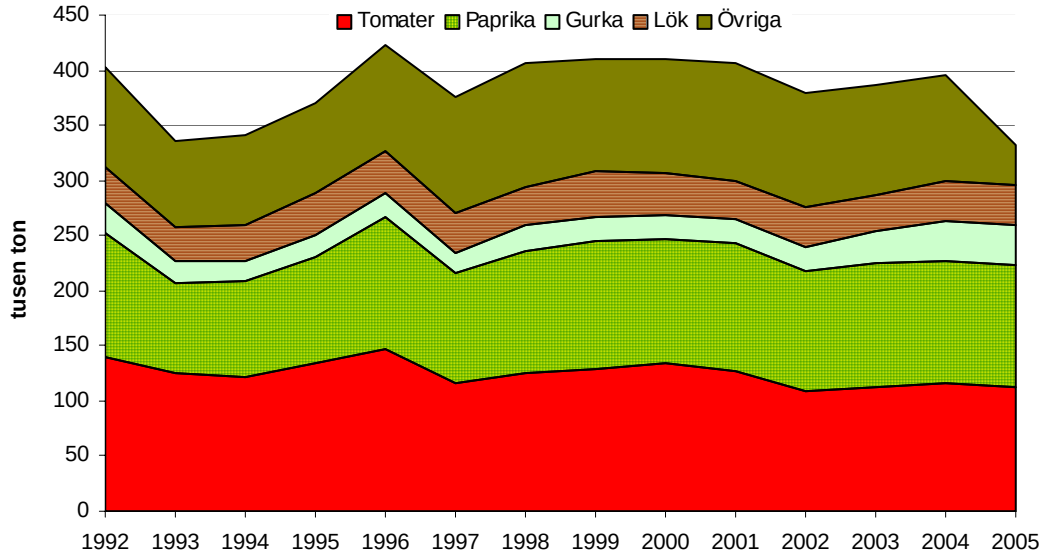

Figur 168. Produktionen av grönsaker i Makedonien 1992-2005, tusen ton
Production of vegetables in Macedonia 1992-2005, thousand metric tons

Källa/source: FAO

13.2.1 Handel

Makedonien har inte någon särskilt omfattande import av frukt och grönsaker. Åren 2002-2004 låg den i genomsnitt på 22 300 respektive 3 900 ton. Det som importeras på fruktsidan är framförallt citrusfrukter. Importen av grönsaker är betydligt mindre omfattande och den största importprodukten har mellan åren 2000-2004 varit tomat.

Exporten av frukt och grönt är betydligt större än importen och låg i genomsnitt åren 2002-2004 på 62 800 respektive 76 200 ton. Vattenmelon, äpplen, tomater och kål är de produkter som kvantitetsmässigt exporteras i störst utsträckning.

Tabell 54. Makedoniens import av de viktigaste frukt- och bärslagen (inklusve nötter) 2000-2004, tusen ton
Macedonia's import of the most important fruits and berries (including nuts) 2000-2004, thousand metric tons

	2000	2001	2002	2003	2004
Småcitrus	1,7	4,1	4,6	4,1	6,4
Apelsiner	2,7	3,5	7,4	8,3	5,9
Citroner inkl. lime	4,1	4,6	5,1	5,4	5,9
Kiwifrukt	0,0	0,0	0,4	0,6	1,2
Grapefrukt	0,4	0,3	0,6	0,6	0,8
Nötter	0,3	0,4	0,8	0,7	0,7
Päron	0,10	0,10	0,08	0,20	0,21
Äpplen	0,02	0,05	0,09	0,21	0,19
Vattenmelon	0,06	0,05	0,06	0,07	0,19

Källa/source: FAO

Tabell 55. Makedoniens import av de viktigaste grönsaksprodukterna 2000-2004, tusen ton
Macedonia's import of the most important vegetable products 2000-2004, thousand metric tons

	2000	2001	2002	2003	2004
Tomater	0,49	0,77	0,83	1,33	1,36
Lök	0,41	0,17	0,66	0,30	0,90
Gurka inkl. inläggningsgurka	0,31	0,47	0,56	0,33	0,39
Vitlök	0,22	0,17	0,24	0,34	0,28
Kål	0,03	0,08	0,04	0,00	0,14
Paprika inkl. chilifrukter	0,00	0,00	0,34	0,24	0,13

Källa/source: FAO

Tabell 56. Makedoniens export av de viktigaste frukt- och bärslagen (inklusive nötter) 2000-2004, tusen ton
Macedonia's export of the most important fruits and berries (including nuts) 2000-2004, thousand metric tons

	2000	2001	2002	2003	2004
Vattenmelon	36,9	12,2	36,3	28,7	27,8
Äpplen	8,5	6,6	35,3	25,5	27,4
Surkörsbär	0,00	0,00	0,13	0,25	0,79
Meloner exkl. vattenmelon	0,00	0,00	0,30	0,21	0,35
Nötter	0,09	0,02	0,30	0,42	0,25
Citroner inkl. lime	0,01	0,00	0,00	0,04	0,25
Småcitrus	0,00	0,00	0,00	0,10	0,24
Aprikoser	1,11	0,52	0,00	0,00	0,21

Källa/source: FAO

Tabell 57. Makedoniens export av de viktigaste grönsaksprodukterna 2000-2004, tusen ton
Macedonia's export of the most important vegetable products 2000-2004, thousand metric tons

	2000	2001	2002	2003	2004
Tomater	8,9	9,4	21,0	22,6	30,9
Kål	8,6	19,5	14,6	18,9	24,3
Paprika inkl. chilifrukter	0,0	0,0	11,0	11,1	19,2
Gurka inkl. inläggningsgurka	9,1	4,4	9,7	13,6	16,0
Lök	2,4	3,6	2,7	4,3	3,8
Svamp	0,1	0,2	0,8	0,2	0,6
Morötter	0,2	0,2	0,2	0,6	0,6
Sparris	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3

Källa/source: FAO

Makedoniens handelsbalans för färsk frukt och färska grönsaker inklusive svamp, bär, druvor och nötter var totalt sett positiv 2004, se tabell nedan. För grupperna frukt och nötter var balansen negativ medan grönsakerna stod för den största exportinkomsten.

Tabell 58. Värdet av Makedoniens export och import av färsk frukt och färska grönsaker inklusive svamp, bär och nötter 2004, tusen dollar
Macedonia's trade balance on fresh fruit, fresh vegetables including mushrooms, berries and nuts 2004, thousands of USD.

	Exportvärde 2004 (1000 USD)	% av totalen	Importvärde 2004 (1000 USD)	% av totalen	Balans 2004 (1000 USD)
Frukt*	8 101	20	18 402	85	-10 301
Druvor	5 120	13	9	0	5 111
Bär	54	0	8	0	46
Nötter	101	0	1 869	9	-1 768
Grönsaker	21 952	55	1 315	6	20 637
Svamp	4 564	11	11	0	4 553
Totalt	39 892	100	21 614	100	18 278

* Inklusive bananer.

Källa/source: FAO

13.3 Turkiet

13.3.1 Produktion

Turkiet är en mycket stor producent av frukter och grönsaker. Den totala produktionen uppgick 2005 till strax över 14 miljoner ton frukt och nästan 20 miljoner ton grönsaker. Som angavs i inledningen till detta avsnitt är Turkiets produktion av frukt och grönsaker i dagsläget större än produktionen i något EU-land och Turkiet skulle med dagens siffror komma att svara för en femtedel av EU:s frukt och grönsaksproduktion.

Produktionen av frukt, bär och nötter har ökat med över 200 % sedan början av 1960-talet då den låg på ca 4,5 miljoner ton. Jämfört med EU:s största producentländer Spanien, Italien och Grekland producerade Turkiet 2005 en större kvantitet frukt, bär och nötter än något av dessa tre länder. Turkiets produktion låg nästan 2,5 miljoner ton högre än Spaniens, det land som 2005 var EU:s största producent av frukt, bär och nötter. Figuren nedan visar att det, mätt i ton, är vattenmelon som produceras i störst utsträckning på fruktsidan, i storleksordning följd av äpplen och övriga meloner. Turkiet är även en stor producent av nötter.

På grönsakssidan är tomater den klart dominerande produkten vilken 2005 utgjorde hela 49 % av den totala grönsaksproduktionen i Turkiet. Andra stora produkter, mätt i ton, är lök, paprika/chilifrukter och gurka. Jämfört med Italien som är EU:s största tomatproducent, var produktionen av tomater i genomsnitt åren 2003-2005 ca 26 % större i Turkiet. Liksom fruktproduktionen har kvantiteten grönsaker som produceras i Turkiet ökat kraftigt sedan början av 1960-talet, på grönsakssidan med över 400 %.

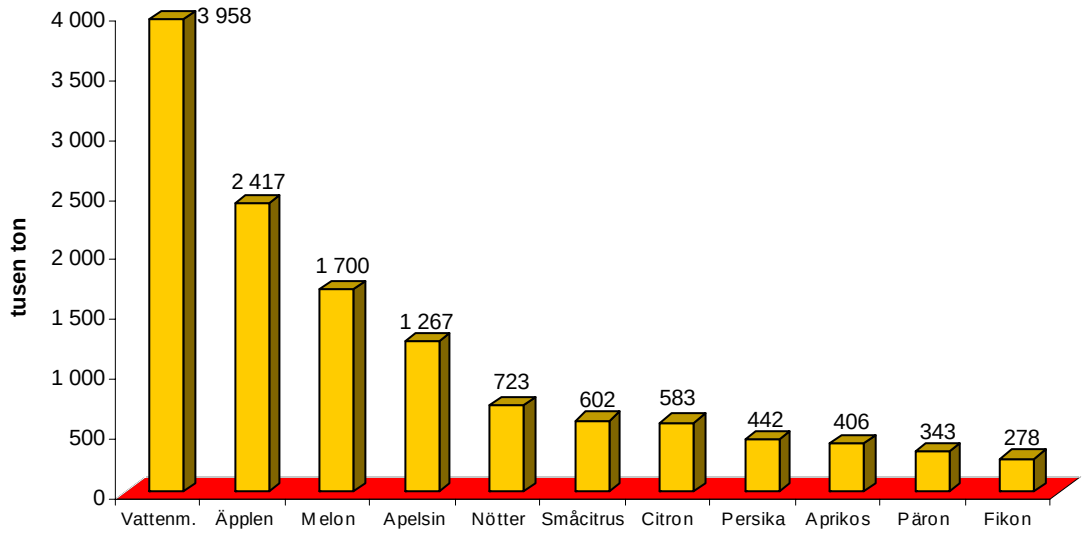

Figur 169. Produktionen av de viktigaste frukt- och bärslagen (inklusive nötter) i Turkiet, medel 2003-2005 tusen ton[40]

Production of the most important fruits and vegetables (including nuts) in Turkey, average 2003-2005, thousand metric tons

Källa/source: FAO

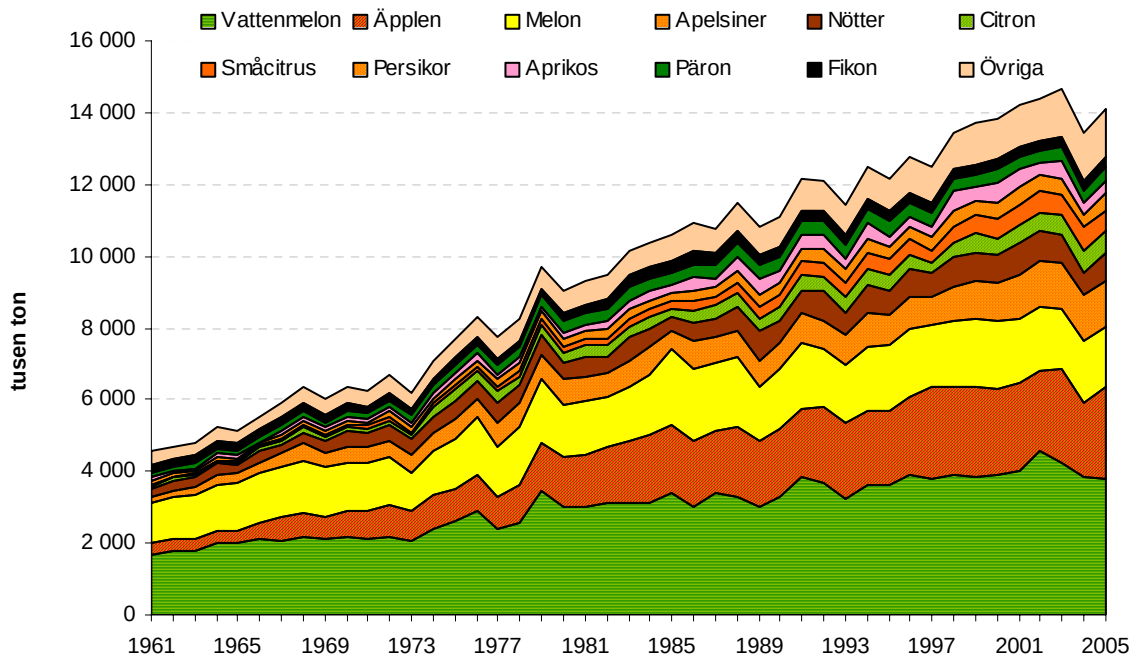

Figur 170. Produktion av frukt, bär och nötter i Turkiet 1961-2005, tusen ton

Production of fruits, berries and nuts in Turkey 1961-2005, thousand metric tons

Källa/source: FAO

[40] Citron omfattar citron och lime, persika omfattar persikor och nektariner

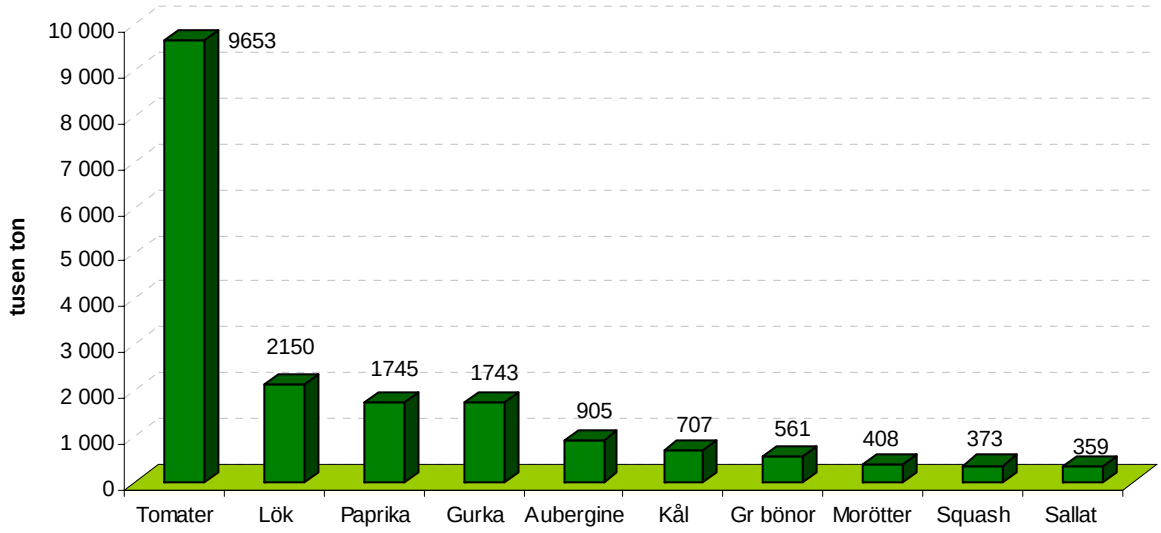

Figur 171. Produktion av de viktigaste grönsakerna i Turkiet, medel 2003-2005, tusen ton[41]
Production of the most important vegetable products in turkey, average 2003-2005, thousand metric tons

Källa/source: FAO

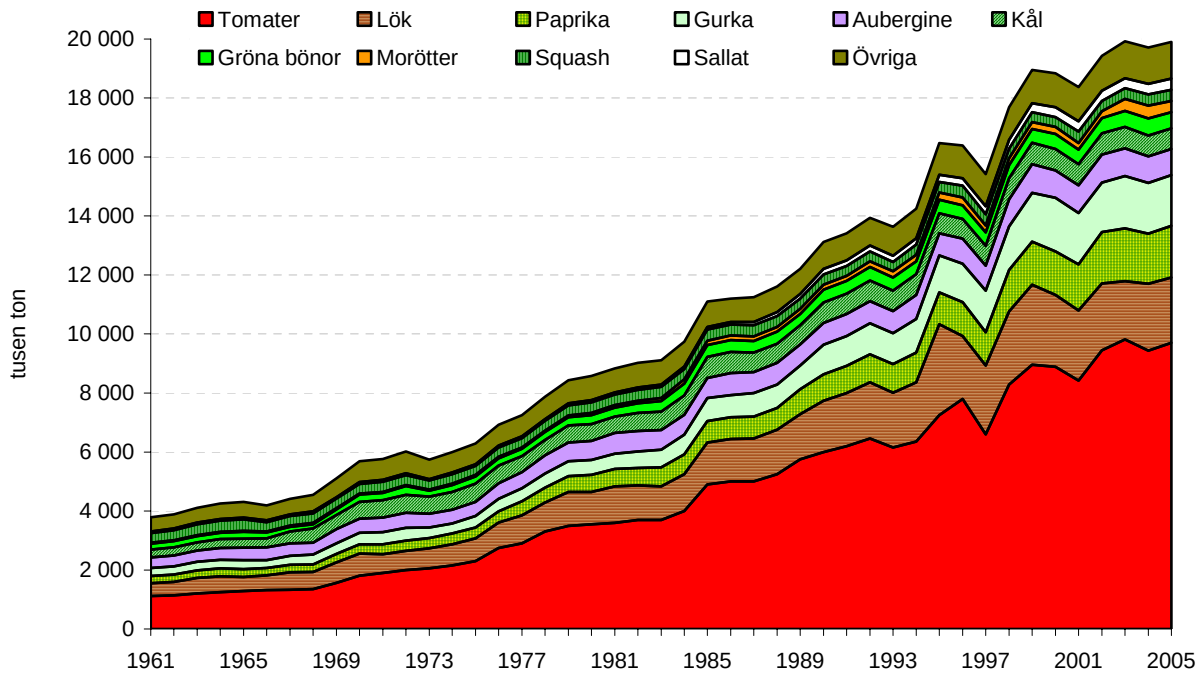

Figur 172. Produktion av grönsaker i Turkiet 1961-2005, tusen ton
Production of vegetables in Turkey 1961-2005, thousand metric tons

Källa/source: FAO

13.3.2 Handel

Turkiet är en stor exportör av frukter och grönsaker. Importen är däremot mer blygsam och består till största delen av frukt, då främst apelsiner, nötter och grapefrukt. På grund av årstidsväxlingarna görs en viss komplettering av den egna produktionen. Den är dock mycket

[41] Gurka inkluderar inläggningsgurka och paprika omfattar även chili.

begränsad i omfattning. Importen av apelsiner, den största importfrukten, motsvarar drygt 2 % av den inhemska produktionen och importen av nötter drygt 3 %.

Tabell 59. Turkiets import av de viktigaste frukt- och bärslagen (inklusive nötter) 2000-2004, tusen ton
Turkey's import of the most important fruits and berries (including nuts) 2000-2004, thousand metric tons

	2000	2001	2002	2003	2004
Apelsiner	0,1	0,0	38,8	41,2	30,8
Nötter	10,6	6,9	11,9	13,6	23,0
Grapefrukt	0,0	2,0	12,7	10,3	11,4
Kiwifrukt	1,5	2,5	3,0	3,7	7,1
Citroner inkl. lime	0,0	0,0	3,7	5,8	2,7
Äpplen	3,4	1,4	3,2	2,9	2,5
Småcitrus	0,0	0,1	0,4	0,5	0,5

Källa/source: FAO

Turkiets största exportprodukt bland frukt och grönsaker är tomater med en export på 235 000 ton. Exporten av såväl citron (inklusive lime) och småcitrus är av samma omfattning, 217 000 respektive 216 000 ton. Exporten av de tre produkter som Turkiet har störst produktion av, nämligen vattenmelon, äpplen och melon är däremot ganska liten. Inte för någon av dessa produkter överstiger exporten 20 000 ton. På grönsakssidan exporteras förutom tomater även lök, paprika, morötter och gurka, vilka också är de produktionsmässigt största produkterna.

Tabell 60. Turkiets export av de viktigaste frukt- och bärslagen (inklusive nötter) 2000-2004, tusen ton
Turkey's export of the most important fruits and berries (including nuts) 2000-2004, thousand metric tons

	2000	2001	2002	2003	2004
Citroner inkl. lime	165	199	209	163	217
Småcitrus	141	215	193	199	216
Nötter	119	189	178	151	145
Apelsiner	100	143	150	176	134
Grapefrukt	85,2	73,1	103	86,7	117
Körsbär	11,9	24,6	19,0	32,7	39,7
Äpplen	12,9	21,1	14,5	19,4	20,0
Vattenmelon	10,9	10,9	11,4	27,9	17,4

Källa/source: FAO

Tabell 61. Turkiets export av de viktigaste grönsaksprodukterna 2000-2004, tusen ton
Turkey's export of the most important vegetable products 2000-2004, thousand metric tons

	2000	2001	2002	2003	2004
Tomater	120	191	244	227	235
Lök	85,7	161	139	137	74,3
Paprika inkl. chilifrukter	32,1	40,2	50,0	43,0	50,7
Morötter	17,1	29,6	27,0	45,8	30,2
Gurka inkl. inläggningsgurka	8,1	20,0	21,1	22,7	27,2
Pumpa och squash	0,0	4,0	3,9	5,7	6,2
Aubergine	3,7	5,5	4,5	5,3	5,1
Kål	2,8	2,7	2,2	3,2	3,2

Källa/source: FAO

Tabellen nedan visar en starkt positiv handelsbalans 2004 för färsk frukt och färska grönsaker inklusive svamp, bär och nötter i Turkiet. Nötterna bidrog till hälften av exportvärdet och det var hasselnötter som till allra största delen stod för exportinkomsterna i den gruppen. Även frukt bidrog i stor del till exportinkomsterna och då var det citrusfrukter, främst småcitrus, som utgjorde dessa. Grönsaker bidrog till ca 30 % av exportvärdet och bland dessa utgjorde exportinkomsterna från tomater 54 %.

Tabell 62. Värdet av Turkiets export och import av färsk frukt och färska grönsaker inklusive svamp, bär och nötter 2004, tusen dollar.
Turkey's trade balance on fresh fruit, fresh vegetables including mushrooms, berries and nuts 2004, thousands of USD.

	Exportvärde 2004 (1000 USD)	% av totalen	Importvärde 2004 (1000 USD)	% av totalen	Balans 2004 (1000 USD)
Frukt*	488 768	31	58 577	66	430 191
Druvor	81 747	5	158	0	81 589
Bär	302	0	0	0	302
Nötter	779 220	50	29 251	33	749 969
Grönsaker	202 251	13	545	1	201 706
Svamp	3 932	0	0	0	3 932
Totalt	1 556 220	100	88 531	100	1 467 689

* Inklusive bananer.

Källa/source: FAO

Jordbruksverkets rapporter 2006

1. Bioenergi – *ny energi för jordbruket*
2. Sveriges utrikeshandel med jordbruksvaror och livsmedel 2002–2004
3. Betesmarkerna efter 2003 års jordbruksreform – *hot och möjligheter*
4. Miljöeffekter av träda och olika växtföljder – *rapport från projektet CAP:s miljöeffekter*
5. Översyn av känsliga områden enligt nitratdirektivet
6. Tio år i EU – *effekter för konsumenterna*
7. Returförpackningsutredningen
8. Kostnader för hanteringen av olika EG-stöd finansierade från EG:s jordbruksfond 2005
9. En översyn av lagstiftningen om bisjukdomar – *förslag till hur bekämpningen av bisjukdomar ska bedrivas*
10. Kulturhistoriska bidrag och särdrag – *uppföljning och utvärdering av miljöersättningen till natur- och kulturmiljöer*
11. Marknadsöversikt – *Etanol, en jordbruks- och industriprodukt*
12. Marknadsöversikt – *bananer*
13. Marknadsöversikt – *bearbetade jordbruksvaror (icke bilaga I)*
14. Blommande mångfald – *verksamhetsberättelse för POM 2005*
15. Jordbruksverkets foderkontroll 2005 – *Feed control by the Swedish Board of Agriculture 2005*
16. Matrknadsöversikt – *vin*
17. Entreprenörskap på landsbygden – *en översikt av internationell forskning*
18. Samhällsekonomiska effekter av ett omfattande utbrott av mul- och klövsjuka i Sverige – *en studie av sannolika följder*
19. Miljöutbildning och rådgivning för jordbrukare – *rapport från en statistisk undersökning genomförd våren 2006*
20. Effekter av KULM-rådgivning
21. Marknadsöversikt, *Biodiesel – ett fordonsbränsle på frammarsch?*
22. Jämställdhetsindikatorer för livsmedels- och landsbygdspolitiken
23. Sveriges utrikeshandel med jordbruksvaror och livsmedel 2003–2005
24. Utredning om utsädespotatis – *krav på utskiftning av utsäde – begränsning av rätten att saluföra utsäde*
25. Kompetensutveckling av lantbrukare inom miljöområdet –verksamhetsåret 2005
26. Jordbrukets kostnader för produktionsmedel i EU – skillnader i beskattning m.m.
27. Djurläkemedelsanvändning 2005
28. Tillstånd för djurhållning enligt miljöbalken – hur tillämpas de allmänna hänsynsreglerna vid utformning av villkor?
29. Samling och lagring av husdjursgenetiskt material
30. Gränshandeln med Norge, Enkät- och intervjuundersökning hösten 2006
31. Exploatering av jordbruksmark vid bebyggelse- och vägutbyggnad 1996/98-2005
32. Jordbruk och utveckling i EPA-förhandlingarna
33. Riktlinjer för gödsling och kalkning 2007

Rapporten kan beställas från
Jordbruksverket,
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
Fax 036 34 04 14
E-post: jordbruksverket@sjv.se
Internet: www.sjv.se

ISSN 1102-3007
ISRN SJV-R-07/1-SE
SJV offset, Jönköping, 2007
RA07:1